

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ ΣΤ. Δημοτικού

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής

ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ
ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

5 69 753
Συλλογή βιβλίων
Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ
Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ - Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

Ἔκτης Δημοτικοῦ

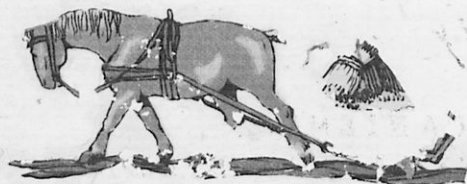

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1949

Λογία Αργυρίου

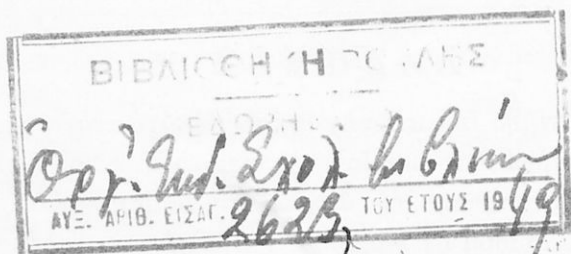
ὁδοιπορικὴ ἀρχὴ

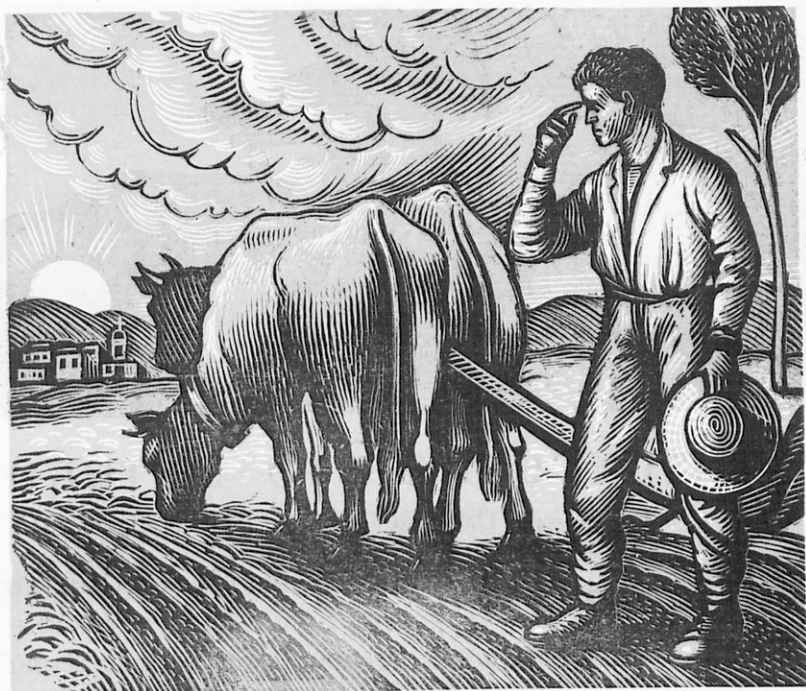
ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΣΤ/Δ = 8

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΕΤΟΧΗ ΠΡΩΤΟΝ

Α'. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

Η ΚΑΜΠΑΝΑ

Ὁ ἥλιος γέρνει στὸ βουνὸ καὶ χάνεται καὶ σβήνει
κι ὀπίσω του τ' ὀλόχρυσο τὸ πέρασμά του ἀφήνει.
Χτυπάει ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὰ πόδια,
ὁ ζευγολάτης στάθηκε καὶ σαλαγáει τὰ βόδια.
Γυρίζει, ἀκούει τὸν ἀχό, τρεμουλιαστὰ πού φθάνει,
στέκει... κοιτάζει τὸ χωριὸ καὶ τὸ σταυρὸ του κάνει.

Ἄλκιος Φωτιάδης

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ¹ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

Προφυλακές 'Ολύτσικα 'Ηπείρου, 24 Δεκεμβρίου 1912.

“Ολοι υπερέφανοι. Ξαστεριά· κλαράκι δὲν κουνιέται. Τὸ φεγγάρι φωτίζει καθαρά, κατακάθα-
ρα τὰ βουνὰ τῆς Μανωλιάσας καὶ τοῦ 'Ολύτσικα, πὺν τέτοια
ῶρα μᾶς φαίνονται διπλὰ στὸν ὄγκο καὶ στὸ ὕψος. Μπορεῖ
κανεὶς νὰ διακρίνῃ τὶς προφυλακὲς μᾶς ἐπάνω σ' αὐτά, σω-
ροὺς ἀπὸ φαντάρους ριγμένους τὸν ἕναν ἐπάνω στὸν ἄλλο, νὰ
ξεκουράζωνται στὴν ἀστροφεγγιά, πὺν εἶναι γι' αὐτοὺς πολύ-
τιμη· γιατί δὲν ἀφήνει τοὺς 'Αρβανίτες νὰ μεταχειρισθοῦν ἕναν
ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς τρόπους πὺν ξέρουν, τὸν αἰφνιδιασμό, γιὰ
νὰ φθάσουν στὴ γραμμὴ καὶ νὰ τοὺς ἐπιτεθοῦν. Θ' ἀναπαυ-
θοῦν ἀπόψε.

Πὺν καὶ πού, κανένας ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες μᾶς πετιέ-
ται ξαφνικὰ καὶ δὸς του ἐπάνω κάτω νὰ ξεστάνῃ λίγο τὸ πα-
γωμένο του κορμί.

Τὸ δυνατὸ κρύο μᾶς περσινιάζει τὰ κόκκαλα καὶ κάνει τὴ
μέση μᾶς καὶ τὶς πλάτες νὰ πονοῦν.

— Μιά βραδυά είναι καὶ αὐτὴ καὶ θὰ περάσῃ, βρὲ παιδιά· ὅλοι ὑποφέρουν σήμερα γιὰ τὴν πατρίδα· ὅλα θὰ περάσουν, εἶπα. Οὔτε κουβέντα πιά...

Ἐγύριζα καὶ δὲν μποροῦσα νὰ βγάλω ἀπὸ τὸ μυαλό μου, ὅτι ἡ βραδυά ἐκείνη ἦταν Χριστουγεννιάτικη. Ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες μου κανένας δὲν τὸ εἶχε σκεφθῇ.

Ἦμουν νευρικός καὶ προσπαθοῦσα νὰ συνηθίσω τὸν ἑαυτό μου στὴ συγκίνηση, ποὺ θὰ δοκίμαζα μὲ τὴ χαρὰ τῶν στρατιωτῶν μου γιὰ κάτι ἔκτακτο, ποὺ τοὺς προετοίμαζα.

Βρισκόμουν ἀπέξω ἀπὸ τὸ καλυβάκι μας, ὅταν ἄκουσα τὸ στρατιώτη, ποὺ ἔγραφε ἓνα γράμμα, νὰ ρωτᾷ πόσες τοῦ μηνὸς εἴχαμε.

— Πρῶτα τὸν κὺρ λοχία, τοῦ εἶπε ἓνας.

— Εἴκοσι τέσσερες, τοῦ φώναξα κι ἀποτραβήχθηκα βιαστικός.

— Βρὲ παιδιά, εἴκοσι τέσσερες! Παραμονὴ Χριστούγεννα σήμερα καὶ δὲν τὸ σκεφθήκαμε... Γιὰ σκεφθεῖτε βρὲ παιδιά... Ἐφθασαν στ' αὐτιά μου τὰ λόγια αὐτὰ ἀπὸ δέκα στόματα.

Εἶχα ἀρκετὰ τραβηχθῇ ἀπὸ τὸ φυλάκιο, ὅταν εἶδα τοὺς φαντάρους μου ἓνα ἓνα νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ καλυβάκι καὶ νὰ μὲ πλησιάζουν· σὲ λίγο ἦταν ὅλοι γύρω μου.

— Ἀκοῦς, Χριστούγεννα, κὺρ λοχία, καὶ νὰ μὴν τὸ κα-
ταλάβωμε καθόλου. Πῶς θὰ τὴν περάσουν τὴν αὐριανὴ ἡ-
μέρα τὰ καϋμένα τὰ σπίτια μας... Ἀχ! δόλια μάνα!

Καὶ κοίταζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ ὅλοι μαζί ἐμένα. Τί ζητοῦσαν ἀπὸ μένα; Καὶ ἐγὼ εἶχα σπίτι καὶ μάνα· ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἐγὼ ἦμουν ὁ μόνος ἀνώτερός τους ἐκεῖ.

Ἦμαστε ὅλοι περισσότερο υπερήφανοι, γιὰτὶ μιὰ τέτοια ἡμέρα τόσο ὑποφέραμε· ἦμουν ἀκόμη πιὸ εὐτυχὴς ἐγώ, γιὰτὶ

περίμενα ἔπειτα ἀπὸ λίγο κάτι νὰ παρουσιάσω στοὺς στρατιῶτες μου, πὺ ἀπὸ μέρες τώρα ζοῦσαν μόνο μὲ ψωμὶ καὶ αὐτὸ σὰν ἀντίδωρο.

Σὲ λίγο ἓνας ἓνας τραβήχθηκαν στὸ καλυβάκι κι ἔμεινα μόνος.

3
1 Παραμονὴ Χριστοῦγεννα ! Πῶς περνούσαμε ἄλλες χρο-

νιὲς μὲ τὸν πατέρα, τὴ μητέρα καὶ τ' ἀδελφάκια μας ! Ἀπὸ νωρὶς ψώνια καὶ ψώνια. Τὰ μικρὰ τί χαρὲς ! Γέμιζε τὸ σπίτι ἀπὸ γέλια κι ἀπαιτήσεις.

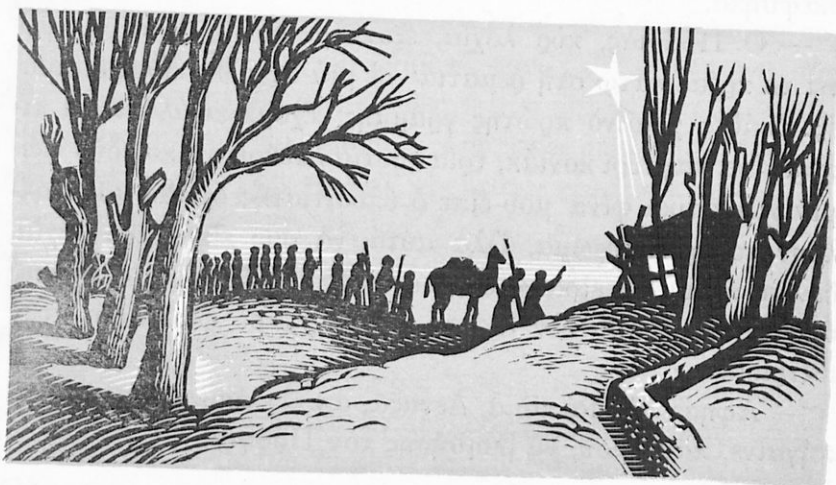
— Μαμά, τὸ βράδυ νὰ μὲ σηκώσης νὰ πάω στὴν ἐκκλησία.

— Καλά, κοιμήσου τώρα, ἂν θέλῃς νὰ σηκωθῇς.

Πῶς πεταγόμαστε τὴ νύχτα ἀπὸ τὸν ὕπνο, ὅταν ἀκού-
αμε τὸ γλυκό, χαρμόσυνο ἦχο τῆς καμπάνας. Στὸ δρόμο ἐκεῖ-
νο τὸ βράδυ κανένας φόβος· ἓνας ἓνας, νέοι, γέροι, γριές, παι-
διά, χωμένοι στὰ παλτά τους, τραβοῦσαν γιὰ τὴν ἐκκλησία·
ἀλήθεια πῶς μᾶς ἄρесе κι ἐμᾶς τῶν παιδιῶν ἡ ἐκκλησία ἐ-

κεῖνο τὸ βράδυ. Καὶ τὴν ἄλλή ἡμέρα τί χαρά ! Χριστόψωμα, γαλοπούλες, φρούτα· παντοῦ ἐορτάσιμα ροῦχα, στὰ σπίτια, στοὺς δρόμους, παντοῦ. Οὔτε σχολεῖο ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες οὔτε τίποτε.

Καὶ τώρα, ἐπάνω στὸν Ὀλύτσεια, ἔχομε τὸ κανόνι γιὰ καμπάνα καὶ τὸ ὑπαιθρο γιὰ ἐκκλησία· κάτι εἴμαστε κι ἐμεῖς τώρα. Πολλὲς φορὲς ὁ στρατηγὸς θὰ σκέφθηκε : «καὶ ἀπὸ κεῖ καλὰ εἴμαστε ἀσφαλισμένοι». Καὶ οἱ στρατιῶτες ἐπάνω στὴ

Μανωλιάσα, ποὺ τοὺς φυλάγαμε τὰ πλευρά, πάντα πιὸ ἡσυχὰ θὰ κοιμόνταν, ὅταν μᾶς ἔνιωθαν πλάϊ τους.

Τί τιμὴ ἀλήθεια ! Καλὰ ἦταν τὰ περασμένα Χριστούγεννα, ἀλλὰ τὰ τωρινὰ εἶναι ἐκεῖνα, ποὺ δὲ θὰ ξεχάσωμε ποτέ. Οἱ στρατιῶτες μου κοιμοῦνται· τί ὄνειρα νὰ βλέπουν ; Ἀσφαλῶς οἱ περισσότεροι θὰ εἶναι στὰ σπίτια τους, μερικοὶ καὶ στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ τους.)

Ἑτοιμασίες.

4
Βήματα ἀπὸ τὸ μονοπάτι, ποὺ εἶχα προσδιορίσει γιὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Δεναξᾶ καὶ τοῦ

Πράγια, μὲ ἔκαμαν νὰ τρέξω πρὸς τὰ ἐκεῖ.

— Καλῶς ὥρισες, Δεναξᾶ· τί γίνεται, βρὲ παιδί; ποῦ εἶναι ὁ Πράγιας;

— Γειά σου, κὺρ λοχία· χρόνια πολλά· μὲ τὸ καλὸ στὰ σπίτια μας, καὶ τοῦ λόγου σου μὲ μακρὸν σπαθί.

Μὲ μακρὸν σπαθί· ὥστε τὸ καταλάβαιναν οἱ στρατιῶτες μου, ὅτι κάτι μποροῦσε νὰ βγῇ καὶ γιὰ μένα ἀπὸ τὴ νίκη, σκέφθηκα.

— Ὁ Πράγιας, κὺρ λοχία, ἐξακολούθησε ὁ Δεναξᾶς, ψήνει τὸ κρέας κάτω στὴ ρεματιά· σὲ μιὰ ὥρα θὰ εἶναι ἔτοιμο· ἔξι ὀκάδες χοιρινὸ πρῶτης γραμμῆς· ἔχομε κι ἀλάτι καὶ πιπέρι· ἓνα παγούρι κονιάκ, τρία κουτιά λουκούμια καὶ δύο ψωμιά χωριάτικα φίνα· μοῦ εἶπε ὁ ὑποσιτιστής, ὅτι θὰ μᾶς στείλουν καὶ χριστόψωμα, ἀλλὰ αὐτά, νὰ σοῦ εἰπῶ, κὺρ λοχία, δὲν τὰ περιμένω· εἶδα νὰ δουλεύουν δυὸ τρεῖς στοὺς φούρνους ἀπὸ ἐκείνους, πὺν δὲν ἔλεγαν καλημέρα σὲ φούρναρη στὴν πατρίδα.

— Ἀφῆσε τὰ σακκίδια, Δεναξᾶ, ἀπέξω ἀπὸ τὸ καλύβι καὶ πῆγαινε, παιδί μου, νὰ βοηθήσης τὸν Πράγια. !

**Πραγματικὴ
Λειτουργία.**

✓
5
Ἐφυγε κι ἐγὼ τράβηξα στὸ καλύβι. Τοὺς βοῆκα ὅλους νὰ κοιμοῦνται.

— Ἐ, παιδιά, σηκωθῆτε, τοὺς εἶπα ἐπιτακτικά· δὲ σεβάσθηκα ἐκείνη τὴ στιγμή τὸν ὕπνο τους.

Ξαφνιασμένοι πετάχθηκαν ὅλοι ἐπάνω καὶ ἀπλῶσαν τὰ χέρια στὰ τουφέκια.

— Τί εἶναι; τί τρέχει, κὺρ λοχία; Εἶχαν συνηθίσει τόσον καιρὸ σὲ τέτοια ξυπνήματα.

— Καθίστε κάτω, τοὺς εἶπα· ἀφῆστε τὰ ὅπλα· δὲν εἶναι τίποτε· κάτι ἤθελα νὰ σᾶς εἰπῶ.

Ἐκάθισαν ὁ ἓνας δίπλα στὸν ἄλλον, τακτοποιώντας τοὺς μανδύες καὶ τὶς παλάσκες τους, ποὺ τόσον καιρὸ τώρα ἔγιναν ἀναπόσπαστες ἀπὸ τὴν τουαλέττα τοῦ ὕπνου τους.

— Ἀκοῦστε, παιδιά, νὰ σᾶς εἰπῶ. Τέτοια ἡμέρα καὶ ὥρα — ἦταν περασμένα μεσάνυχτα — οἱ καμπάνες στὰ χωριά καὶ στὶς πόλεις χτυποῦν καὶ οἱ Χριστιανοὶ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία νὰ γιορτάσουν τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ μας καὶ νὰ τοῦ ζητήσουν τὴν εὐλογία του. Κι ἐμεῖς ἐδῶ ἐπάνω, ποὺ εἴμαστε, δὲν ἐπαύσαμε νὰ εἴμαστε χριστιανοὶ καὶ νὰ ἔχουμε ἀκόμη περισσότερη ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθειά του. Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ σᾶς ξύπνησα νὰ κάνουμε τὴν προσευχή μας καὶ νὰ εἰποῦμε κανένα χριστουγεννιάτικο τροπάριο· ἐγὼ ξέρω μερικὰ καὶ ἂν ξέρετε καὶ κανέναν ἀπὸ σᾶς, τὸ λέει· δὲν ἔκαμα καλά, παιδιά;

— Καλὰ ἔκανες, κύρ λοχία.

Γονάτισα καὶ γονάτισαν καὶ οἱ στρατιῶτες μου· ἔκανα τὸ σταυρό μου, τὸν ἔκαναν κι αὐτοὶ μὲ τὸ κεφάλι κάτω.

— «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε...», ἀκούσθηκε σιγανή, ραγισμένη ἀπὸ τὴ συγκίνηση, ἡ φωνή μου.

Μερικοὶ στρατιῶτες μου σταυροκοποῦνται διαρκῶς καὶ ἄλλοι σταματοῦν γιὰ λίγο, γιὰ νὰ ξαναρχίσουν πάλι· ὅλοι μουρμουρίζουν καὶ βοηθοῦν. Τὰ δάκρυά μας κατρακυλοῦν στὶς ἄπλυτες γενειάδες μας· ἡ συγκίνηση μᾶς παραλύει τὰ σαγόνια καὶ μᾶς κόβει τὴ φωνὴ στὸ λαρυγγί.

Δὲ ξέρω πῶς ἔτελείωσε ἐκεῖνο τὸ τροπάρι· ἓνας στρατιώτης ἀρχίζει τώρα δυνατώτερα:

— «Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον
τίκτει...»

Βοηθοῦμε ὅλοι, κρατοῦμε τὸ ἴσο. Ἡ πρώτη συγκίνηση πέρασε καὶ ἡ ψαλμωδία μας τώρα ἀκούεται πιὸ ὁμοτονική. Δὲν

στρατιῶτες μου κρυφομιλοῦν καὶ πιάνοντας τὰ τουφέκια τους ἐτοιμάζονται νὰ βγοῦν. Τοὺς κοίταξα στὰ μάτια.

— Νὰ ἔρθουν κι ἐκεῖνοι οἱ καϋμένοι ν' ἀκούσουν λίγη λειτουργία, μοῦ εἶπαν καὶ ὑπονοοῦσαν τοὺς διπλοσκοποῦς.

Κι ἔφυγαν.

Τὰ λόγια αὐτὰ μὲ συγκίνησαν τόσο πολύ, πὺν νόμισα γιὰ μιὰ στιγμή, ὅτι θὰ σταματήσῃ ἡ καρδιά μου. Τὸ στήθος μου στένευε, τὰ μάτια μου ἔτρεχαν, τὸ σῶμα μου ἔτρεμε.

Λειτουργία ! Πραγματικὴ λειτουργία ἀπὸ ἀνθρώπους πὺν εἶχε ἐξαγνίσει ὁ πόλεμος καὶ πὺν τὴν καρδιά τους πλημύριζαν τὰ πιὸ εὐγενικὰ αἰσθήματα. Ἦταν πραγματικὴ προσευχὴ ἐκείνη.

— « Ἡ γεννησίς σου, Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν », ψάλλαμε τώρα. Τὴ στιγμή ἐκείνη οἱ διπλοσκοποὶ, πὺν τοὺς ἄλλαξαν οἱ ἄλλοι δυό, πὺν βγῆκαν πρωτύτερα, πρόβαλαν τὸ κεφάλι τους στὸ καλύβι. Ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους καὶ γονάτισαν κι αὐτοί.

Δὲν ξέραμε τίποτε ἄλλο νὰ ποῦμε κι ἡ λειτουργία ἐτελείωσε. /

Ἡ συγκίνησή μας. Οἱ στρατιῶτες μου σταυροκοπιόνταν ἀκόμη, ὅταν γύρισα μὲ τὸ σακκίδιο, πὺν εἶχε ἀφήσει ἔξω ἀπὸ τὸ καλύβι ὁ Λεναξᾶς. Ἄνοιξα ἓνα κουτὶ λουκούμια καὶ τὸ πρότεινα στοὺς στρατιῶτες μου νὰ πάρουν ἀπὸ ἓνα· τὸ πῆραν. Τοὺς ἔδωσα καὶ τὸ παγούρι μὲ τὸ κονιάκ.

— Πιέτε λιγάκι, παιδιά, νὰ ζεσταθῆτε καὶ νὰ εὐχηθῆτε γιὰ τὴ σημερινὴ ἡμέρα.

Ἔπιναν ὅλοι καὶ τελευταῖος ἐγώ. Ἐτρέμαμε ὅλοι· μεριζοί

δὲν μπορούσαμε οὔτε νὰ εὐχηθοῦμε· σηκώνουμε μόνο τὸ πα-
γούρι στὴν ὑγεία τῶν ἄλλων, χωρὶς νὰ μιλοῦμε καθόλου.

Νὰ καὶ ὁ Δεναξᾶς μὲ τὸν Πράγια μὲ τὸ ψημένο κρέας
τεμαχισμένο σ' ἓνα ἀντίσκηνο· οἱ στρατιῶτες τὰ ἔχασαν.

— "Α! κὺρ λοχία, ποιὸς τὸ περιμένε!

Κι ἔνιωθα τὰ χέρια τους νὰ μοῦ χαϊδεύουν τὰ γένηια,
τὰ μαλλιά, τὶς πλάτες· ἡ εὐγνωμοσύνη τους γιὰ τὴ μικρὴ μου
φροντίδα γι' αὐτοὺς μιὰ τέτοια ἡμέρα ξέσπασε στὰ χάρδια ἐκεῖ-
να. Πόσο ἤμουν εὐχαριστημένος γιὰ τὴ δική τους εὐχαρίστηση.

— Ἐμπρός, παιδιά· τρῶτε καὶ ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ τὸ Πάσχα
νὰ τὸ κάνουμε στὰ σπίτια μας νικητές.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ὅλοι ψαχουλεύαμε, χωρὶς νὰ τρώῃ
κανεῖς. Ἡ συγκίνηση μᾶς εἶχε κόψει τελείως τὴν ὄρεξη.

"Ὅποτε τὰ θυμήθηκα τὰ Χριστούγεννα ἐκεῖνα, ποτὲ δὲν
μύπορεσα νὰ συγκρατήσω τὴν καρδιά μου νὰ μὴν τρέμῃ καὶ
τὰ μάτια μου νὰ μὴν τρέχουν...

Χαράλαμπος Βασιλογιώργης

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ἰ φῶς καὶ χρῶμα κι εὐμορφιὰ νὰ σκόρπιζε τ' ἀστέρι
Ὅπου στὴν κούνια τοῦ Χριστοῦ τοὺς μάγους ἔχει φέρει!...

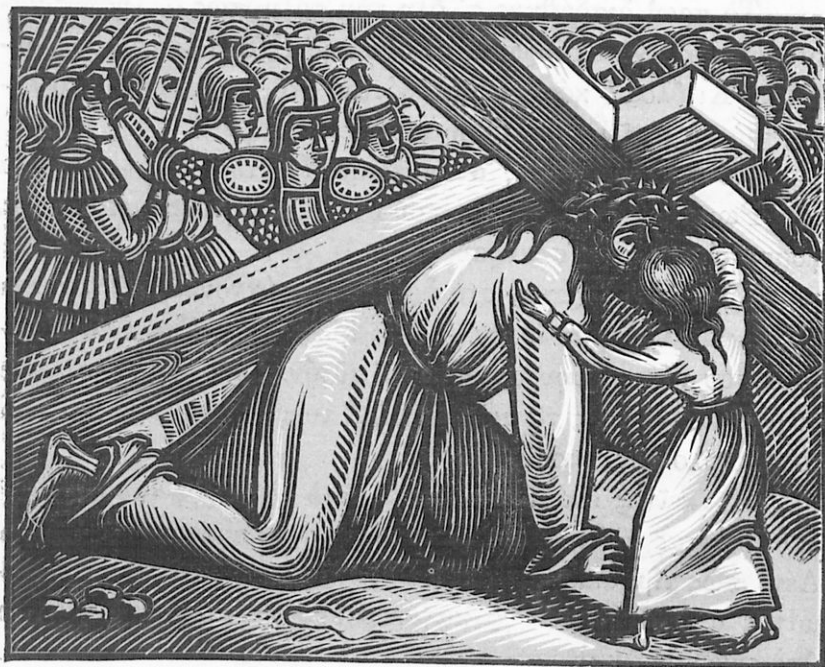
Νᾶμουν τοῦ σταύλου ἐν' ἄχυρο, ἓνα φτωχὸ κομμάτι,
τὴν ὥρα π' ἀνοιξ' ὁ Χριστὸς στὸν ἥλιο του τὸ μάτι!
Νὰ ἰδῶ τὴν πρώτη του ματιὰ καὶ τὸ χαμόγελό του,
τὸ στέμμα τῶν ἀκτίνων του γύρω στὸ μέτωπό του.
Νὰ λάμψω ἀπὸ τὴ λάμψη του κι ἐγὼ σὰν διαμαντάκι,
νὰ μοσχοβοληθῶ κι ἐγὼ ἀπὸ εὐωδία,
ποὺ ἄναψε στὰ πόδια του τῶν μάγων ἡ λατρεία...

Ἄχ, ἄχ, χριστουγεννιάτικο τῆς φαμελιᾶς τραπέζι,
ποὺ ταίρι ταίρι ἡ ὄρεξη μὲ τὴν ἀγάπη παίζει!
Τὰ ποτηράκια ἡχοῦν γλυκά, λαμποκοποῦν τὰ πιάτα,
γύρω φαιδρὰ γεράματα καὶ προκομμένα νιάτα!
Γάλλος στὴ μέση δλόξεστος, μοσχοβολᾷ ροδίζει,
μοιράζει ἡ μάνα γνωστικὰ καὶ τὴ χαρὰ σκορπίζει...
Καὶ νά, ἀρχίζει ἀκούραστη ὁ πάππος ὁμιλία,
τῶν Χριστουγέννων μιὰ γνωστὴ πανάρχαια ἱστορία...

Νᾶμουν τοῦ σταύλου ἐν' ἄχυρο, ἓνα φτωχὸ κομμάτι,
τὴν ὥρα π' ἀνοιξ' ὁ Χριστὸς στὸν ἥλιο του τὸ μάτι!

Κωστὴς Παλαμᾶς

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΓΟΛΓΟΘΑ

ΔΕΝ ήταν τόσο για τὸ Πάσχα, πὺν μαζεύθηκε ἐκεῖνη τὴ χρονιά τόσοσ κόσμος στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅσο για τὴ δίκη τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλοι τὸν ἔλεγαν κακοῦργο κι ἀπατεῶνα, κι ἄλλοι τὸν προσφωνοῦσαν Μεσία, Διδάσκαλο, Προφήτη. Οἱ τελευταῖοι ἦσαν ἰδίως ψαράδες τῆς Γαλιλαίας, πὺν εἶχαν ἀκούσει τὶς θεῖες ὁμιλίες του στὴ λίμνη Γεννησαρέτ.

Καὶ γι' αὐτὸ τὴ νύχτα τῆς δίκης ἦταν πολλοί, παρὰ πολλοί, μαζεμένοι στὸ πραιτώριο, πὺν δικάζαν οἱ Ἀρχιερεῖς. Κάθισαν ὅλη τὴ νύχτα μὲ τὸ κρὺ ἔξω, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴ δίκη καὶ μάθουν τ' ἀποτέλεσμα.

Τὸ πρῶτὸ διαδόθηκε σ' ὅλη τὴν πόλιν, πὼς ὁ Ἰησοῦς καταδικάσθηκε νὰ σταυρωθῇ μὲ δύο ληστὲς στὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ. Κι ὅλος ὁ κόσμος μαζευόταν στὸ δρόμο καὶ στὸ λόφο, γιὰ νὰ ἰδοῦν τὴ θλιβερὴ συνοδεία.

Κόντευε μεσημέρι, ὅταν ἔλαμψαν στὸν ἥλιο τὰ ὅπλα τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, ποὺ συνώδευαν τοὺς καταδίκους, φορτωμένους τοὺς σταυροὺς των.

Ὅλοι τότε ἔτρεχαν στὸ δρόμο, σπρώχνοντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, γιὰ νὰ τοὺς ἰδοῦν. Ἰδίως ἤθελαν νὰ ἰδοῦν τὸ Γαλιλαῖο, ποὺ τόσος θόρυβος ἔγινε γι' αὐτόν. Γυναῖκες κρατοῦσαν στὴν ἀγκαλιά τους τὰ μικρὰ παιδιὰ τους καὶ τοὺς ἔδειχναν μὲ τὸ δάκτυλο τὸν Ἰησοῦ.

Κι ἐκεῖνος ἐβάδιζε σκυφτὸς ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ κι ὁ ἰδρώτας ἀπ' τὸ μέτωπό του ἔβρεχε τὸ σκονισμένο δρόμο. Λένε, πὼς τὴν ἄλλη ἡμέρα ὁ δρόμος τοῦ Γολγοθᾶ ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀνθισμένους κατάλευκους κρίνους ποὺ γέμιζαν ἀπὸ εὐωδιὰ τὸν ἀέρα.

Βαθιά θλιμμένοι, ἐβάδιζαν κοντὰ του μερικοὶ Γαλιλαῖοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν παντοῦ. Τὸν εἶχαν ἀκούσει πολλὲς φορὲς στὴν ὠραία πατρίδα τους νὰ διδάσκη μὲ τὴ μελωδικὴ φωνή του στίς ἐξοχές, στὴν ἀκρογιαλιά, στίς καταστόλιστες ἀπὸ παπαροῦνες πεδιάδες, κάτω ἀπ' τὶς ἀνθισμένες πορτοκαλιές. Καὶ τώρα τὸν ἔβλεπαν νὰ σηκώνῃ τὸ σταυρὸ του καὶ δάκρυα θερμὰ γέμιζαν τὰ μάτια τους.

ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΣΟΦΙΑ 1952

Στὴν ἄκρῃ τοῦ δρόμου στεκόταν μιὰ Γαλιλαία κρατώντας ἀπ' τὸ χέρι ἓνα παιδάκι ἔξι χρονῶν. Αὐτό, σὰν εἶδε τοὺς στρατιῶτες, μὲ τ' ἀστραφτερὰ ὅπλα τους, φοβήθηκε καὶ ζάρωσε κοντὰ στὴ μητέρα του. Ἐκείνη τοῦ ἔδινε θάρρος, τοῦ γύριζε τὸ κεφάλι στὸ μέρος τῆς συνοδείας καὶ τοῦ ἔδειχνε τὸν

Ἰησοῦ. Μόλις τὸν ἀντίκρουσε τὸ παιδάκι, ἔτρεξε χαρούμενο, πέρασε ἀπ' τὴ γραμμὴ τῶν στρατιωτῶν, πλησίασε τὸν Ἰησοῦ, ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του καὶ τὸν ἔβλεπε κατὰματα μ' ἓνα χαμόγελο στὰ χεῖλη. Ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ, ποὺ εἶχε εὐλογήσει ὁ Χριστὸς λίγες ἡμέρες προώτερα.

Σὰν εἶδε ὁ Ἰησοῦς πὼς ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον ἓνα παιδάκι μοναχὰ τόλμησε νὰ τοῦ δείξῃ συμπάθεια, ἄφησε τὸ βαρὺ σταυρὸ στὴ γῆ, κι ἔσκυψε καὶ φίλησε τὸ παιδί στὸ μέτωπο.

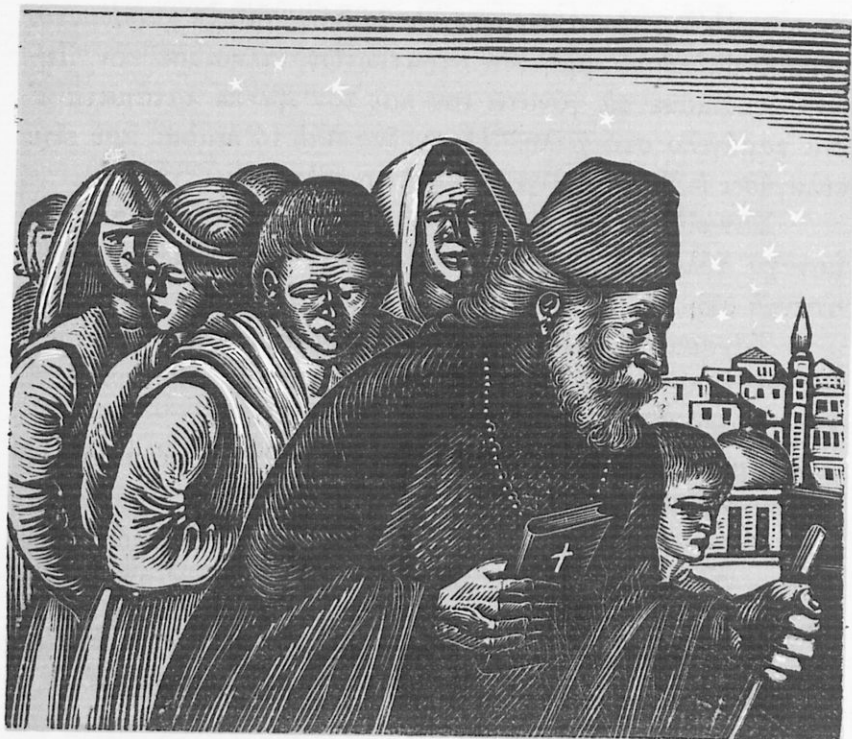
Τᾶχασαν οἱ στρατιῶτες καὶ σταμάτησαν. Κι ὁ κόσμος, μὴ γνωρίζοντας γιὰ ποιὸ λόγο σταμάτησαν, φοβήθηκε κι ἤταν ἑτοιμος νὰ φύγῃ.

— Ἐμπρός! ἐφώναξε ὁ ἀξιωματικός, δὲν ἔχομε καιρὸ νὰ χάνωμε. Εἴσθε τρεῖς, ποὺ θὰ σταυρωθῆτε, κι ἡ ὥρα περνᾷ.

Τὸ παιδί δόθηκε πάλι στὴ μητέρα του, ὁ Ἰησοῦς σήκωσε πάλι τὸ σταυρό του, κι ὕστερα ἡ συνοδεία ἐξακολούθησε τὸ δρόμο της γιὰ τὴν κορυφὴ τοῦ Γολγοθᾶ.

II. Παναγοπούλου

ΠΑΣΧΑ ΤΩΝ ΣΚΛΑΒΩΝ

Μεγάλο Σάββατο. — Προεβντέρα, θὰ πεταχθῶ ἕως τὸ Πατριαρχεῖο νὰ ἰδῶ, ἂν θὰ κάνωμε τὸ βράδι Ἀνάσταση. Εἶναι τὸ πρῶτο μεγάλο Σάββατο μετὰ τὴν ἄλωση καὶ δὲν ξέρομε ἀκόμη, ἂν θὰ ἐορτάσωμε καὶ ποῦ θὰ ἐορτάσωμε. Γι' αὐτό, ἂν ἀργήσω, μὴν ἀνησυχῆς, εἶπε στὴν παπαδιά του φεύγοντας τὸ πρωὶ ὁ πάτερ Θεόδωρος, παλιὸς παπὰς τῆς Ἀγία-Σοφίας.

Ἀργὰ γύρισε σπίτι· πλησίαζε νὰ νυχτώσῃ. Ἐπισκέφθηκε τὸν Πατριάρχη Σχολάριο, συμβουλευθῆκε παλιούς ἄρχον-

τες τῆς γειτονιάς, συνεννοήθηκε μὲ πολλὰ χριστιανικά σπί-
τια. Ὅλα κανονίσθηκαν. Κατάκοπος λοιπὸν ἔπινε λίγο νερὸ
καὶ ἔβαλε δύο μπουκιὲς ψωμί νὰ στηλωθῇ ἀπὸ τὴν κούραση.

Ὑστερα ζήτησε νὰ εὔρη ἀνακούφιση στὴν προσευχὴ ἐμ-
πρὸς τὸ μοναδικὸ εἰκόνισμα τοῦ σπιτιοῦ, ποὺ τοὺς εἶχε
ἀπομείνει ἀπὸ τὴν τραγικὴ καταστροφὴ· γονάτισε καὶ ἐδεή-
θηκε μὲ κατάνυξη :

— «Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα· σῶσόν με ἐκ πάν-
των τῶν διωκόντων με καὶ ρῦσαί με ...» (ψαλμὸς ζ').

Ὅταν τελείωσε, τὸν ρώτησε ἡ παπαδιά του :

— Παπά μου, θὰ κάνουμε ἀπόψε Ἀνάσταση;

— Ναί, πρεσβυτέρα. Ὁ πατριάρχης εἶπε, ὅτι ὁ Μωάμεθ
ἔδωκε τὴν ἄδεια ν' ἀναστήσωμε· νὰ μὴν ἐορτάσωμε ὅμως στὶς
παλιὲς ἐκκλησίαις. Μήτε καμπάνες νὰ κτυπήσουν, μήτε λαμπά-
δες ν' ἀνάψουν, μήτε κερὰ νὰ γυρίσουν στοὺς δρόμους, γιὰ
νὰ φέρουν τὸ ἅγιο φῶς τῆς Ἀναστάσεως στὰ σπίτια. Γιατὶ
ἄλλωθς μπορεῖ ν' ἀγοριέψῃ κανένας ἄπιστος...

— Καὶ νὰ μᾶς σκοτώσῃ, συμπλήρωσε ἡ παπαδιά τὸ λόγο
τοῦ παπᾶ της. Ὁ, ζωὴ δυστυχισμένη ποὺ περνοῦμε!

— Σῶπα, πρεσβυτέρα, μὴ βαρυγνωμᾶς. Ὁ Θεὸς εἶναι
μεγάλος.

— Μεγάλῃ ἡ Χάρη του... Τὸν προσκυνῶ... Ἀλλὰ νὰ
εἶχαμε τουλάχιστο τὰ δυὸ ἀγόρια μας, εἶπε ἡ παπαδιά, ἐνῶ
θερμὰ δάκρυα κατέβαιναν στὸ πρόσωπό της.

— Ὑπομονή, πρεσβυτέρα. Τὰ παιδιά μας πέθαναν γιὰ
τὴν Πίστη καὶ τὴν Πατρίδα. Ἔπεσαν δίπλα στὸν αὐτοκρά-
τορα. Μὴν τὰ κλαῖς... ἀπάντησε ἐκεῖνος μόλις συγκρατών-
τας καὶ τὸ δικό του πόνο.

Καὶ σὲ λίγο συνέχισε :

— Καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἄφησε τὸ Δημητράκη μας, ἐνῶ ἄλλοι
ξεκλήρισαν ἀπὸ τὴ ρίζα τῆς γενιᾶς των...

Ἐδῶ ἐσταμάτησε πάλι. Ἀναστενάξε βαθιὰ καὶ μὲ φανε-
ρὴ ἀνακούφισι ἐπρόσθεσε:

— Ξέρεις, πῆρα ἀπάντηση ἀπὸ τὸν... παλιό μου φίλο,
ποῦ ἔφυγε στὴ Βενετία καὶ μοῦ γράφει νὰ τοῦ στείλω τὸ παι-
δι νὰ σπουδάσῃ. Θὰ μεγαλώσῃ καὶ θὰ ἐκδικηθῇ τ' ἀδέλφια
του καὶ ὅλη τὴ γενιά μας. Ἄ μὴ τί θαρροῦν οἱ ἄπιστοι! Θὰ
ἔρθῃ ἡ ὥρα νὰ τὰ πληρώσουν!

— Καὶ δὲν πᾶμε κι ἐμεῖς στὴ Βενετία, παπὰ μου, νὰ γλι-
τώσωμε ἀπὸ τοὺς Τούρκους; Θὰ κάνῃς τὸν ἐφημέριο καὶ θὰ
ζήσωμε, εἶπε ἐκεῖνη μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα, ὅτι ἦρθε ἡ ὥρα νὰ
τελειώσουν τὰ βάσανά τους.

— Ὅχι, πρεσβυτέρα. Τὸ χρέος μου εἶναι ἐδῶ κοντὰ στοὺς
Χριστιανούς. Πρέπει νὰ τοὺς παρηγορῶ καὶ νὰ τοὺς ἐνθαρ-
ρύνω, ἀποκρίθηκε ζωηρὰ ὁ πάτερ Θεόδωρος.

— Καὶ τόσοι ἄλλοι, ποῦ ἔφυγαν;

— Αὐτοὶ ἦταν λαϊκοί, δὲν ἦταν ἱερωμένοι. Μὴν τὰ λές
αὐτὰ καὶ μὲ πικραίνεις. Ἐνας παπὰς ζῇ καὶ πεθαίνει κοντὰ
στὸ ποίμνιό του. Μήπως δὲν ἔκαμε τὸ ἴδιο γιὰ μᾶς ὁ Πα-
λαιολόγος;

Ἡ παπαδιὰ σόπασε μὲ χριστιανικὴ ὑπομονὴ ἀκούον-
τας τὰ σωστὰ λόγια τοῦ παπᾶ της.

Ὁ μικρὸς Δημητράκης, ποῦ ἔπαιζε ἔως τώρα στὴν αὐλή,
μπαίνοντας μέσα ρώτησε τὴ μητέρα του:

— Μανούλα, θὰ πᾶμε ἀπόψε στὴν Ἀγία - Σοφία νὰ κά-
νωμε Ἀνάσταση;

— Ὅχι, παιδί μου, ἀπάντησε ἀναστενάζοντας ἐκεῖνη.

— Καὶ δὲ θὰ ἰδοῦμε λοιπὸν τὸν Πατριάρχη μὲ τὰ χου-
σά του; ρώτησε πάλι ὁ μικρός, ποῦ δοκίμαζε μεγάλη εὐχα-

ρίστηση νὰ τὸν καμαρώνη, ὅταν ἐτελοῦσε τὴ μεγαλοπρεπῇ λειτουργίᾳ τῆς Ἀναστάσεως.

— Ὅχι, καρδούλα μου. Δὲν τὸν ἀφήνουν οἱ Τοῦρκοι.

— Καὶ τὸν αὐτοκράτορα δὲ θὰ τὸν ἰδοῦμε;

— Ὅχι, Δημητράκη μου. Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπάντησε μὲ βαθύτερο στεναγμὸ ἢ παπαδιά.

— Ἀχ! γιατί ἔτσι ἀπόψε, μητέρα; διαμαρτυρήθηκε μὲ βουρκωμένα μάτια τὸ παιδί, ποὺ ἔβλεπε νὰ σβήνουν ἓνα ἓνα τὰ ὄνειρά του γιὰ τὴ χαρούμενη ἐορτή.

Ἀλλὰ ὅταν ἐπέρασε ἡ πρώτη ἐντύπωση, ξαναρώτησε:

— Καὶ ποῦ εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ;

— Τὸν πῆρε ὁ ἄγγελος Κυρίου, ἅμα ἦρθαν οἱ ἄπιστοι, καὶ τὸν ἔκρυψε σὲ μιὰ σπηλιά, κοντὰ στὴ Χρυσόπορτα.

— Καὶ τί κάνει ἐκεῖ;

— Καρτερεῖ τὴν ὥρα νὰ ἔρθῃ ὁ ἄγγελος νὰ τὸν σηκώσει, γιὰ νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ πάρῃ πίσω τὴν Πόλη.

— Καὶ δὲν εἶναι δική μας ἡ Πόλη; ἀνέβηκε αὐτόματα ἡ ἐρώτηση στὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ δὲν εἶχε νιώσει ἔως τώρα καλὰ τὴ συμφορὰ τῶν Ἑλλήνων.

— Δικὴ μας εἶναι, ἀλλὰ τώρα μᾶς τὴν πῆραν οἱ Τοῦρκοι.

— Καὶ τότε πότε θὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα, μανούλα;

— «Ὅταν τρανέψης, γυνίκα μου, κι ἀρματωθῇς καὶ κάμῃς τὸν ὄρκο στὴν Ἐλευθεριά, ἐσὺ κι ὅλη ἡ νεολαία, νὰ σώσετε τὴ χώρα...». Τότε θὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα καὶ ὁ ἄγγελος καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, εἶπε σὲ τόνο προφητικὸ ἢ παπαδιά.

— Καὶ τὸ ξέρει ὁ πατέρας;

— Ναί, αὐτὸς μοῦ τὸ εἶπε σήμερα.

Ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνῃ στὸ μυαλὸ τοῦ μικροῦ χαράχθηκε βαθιὰ ἡ παρήγορη σκέψη τοῦ λυτρωμοῦ τῶν σκλαβωμένων. Τὴν εὐλόγησε ἡ Ἐκκλησία καὶ τὴν ἐστάλαξαν τὰ πονεμένα μη-

τρικὰ στήθη στὸ αἷμα καὶ στήν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ κι ἔγινε ἓνα μὲ τὴν ὑπαρξή του. Κι ἔτσι τετρακόσια χρόνια ἀπὸ γονεῖς σὲ παιδιά ἐκληρονομιοῦταν καὶ θέρμαινε τὴν καρδιά τῶν ραγιαδῶν.

Ἀνάστασις. Τὸ σπίτι τοῦ πάτερ Θεόδωρου, φτωχὸ καὶ ταπεινὸ, βρισκόταν κοντὰ στὶς παράλιες πύλες, ὅπου κατοικοῦσαν πιά οἱ χριστιανοί, φεύγοντας ἀπὸ τὰ ὑψώματα καὶ τὶς ὑγιεινὲς συνοικίες, πού τὶς ἄρπαξε ὁ κατακτητής.

Ξεκίνησαν λοιπόν, ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα, ὅλοι μαζί γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Προπορευόταν λίγα βήματα ὁ παπὰς διαλέγοντας τὰ στενὰ καὶ τοὺς ἔρημους δρόμους, γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἰδῇ κανένας παραστρατημένος ἄπιστος. Ἀκολουθοῦσε ἡ παπαδιά κρατώντας σφιχτὰ τὸ Δημητράκη ἀπὸ τὸ χέρι.

Χωρὶς νὰ τοὺς συμβῇ κακὸ ἔφθασαν σὲ λίγο. Ἐνα χαμηλὸ σπίτι χρησίμευε γιὰ ναὸς τῶν κατατρεγμένων Χριστιανῶν. Οἱ Τοῦρκοι παίρνοντας τὴν Πόλη, πῆραν καὶ τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς καὶ τοὺς ἔκαμαν δικὰ τους τζαμιά. Ἄν ἔμενε κανένας ἦταν κλειστὸς καὶ ἔρημος. Ποιὸς τολμοῦσε νὰ προσευχηθῇ σὲ ἐκκλησία!

Ὁ πάτερ Θεόδωρος ἐτέλεσε τὴ λειτουργία. Οἱ σκλαβωμένοι Χριστιανοί—παλιοὶ ἄρχοντες ξεπεσμένοι τώρα, ἀξιωματικοὶ κατατρεγμένοι, φτωχοὶ ἀπροστάτευτοι στὴ δυστυχία των—τὴν παρηκολούθησαν ἀδελφωμένοι μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια.

Ὁ ναὸς τῶν δὲν εἶχε καμιὰ παλιὰ μεγαλοπρέπεια· οὔτε στεῖλοι μαρμάρινοι καὶ ψηφιδωτά, οὔτε ἀσημένιες καὶ χρυσῆς εἰκόνες, οὔτε κανδηλὲς πολύτιμες. Λίγα κεράκια μόνο τρεμόσβηναν καὶ ἀχνοφώτιζαν τὴ φτωγὴ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν ραγιαδῶν.

Καὶ ὁμως ἐκεῖ μέσα τῇ βραδιᾷ τῆς Ἀναστάσεως ἡ πίστι τῶν Χριστιανῶν ἀνέβαινε θερμότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη φλογὰ στὸν οὐράνιο Πατέρα. Κι Ἐκεῖνος στοργικὰ τοὺς ἔστειλε τὴν παρηγοριὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ λυτρωμοῦ. Μήπως δὲν ἀνεστήθη καὶ ὁ «ἐσταυρωμένος Υἱὸς Του;»

Ὁ πᾶτερ Θεόδωρος διάβασε κατανυκτικὰ τὸ Εὐαγγέλιο.

Κάθε λέξη του τονισμένη ἄγγιζε τὰ βάθη τῆς ψυχῆς:

... «Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβ καὶ Σαλώμῃ ἠγόρασαν ἀρώματα...».

Καὶ ἔπειτα: «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν...»

Τὸ πλῆθος, συγκρατώντας μόλις τοὺς λυγμούς, ἔψαλλε
κι ἐκεῖνο τὸ τροπάριον.

Ὅταν τελείωσε ἡ λειτουργία, ὁ πάτερ Θεόδωρος εὐχή-
θηκε :

— Χριστὸς ἀνέστη, Χριστιανοί.

— Ἀληθινὸς ὁ Κύριος !

— Καὶ τοῦ χρόνου ἐλεύθεροι, ἀδέσφια.

— Ὁ Χριστὸς νὰ δώσῃ, φώναξαν ὅλοι, μάταια προσπα-
θώντας νὰ πνίξουν τὴ φωνή, μὴ τοὺς ἀκούσῃ τὸ ἄπιστο
αὐτί.

Τετρακόσια χρόνια κάθε Πάσχα ὁ Ἕλλην ἱερεὺς ἀπὸ τὴν
ἅγια Πύλη ξανάλεγε μὲ λαχτάρα :

— Χριστὸς ἀνέστη ! Καὶ τοῦ χρόνου ἐλεύθεροι, ἀδέλφια.

Καὶ ἄλλα τόσα Πάσχα ἐπαναλάμβαναν οἱ σκλαβωμένοι
Ἕλληνες μὲ καὶ μὴ καὶ πίστη :

— Ἀληθινὸς ὁ Κύριος ! Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ !

Καὶ ὅταν ἦρθε τὸ Μεγάλο Πάσχα τοῦ λυτρωμοῦ τὸ
1821, ὁ Δεσπότης Γερμανὸς δεήθηκε στὴν ἅγια Λαύρα :

— « Ἀναστήτω ὁ Θεὸς καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ
αὐτοῦ καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες
αὐτόν... » (ψαλμὸς ξη΄).

Πότε λοιπόν, παιδιά, θὰ στήσωμε κοντὰ στὸ μνημεῖο τοῦ
ἀγνώστου στρατιώτου τὸ μνημεῖο στὸν ἄγνωστο Ἕλληνα ἱε-
ρωμένο, ποὺ μέσα στὴ μαύρη σκλαβιά πρόβαλλε τὰ στήθη του
καὶ ἀνέβαινε,* ἀκόμη καὶ στὴν ἀγχόνη, γιὰ νὰ θερμάνῃ τὴν
πίστη καὶ τὶς ἐλπίδες τοῦ παγωμένου καὶ κατατρεγμένου
ἐλληνισμοῦ ;

N. A. Κοντόπουλος

ΕΥΣΕΒΕΙΑ

Καραϊσκάκης. Ὁ Καραϊσκάκης ἄρρωστος βαριά πῆγε
στὴ Δομνίτσα τῆς Εὐρυτανίας, ὅπου ἀρ-
κετὸν καιρὸ τὸν φιλοξενοῦσαν οἱ φίλοι του Γιολδασαῖοι. Με-
ταξὺ ἄλλων τὸν ἔβλεπε τακτικά καὶ ὁ εὐσεβέστατος παπᾶς,

Παπαγιάννης Φαρμάκης. Αὐτὸς ἔλεγε κατόπιν σὲ ὅλους πόσο
μεγάλος ἦταν ὁ πατριωτισμὸς τοῦ καπετάνιου τῆς Ρούμελης
καὶ πόσο θερμὴ ἡ πίστις του.

Ὅταν μιὰ μέρα τὸν προσκάλεσε ὁ Καραϊσκάκης νὰ τοῦ
διαβάσῃ εὐχές, γιὰ νὰ γίνῃ καλὰ, μόλις τὸν εἶδε ἀνασηκώθηκε
ἀπὸ τὸ κρεβάτι του καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τοῦ εἶπε:

— Παρακάλει, παπὰ μου, τὸ Θεό, παρακάλει τὸν νὰ γίνῃ
καλὰ γιὰ τὸ Γένος.

Καὶ λιπόθυμος ἀπὸ τοὺς πόνους ἔπεσε στὸ κρεβάτι.

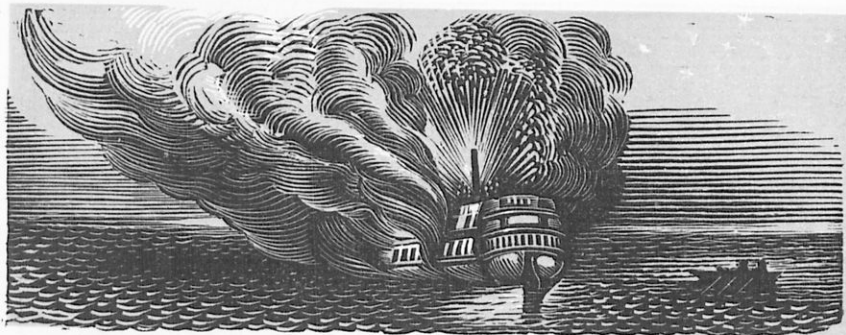
Κανάρης κ. ἄ. Ὁ Κανάρης, ὁ Ὑδραῖος Πιπίνος καὶ οἱ
σύντροφοί των, πρὶν μποῦν στὰ πυρπο-
λικά καὶ κινήσουν ἀπὸ τὰ Ψαρὰ γιὰ τῆς Χίου τὸ κατόρθω-
μα, λειτουργήθηκαν στὴν ἐκκλησία καὶ μετάλαβαν.

Καὶ πάλι, ἅμα γύρισαν στὰ Ψαρὰ μετὰ τὸ κάψιμο τῆς
ναυαρχίδος, τράβηξαν ἴσια στὴν ἐκκλησία. Ἐμπρὸς μῆκαν
οἱ παπάδες μὲ τὰ ἐξαπτέρυγα, ὥστερα οἱ προύχοντες Ψαρια-
νοὶ μὲ τοὺς νικητὲς στὴ μέση καὶ πίσω ὅλος ὁ λαὸς τρελὸς
ἀπὸ τὴ χαρὰ του.

Μετὰ τὴ δοξολογία ἔγινε λιτανεία γύρω στὴν πόλιν μὲ
μεγάλῃ κατάνυξιν. Ὅστερα γύρισαν πάλι στὴν ἐκκλησία, ὅπου
ἓνας παπὰς σεβάσμιος ἀπὸ τὴ Σμύρνη, ὁ Κύριλλος, ἔβγαλε
λόγο καὶ ἔκαμε παρακλήσιν στὸ Θεὸ γιὰ τὴ νίκη τῶν Χρι-
στιανῶν.

Ἀργότερα ὁ Κανάρης ἔλεγε, πὼς ἀπὸ τὴν τελετὴ καὶ τὴ
λιτανεία, πού ἔγινε στὰ Ψαρὰ, πρὶν κινήσῃ γιὰ τὴ Χίο, τοῦ
φάνηκε σὰ νὰ τὸν ἄρπαξε μιὰ δύναμη ὑπερφυσικὴ καὶ τὸν
γιγάντωσε. Ἦρθε στιγμὴ καὶ τοῦ φαινόταν σὰν νὰ εἶχε θέ-
ληση θεϊκή.

*Γιάννης Βλαχογιάννης
(Διασκευὴ Ν. Α. Κοριοπούλου)*

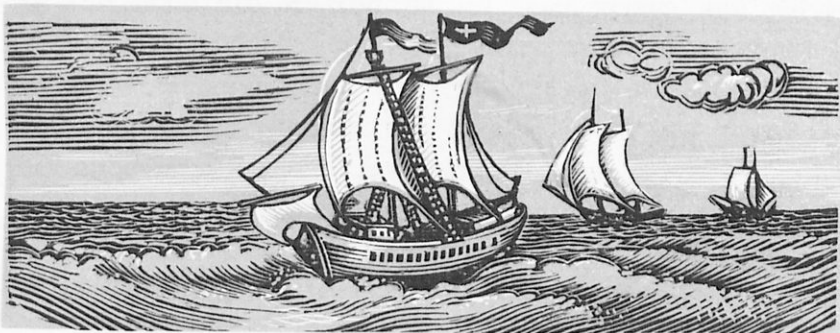

ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

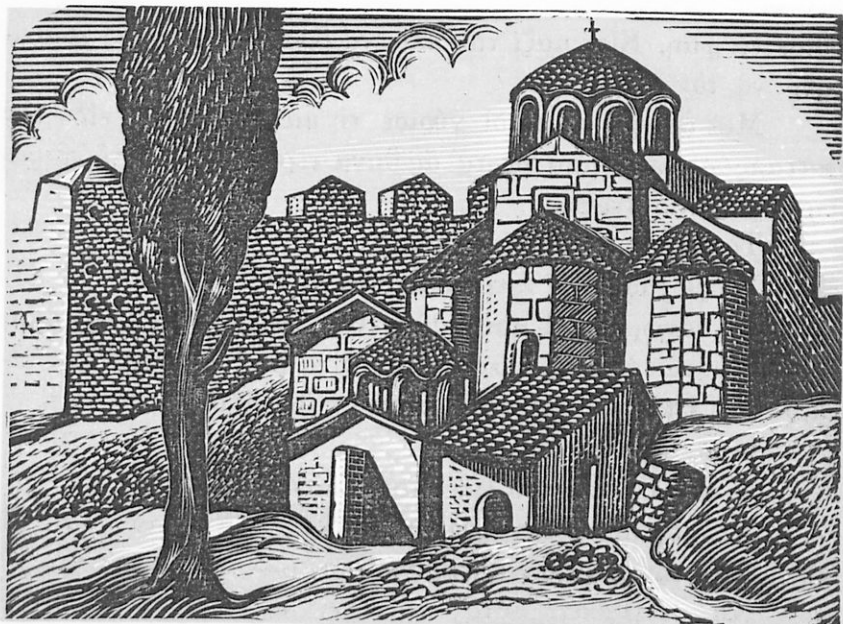
Μεσάνυχτα ὁ πυρπολητὴς ἐγύρισε
καὶ πήδησε ἀπ' τὸ γρήγορο καῖκι
πιστός, νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὁλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, ποὺ ἄτρεμο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ—τὸ φοβερὸ τὸ χέρι—
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγία ἀνάφτει ἐν' ἁγιοκέρι.

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΙ

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΡΑ

(Π α ρ á δ ο σ η)

ΚΟΝΤΑ στὸ Μυστρά, σὲ μιὰ ψηλὴ κορφή, ποὺ φαίνεται ὅλος ὁ κάμπος τῆς Σπάρτης, ἦταν ἓνα κυπαρίσσι, τὸ μεγαλύτερο κυπαρίσσι τοῦ κόσμου. Τώρα δὲν ὑπάρχει πιά. Κάποιος κακὸς ἄνθρωπος εἶχε ἀνάψει φωτιά ἐκεῖ κοντὰ καὶ δὲν πρόσεξε κι ἔκαψε τὸ κυπαρίσσι.

Αὐτὸ τὸ κυπαρίσσι ἔχει τὴν ἱστορία του:

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὁ παστὰς τῆς Σπάρτης πῆγε σ' αὐτὴ τὴ θέση γιὰ νὰ διασκεδάσῃ. Τοῦ ἔφησαν ἓνα ἀρνὶ καὶ ἐκά-

θισε νὰ φάη. Εἶχε μαζί του καὶ ἓνα βοσκό, ἓνα νεαρό χριστιανό, νὰ τὸν ὑπηρετῇ.

Μιά στιγμή τὸ παιδί γύρισε τὴ ματιά του καὶ εἶδε τὸν καταπράσινον κάμπο, μὲ τὰ ἄφθονα νερά· τὸ πῆρε τὸ παρό-
πνοο κι ἀναστέναξε.

Τὸ εἶδε ὁ πασὰς καὶ τὸ ρωτᾷ :

— Μωρὲ Ρωμιέ, τί ἔχεις κι ἀναστενάξεις ;

— Τί νάχω, πασά μου, ἀπαντᾷ ὁ βοσκός· συλλογίζομαι ὅτι ὅλ' αὐτὰ τὰ μέρη κάποτε ἦταν δικὰ μας· κι ἔχομε τὴν ἐλπίδα στὸ Θεὸ πὼς πάλι δικὰ μας θὰ γίνουν.

Ὁ πασὰς θύμωσε.

— Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές ; τοῦ ἀπαντᾷ.

Καὶ ἀρπάζει τὴν ξύλινη σούβλα, ποὺ εἶχαν ψήσει τὸ ἀρνί, καὶ τὴν καρφώνει στὴ γῇ.

— Νά, τὸ βλέπεις αὐτό ; τοῦ λέει· ἂν αὐτὸ τὸ ξερὸ ξύλο ἀποκτήσῃ κλαδιά, τότε καὶ σεῖς θὰ πάρετε πάλι αὐτὰ τὰ μέρη.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ σούβλα ρίζωσε στὴ γῇ, βλάστησε καὶ φούντωσε κι ἔγινε τὸ περήφανο κυπαρίσσι τοῦ Μυστρᾶ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ πασὰς ἔχωσε τὴ σούβλα στὴ γῇ ἀπὸ τὴ μύτη, δηλαδή ἀπὸ τὴν κορφή, τὸ κυπαρίσσι εἶχε τοὺς κλάδους του πρὸς τὰ κάτω· ἔγινε θηλυκὸ κυπαρίσσι. ✓ 340 ρέβ

Λιασενή Α. Κ.

ΤΟ ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟ

ΚΩΣΤΑ, ὁ γυιὸς μας πιά
μεγάλωσε· τρέχει στὰ δε-
καπέντε. Διψᾷ στὸν πόλεμο νάρ-
θη. Κάθε πρωὶ καὶ κάθε βράδυ
μοῦ κλαίγεται τὸ παλληκάρι
μου. Μπροστὰ σου, ἀπὸ ντροπή,
κρατιέται καὶ σωπαίνει. Ὅμως
κάθε φορὰ πού ξεκινᾷς, αὐτὸ
σπαράζει. Καὶ πέφτει στὴν ἀγ-
καλιά μου καὶ δέρνεται. Καὶ
φοβερίζει νὰ κλέψῃ τὸ καριο-
φίλι τοῦ παπποῦ του, τ' ἄγγι-
χτο κατὰ τὸ λόγο σου, ἀπ' τὸν
καιρὸ πού τὸν ἔφαγε τὸ βόλι τὸ
πικρὸ κι ἐκεῖνον. Καὶ θὰ πάῃ
μονάχος του νὰ κάμῃ μὲ τοὺς
Τούρκους πόλεμο. Κι ὁ φόβος
ὁ δικός σου μονάχα τὸν τρο-
μάζει· ἄλλιῶς, ποιὸς ξέρει τί
θ' ἀποκοτοῦσε. Χάρη θὰ σοῦ
τὸ γνωρίζω κι ἐγώ, κι αὐτὸς
θὰ εἶναι ὑποταγμένος σου καὶ
δὲ θὰ σὲ βαρύνῃ. Στὴ θέλησή σου θὰ εἶναι πρόθυμος σὰ
σκλάβος σου. Ἔτσι μοναχὰ θὰ γλιτώσω ἀπὸ τὶς κλάφες του.
Πάρε τον μαζί σου.

Ἡ μάνα, ἡ ἀμαξόνα, βλέπει τὸ γέρο της παρακαλεστικά.
Καὶ κάποτε διανεύει πονηρὰ τοῦ γιουῦ της. Αὐτὸς σκυμμένο
τὸ κεφάλι του κρατεῖ. Καὶ κορβεὶ τὴν παρθενικὴ τὴν ταρα-

χή του ἀπ' τῇ ματιᾷ τοῦ γέρον, πού αὐστηρὰ τὸν θωρεῖ καὶ δὲ μιλα̃.

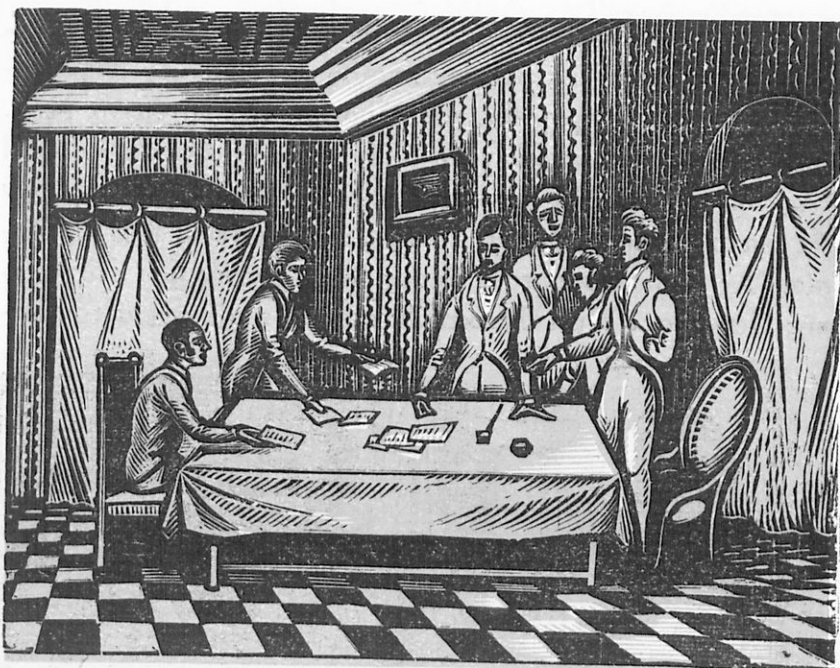
Καὶ τὴν αὐγὴ τὸ παλληκάρι τ' ἄγουρο, μὲ τὸ τουφέκι τὸ βαρὺ στὸν ὦμο, μὲ τ' ἄλαφρὸ τὸ πάτημα, μὲ τὸ χαρούμενο τὸ καρδιοχτύπι καὶ μὲ τὸ φτερούγισμα τοῦ νοῦ, ἀκολουθεῖ τὸ γέρο τὸν πολεμιστὴ καὶ τὸν πολύπειρο. Κι ὁ πόλεμος ἀρχίζει. Καὶ τ' ἄγριο τὸ φαρμάγγι τὸν ἀντιλαλεῖ.

Ὁ γέρος τώρα δίνει ὅλο τὸ νοῦ του στὸ παιδί, καὶ λησμονεῖ τὸν πόλεμο. Καὶ μιλεῖ στὸ παλληκάρι τ' ἄπηχτο καὶ τ' ὀδηγᾷ:

—Ἐδῶ, τοῦ λέει, πού σ' ἔφερα, δὲ θέλω νὰ καμαρώσω τὴν παλληκαριά σου. Δεῖξε τὴν ἅμα ἔρθῃ ἢ ὦρα σου. Ὅμως ἀψὺς μοῦ φαίνεται. Τὸ αἷμα σου δὲν κρύβεται· κρατᾷ ἀπὸ πηγὴ τρελλή—τώρα θ' ἀκούς! Νά τὸ κοτρώني. Κρύβε τὰ ξερβά σου! Ὁ δεξιὸς ὁ ἄγκωνάς σου μὴν ξεπροβάλλῃ! Τὸ τουφέκι ἔτσι δὲν τὸ κρατοῦν—νά, ἔτσι! Καὶ δὲ δίνουν πρόσωπο γιομάτο στὸ σημάδεμα. Ὁ Ἀρβανίτης ἐκεῖ παραφυλάει. Καὶ σοῦ παίρνει καὶ τὴν τρίχα σου—σκύψε ἀκόμα, παλαβέ! Ἀητὸς τὸ μάτι σου! Ἀγροίκησες; Ἄδειο ἀκόμα τὸ τουφέκι σου; Κι ὀρθὸς ὁ λύκος του; Χαρὰ στὸν ὀχτροῦ σου ἀντίκρου, πού σὲ σκιάζεται! Ἔτοιμος; Τὸ νοῦ σου!

Ὅμως τοῦ γάκου οἱ πατρικὲς οἱ συμβουλές. Παράφορο τὸ Σουλιωτόπουλο, μὲ τὸ πρῶτο κίνημά του, πρὶν ἀκόμα ρίξῃ τὴν πρώτη τουφεκιά, δείχνει τὸ πρόσωπο ἄσκεπο στὸν Ἀρβανίτη. Καὶ δέχεται τὸ βόλι στὸ μεσόφρευδο. ✓

Γιάννης Βλαχογιάννης

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΣΤΩΝ Ὑψηλάντηδων τ' ἀρχοντικό, στὸ Κισνόβι τῆς Ρωσίας, δεκάξι τοῦ Φλεβάρη 1821.

Γύρω στὸ τραπέζι ἀπ' τὰ πέντε ἀδέρφια οἱ τέσσερες, Ἀλέξανδρος, Δημήτρης, Νικόλας καὶ Γιώργης· κι ἀντικρὺ τους οἱ δυὸ γραμματικοί, Λασσάνης καὶ Τυπάλδος, γράφουν τὴν προκήρυξη. Ἡ ἀπόφαση πιά ἡ τρανὴ εἶναι παρμένη. Μένει νὰ δοθῇ τὸ σύνθημα τοῦ ἀγώνα καὶ στίς καρδιὲς τῶν Ἑλλήνων τὸ σάλπισμα ν' ἀντιλαλήσῃ κι ἀπὸ τὰ θεμέλια τῆς νὰ σείσῃ τὴν Τουρκιά.

Μέσα στὴν ἐπίσημη σιωπή, τοῦ Ἀλέξανδρου ἡ φωνὴ ἀργὴ καὶ γαλήνια χύνεται τριγύρω :

— Ναι, ἀδέρφια, λέει, ὅλα τὰ προσφέρομε θυσία πατριωτική, καὶ τὰ δυὸ ἑκατομμύρια, πού ἡ Ὄθωμανικὴ Κυβέρνησις, κατὰ τὴ συνθήκη, θὰ μᾶς πληρώσῃ τὸν ἐρχόμενο Μάη. Δὲ μπορούμε νὰ περιμένωμε! Ἡ ἐταιρία ἀνακαλύφθηκε! "Ἄς προσφέρωμε καὶ τὰ κτήματά μας στὴ Βλαχία· ἀξιίζουν ἑξὶ ἑκατομμύρια. Καὶ τοὺς μισθοὺς πού παίρνομε ἀπὸ τὴ Ρωσία. "Ἄς δώσωμε καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς μας στὸ βωμὸ τῆς Πατρίδας. Ἔτσι θὰ ἐκτελέσωμε τὴν παραγγελίαν τοῦ πα-

τέρα μας καὶ θὰ πάρωμε ἐκδίκηση γιὰ τὰ βασανιστήρια, πού ὑπόφερε ὁ πάππος μας καὶ πέθανε ἀπ' αὐτά. "Ὅλα ἂς τὰ δώσωμε στὴν Πατρίδα. "Ἄς κινήσωμε τὸν ἱερὸν ἀγώνα. Διάβασε, Λασσάνη, τὴν προκήρυξη.

Διαβάσθηκε ἡ προκήρυξις καὶ γίνηκε δεκτὴ μὲ μιὰ καρδιά.

— Εἶναι καὶ κάποια ἄλλη θυσία, εἶπε ὁ μονόχειρ Ἀλέξανδρος.

Σηκώθηκε, βγῆκε ἀπὸ τὸ θάλαμο, πέρασε ἀπ' ἄλλον καὶ μπῆκε ἴσια στῆς μητέρας του.

3. Τὴ βρῆκε μὲ τὸ πῶς μικρὸ ἀδέρφι, τὸ Γρηγόρη, δεκατεσσάρων χρόνων ἀγόρι, καθισμένον στὸ πλάϊ της.

Ἀφοῦ προσκύνησε τὰ πολυσέβαστα γεράματα τῆς μάνας, τῆς τρανῆς Ἀρχόντισσας, τῆς ἔδωσε τὸ χέρι καὶ τὴν ἔσυρε σιγὰ στὸ θάλαμο, πὺν βρίσκονταν τ' ἀδέρφια του. 3

Μητέρα, εἶπε, ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδας μπορεῖ ν' ἀπαιτήσῃ καὶ τὴ θυσία τοῦ κτήματος, πὺν ἔχομε στὴν Κοζνίτσα. Μᾶς δίνει πενήντα τέσσερες χιλιάδες ρούβλια

τὸ χρόνο. Χαρίζεις αὐτὸ τὸ κτῆμα, μητέρα, στὴν Πατρίδα;

Ἡ Ἀρχόντισσα Ὑψηλάντισσα ἀναδάκρυσε γλυκά.

— Παιδιά μου, εἶπε, ἐγὼ χαρίζω ἐσᾶς, τὰ φίλτατά μου, καὶ θὰ λυπηθῶ τὰ δυὸ ἑκατομμύρια ρούβλια; 2

Μὲ τὰ τελευταῖα αὐτὰ λόγια ἦταν κι ἡ προκήρυξη τελειωμένη. Ὑπόγραψε κι ὁ γιός: Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Γιάννης Βλαχογιάννης

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΔΕ ΦΕΥΓΕΙ

²⁴ **Η** επανάσταση τοῦ 1821 εἶχεν ἀρχίσει. Τὴν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων φίλοι τοῦ Πατριάρχου κι ἐπίσημα πρόσωπα τὸν παρακαλοῦσαν νὰ φύγῃ, νὰ σωθῇ. Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνηση μεταχειριζόταν ἄγρια καὶ ἀνήμερα μέσα καὶ ὁ καθένας μποροῦσε νὰ μαντέψῃ τί θὰ γινόταν. Παρακαλοῦσαν ὅλοιπὸν τὸν Πατριάρχη νὰ φύγῃ κι ἐξασφάλισαν καὶ τὰ μέσα τῆς φυγῆς του.⁷²

— Μὴ μὲ παρακινεῖτε νὰ φύγω, εἶπε ὁ Γρηγόριος στοὺς

φίλους του. Μὴ θέλετε νὰ σωθῶ ἢ ὥρα τῆς φυγῆς μου θὰ ἦταν ὥρα σφαγῆς γιὰ τὴν Κωσταντινούπολη καὶ τὴν ἄλλη Χριστιανοσύνη. Ὁρατο προᾶγμα ζητεῖτε. Μεταμορφωμένοι με καμιὰ προβιά, νὰ φεύγω στὰ πλοῖα, ἢ κλεισμένος σὲ κανένα φιλικὸ σπίτι ν' ἀκούω στοὺς δρόμους τὰ ὄρφανὰ τοῦ ἔθνους νὰ τὰ σφάζη ὁ δήμιος! Εἶμαι Πατριάρχης γιὰ νὰ σώσω τὸ λαό μου, ὅχι νὰ τὸν ρίξω στὰ χέρια τῶν Γενιτσάρων. Ὁ θάνατός μου ἴσως χρησιμεύσῃ περισσότερο ἀπὸ ὅσο θὰ ὠφελήσῃ ἡ ζωὴ μου. Οἱ ξένοι βασιλιάδες θὰ ταραχθοῦν γιὰ τὸν ἀδικο θάνατό μου. Ἴσως δὲ θὰ ἰδοῦν με ἀδιαφορία νὰ ὑβρίζεται ἡ πίστη τους στὸ πρόσωπό μου.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι, ὅπου ὑπάρχουν ὠπλισμένοι Ἕλληνες, θὰ πολεμήσουν με τὴν ἀπελπισία, πὺλ χαρίζει τὴ νίκη. Κάμετε λοιπὸν ὑπομονὴ σ' ὅ,τι συμβῇ. Σήμερα τῶν Βαΐων ἄς φᾶμε στὸ τραπέζι ψάρια. Τὴν ἄλλη ἐβδομάδα ἴσως φᾶνε καὶ αὐτὰ ἀπὸ μᾶς. Ὅχι, δὲ θὰ γίνω περίγελως τοῦ κόσμου καί, ἐνῶ θὰ περνῶ με ἄρχοντες καὶ διάκους στοὺς δρόμους τῆς Ὁδησοῦ ἢ τῆς Ἑπτανήσου, νὰ με δείχνουν με τὸ δάκτυλο τὰ παιδιά καὶ νὰ λένε: «Νὰ ὁ λιποτάκτης Πατριάρχης!»

Ἄν τὸ ἔθνος μου σωθῇ καὶ θριαμβεύσῃ, ἐλπίζω νὰ με ἀποζημιώσῃ με τιμὴ καὶ ἔπαινο, ἐπεὶδὴ ἔπραξα τὸ χρέος μου. Γιὰ τετάρτη φορὰ δὲ θ' ἀνεβῶ πιά στὸ Ἅγιον Ὄρος. Χαίρετε, σπηλιὲς καὶ κορφές τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ! Χαῖρε, κῆμα τῆς θαλάσσης! Χαίρετε Ἀθῆναι καὶ Σπάρτη, στίς ὁποῖες ποθοῦσα νὰ ἰδρῶσιν σχολεῖα γιὰ τοὺς νέους τῆς πατρίδας! Χαῖρε, γῆ τῆς Δημητσάνας, πὺλ μ' ἐγέννησες! Ἐγὼ πηγαίνω ὅπου με καλεῖ τὸ χρέος μου, ἡ μεγάλη μοῖρα τοῦ ἔθνους καὶ ὁ Οὐράνιος Θεός, πὺλ διευθύνει τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε΄

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος;... Ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου;
Τὰ φτερωτά σου ὄνειρα; Γιατί στὸ μέτωπό σου
νὰ μὴ φυτρώνουν, γέροντα, τόσες χρυσὲς ἀχτίδες,
ὅσες μᾶς δίδ' ἡ ὄψη σου παρηγοριᾶς κι ἐλπίδες;...
Γιατί στὰ οὐράνια χεῖλή σου νὰ μὴ γλυκοχαράζη,
Πατέρα, ἓνα χαμόγελο;... Γιατί νὰ μὴ σπαράζη
μέσα στὰ στήθη σου ἡ καρδιά; Καὶ πῶς στὸ βλέφαρό σου
οὔτ' ἓνα δάκρυ ἐπρόβαλε, οὔτ' ἔλαμψε τὸ φῶς σου;...

Τώρα σὲ βλέπει γίγαντα, Πατέρα, ἡ θάλασσά σου...
Τὸ λείψανό σου τὸ πτωχό, τὸ ποδοπατημένο,
τ' ἀνάστησε ἡ ἀγάπη μας. Κι ἐδῶ μαρμαρωμένο
θὰ στέκη ὁλόρθο, ἀκλόνητο, κι αἰώνια θὲ νὰ ζήσει,
νᾶναι φοβέρα ἀδιάκοπη σ' Ανατολὴ καὶ Δύση...

Ἀρ. Βαλαωρίτης

ΣΙΤΑΡΙ — ΚΡΙΘΑΡΙ

ΟΙ προεστοὶ τῆς Ἀθήνας εἶχαν σύναξη μυστικὴν στὸ σπίτι τοῦ γερο-Θωμᾶ, τοῦ γεροντότερου, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντὰ στὴ Ρόμβη. Ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ μέσα στὴν κάμαρη, καὶ δὲν τὸ βρῆκαν σωστὸ ν' ἀνάψουν λυχνάρι, γιὰ νὰ μὴ δώσουν ἀφορμὴ νὰ μπῇ κανεὶς, ἂν καὶ εἶχαν τόση ἐμπιστοσύνη στὴ νοικοκυρά, ὅση εἶχαν στὸν ἴδιον τὸν ἄνδρα τῆς. Ἔπειτα ὅ,τι ἦταν νὰ ξέρεῖ αὐτὴ, τὸ ἤξερε πιά. Κι ἀφοῦ οἱ Ἄρχοντες εἶχαν φυλακισθῇ στὸ Κάστρο, οἱ γέροι συνάχθηκαν στ' ἀρχοντικὸ τῆς, γιὰ νὰ σκεφθοῦν γιὰ πράματα σοβαρά.

Οἱ χωριάτες γύρω στὰ χωριά εἶχαν ἀρχίσει νὰ συνταράζονται καὶ τὸ μεγάλο κίνημα δὲν ἦταν μακριά.

Ἀπ' τὸ Μενίδι, ποὺ ἦταν τὸ κέντρο τοῦ ἀναβρασμοῦ, ἔφθαναν κρυφὲς παραγγελίες στοὺς προεστοὺς τῆς χώρας, καὶ ζητοῦσαν ἀνταπόκριση μ' αὐτοὺς καὶ περιμέναν τὶς προστάγες τους.

Μέσα στὸ δωμάτιο τὸ σκοτάδι πύκνωνε καὶ θάμπωνε κι οἱ γέροι μόλις ἔβλεπαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Κανένας δὲ μιλοῦσε πιά, μὰ ἡ ἴδια σκέψη περνοῦσε ἀπ' τὰ κεφάλια καὶ τῶν ὀκτῶ ποὺ κάθονταν ἐκεῖ μέσα στὰ ντιβάνια ἀκίνητοι. Ἦξεραν πὼς οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νὰ παίρνουν εἶδηση, πὼς κάτι σοβαρὸ ἔτρεχε ἀνάμεσα στοὺς Χριστιανούς. Οἱ Ἀρβανίτες φύλαγαν καλὰ τὶς πόρτες καὶ κανένα δὲν ἄφηναν νὰ πάῃ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὰ περίχωρα. Ἐπρεπε ἢ μὲ τὸ καλὸ νὰ τοὺς κάμῃς νὰ σ' ἀφήσουν ἢ κρυφὰ νὰ πηδήσῃς ἀπ' τὰ τείχη καὶ νὰ πᾶς. Μὰ τότε δύσκολα θὰ γύριζες, γιατί στίς πόρτες θὰ σ' ἔπιαναν.

Τέλος ἓνας ἀπ' τοὺς γέροντες ἀποφάσισε νὰ ξεστομίσει τὸ βαρὺ τὸ ρῶτημα :

— Ποιὸς εἶν' ἄξιος νὰ πάρῃ ἐπάνω του αὐτὴ τὴ δουλειά, καὶ νὰ βγῇ κυρτὰ ἀπ' τὴ χώρα, μὰ μὲ τὴν ἄδεια τῆς φρουρᾶς ;

Κανεῖς δὲν ἀποκρίθηκε. Γιὰ κάμποση ὥρα ἔμειναν σιωπηλοί, σὰν κάτι νὰ περίμεναν.

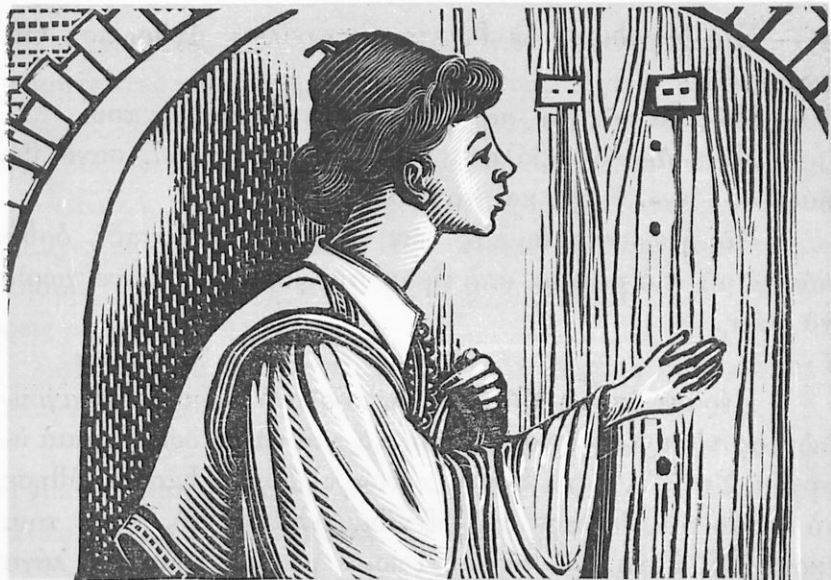
Ἕνας ἐλαφρὸς ψίθυρος ἀκούσθηκε κατὰ τὴν πόρτα, τὴν πόρτα, ποὺ ὅλοι τὴ θεωροῦσαν κλειστή, τὴν πόρτα ποὺ ἔφερνε ἐπάνω στοὺς λιακωτοὺς. Μέσα στοὺς σκοτάδι ξεχώρισε γνώριμη παιδιοῦ μορφή, ἀμίλητη, συμμαζωμένη, κολλητὴ στὸν τοῖχο. Ὅλων τὰ μάτια, συνηθισμένα στοὺς σκοτάδι, γνώρισαν τὸ Θωμάκο, τὸ μικρότερο ἀπ' τὰ δυὸ ἐγγόνια τοῦ νοικοκύρη.

Αὐστηρὰ τοῦ μίλησε ὁ παππούς του τότε :

— Τί μὴνες ἐδῶ μέσα ; εἶπε ὁ γέρο-Θωμάς. Ποιὸς σ' ἔστειλε ; ἔχεις πολλὴ ὥρα ἐδῶ ; Ἀπὸ ποῦ πέρασες ; Ἐγὼ εἶχα τὴν πόρτα ἀμπαρωμένη.

— Μπῆκα, εἶπε τὸ παιδί. Κατέβηκα ἀπὸ τὸ λιακωτό.

— Πῶς τὸ ἔκανες αὐτό; εἶπε ὁ γέρος αὐστηρότατα. Τίνος τὴ γνώμη πῆρες; Ποιός σ' ἔβαλε νὰ τὸ κάμης αὐτό;

— Ὅχι, μοναχός μου! εἶπε ζωηρὰ τὸ παλληκάρι, καὶ προχώρησε δυὸ βήματα. Ἡ μιλιὰ του ἀντηχοῦσε καθαρὴ κι ἀπονήρευτη μέσα στὸ σκοτάδι. Κατάλαβα, εἶπε, πὼς θὰ λέγατε γιὰ τὴν Πατρίδα... κι ἤθελα ν' ἀκούσω.

Τοῦ γέροντα ἡ καρδιὰ ἤρθε στὸν τόπο της. Τὸ ἐγγόνι τοῦ γερο-Θωμᾶ ἦταν ἀθῶο, κίνδυνος δὲν ἦταν γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὰ σπίτια τους. Τὸ παιδί ἤθελε ν' ἀκούσῃ, πού μιλοῦσαν γιὰ τὴν Πατρίδα. Ὁ παππούς του ἦταν ἑτοιμος νὰ τὸ ὀρμηγέψῃ πρῶτα, κι' ὕστερα νὰ τὸ διώξῃ, μὰ δὲν πρόφθασε.

Τὸ παιδί τὸν πρόλαβε.

— Ἐγὼ πάω! εἶπε σοβαρά, σὰν νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἐάντὸ του.

— Ποῦ;

— Στὸ Μενίδι... Δὲ θέλετε νὰ στείλετε ἄνθρωπο; Θὰ πάω ἐγώ!

— Πῶς θὰ πᾶς ἐσύ, παιδί μου; εἶπε ὁ παππούς του.

— Μὲ τ' ἄλογο καβάλα... Θὰ πάρω τὸν καρὰ, σανὸ θὰ πάω νὰ κόψω. Θᾶχω καὶ τὸ κλαδευτήρι.

Χαμήλωσαν οἱ ὀμίλιες τῶν γερόντων. Τὸ παιδί, ὀρθὸ πάντα, μὰ πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ συντροφιά τους, ἄκουε χωρὶς νὰ θέλῃ.

Πέρασε ἀπ' τὴ Μενιδιάτικη πόρτα ὁ Θωμάκος τραγουδώντας τὸ πρῶι, ἀργά, καμαρωτά, γιὰ νὰ μὴ δώσῃ καμιὰ ὑποψία. Στου Ἀγᾶ τὴ Βρύση πότισε τ' ἄλογο. Ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του, ἔφθασε στὸ Μενίδι, τελείωσε τὸ σκοπὸ του, ἔκοψε καὶ σανὸ καὶ γύρισε. Γύρισε μὲ τὸν τρανὸ τὸ λόγο γραμμένο στὰ φύλλοκάρδια του, ποὺ ὁ Χατζη - Μελέτης, τῆς Χασιάς ὁ Καπετάνιος, κι ὁ Μητρο Λέκας, τοῦ Μενιδιοῦ, μὲ δισταγμὸ τοῦ ἐμπιστεύθηκαν, γιατί τὸν εἶδαν τόσο μικρό. Μὰ τὸ παιδί αὐτὸς ὁ λόγος τὸ μεγάλωσε καὶ τὸ ἔκανε ἄνδρα ἄξιο νὰ φυλάξῃ τὸ διαμάντι τ' ἀξετίμητο, καὶ στὸ φῶς νὰ μὴν τὸ δείξῃ, παρὰ μονάχα στῶν προεστῶν τῆς Ἀθήνας τὴν καρδιά νὰ τὸ ἐμπιστευθῇ.

Γύρισε, ὅπως πῆγε, ἥσυχα καὶ χωρὶς κανένα ἐμπόδιο. Καὶ τράβηξε ἴσια στοῦ παπποῦ του. Ἐκεῖ δὲ βρῆκε τὸ γέρο παππού. Μὰ ἢ γι' αὐτὸν ἦταν ἀνήσυχη. Καὶ σὲ λίγο νὰ κι ἔφθασε κι ὁ παππούς.

— Ἦρθες, παιδί μου; εἶπε. Πᾶμε μέσα...

Πέρασαν στὸ πιὸ βαθὺ δωμάτιο, ποὺ δὲν εἶχε κανένα παρᾶθυρο.

— Λέγε τώρα γρήγορα. Τί ἀπόκριση φέρνεις ἀπὸ τοὺς χωριάτες;

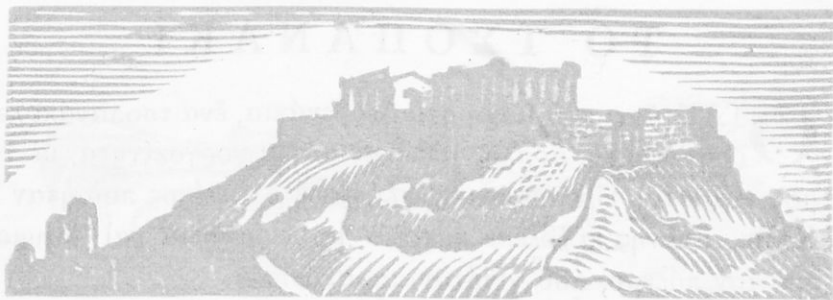
2
Στὶς εἰκοσιέξι τοῦ Ἀπριλιοῦ νὰ τοὺς καρτεροῦμε. Θὰ
μποῦνε ἀπὸ τὰ τείχη, ἀνάμεσα Πόρτας Ἀγίων Ἀποστόλων
καὶ τῆς Μπουμπουνίστρας. Ξημερώματα, εἶπαν, τόσο νὰ φέγ-
γη, ὅσο νὰ ξεχωρίζεται τὸ στάχυ, τὸ σιτάρι ἀπ' τὸ κριθάρι.

— Καλά, παιδί μου, σιτάρι-κριθάρι! Τρέχα τώρα ἔξω νὰ
παίξης μὲ τ' ἄλλα παιδιά. Καὶ σὲ κανένα τίποτε νὰ μὴ μι-
λήσης! Ἀγκαλά, δὲν εἶν' ἀνάγκη αὐτὸ νὰ σοῦ τὸ πῶ. Τὸ ξέ-
ρεις μοναχός σου... *900.*

— Καλά, παππού, εἶπε τὸ παιδί χαρούμενο, κι ἔτρεξε στὰ
παιγνίδια του.

Σὲ λίγες μέρες οἱ χωριάτες πατοῦσαν τὴν Ἀθήνα ξα-
φνικά, κι ἀδελφωμένοι μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἔκλειναν τοὺς
Τούρκους στὴν Ἀκρόπολη.

Γιάννης Βλαχογιάννης
(Διασκευή Ν. Α. Κοτοπούλου)

ΤΟ ΤΣΟΠΑΝΑΚΙ

ΟΤΑΝ άρχισε ή μάχη στὰ Δερβενάκια, ένα τσοπανάκι λε-
ροφορεμένο, άοπλο, αλλά με μάτια γοργοκίνητα, με τη
μαγκούρα του την ποιμενική, πλησίασε στò μέρος πού ήταν ό
Κολοκοτρώνης κι έβλεπε κι αυτό με περιέργεια και θαυμα-
σμό τόν πόλεμο, πού γινόταν παρακάτω.

Ὁ Κολοκοτρώνης παρατήρησε τὸ θαυμασμό του καὶ τὰ ἔξυπνα καὶ ζωηρὰ μάτια· του καὶ τοῦ εἶπε :

— Τί στέκεσαι καὶ βλέπεις, καὶ δὲν πᾶς καὶ σὺ νὰ πολεμήσης, βρὲ Ἑλληνα ;

— Δὲν ἔχω ἄρματα, καπετάνιε !

— Ἐχεις τὴ μαγκούρα σου, ἄρμα εἶναι κι' αὐτή, νά ! πήγαινε νὰ σκοτώσης κανένα ἐχθρὸ μ' αὐτή, νὰ πάρης τ' ἄρματά του καὶ ν' ἀρματωθῇς καὶ νὰ φορέσης τὰ ροῦχα του.

— Μὰ λές ;

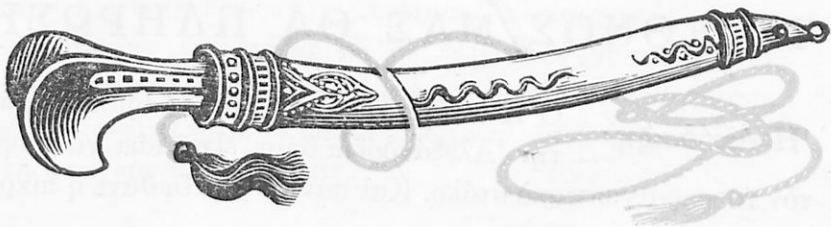
Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ πηδώντας μετὰ τὴ βοήθεια τῆς μαγκούρας του — ὅπ ! ὅπ ! — ἀνακατεύθηκε μετὰ τοὺς πολεμιστὰς.

Τὸ βράδυ, ὅταν τελείωσε ἡ μάχη, ἔνοπλος καὶ ἀγνώριστος μετὰ ροῦχα κάποιου Τούρκου, ποὺ εἶχε σκοτώσει, ξανά-στάθηκε ἐπιδεικτικὰ ἐμπρὸς στὸν Κολοκοτρώνη.

— Τί εἶσαι σὺ, βρὲ Ἑλληνα ; τὸν ρωτᾷ ὁ ἀρχιστράτηγος.

— Δὲ με γνωρίζεις, καπετάνιε ; Ἐγὼ εἶμαι, ποὺ μ' ἔστειλες τὸ μεσημέρι νὰ πολεμήσω μετὰ τὴ μαγκούρα· μετὰ τὴν προσταγή σου καὶ μετὰ τὴν εὐχή σου, καπετάνιε, ἔκαμα, ὅπως μοῦ εἶπες...

Γιάννης Βλαχογιάννης
(Λιασκηνὴ Ν. Α. Κομποπούλου)

ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΜΑΣ ΘΑ ΠΛΗΡΩΣΗ

Ἡ ἀπόδειξη. Ὁ Κανάρης γύριζε τὸ 1825 ἄπρακτος, ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια ὅπου εἶχε πάει νὰ κάψει τὸν τουρκοαιγυπτιακὸ στόλο. Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφθανε ἡ πίκρα

του γιὰ τὴν ἀποτυχία, ἄκουε καὶ τὰ μουρμουρητὰ τῶν ναυτῶν του, ποὺ ἡμέρες εἶχαν νὰ φᾶν καὶ νὰ πιοῦν νερό. Τὸ καράβι τοὺς εἶχε σώσει ἀπὸ ἡμέρες τὶς προμῆθειές του.

Πλέοντας λοιπὸν στ' ἀνοιχτά, κάποιος ναύτης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέει :

— Καπετὰν Κωνσταντή, ἓνα καράβι ἀπὸ μακριά.

— Καλά, τοῦ ἀποκρίνεται ἡσυχα ὁ Κανάρης.

Σὲ μισὴ ὥρα τὰ δυὸ πλοῖα βρέθηκαν κοντὰ καὶ οἱ ναῦτες τοῦ Κανάρη παρετήρησαν, ὅτι ἦταν ἓνα μεγάλο αὐστριακὸ ἰστιοφόρο.

— Ἐμπρός, παιδιά, πιάστε τοὺς γάντζους, προστάζει ὁ πυρπολητής.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ναῦτες πῆραν τὰ τουφέκια τοὺς, ἄλλοι κατέβασαν μιὰ βάρκα καὶ μὲ τοὺς γάντζους κόλλησαν στὸ ξένο πλοῖο. Τότε ὁ Κανάρης μὲ τὸν ἀχώριστό του σύντροφο Μιχὲ καὶ μερικοὺς ἄλλους ναῦτες σκαρφαλώνει σ' αὐτὸ μὲ τὴν πιστόλα στὸ χέρι καὶ παρουσιάζεται στὸν πλοίαρχο.

— Τί θέλετε; ρωτᾷ μὲ τρόμο ὁ Αὐστριακός, γιατί νόμισε, πὼς ἦταν πειρατές.

— Θέλομε νὰ μᾶς δώσης ψωμί, τυρί, νερὸ καὶ ἀπὸ ὅ,τι ἄλλο ἔχεις, γιατί πεθαίνομε ἀπὸ τὴν πείνα.

Ὁ πλοίαρχος κατάλαβε τότε μὲ ποιοὺς εἶχε νὰ κάμῃ καὶ προστάζει τοὺς ναῦτες του νὰ τοὺς φέρουν ψωμιά, τυρί, ἓνα βαρέλι σαρκέλες καὶ ἀρκετὸ νερό. Ἀφοῦ τὰ κατέβασαν στὴ βάρκα, ὁ Κανάρης εἶπε στὸν Αὐστριακὸ πλοίαρχο :

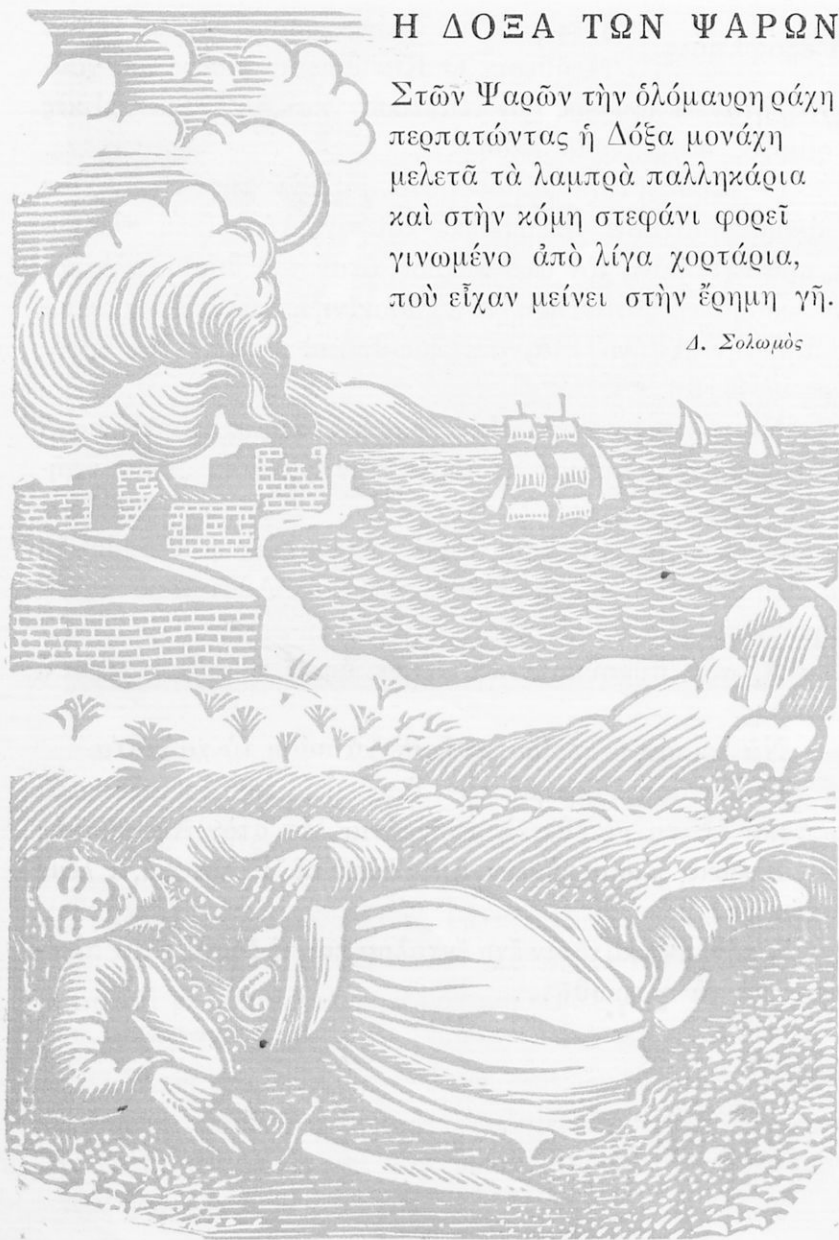
— Λεπτὰ δὲν ἔχω τώρα νὰ σὲ πληρώσω· γράψε λοιπὸν πόσα κάνουν σ' ἓνα χαρτὶ καὶ φέρε το νὰ σοῦ τὸ ὑπογράψω.

— Δὲν κάνει τίποτε, ἀποκρίθηκε ὁ πλοίαρχος γνωρίζοντας τὴ φτώχεια τῶν ἐπαναστατῶν.

Η ΔΟΞΑ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμαυρη ράχη
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληγκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποὺ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Α. Σολωμός

ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Τὸ θολὸ νερό. Ὁ γέρος ἀγωνιστὴς κοίταξε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτήρι, ἀνεβοκατέβασε τὰ κάτασπρα δασιά του φρύδια καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι του, εἶπε: — Μωρὲ ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο Μεσολόγγι! Οὔτε στὸν «κλεισμό» δὲν πίναμε τέτοιο νερό...

Ὁ γέρος ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα μ' ἓνα πῆδημα νὰ φθάσῃ στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἔξοδο καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρη σὲ μένα, πὺν παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἦμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροατὴς του...

— Οὔτε στὸν κλεισμό, παιδί μου, μὰ τοῦτο τὸ Σταυρό! νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρὸ πὺ ὁ Μπραΐμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, νόμιζε,

ὅτι θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα, ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· ἐμεῖς ὁμῶς ἀνοίξαμε πηγὰδια στὸν Ἀϊ-Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς κακὸ καὶ ψυχρὸ, ἀρμυρὸ, θολό, βαρὺ, μὰ ἐκεῖνο μᾶς ἔφθανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ θέλημα τοῦ Μπραΐμη καὶ τοῦ Κιουταχῆ. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερὸ πίνουμε καὶ ἀποροῦσαν πῶς ἀκόμη βαστοῦμε.

Μιὰ φορὰ κάναμε ἀνακωχὴ καὶ μᾶς ἔστειλαν μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορὲς τὸ ἔκαναν αὐτό. Τὸ περισσότερο ὁμῶς ἠθέλαν νὰ ἰδοῦν τί νερὸ πίνουμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμη.

Ὁ Θανάσης, ὁ Ραζή-Κότσικας, ἦταν τότε πολιτάρχης· αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλὸ καὶ κατάλαβε τὸ σκεπὸ τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, ποὺ μᾶς ἔδεναν τὰ φουσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαῖ καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίσουν καλὰ καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὰς φορὲς ἀπὸ πανί· καὶ ἅμα καθαρῶς καλὰ, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἀσκή. Κράζει καὶ τὸν Ντάγλα, ποὺ ἦταν ἔξυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν συμβουλεῦει τί νὰ κάνη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀκόμη τώρα τὸ Κοτσικέικο, τότε ἦταν χαμηλὸ τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Χαιρέτησαν, ρώτησαν «πῶς τὰ περνᾶμε» καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετὰν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε; δὲ βλέπε-

τε, πού εἴστε κλεισμένοι ἀπ' ὅλες τὶς μεριές; νὰ παραδοθῆτε τώρα καὶ κανεῖς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασάδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βίό σας, νὰ ζήσωμε ὅπως καὶ πρίν, ἥσυχοι κι ἀγαπημένοι.

Ὁ Ραζή-Κότσικας τοὺς λέει:

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες, νὰ παραδοθοῦμε, εἶναι ντροπή μας τώρα, πού περιμένομε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετὰν Μιαούλη καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλά.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Τὸ καθαρὸ νερό. Κάναμε καὶ ἄλλες ὁμιλίες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπέηδες ἔκαναν, πὼς διψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

Ὁ πολιτάρχης πρόσταξε τὸν Ντάγλα νὰ φέρῃ μὲ τ' ἀσημένιο τάσι. Ὁ Ντάγλας, ὅπως ἦταν δασκαλεμένος, εἶχε δυὸ ἀσκιά, ἓνα μὲ τὸ καθαρὸ νερό, πού εἶχαν καθαρίσει οἱ γυναῖκες κι ἓνα μὲ τὸ νερό, πού πίναμε.

Λύνει τὸ ἀσκὶ μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Βρέ, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερὸ πού ἔχομε γιὰ τὰ ζῶα μας δίνεις στοὺς μπέηδες;

Καὶ δίνει μία κλωτσιὰ στὸ ἀσκὶ καὶ χύνει ὅλο τὸ νερό.

Ὁ Ντάγλας λύνει τότε τὸ ἄλλο ἀσκί, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

Ἐκεῖνοι, σὰν βγῆκαν γελασμένοι, χαιρετοῦν καὶ φεύγουν. Πῆγαν στοὺς πασάδες καὶ λένε «τὸ καὶ τό' οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ κι ἐκεῖνο τὸ θολὸ τὸ ἔχουν γιὰ τὰ ζῶα τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα». Οἱ πασάδες ἀπελπίσθηκαν τότε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ἦταν ὁ πολιτάρχης μας.

Ἐσύ, παιδί μου, νὰ τὰ γράψῃς αὐτά, σὰν μεγαλώσῃς, νὰ

τὰ μάθη ὁ κόσμος, νὰ ἰδῇ πῶς βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.
— Θὰ τὰ γράψω, μπαρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νὰ ποὺ ἐκτελῶ τὴν υπόσχεσή μου, τώρα ποὺ ἔγινε
κι ἐγὼ μπαρμπα - Ἀντώνης.

Ἀντώνιος Τραυλιαντώνης

ΤΟ ΔΑΥΛΙ ΤΟΥ ΚΑΨΑΛΗ

Οί γέροντες, πού μὲ τοὺς νιοὺς νὰ πᾶν δὲν ἠμποροῦσαν
στοὺς Μεσολόγγι ἀπόμειναν... Ὡς τώρα δὲ θωροῦσαν
τὴν ἔξοδο ἀπ' τὰ τείχια τοῦ κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους.

Ὑστερα σὰν τὰ Τούρκικα τ' ἀσκέρια—τὸν ὀχτρό τους,
εἶδαν σὰν κῦμα νὰ χυθοῦν στὶς θύρες τους, στὰ τείχια,
τρέχουν κατὰ τὴ θάλασσα, καὶ στοῦ πελάου τὴν ἄκρη,
μέσα σὲ πύργο, ποῦχανε μαρούτι σωριασμένη,
κλειοῦνται μὲ μιᾶς καὶ σταίνουνε χορὸ, σὰν ἀντρειωμένοι...

Τ' ἀπελπισμένου αὐτοῦ χοροῦ εἶν' ὁ Καψάλης πρῶτος,
τ' Ἀγραφα, πού τὸν γέννησαν, ὁμοιάζει τὸ κορμί του,
καὶ τὴν κορφὴ τοῦ Πίνδου μου ἢ ἄσπρη κεφαλὴ του.
Κρατεῖ στοὺς χέρι τοῦ δαυλὶ μὲ φλόγα. Κάθε κρότος,
πού ὅξω ἀπ' τὸν πύργο ἀκούεται, τὸ χέρι ἐκεῖνο φέρνει
μέσ' στῆς μαρούτης τὸ σωρό... 1

Ὡς ἀπ' τὸν πύργο ἀλαλαγμός! ἤρθ' ὁ ἐχθρός! πλακώνει!
Μέσ' στῆς μαρούτης τὸ σωρὸ τὸ χέρι ἐκεῖο σιμώνει!
Μὲ μιᾶς ἀστράφτει καὶ βροντᾷ. Σὰν ἀπὸ μέθη, ζάλη,
τρικλίζει ὁ πύργος τρεῖς φορὲς καὶ μέσ' στὰ μεσουράνια
τινάζεται σὰν σύγνεφο καὶ φέρνει κεῖ ἀντάμα
τοὺς γέρους τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν Τουρκῶν τ' ἀσκέρια.

Κώστας Κρουσιάλλης

ΣΤΟ «ΕΘΝΙΚΟΝ ΑΔΥΤΟΝ»

ΠΡΟ τοῦ τελευταίου πολέμου, ζοῦσε στήν «Πόλιν τῶν ἐλευθέρων Πολιορκημένων» ἓνας παλιὸς Μεσολογγίτης καθηγητής, ἀπόγονος ἀγωνιστῶν, ὁ κύρ Διαμαντῆς — ἑλαφρὸ τὸ χῶμα, ποὺ τὸν σκέπασε!

Ὁ μακαρίτης ἤξερε τὴν ἱστορία τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του ἀπὸ παράδοση μὲ κάθε λεπτομέρεια. Ἐγνώριζε τί ρόλο εἶχαν παίξει στὶς πολιορκίες καὶ στήν ἔξοδο γνωστὰ καὶ μὴ πρόσωπα. Μιλοῦσε σὲ μᾶς τὰ παιδιὰ γιὰ μερικοὺς καπεταναίους καὶ τὰ μάτια του γέμιζαν δάκρυα.

Μὲ τὸν ἴδιο σεβασμὸ μιλοῦσε καὶ γιὰ τοὺς φιλέλληνες, πρὸ πάντων ὅμως γιὰ ἓνα, τὸ Βύρωνα. Στὶς ἐπίσημες γιορτές, ποὺ ἔκανε κάθε χρόνο ἡ πόλη, ὁ κύρ Διαμαντῆς ἦταν μόνιμος τελετάρχης καὶ ξεναγὸς σπουδαίων προσώπων. Ἐπὶ πλεόν ἦταν καὶ ἐπίτιμος ἐπόπτης τῶν «Ἡρώων». Ἀρκετὰ παιδιὰ τότε, ὅλα Μεσολογγιτάκια, τὸν βοηθοῦσαμε κατὰ τὶς γιορτές.

Θυμᾶμαι λοιπὸν κάποιο ἀνοιξιάτικο πρωί, μετὰ τὸ μάθημα, μᾶς κάλεσε — ὅλη τὴ συντροφιά — καὶ μᾶς εἶπε:

— Καιρὸ ἔχετε νὰ φανῆτε στὰ «Ἡρῶα». Γι' αὐτὸ σᾶς περιμένω τὸ ἀπόγευμα, κατὰ τὸ ἡλιοβασίλευμα, στήν κεντρικὴ πύλη τοῦ κήπου.

«Ἡρῶα» στὸ Μεσολόγγι εἶναι ἓνας ἐκτεταμένος κήπος, ποὺ περιλαμβάνει τοὺς σπουδαιότερους προμαχῶνας τοῦ ἱστορικοῦ φρουρίου. Ἐκεῖ μέσα, σ' ἓνα μεγάλο τύμβο, εἶναι τὰ κόκκαλα τῶν ἀγωνιστῶν. Δένδρα, ἀγάλματα, στήλες καὶ παλιὰ κανόνια στολίζουν τὸ σεπτὸ χῶρο.

— Θὰ ἰδῆτε, πρόσθεσε, ἐκείνη τὴν ὥρα τὸν Κήπο μὲ ἄλλη ἐμφάνιση. Ἐπειτα θ' ἀνεβοῦμε στὸν «Προμαχῶνα» καὶ θὰ ποῦμε καὶ τίποτε.

Δὲ χροιαζόταν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ, γιὰ νὰ πᾶμε. Ἔτσι, ὅλη ἡ συντροφιά — καμιά δεκαπενταριά παιδιά — βρέθηκε, τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος, μπρὸς στὴν πύλη.

Μᾶς περίμενε ὁ καλόκαρδος ἄνθρωπος. Χαμογέλασε, ὅπως συνήθιζε, καὶ μᾶς εἶπε :

— Καλῶς τὰ παλληκάρια !

Κι ἀμέσως ἔβαλε τὸ κλειδί — εἶχε δικό του — καὶ ξεκλείδωσε.

Μοῦ μένει ἀξέχαστο τὸ τριξίμο, ποὺ ἄφησε ἡ σιδερένια πύλη, καθὼς κυλοῦσε σὲ στρωμένο χᾶμου, μεταλλικὸ ἔλασμα.

Κανείς δὲ μιλοῦσε. Περάσαμε μέσα δίχως στρίμωγμα· ὅπως μπαίνομε στὴν ἐκκλησία καὶ μάλιστα στὸ ἱερό της. Μήπως ἱερό καὶ ἄδυτο τοῦ Ἑθνους μας δὲν εἶναι ἐκεῖ μέσα;

Προχωρήσαμε στὸ ἐσωτερικό. Ὑπέροχη ἡ στιγμή. Μύρια πουλιά, ἀποτραβηγμένα στὰ πλούσια φυλλώματα, ἐκτελοῦσαν μεγαλειώδη Ἑσπερινό. Φτερωτοὶ ἀοιδοὶ γέμιζαν τὸν ἔρημο καὶ ἥσυχο χῶρο μὲ τὴ μουσικὴ τους. Καὶ τὸ λυκόφωτο, πορφυροχρυσώνοντας τὶς κορυφὰς τῶν ἀσάλευτων δένδρων καὶ τὰ γλυπτὰ μάρμαρα, ἔδινε στὸν κῆπο μιὰ ἡρεμὴ, γοητευτικὴ ὁμορφιά.

Πόσες φορὲς εἴχαμε μπῆ στὸν Κῆπο! Στὴ μνήμη ἐρχόνταν μόνον οἱ ἐπίσημες μέρες, ὅσες κάθε χρόνο μᾶς ἔφερναν ἐκεῖ. Ἡ νύχτα τοῦ Λαζάρου, ἡ ἐπέτειος μὲ τὴν ἡσυχὴ κοσμοπλήμμυρα, πότε κατασκότεινὴ καὶ πότε καταυγασμένη ἀπὸ τὰ πυροτεχνήματα, πότε βουβὴ μὲ μόνον ψίθυρο τὰ τρισάγια τῶν ἱερέων μπρὸς στὸν Τύμβο καὶ πότε ἀνταριασμένη ἀπὸ ὁμοβροντίες, ποὺ δίνουν κάποια ἰδέα τῆς τραγικῆς νύχτας τοῦ «Χαλασμοῦ». Τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων μὲ τὸν κυανόλευκο καὶ δάφνινο διάκοσμο, μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ κρατικοῦ μας μεγαλείου καὶ τοὺς λόγους ἐπισήμων ρητόρων.

Θυμόμαστε ἀκόμα τὴν εἴσοδο στὸν Κῆπο τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ὅταν γυρίζονται οἱ ἐπιτάφιοι καὶ σχεδὸν ὅλη ἡ πόλη μὲ ἀναμμένα κεριά γεμίζει τὸν ἱστορικὸ χῶρο. Γίνεται τότε μιὰ μεταμεσονύχτια λιτανεία ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Θεανθρώπου, ποὺ μὲ τρουπημένες παλάμες καὶ πληγωμένο πλευρὸ «ὕπνώττει». Γίνεται ἓνα ἐτήσιο προσκύνημα στὸν τόπο τῆς θυσίας τῶν προγόνων· προσκύνημα ὅμως, ποὺ ἀνήκει ἀποκλειστικὰ στὴν «Ἱερὰν Πόλιν» καὶ ὄχι, ὅπως ἐκεῖνο τῶν Βαΐων, στὸ Πανελλήνιο.

Πολλές φορές είχαμε μπή στὸν Κήπο, ποτὲ ὁμως τέτοια ὥρα κι ἐποχή.

— Βλέπετε θέαμα; εἶπε ὁ κύρ Διαμαντῆς. Ἐγὼ τὸ ἀπολαβαίνω κάθε ἀνοιξη. Ἐδῶ μέσα μόνος κανεῖς μὲ τὶς ἱερές, ἱστορικὲς ἀναμνήσεις, αἰσθάνεται τόσο λεπτὴ συγγίνηση!

Ἄς προχωρήσωμε παραμέσα.

Δεξιὰ τοῦ Τύμβου ὀρθώνεται τὸ ἄγαλμα τοῦ Βύρωνα. Πόσες φορές είχαμε σταθῆ μπρὸς του καὶ διαβάσαμε τὴ χαραγμένη ἐπάνω σ' αὐτὸ ἀρχαιοπρεπὴ ἐπιγραφή. Τὴν εἶχε μεταφράσει ὁ ἴδιος ὁ κύρ Διαμαντῆς: «Μπρὸς στῆς Βρετανίας τὸ εὐγενικὸ τέκνο, ποὺ ἔφερε βοήθεια καὶ γλυκεῖα παρηγοριὰ στὴν ἀγωνιζομένη Ἑλλάδα, στάσου μὲ σεβασμό, ξένε...»

Ἐξαφνα κάποια πνοὴ τοῦ μαῖστραλιοῦ, ἴσως ἡ τελευταία, πέρασε. Ἀναδεύτηκαν τὰ φυλλώματα, ὅπου γλίστρησε. Οἱ φωτισμένες ἀκόμη κορυφές τῶν κυπαρισσιῶν ταλαν-

τεύτηκαν ἐλαφρά. Πέταλα λουλουδιῶν ἀκακίας, πέφτοντας σὰν βροχή, ἔρσαναν τὸ μαρμάρινο κεφάλι τοῦ ποιητοῦ κι ἔπασαν στὸ βάθρο τοῦ ἀγάλματος. Ἡ ἴδια μοσχοβολημένη βροχὴ ἐρράντισε τὸ ἐπιβλητικὸ μνημεῖο, ὅπου στὴ μέση ψηλὰ ἓνα λεβέντικο κορίτσι—ἡ Ἑλλάδα—πεσμένο γράφει στὴ μαρμαρινὴ πλάκα τὸ ὄνομα τοῦ Μπότσαρη.

Ὁ Ἑσπερινὸς τῶν πουλιῶν σιγὰ σιγὰ ἔσβηνε. Καὶ τὸ λυκόφωτο, ξέθωρο πιά, στάλαζε παντοῦ γαλήνη.

Ὁ κύρ Διαμαντῆς ἔκαμε κάποιο νόημα. Κι ἐμεῖς τὸν ἀκολουθήσαμε σιωπηλά.

Ὁ μεγάλος προμαχὼνας τῆς πολιορκίας σήμερα ἔχει γίνεαι ἐξώστης τοῦ Κήπου, διατηρώντας τὰ παλιὰ κανόνια, σιμὰ σὲ τριανταφυλλίες κι ἄλλα ἄνθη. Ἐκεῖ ἀνεβήκαμε κι ἐκάθισαμε.

Κάτω ἡ ἐξοχὴ μὲ τὶς εὐωδιές καὶ τὰ ἀηδονολαλήματα φαινόταν σὰ χαριτωμένη σκιαγραφία.

— Στὶς μέρες μας, παιδιὰ — ἄρχισε ὁ κύρ Διαμαντῆς — ἔχομε ζωὴ ἥσυχη, ζωὴ εἰρήνης. Τότε ὅμως... τότε, τὸν καιρὸ τοῦ «κλεισμοῦ», ἡ ζωὴ ἦταν γεμάτη ταραχὴ καὶ κακό. Καταλαβαίνετε; Ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μικρῶν καὶ μεγάλων, τότε, πλανιόταν ἡ σκιὰ τῶν ἀράπικων καὶ τούρκικων γιαταγανιῶν.

Ὁ τόπος μέσα στὴν πόλη, παιδιὰ, ὅλο καὶ στένευε. Γιατὶ ὅλο καὶ αὐξαιναι τῶν σκοτωμένων οἱ τάφοι. Καὶ τὰ στόματα τῶν ζωντανῶν ὅλο στέγωναν. Μὲ ἀκοῦτε, παιδιὰ; Δὲ μιλῶ δυνατά· δὲν κάνει!

Πατᾶμε τώρα στὸ παλιὸ κάστρο. Τὸ κάστρο αὐτὸ ὁ Ἱμπραήμ, μιλώντας στὸν Κιουταχή, τὸ ὠνόμασε περιφρονητικὰ «φράχτη». Τὸ ξέρετε δὰ αὐτό. Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Ἱμπραήμ, ἔπειτα ἀπὸ μῆνες, μιλώντας σὲ κάποιο ξένο, ἔλεγε:

«Τὸ κάστρο μένει ἀπροσκύνητο. Κι ἂν οἱ κλεισμένοι μπορέσουν καὶ πάρουν ἔστω καὶ λίγες τροφές, ἐμεῖς θὰ λειώσωμε, ὅπως λειώνουν ἐκεῖνα κεῖ τὰ χιόνια...». Κι ἔδειξε τὰ χιόνια τοῦ Παναχαϊκοῦ ἀπέναντι.

Ἔβαλε τσιγάρο στὴν πίπα του. Τὸ ἄναψε. Ἐκοίταξε κι αὐτὸς λίγο τὴ σκοτεινὴ πιά ἐξοχὴ κι ἐξακολούθησε.

— Σ' αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ κάστρου — τὸ ξέρετε κι αὐτὸ — ἔστεκε στρωτὸς ὁ προμαχὼνας τοῦ Φραγκλίνου. Πόσοι ἀγωνισταὶ τὸν πότισαν μὲ τὸ αἷμα τους! Ἐδῶ ἀνέβαινε κι ὁ Στέντορας τῆς φρουρᾶς, ὁ πυροβολητὴς Γουρνάρος. Ἀνέβαινε κι ἔβριζε τοὺς δυὸ πασάδες ἀρχηγούς. Ἐκεῖνοι ἄκουαν τὴ βροντερὴ φωνή του ἐκεῖ ἐπάνω στοὺς λόφους τῆς Ἀγριλιᾶς, ὅπου ἔμεναν, καὶ ἄφριζαν. Καὶ κάθε τόσο ἀναγκάζονταν νὰ μετατοπίσουν τὴν κατασκήνωσή τους.

Ἀπὸ ἐδῶ ἔβλεπε κανεὶς τὸ πρῶτὸ νὰ ξυπνᾷ τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο. Ἐχρεμέτιζαν πολεμόχαρα τὰ ἀράπικα ἄλογα. Σηκώνονταν τὰ κόκκινα καὶ τὰ πράσινα «μπαϊράκια». Καὶ οἱ μουεζήνηδες, ὀρθοὶ στὰ διάφορα ὑψώματα, ὑμνοῦσαν τὸν Ἀλλάχ.

Σ' αὐτὴ τὴ θέσῃ ἀνέβαινε κι ὁ ἀρχηγός, ὁ καπετὰν Κότσικας, μὲ ἄλλους μαζί. Καὶ παρατηροῦσαν ἀπὸ τὶς πολεμίστρες τὰ πολιορκητικὰ ἔργα, πὺ ἐκτελοῦσαν οἱ ἀραπάδες...».

Μᾶς εἶπε κι ἄλλα ἀκόμη ὁ κύρ Διαμαντῆς. Κατόπιν σηκωθήκαμε καὶ κατεβήκαμε. Μέσα στὸ σκοτεινὸ καὶ ἥσυχο Κῆπο, φάνταζαν μόλις τὰ μάρμαρα. Βγήκαμε μὲ τὴν ψυχὴ γεμάτῃ ἀλλόκοτῃ ταραχῇ.)

Θ. Μακρόπουλος

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Πατρίδα, σὰν τὸν ἥλιο σου, ἥλιος ἄλλοῦ δὲ λάμπει!
Πῶς εἰς τὸ φῶς του λαχταροῦν ἡ θάλασσα κ' οἱ κάμποι!
Πῶς λουλουδίζουσιν τὰ βουνά, τὰ δάση, οἱ λαγκαδιές!
Στέρνοντάς του θυμίαμα μυριάδες μυρωδιές!)

Σ' ἄπειρα ἀστράφτουν χρώματα, παντοῦ λογῆς-λογῆς,
τ' ἀγέρα τὰ πετούμενα, τὰ σεραπετὰ τῆς γῆς!

Κι αὐτὸς σηκώνει τ' ἀλαφρὸ τῆς καταχνιᾶς μαγνάδι
κι ἡ κάθε στάλα ἀπὸ δροσιὰ γυαλίζει σὰν πετράδι.
Ἡ κάθ' ἀχτίδα του σκορπᾷ μὲ τὴν ἀναλαμπή,
χαρά, ζωὴ καὶ δύναμη κι ἐλπίδα, ὅπου κι ἂν μπῇ.

Φαντάξεις σὰν τὸν ἥλιο σου καὶ Σὺ, καλὴ Πατρίδα,
καὶ μάγια σὰν τὰ μάγια σου στὸν κόσμον ἄλλοῦ δὲν εἶδα.

Ἡ γῆ σου εἶναι παράδεισος κι αἰώνια γαλανὸς
γύρω σου καθρεφτίζεται στὸ πέλαγο ὁ οὐρανός.
Κι ἀνάμεσα στὰ χρώματ' ἀπὸ χίλια οὐράνια τόξα,
προβαίνει πάλι ὁ ἥλιός σου σὲ ὅλη του τὴ δόξα.)

Α. Μαβίλης

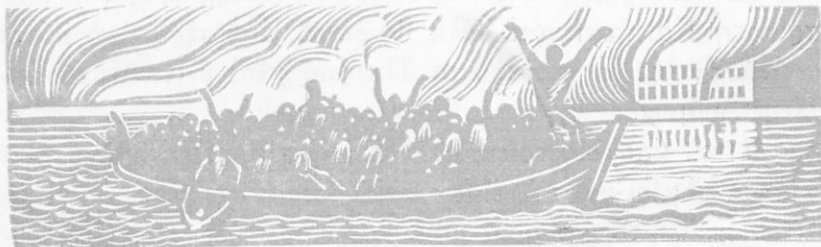

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ τοῦ 1922 ἦταν ὁ μῆνας τῆς μεγάλης ἐθνικῆς μας συμφορᾶς. Ὁ στρατός μας εἶχε διασκορπισθῇ κι ἔφθανε στὸν Πειραιᾶ σὲ κακὴ κατάσταση. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δυστυχισμένοι πρόσφυγες πιά, γέμισαν ὅλη τὴν Ἑλλάδα, σέρνοντας πίσω τους τὴν ὀρφάνια τους καὶ τὴ γύμνια τους. Καὶ γιὰ ἐπισφράγιση τῆς θλιβερῆς ἐποχῆς, ἦρθε ἓνα τηλεγράφημα σύντομο, μὰ καντερό: «Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος σφάχθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους».

Ἀλλὰ ποίος ἦταν αὐτὸς ὁ ἐθνομάρτυρας, ποὺ δὲ θέλησε ν' ἀφήσῃ τὸ δυστυχισμένο ποίμνιό του καὶ νὰ φύγῃ, ὅπως τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι; Ποίος ἦταν τάχα ὁ μεγάλος αὐτὸς Χρυσόστομος, ποὺ προτίμησε νὰ πεθάνῃ δίπλα στὴν Ἐκκλησίᾳ του, ἀντὶ νὰ γίνῃ περιπλανώμενος πρόσφυγας στὴν Ἑλλάδα;

Στὴν Τρίγλια, ἓνα κεφαλοχώρι τῆς Βιθυνίας, γεννήθηκε στὰ 1868.

Σὰν μεγάλωσε καὶ τελείωσε τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, ἔλεγε στὸν πατέρα του:

— Θέλω νὰ σπουδάσω, γιὰ νὰ γίνω Δεσπότης καὶ νὰ πάω στὴν Κρήτη.

Γιατί τάχα ἡ ψυχὴ του προτιμοῦσε τὴν Κρήτη; Τὸ μαντεύομε ἀπ' τὴν κατοπινὴ ζωὴ του. Προτιμοῦσε τὴν Κρήτη, γιατί ἀπ' ὅλη τὴ σκλαβωμένη Ἑλλάδα, ἐκεῖ ἀκουγόταν πολὺ συχνὰ τὸ ἐπαναστατικὸ τουφέκι.

Ὁ πατέρας του εἶχε πούλῃσει τὸ μονάκριβο πατρικό του κτῆμα, γιὰ νὰ στείλῃ τὸ μεγάλο παιδί του, τὸν Εὐγένιο, νὰ σπουδάσῃ στὴ Μεγάλῃ Σχολῇ τοῦ Γένους, στὴν Πόλη. Καὶ τώρα πούλῃσε ἓνα κτῆμα τῆς γυναίκας του, τὸ μόνο ποὺ ἀπόμεινε, γιὰ νὰ στείλῃ τὸ Χρυσόστομο στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης.

Κάποτε πῆγε στὴ Σχολὴ ὁ Μητροπολίτης Μυτιλήνης Κωνσταντῖνος καὶ ζήτησε νὰ μάθῃ ποιὸς ἦταν ὁ καλύτερος μαθητής. Ὁ διευθυντὴς ἀμέσως τοῦ παρουσίασε τὸ Χρυσόστομο. Κι ὁ Κωνσταντῖνος πλήρωνε ἀπὸ τότε ὅλα τὰ ἔξοδα τῆς σπουδῆς του κι ὅταν βγῆκε ἀπ' τὴ Σχολὴ τὸν πῆρε μαζί του ὡς διάκο. Ἀργότερα, ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος ἔγινε Πατριάρχης στὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ Χρυσόστομος ἔγινε πρωτοσύγκελος τῶν Πατριαρχείων, σὰν νὰ λέμε ἀναπληρωτὴς τοῦ Πατριάρχῃ. Καὶ ἦταν τότε μόλις 30 ἐτῶν. Κι ὕστερα ἀπὸ πέντε χρόνια ἔξοχης ὑπηρεσίας στὰ Πατριαρχεῖα, ἔγινε Μητροπολίτης Δράμας.

Ὅταν ἀποχαιρετοῦσε μὲ συγκλίση τὸν Πατριάρχη, τοῦ φίλησε τὸ χέρι καὶ τοῦ εἶπε:

— Μὲ ὅλη τὴν καρδιά μου θὰ ὑπηρετήσω τὴν Ἐκκλη-

σία καὶ τὴν Πατρίδα. Κι ἂν εἶναι γραφτὸ ἡ κορώνα, ποὺ τὰ ἅγια σου χέρια ἔβαλαν στὸ κεφάλι μου, νὰ χάση τὴ λάμψη της, θὰ προτιμήσω νὰ μεταβληθῇ σὲ ἀκάνθινο στέφανο.

Ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ οἱ Βούλγαροι κομιτατζήδες τρομοκρατοῦσαν τὴ Μακεδονία. Καὶ γιὰ κέντρο εἶχαν τὴν περιφέρεια τῆς Δράμας.

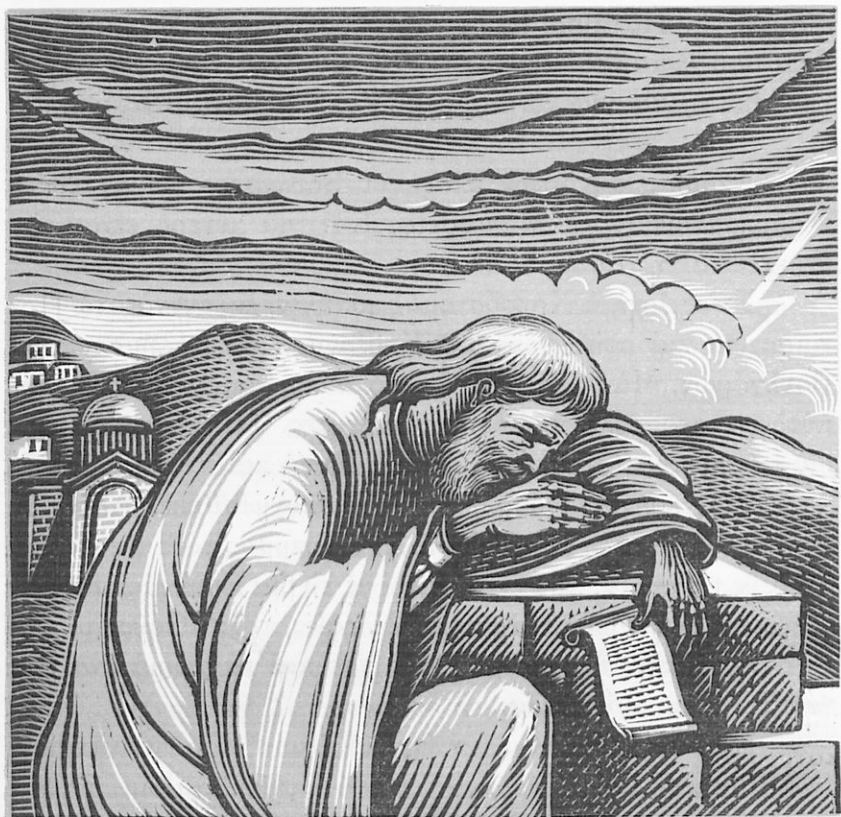
Στὴν ἀρχὴ ὁ Χρυσόστομος κατήγγελλε συχνὰ στὰ Πατριαρχεῖα καὶ στὴν Τουρκικὴ Κυβέρνηση τὰ ἐγκλήματα τῶν Βουλγάρων. Μὰ ὅταν εἶδε, ὅτι τὸ κακὸ παράγινε, ἄρχισε καὶ αὐτὸς νὰ στρατολογῇ Ἕλληνες ἀντάρτες. Ὅταν τὰ παλληκάρια αὐτὰ σκορπίσθηκαν στὰ γύρω βουνὰ καὶ κτύπησαν ἀλύπητα τοὺς κομιτατζήδες, ὁ τόπος ἀνακουφίσθηκε. Ἀλάφρωσε ἀπὸ ἓνα μεγάλο κακὸ. Κι ὁ Χρυσόστομος τότε ἄφοβα περιοδεύε τὰ χωριά, ποὺ εἶχαν γίνει μὲ τὴ βία Βουλγάρικα, συγκέντρωνε τοὺς χωριανοὺς στὶς ἐκκλησίες, τοὺς μιλοῦσε μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς πονεμένης ψυχῆς του καὶ τὰ χωριά ἓνα ἓνα γύριζαν στὴν ὀρθοδοξία.

Μὰ ὁ Χρυσόστομος δὲν περιορίζεται σ' αὐτό· μὲ τὴ φροντίδα του κτίζονται ἐκκλησίες, νεκροταφεῖα, σχολεῖα, γυμναστήρια, νοσοκομεῖα, ὁρφανοτροφεῖα, γίνονται λαϊκὰ ἀναγνωστήρια, μουσικοὶ καὶ ὁδοιπορικοὶ σύλλογοι.

Περισσότερο ὅμως ἀπ' ὅλα φρόντιζε γιὰ τὴ σωματικὴ ἄσκηση τῶν παιδιῶν. Κάθε χρόνον γίνονταν παντοῦ γυμναστικοὶ ἀγῶνες.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Βούλγαροι δὲν κοιμῶνται. Μετὰ τὸν Παῦλο Μελά, δολοφονήθηκε ἄγρια σ' ἓνα σταυροδρόμι ὁ Μητροπολίτης Κορυτσᾶς Φώτιος. Ὅλος ὁ πόνος τοῦ Χρυσοστόμου φανερώνεται σ' ἓνα γράμμα του, σταλμένο στὸ Πατριαρχεῖο :

«Ἐκλαψα, ἔκλαψα σὰν μικρὸ παιδί — γράφει — γιὰ τὸ

θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ μας. Αἰωνία ἡ μνήμη του! Ποιὸς ξέρει πόσους ἄλλους ἀδελφούς, ἴσως κι ἐμένα, περιμένει ἡ ἴδια τύχη».

Γιὰ προσωρινή του ἀνακούφιση ὁ Χρυσόστομος ἔκανε ἓνα ταξίδι στὰ Ἱεροσόλυμα. Πῆγε νὰ προσκυνήσῃ τοὺς Ἀγίους Τόπους, νὰ φιλήσῃ τὸν Τάφο τοῦ Χριστοῦ, νὰ ἰδῇ τὰ ἕσυχά νερά τοῦ Ἰορδάνη καὶ νὰ ξεκουράσῃ τὴ βαταλισμένη ψυχὴ του. Ἀπὸ ἐκεῖ εἶχε ἀκόμη ἓνα προσκύνημα νὰ

κάμη! Πέρασε ἀπ' τὴν Ἀθήνα, νὰ ἰδῇ τὸ ναὸ τῆς ἀρχαίας Παρθένας, νὰ καμαρώσῃ τὴ λευκὴ πολιτεία καὶ νὰ νιώσῃ μέσα του ὅλο τὸ περασμένο μεγαλεῖο της. Ἐτυχε μάλιστα ἐκεῖνη τὴ χρονιά (1906) νὰ γίνωνται κι οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες στὸ ἀρχαῖο Στάδιο. Πόσα δάκρυα χαρᾶς νὰ ἔχυσε, ἀντι-κρούζοντας τὰ μεστωμένα καὶ ὥραϊα κορμιά τῶν καλῶν παλ-ληκαριῶν!

Στὸ γύρισμά του ὅμως νέες στενοχώριες καὶ νέοι ἀγῶνες τὸν περίμεναν. Οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν νὰ τὸν μισοῦν περισσό-τερο κι ἀπ' τοὺς Βουλγάρους. Τὸν κατηγοροῦν, ὅτι αὐτὸς συν-τηρεῖ τοὺς ἀντάρτες, δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ περιοδεύσῃ στὰ χωριά καὶ βιάζονται τὰ Πατριαρχεῖα νὰ τὸν μεταθέσουν ἀπὸ τὴ Δράμα.

Μὲ τὸ φόβο νὰ μετατεθῇ σὲ καμιὰ ἄσημη Μητρόπολη τῆς Ἀνατολῆς, γράφει στὸν Ἑλληνα Πρόξενο στὴν Πόλη: «Φροντίστε τοῦλάχιστο νὰ μετατεθῶ στὴν Ἀδριανούπολη, γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀγωνισθῶ κι ἐγὼ πάλι στὴν πρώτη γραμ-μὴ. Προτιμῶ νὰ πέσω σὰν ἀετός, παρὰ νὰ πεθάνω σὲ κανένα κοτέτσι τῆς Ἀνατολῆς. Ζητῶ σταυρό, μεγάλο σταυρό, γιὰ νὰ σταυρωθῶ. Ἀφοῦ δὲν ἔχω νὰ δώσω τίποτε ἄλλο στὴν Πατρί-δα μου, νὰ τῆς δώσω τοῦλάχιστο τὸ αἷμα μου».

Κι ὕστερα ἀπὸ δυὸ ἐξορίες καὶ πολλὰς ἄλλες περιπέτειες, τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1910, ἔγινε Μητροπολίτης Σμύρνης.

Ἀρχίζει ἀκούραστος κι ἐδῶ νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν ἐκκλη-σία, γιὰ τὰ σχολεῖα, γιὰ ὅλη τὴν κοινωνία. Καὶ τρίτη ὅμως ἐξορία τὸν περίμενε· καὶ δὲν ξαναγύρισε στὴ Σμύρνη, παρὰ λίγους μῆνες πρὶν ἀποβιβασθῇ ἐκεῖ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός. Καὶ εἶχε τὴν ἀπέραντη εὐτυχία νὰ δεχθῇ στὴν προκυμαία τὸν ἐλευ-θερωτὴ στρατὸ καὶ νὰ εὐλογήσῃ τὶς σημαῖες του. Καὶ ὅταν ἔ-γιναν μερικὲς ταραχὲς τὶς πρῶτες ὥρες τῆς κατοχῆς, ὁ Χρυσό-

στομος φρόντισε νὰ προστατεύσῃ τοὺς φοβισμένους Τούρκους, ποὺ εἶχαν καταφύγει στὴ Μητρόπολη. Πῆγε στὴ φυλακὴ καὶ ζήτησε ν' ἀπολυθοῦν μερικοὶ φυλαχισμένοι Τούρκοι. Γύριζε στὶς Τουρκικὲς συνοικίες καὶ μοίραζε φάρμακα καὶ τροφὲς σὲ πτωχοὺς καὶ ἀσθενεῖς. Μὲ πόση ἀχαριστία τοῦ πλήρωσαν τὴν καλωσύνη αὐτὴ!...

Ἦρθε καὶ ὁ θλιβερὸς Αὐγούστος τοῦ 1922. Ὁ στρατός μας, νικημένος, ἔφθανε στὴ Σμύρνη καὶ ἔμπαινε ὅπως ὅπως στὰ πλοῖα. Ἡ Σμύρνη γέμισε ἀπ' τὸν ξεριζωμένο πληθυσμὸ τῶν χωριῶν. Κι οἱ ἐχθροὶ πλησίαζαν στὴν πόλη. Ὅλοι ἀνησυχοῦν καὶ φροντίζουν μὲ κάθε τρόπο νὰ φύγουν. Κι ὁ Χρυσόστομος μοιράζει ψωμὶ καὶ ἐλιές στοὺς πρόσφυγες...

Ὁ ἐπίσκοπος τῶν Καθολικῶν τοῦ ἐξασφαλίζει θέση σ' ἓνα πλοῖο κι ἐξορκίζει τὸ Χρυσόστομο νὰ φύγῃ μαζί του. Κι ὁ Χρυσόστομος γαλήνιος ἀπαντᾷ :

— Εἶναι πατροπαράδοτη ἐντολὴ νὰ μὴ φεύγουν οἱ Ἑλληνες κληρικοί. Ὁ καλὸς ποιμένας ἔχει χρέος νὰ μένῃ μὲ τὸ ποίμνιό του.

Φεύγουν καὶ τὰ τελευταῖα πλοῖα. Χιλιάδες Χριστιανῶν καταφεύγουν σὲ σπίτια Εὐρωπαίων καὶ στὸ προαύλιο τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς.

Στὶς 27 τὸ ἀπόγευμα μῆλξε ὁ πρῶτος Τουρκικὸς στρατὸς στὴ Σμύρνη.

Ὁ Χρυσόστομος, βασανισμένος ἀπὸ τὴ νηστεία καὶ τὴν ἀϋπνία, μπαίνει τὸ ἄλλο πρωὶ στὴν ἐκκλησία νὰ προσευχηθῇ. Ἡ ἐκκλησία εἶναι γεμάτη ἀπελπισμένους Χριστιανούς.

Σὲ λίγο παρουσιάζεται στὴν Ὁραία Πύλῃ ὁ Μητροπολίτης, ἀλύγιστος, μὲ φωτεινὸ μέτωπο καὶ λαμπερὰ μάτια. Γονατίζει μπροστὰ στὸν Ἐσταυρωμένο καὶ προσεύχεται. Σηκώνεται ἔπειτα μὲ ἡρεμία Ἀγίου καὶ λέγει :

— Ἡ Θεία Πρόνοια, ἀδελφοί, δοκιμάζει τὴν πίστη μας, καὶ τὸ θάρρος μας καὶ τὴν ὑπομονή μας. Μὰ ὁ Θεὸς δὲν ἀφήνει τοὺς Χριστιανούς. Στὶς τρικυμίες φαίνεται ὁ καλὸς ναυτικός καὶ στὰ βάσανα ὁ καλὸς Χριστιανός. Προσεύχεσθε καὶ θὰ περάσῃ καὶ αὐτὸ τὸ ποτήρι.

Τὸ μεσημέρι ξαναμοιράζει ψωμί, ἐλιές καὶ ρύζι γιὰ τὰ μικρὰ παιδιά. Ἀπ' τὴν κορφὴ τῆς σκάλας διαβάζει στὸ λαὸ τὸ Εὐαγγέλιο.

Τὴν ὥρα αὐτὴ μπαίνει στὴν αὐλὴ ἓνας ἀστυνόμος μὲ λίγους στρατιῶτες. Ὁ κόσμος ὅλος ἀνατριχιάζει· οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά κλαῖνε ἀδιάκοπα.

Ὁ ἀστυνόμος εἰδοποιεῖ τὸ Χρυσόστομο, ὅτι τὸν ζητοῦν
στὸ Φρουραρχεῖο. Ἐκεῖνος ἔγνεψε στὸ λαὸ νὰ ἡσυχάσῃ καὶ
ἀκολουθεῖ τὸν ἀστυνόμο. Τὸ ἀπόγευμα τὸν ἄφησαν νὰ γυρί-
σῃ στὴ Μητρόπολη. Τὸ βράδυ στὶς ὀκτὼ τὸν ξαναπῆραν στὸ
Φρουραρχεῖο.

Τὴ νύχτα ὁ Χρυσόστομος ἔστειλε μιὰ σημείωση στὸν ἀδελφό του Εὐγένιο νὰ μὴν ἀνησιγῇ.

Κι ἀπὸ τότε κανεὶς δὲν εἶδε πιά τὸ Χρυσόστομο ζωντανό. Οὔτε κανεὶς ἔμαθε μὲ τί τρόπο θανατώθηκε. Τὸ πτώμα του, καταματωμένο, σκονισμένο, γυμνὸ τὸ ἔσερνε τὴν ἄλλη μέρα στοὺς δρόμους ὁ Τουρκικὸς ὄχλος, ὅπως κάποτε τὸ πτώμα τοῦ Πατριάρχου μας.

Δ. Κορτογιάννης

ΣΤΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ

Φτερουγίζουν στή μορφή του πόθοι κι ὄνειρα μεγάλα,
κι ἂν τὸν πνίξαν στήν κρεμάλα,
θ' ἀντηχοῦν ἀγγελικά τοῦ Δεσπότη οἱ προσευχές...
γιὰ παλληκαριῶν ψυχές.

Ἄφοβος, ἀντρειωμένος
γιὰ τὴν Πίστη, γιὰ τὸ γένος,
βροντὴ κάνει τὴ λαλιά του
καὶ πετᾷ μὲ τὸν ἀετό,
ποὺ ραγιάδων βογγητὸ
τὸν ξυπνᾷ μέσ' στή φωλιά του.

Νάτος ὁ Μητροπολίτης! μὲ τὰ χέρια σηκωμένα
τοὺς ἀγῶνες εὐλογεῖ
καὶ μὲ μάτια βουρκωμένα
«χαῖρε, λέγει, ἡρώων γῆ!»

Γ. Σουρῆς

Η
ΕΘΝΙΚΗ
ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΚΑΙ Η
ΕΘΝΙΚΗ ΔΟΞΑ
ΤΟΥ 1940-44

ΧΡΟΝΙΑ τώρα έλειπε στην 'Αμερική ο Κώστας. Άφησε τους δικούς του στην Τεργιθέα—ένα χαρούμενο, μὰ φτωχικό χωριό της Ρούμελης—κι έζήτησε προκοπή πέρα απ' τὴ μεγάλη θάλασσα τοῦ Ἀτλαντικοῦ, κοντὰ σὲ πολλοὺς ἄλλους χωριανούς του. Καὶ μὲ τὴν εὐχὴ τῶν γονέων του καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐπὶγαινταν πολλὰ καλὰ οἱ δουλειές του.

Τὸ μικρότερο ἀδελφούλη του, τὸ Γιώργο, τὸν ἄφησε δέκα χρόνων. Κι ὅταν ὁ Γιώργος ἔφθασε στὰ δέκα πέντε,

ἄρχισε νὰ γράφῃ αὐτὸς πιά στὸν Κώστα, γιατί ὁ πατέρας τους ἐγήρασε καὶ δὲν ἔβλεπε καὶ καλὰ γιὰ νὰ γράφῃ.

Ἐπέρασαν ἄλλα τρία χρόνια καὶ ὁ Γιώργος ἐπῆγε στὴν Ἀθήνα καὶ ἐγράφηκε στὸ Πανεπιστήμιο. Ἐλογάριαζε νὰ γίνῃ γιατρὸς καὶ ὕστερα νὰ πάῃ καὶ αὐτὸς γιὰ λίγα χρόνια στὴν Ἀμερική νὰ ἰδῇ καὶ νὰ χαρῇ τὴν προκοπὴ τοῦ Κώστα καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὶς σπουδές του σ' ἓνα Ἀμερικανικὸ Πανεπιστήμιο.

Μὰ τὰ ὥραϊα αὐτὰ σχέδια τοῦ Γιώργου δὲν ἐπραγματοποιήθηκαν ποτέ. Ξαφνικὰ μιὰ μεγάλῃ συμφορὰ ἀπλώθηκε σ' ὅλη τὴ χώρα μας· ἡ Πατρίδα μας βρέθηκε σκλαβωμένη.

Καὶ τὰ βάσανά της διηγεῖται ὁ Γιώργος σὲ πολλὰ γράμματα, πὺν ἔστειλε στὸν Κώστα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, ὕστερ' ἀπὸ τέσσερα χρόνια μαύρης σκλαβιάς.

ΠΡΩΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

Ἦταν, Κώστα μου, 28 Ὀκτωβρίου 1940, ἓνα γλυκὸ φθινοπωρινὸ πρωινό. Ὅλη ἡ Χώρα μας, σὰν ἓνα ἀπέραντο μελισσολόι, συμπλήρωνε τὸ νοικοκυριό της γιὰ τὸ χειμῶνα καὶ ἐτοιμοζόταν ν' ἀναπαυθῇ ὕστερ' ἀπὸ τοὺς μόχθους τῆς ἀνοιξέως καὶ τοῦ καλοκαιριοῦ.

Στοὺς ὄρεινους τόπους οἱ γεωργοὶ ἐμάζευαν τὰ ὄψιμα ἀραποσίτια, τὰ νόστιμα μῆλα, τὰ γλυκὰ κάστανα. Καὶ οἱ τσοπάνηδες ἐτοιμάζονταν νὰ κατεβάσουν στὰ χειμερινὰ λιβάδια τὰ κοπάδια τους.

Στοὺς κάμπους ὁ τρύγος εἶχε πιά τελειώσει καὶ ὅλος ὁ κόσμος εἶχε σκορπισθῇ στὰ λιοστάσια, μαζεύοντας τὶς ὠριμὲς ἐλιές.

Στ' ἀκρογιάλια οἱ θαλασσινοὶ λεβέντες εἶχαν γυρίσει ἀπ' τὰ μακρινὰ ταξίδια τους, γιὰ νὰ περάσουν τὸ χειμῶνα κοντὰ

στοὺς δικούς τους, μακριὰ ἀπ' τὶς φουρτοῦνες καὶ τοὺς καϋμὸνς τῆς θάλασσας.

Καὶ σ' ὅλη τὴ χώρα μας ἦταν ἀπλωμένη ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Μὰ ξαφνικά, ἓνα μεγάλο καὶ κατάμαυρο σύννεφο ἀπλώθηκε στὸν καταγάλανο οὐρανὸ μας. Μιὰ βάσκανη μοῖρα ἐτοίμασε νέα βάσανα στὴν τόσο ταιλαιπωρημένη Φυλὴ μας. Ἡ ἀχαλίνωτη φιλοδοξία τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἰταλῶν Μουσολίνι,

τοῦ ἐκαλλιέργησε τὸ ὄνειρο ν' ἀναστήσῃ τῇ Ρωμαϊκῇ Αὐτοκρατορίᾳ, σκλαβώνοντας τὴ γλυκεῖά μας Πατρίδα.

Ἰταλικά ἀεροπλάνα, μ' ἑλληνικά χρώματα, γιὰ νὰ ξεγελάσουν τὸν κόσμον, πέταξαν χαμηλὰ ἐπάνω ἀπὸ τὰς Πάτρας καὶ ἐβομβάρδισαν ἀλύπητα τὴν πόλιν, σκορπίζοντας τὴ φρίκην καὶ τὸν ὄλεθρον. Κι ὅταν ἀργότερα ἐκκυκλοφόρησαν οἱ ἐφημερίδες, ἐμάθame τί εἶχε συμβῇ.

Τὴν περασμένη νύκτα, πολὺ ἀργά, ὁ πρέσβυς τῆς Ἰταλίας ἐπῆγε στὸ σπίτι τοῦ Πρωθυπουργοῦ μας Μεταξᾶ, ἐζήτησε νὰ τὸν ξυπνήσουν καὶ τὸν εἰδοποίησε, ὅτι ὁ Μουσολίνι ζητεῖ τὴν ἄδεια νὰ περάσῃ ἐλεύθερα ὁ Ἰταλικὸς στρατὸς τὰ σύνορά μας, μὲ ἄγνωστο σκοπὸ καὶ ἄγνωστη κατεύθυνση.

ΟΧΙ! ἀπάντησε μὲ ἀγανάκτηση ὁ ἀείμνηστος Πρωθυπουργός μας.

Αὐτὸ τὸ «ὄχι» ὅμως δὲν ἦταν μιὰ λέξη τοῦ Πρωθυπουργοῦ μας μονάχα! Ἦταν συμπτυγμένη ἀπάντηση ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς. Ἦταν ἡ ἀνάστασις τῶν «Μολὼν λαβὲ» τοῦ Λεωνίδα στὶς Θερμοπύλες.

Μόλις ξημέρωσε, ὁ Πρωθυπουργὸς Μεταξᾶς πρῶτα καὶ ὁ Βασιλιάς ἔπειτα ἐδημοσίευσαν τὰ ἐξῆς διαγγέλματα.

Α'

Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν,

Ἡ στιγμὴ ἐπέστη ποὺ θὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν τιμὴν της.

Μολονότι ἐπηρήσαμεν τὴν πλεον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἴσην πρὸς ὅλους, ἡ Ἰταλία, μὴ ἀναγνωρίζουσα εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ ζῶμεν ὡς ἐλεύθεροι Ἕλληνες, μοῦ ἐζήτησε σήμερον τὴν 3ην πρωινήν τὴν παράδοσιν τμημάτων τοῦ Ἐθνικοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς βούλησιν καὶ ὅτι πρὸς

κατάληψιν αὐτῶν ἢ κίνησις τῶν στρατευμάτων τῆς θὰ ἤρχιζε τὴν 6ην πρωινήν. Ἀπήντησα εἰς τὸν Ἰταλὸν πρέσβυν, ὅτι θεωρῶ καὶ τὸ αἷτημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται τοῦτο, ὥς κήρυξιν πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τώρα θὰ ἀποδείξωμεν, ἐὰν πράγματι εἴμεθα ἄξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐξασφάλισαν οἱ προπάτορές μας. Ὅλον τὸ ἔθνος ἄς ἐγερθῇ σύσσωμον. Ἀγωνισθῆτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά σας καὶ τὰς ἱεράς μας παραδόσεις.

Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών!

Ἰωάννης Μεταξᾶς

Β'

✓ *Πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν,*

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σᾶς ἀνήγγειλε πρὸ ὀλίγου ὑπὸ ποίους ὅρους ἠναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐπιβουλευθείσης τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εἶμαι βέβαιος, ὅτι κάθε Ἕλλην καὶ κάθε Ἑλληνὶς θὰ ἐκτελέσουν τὸ καθήκον των μέχρι τέλους καὶ θὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν Ἱστορίας.

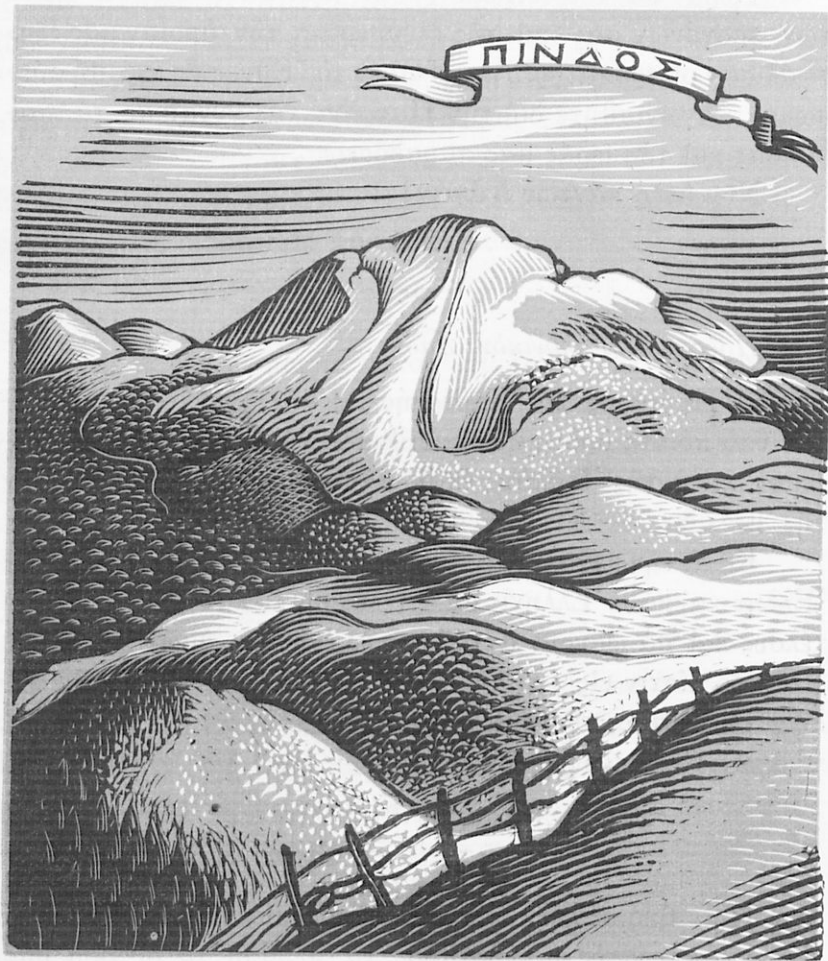
Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς Φυλῆς, τὸ ἔθνος, σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὥς εἰς ἄνθρωπος, θ' ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης.

Ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, 28 Ὀκτωβρίου 1940

Γεώργιος Β.

✓ Πρὶν ἀκόμα λήξῃ ἡ μικρὴ προθεσμία τοῦ Μουσολίνι, ὁ Ἰταλικὸς στρατὸς προσπάθησε νὰ περάσῃ τὰ σύνορά μας,

ἰδίως ἀπὸ τὰ μονοπάτια τῆς Πίνδου. Ὁ στρατός μας, ποὺ εὐρέθηκε ἀπέναντί του, ἦταν πολὺ λίγος. Μὰ δὲν ἦταν ἐκεῖ μόνο ὁ λίγος Ἑλληνικὸς στρατός· ἦταν καὶ ὁ γρανίτης τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Αὐτὴ ἡ ἀθάνατη Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἀτσάλωσε τὰ κορμιά τῶν παλληκαριῶν μας καὶ ἐστάθηκαν ἐκεῖ βράχαι ἀπάτητοι ὅσο νὰ φθάσῃ κοντὰ τοὺς στρατιωτικὴ ἐνίσχυσι.

Ἀκολούθησε τότε πανελλήνιος συναγερομός. Ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα μας ἔτρεξαν τὰ παλληκάρια μας στὰ σύνορα. Καὶ βάφοντας μὲ τὸ ἀλικο αἷμα τους τὸ Ἑπειρωτικὸ χῶμα, ἔσπρωξαν τοὺς Ἰταλοὺς πέρα ἀπ' τὰ σύνορά μας.

Στὸ μεταξὺ ὁ χειμώνας ἔφθασε καὶ τὰ βουνὰ σκεπάσθηκαν μὲ χιόνια.

Τότε όλες οι Έλληνοπούλες ένιωσαν βαθιά τὸ χρέος τους γιὰ τ' ἀδελφία τους, πὺ μὲ χίλιες στερήσεις ἀγωνίζονταν νὰ σώσουν τὴν τιμὴ τῆς Ἑλλάδας μας. Ξενυχτοῦσαν κάθε βράδυ, γιὰ νὰ πλέξουν μάλλινες κάλτσες καὶ γάντια καὶ φανέλλες καί, μαζί μὲ ἄλλα δῶρα, νὰ τὰ στείλουν στ' ἀγαπημένα παλληκάρια τῆς Πίνδου.

Εἶναι ἀπερίγραπτοι οἱ ἀγῶνες τῶν παλληκαριῶν μας νύχτα καὶ μέρα στὶς βουνοπλαγιές τῆς Πίνδου, γιὰ νὰ φθάσουν στὶς ἀπάτητες κορφές τῆς καὶ νὰ διώξουν ἀπ' ἐκεῖ τοὺς Ἱταλοὺς, πὺ τοὺς ἐβοηθοῦσαν φανερά καὶ οἱ φίλοι τους Ἀλβανοί.

Καὶ στοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς οἱ τσολιάδες μας εὐρέθηκαν πολὺτιμη συνδρομὴ ἀπὸ τοὺς Ἑπειρωτὲς χωρικοὺς. Οἱ ἄνδρες ὠδηγοῦσαν τὸ στρατὸ ἀνάμεσα στὰ πρηνὰ δάση καὶ οἱ γυναῖκες — σὰν ἄλλες Σουλιώτισσες — ἐκουβαλοῦσαν στὴν πλάτη τους τὰ πολεμοφόδια, σ' ἀπάτητες χιονισμένες κορφές, ὅπου ἦταν ἀδύνατο νὰ προχωρήσουν τὰ μεταγωγικὰ τοῦ στρατοῦ.

Καὶ ὅταν, μὲ ἀφάνταστες θυσίες, όλες οἱ ὄρεινές διαβάσεις ξεκαθαρίσθηκαν, ὁ στρατὸς μας προχώρησε ἀκράτητος στὴ σκλαβωμένη Βόρειο Ἑπείρο. Ἡ Κορυτσά, ἡ Πρεμετή, τὸ Ἀργυρόκαστρο δέχθηκαν μὲ δάκρυα χαρᾶς τὴ δοξασμένη γαλανόλευκη, πὺ κυμάτιζε περήφανα μπροστὰ στὸν ἐλευθερωτὴ στρατὸ μας. Γιὰ δεύτερη φορὰ μέσα σὲ τριάντα χρόνια, ἡ Βόρειος Ἑπείρος, ἀντίκρουξε πάλι τὸ γλυκὸ φῶς τῆς Ἑλευθερίας.

Ὁλος ὁ πολιτισμένος κόσμος ἔμεινε ἐκστατικὸς μπροστὰ στὸ νέο αὐτὸ Ἑλληνικὸ θαῦμα. Στὴν ἐθνικὴ μας Ἱστορία οἱ φτεροπόδαροι Τσολιάδες μας ἔγραψαν νέες σελίδες Ἡρωισμού καὶ Δόξας.

Τοῦ κάκου ὁ ἴδιος ὁ Μουσολίνι ἦλθε κοντὰ στὸ ντροπιασμένο στρατό του, μὲ τὴ μάταιη ἐλπίδα νὰ τοῦ δώσῃ νέο θάρρος καὶ νέα ὁρμή. Ὁ βράχος τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς ἔμεινε μέχρι τέλους ἀκλόνητος. Κι' αὐτὸ κράτησε ἕξι ὁλόκληρους μῆνες.

Ἀπελπισμένοι πιά οἱ Γερμανοὶ ἀπ' τὴν ἀποτυχία τῶν συμμάχων τους Ἰταλῶν ἀποφάσισαν νὰ περάσουν αὐτοὶ τὰ σύνορά μας ἀπ' τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία. Γιὰ νὰ περάσουν ὅμως τὰ ὄχυρά τοῦ Ροῦπελ πλήρωσαν βαρὺ φόρο αἵματος. Στὰ ὄχυρά αὐτά, ποὺ ἀποτελοῦσαν βράχους ἀκλόνητους, ἐφώλιαξε ταμπουρωμένος ὁ γρανίτης τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Καὶ τὰ γενναῖα παλληκάρια μας ὅσα ἔζησαν, δὲν ἐγκατέλειψαν τὰ ὄχυρά, παρὰ μόνον ὅταν οἱ κάμποι πλημμύρισαν ἀπὸ Γερμανικὲς μεραρχίες, ποὺ σιγὰ σιγὰ κατέβαιναν πρὸς τὰς

Ἀθήνας. Ὁ ἀλησμόνητος Βασιλεὺς μας Γεώργιος, μαζί με τὴν Κυβέρνηση, ἐπῆγαν τότε στὴν Κρήτη, μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐκεῖ, στὸ ξακουσμένο νησί, θὰ διατηροῦσαν ἓνα κομμάτι ἐλεύθερης Ἑλλάδας. Καὶ μαζί μ' αὐτοὺς ἐπῆγε στὴν Κρήτη καὶ ὁ Ἀγγλικὸς στρατός, ποὺ ἦλθε νὰ μᾶς βοηθήσει, καὶ ἔβαψε μετὰ τὸ τίμιο αἷμα τοῦ τὰ Ἑλληνικὰ χῶματα ἀπ' τὸν Ὀλυμπο ἕως τὸ Ταΐναρο καὶ ἕως τὴν Κρήτη.

Οἱ Γερμανοὶ ὅμως ἔρριξαν στὴν Κρήτη μετὰ ἀεροπλάνα πολὺ στρατὸ καὶ ὕστερα ἀπὸ αἱματηροὺς ἀγῶνες ἔπιασε καὶ ἡ Κρήτη μας.

Ὁ Βασιλεὺς μας καὶ ἡ Κυβέρνηση ἀναγκάσθηκαν τότε νὰ καταφύγουν στὴν Αἴγυπτο, ὅπου τοὺς ἀκολούθησαν χιλιάδες ἀξιοματικοὶ καὶ στρατιῶτες, καὶ ὅσα καράβια γλίτωσαν ἀπ' τοὺς βομβαρδισμοὺς τῶν Γερμανῶν. Ἐκεῖ μετὰ τὴ βοήθεια τῶν Συμμάχων μας, κατορθώθηκε νὰ ξαναδημιουργηθῇ Ἑλληνικὸς στρατός, ποὺ ἐδόξεσε τὴ Σημαία μας στὴ μάχη τοῦ Ἑλ Ἀλαμείν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἀργότερα στὸ Ρίμινι τῆς Ἰταλίας.

Ἔτσι, στὴν πολὺπαθὴ Ἑλλάδα μας ἀπλώθηκε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ πικρὴ σκλαβιά, ποὺ κράτησε τέσσερα ὁλόκληρα χρόνια. Καὶ ὅταν οἱ Γερμανοὶ μετὰ τοὺς συντρόφους τοὺς Βουλγάρους ἀναγκάσθηκαν νὰ φύγουν, ἄφησαν πίσω τὴν Ἑλλάδα μας ἐρειπωμένη, ὅπως κάποτε στὰ 1821 τὴν ἄφησε ἐρειπωμένη μετὰ τὸ ἀσκέρι τοῦ Ἱμπραήμ.

Μετὰ τὴν ἐξάμηνη ἀντοχή μας ἡ Ἑλλάδα μας ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ἐπιβραδυνθῇ ἡ ἐκστρατεία τῶν Γερμανῶν κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ ν' ἀλλάξῃ ἐντελῶς ἡ τύχη τοῦ πολέμου.

Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔπαυσαν ποτὲ οἱ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ τοῦ πολιτισμένου κόσμου νὰ διαλαλοῦν τὸ νέο Ἑλληνικὸ Θαῦμα. Καὶ ποτὲ δὲ θὰ ξεχασθοῦν τὰ λόγια τοῦ γερο-Σμάτς,

του Στρατάρχη της Νοτίου Ἀφρικής: «Ἀπὸ τώρα καὶ πέρα, εἶπε ὁ πολύτιμος φίλος μας, δὲ θὰ λέμε πιά ὅτι οἱ Ἕλληνες πολεμοῦν σὰν ἥρωες, ἀλλ' ὅτι οἱ ἥρωες, πολεμοῦν σὰν Ἕλληνες».

Ἔτσι τελείωνε τὸ πρῶτο γράμμα τοῦ Γιώργου πὺν ἔστειλε στὸν ἀδελφό του Κώστα στὴν Ἀμερική.✓

ΔΕΥΤΕΡΟ ΓΡΑΜΜΑ

Εἶναι ἀπερίγραπτοι, Κώστα μου, οἱ ἥρωισμοὶ πὺν ἔδειξαν τὰ Ἑλληνόπουλα, ὅσα ὑπηρετήσαν στὸ στρατὸ τῆς ξηρᾶς, στὴν ἀεροπορία καὶ στὸ ναυτικό. Ἀπερίγραπτοι εἶναι καὶ οἱ ἥρωισμοὶ κατὰ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, πὺν ὀργανώθηκε ὁ Ἀγώνας τῆς Ἀντιστάσεως. Θὰ σοῦ ἐκθέσω μερικὰ παραδείγματα, πὺν στὴν Ἱστορία μας θὰ μπορούσαν νὰ χαρακτηρισθοῦν: «Μικρὲς ἱστορίες καὶ μεγάλες ψυχές». Εἶναι ἱστορίες ἀληθινές, πὺν μᾶς διηγῆθηκαν οἱ χωριανοὶ μας, γυρίζοντας ἀπὸ τὸν πόλεμο.

Θὰ ἀρχίσω ὁμῶς ἀπὸ κάτι πὺν ἔγινε στὸ χωριό μας, ὅταν κηρύχθηκε ἡ ἐπιστράτευση.

1. Ἡ ψυχὴ τοῦ πατέρα.

Τὸν θυμᾶσαι, Κώστα τὸ γέρο-Λεωνίδα τὸν Παπαδόγιαννη; Ἦταν ὀγδόντα χρονῶν καὶ τὸ ἓνα πόδι τοῦ ἔλειπε. Τὸ μονάκριβο παιδί του, ὁ Πᾶνος, ἦταν δάσκαλος στὸν Κοκκινόβραχο, δυὸ ὥρες μόνις μακρυνὰ ἀπ' τὸ χωριό μας. Ὅταν λοιπὸν κηρύχθηκε ἡ ἐπιστράτευση, τὸν εἶδα ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ μπαίνει στὸ σχολεῖο μας καὶ νὰ παίρνῃ τὸ τηλέφωνο. Καὶ τηλεφωνεῖ στὸ παιδί του:

«Πᾶνο μου, νὰ μὴ χασομερίσης οὔτε στιγμή. Μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐχὴ τῶν γονέων σου νὰ τρέξης ἐκεῖ, ποὺ σὲ καλεῖ ἡ Πατρίδα μας».

Ἐκλαψα ἀπὸ συγκίνηση, Κώστα μου, ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια. Ποιὸς νὰ τὸ πίστευε πὼς ὁ γέροντας αὐτὸς δὲ θὰ ξητοῦσε ν' ἀγκαλιάσῃ καὶ νὰ φιλήσῃ τὸ μονάκριβο παιδί του, πρὶν φύγῃ γιὰ τὸν πόλεμο;

2. Ὁ Ταγματάρχης Παπαδόπουλος.

Ἡ Σκουτάρρα εἶναι μιὰ ὀλόγυμνη καὶ ἀπόκημνη κορυφὴ τῆς Πίνδου. Τὴν εἶχαν οἱ Ἰταλοὶ. Πίσω ἀπὸ κάθε πέτρα τῆς ἐκρυβόταν καὶ ἓνα ὄπλο ἐχθρικό· σὲ κάθε κοῦλωμα κι' ἓνα πολυβόλο.

Ἡ Σκουτάρρα ὅμως ἔπρεπε μὲ κάθε θυσία νὰ κυριευθῇ. Ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῆς μπορούσε κανεὶς νὰ κτυπήσῃ τὶς διαβάσεις ὅλων τῶν γύρω χαμηλότερων βουνῶν.

— Μιὰ παλιο - Σκουτάρρα δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐμπόδιο στὸ δρόμο μας, εἶπε ὁ Ταγματάρχης Παπαδόπουλος.

Γίνεται ἀπλὸς στρατιώτης· ἀρπάζει τὸ ὄπλο πολυβόλο στὸ χέρι καὶ μπαίνει μπροστά. Τὰ παλληκάρια του τὸν ἀκολουθοῦν.

Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψῃ μιὰ χιονοθύελλα, ποὺ εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ νωρὶς, συνοδεύει τὸ γοργὸ δρόμο τῶν ἡρώων.

Προχωροῦν μὲ πόδι σταθερὸ καὶ ψυχὴ ἀναφτερωμένη. Τὸ φῶς λιγαστεύει, μὰ οἱ λάμπεις τῶν κανονιῶν μας φωτίζουν τὸ γιγάντιο βράχο. Οἱ ἐκκρήξεις τῶν ὀρίδων μας κατακυλοῦν βράχους ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν παλληκαριῶν. Ἔτσι περνοῦν δυὸ ὀλόκληρες ὥρες.

Ἐπειτα οἱ φωτιᾶς λιγαστεύουν· τὰ κανόνια σιγοῦν. Ὁ Παπαδόπουλος μὲ τοὺς σαράντα του εἶχαν διπλωθῇ ἀνά-

μεσα στὶς μικρὲς κοιλότητες τοῦ βράχου, πολὺ κοντὰ στὴν κορυφή. Ὁ ἀέρας τοὺς ἔδεσσε ἀλύπητα· κι ἐκεῖ ξενύχτησαν ἀμίλητοι. Κάθε κίνηση, κάθε θόρυβος, κάθε ἀναπνοή θὰ εἶπῃ θάνατος.

Τὴ χαρὰν γὴ ὁ ἀέρας ἐσταμάτησε· τὸν διαδέχθηκε μιὰ παγερὴ ξαστεριά. Μένει πιά ἡ τελευταία προσπάθεια, τὸ τελευταῖο πῆδημα πρὸς τὴν κορυφή, ὅπου ὁ ἐχθρὸς ἀγρυπνεῖ.

Τὰ παλληκάρια μας πηδοῦν σὰν τσακάλια ἀπ' τὰ ταμπύρια τους· ὁ Παπαδόπουλος βρῖκεται λίγα βήματα ἐμπρὸς, οἱ τσολιάδες τὸν ἀκολουθοῦν ὅλοι.

Τὰ πολυβόλα ἀπὸ πάνω κροταλίζουν, ἐκεῖνοι προχωροῦν, προχωροῦν μὲ τὴ λόγχη, θερίζουν, ἀναποδογυρίζουν κοτρώνια καὶ θάμνους.

Πλησιάζουν· πέφτουν μπροστὰ στὰ στόμια Ἰταλικῶν πο-

λυβόλων· δὲ σταματᾷ κανεῖς. Ὁ λεβέντης ταγματάρχης προχωρεῖ λίγα βήματα ἀκόμα καὶ φθάνει πρῶτος στὴν κορφή. Στέκει ὄρθιος μὲ τὸ πολυβόλο ἀναμμένο στὰ χέρια. Μιὰ σειρά ξηροὶ κρότοι σφυρίζουν, τὸν σωριάζουν στὸ τέρμα τοῦ δρόμου του.

Κι ὁ Παπαδόπουλος πέθανε· πέθανε σὰν ἀληθινὸ παλληκάρι· ἡ θυσία του ὅμως ἔπιασε τόπο. Ἡ Σκουτάρα ἦταν πιά σὲ χέρια Ἑλληνικά!

3. Βουβὸς πόνος.

Αὐτὴ τὴν ἱστορία μᾶς τὴ διηγήθηκε ὁ Μῆτρος ὁ Γιαννόπουλος γυρίζοντας τραυματίας στὸ χωριό μας.

Κατεβαίναμε, λέει, στὴν ὑποχώρηση σὲ κακὴ κατάσταση, μέρες ὁλόκληρες, κουρασμένοι καὶ πεινασμένοι καὶ λυπημένοι βαθιά. Στὰ χωριά πού περνούσαμε, ζητούσαμε λίγο ψωμί. Μὰ ἦταν τόσος στρατὸς πὺ διάβαινε ἀπ' αὐτὰ τὰ χωριά, ὥστε ἦταν ἀδύνατο νὰ βρεθῇ ψωμί.

Περνούσαμε ἀπὸ ἓνα χωριό, πὺ δὲν ἔμαθα ποτὲ τ' ὄνομά του. Ἀπὸ ἓνα παράθυρο μιὰ μάνα μὲ τὴν κόρη της, κατὰμυρα ντυμένες μᾶς ἐκοίταζαν ἐρευνητικά, σὰν νᾶθελαν ν' ἀναγνωρίσουν κάποιον ἀνάμεσά μας. Ἀναζητοῦσαν τὸ παλληκάρι τους, πὺ δὲ γύρισε ἀπὸ τὰ Ἀλβανικὰ βουνά. Τὸ ἤξεραν πὺς σκοτώθηκε· ἀλλὰ κι ὅλο κοίταζαν μὲ ἀγωνία μήπως τὸ ἴδουν.

Κάποια στιγμή ἔνιωσα νὰ μὲ πλησιάζει κάποια καὶ νὰ μοῦ δίνει στὸ χέρι ἓνα καρβέλι ψωμί· καὶ χωρὶς νὰ ἴδῳ τὸ κρυμμένο πρόσωπό της ἔφυγε σκυφτή. Ἦταν ἡ μάνα τοῦ σκοτωμένου παλληκαριοῦ.

Ἐγύρισα νὰ εὐχαριστήσω τὴν πονεμένη μάνα, ἀλλὰ τὸ παράθυρο ἦταν κλειστό.

Ἐμοιράσθηκα τὸ καρβέλι μὲ τοὺς συντρόφους μου· μὰ ἀπὸ τὴ συγκίνηση ἢ μπουκιὰ στεκότανε στὸ λαιμό μας. Ἕνας συνάδελφος κατώρθωσε νὰ ψιθυρίσῃ :

«Πόσες μανάδες περιμένουν ἄδικα!...»

Ἕνας ἄλλος δάκρυσε.

Ὁ πόνος τῆς μητέρας γινόταν καὶ δικός μας πόνος.

4. Οί 'Αεροπόροι μας καί τὸ Ναυτικό μας.

Στὶς ἐφημερίδες ἐδιαβάσαμε, Κώστα μου, τοὺς ἡρωισμοὺς τῶν ἀεροπόρων μας· μὲ τὰ λιγοστὰ ἀεροπλάνα ποὺ εἶχαμε, τσάκισαν τὴν Ἰταλικὴ ἀεροπορία καὶ γέμισαν τὴν Ἱστορία μας ἀπὸ ἀπερίγραπτα κατορθώματα καὶ αὐτοθυσίες.

Ὅταν ἐγύρισε στὸ χωριό μας ὁ ἀεροπόρος Φτέρης, μᾶς διηγήθηκε, μαζὶ μὲ πολλὲς ἄλλες, καὶ τὴν ἀκόλουθη ἱστορία :

Σὲ μιὰ ἐξόρμηση πέντε βομβαρδιστικῶν ἀεροπλάνων μας, ἓνα ἀπ' αὐτὰ ἀπομονώθηκε. Δυὸ ἄνδρες ἦταν στὸ ἀεροπλάνο : ὁ κυβερνήτης—ὁ «χειριστὴς» ὅπως ὀνομάζεται στὴν ἀεροπορία—κι ὁ παρατηρητής. Ὁ χειριστὴς εἶχε ἐντολὴ νὰ κτυπήσῃ μιὰ ὠρισμένη τοποθεσία ὅπου εὐρίσκονταν ἐχθρικὰ κανόνια. Τὴν ὥρα ὅμως ποὺ τὸ ἀεροπλάνο πλησίαζε τὴν τοποθεσία αὐτή, πετοῦσαν ἐπάνω ἀπ' τὰ σύννεφα ἐχθρικὰ ἀεροπλάνα. Ἐπесαν μὲ ὀρμὴ καὶ ἄρχισαν νὰ τὸ κτυποῦν. Ἐκτυπήθηκε ἡ μηχανή του καὶ τὸ ἀεροπλάνο ἔχασε τὴν ταχύτητά του. Ὁ θάνατος ἦταν βέβαιος. Ὁ χειριστὴς θὰ ἠμποροῦσε νὰ σωθῇ πέφτοντας μὲ τὸ ἀλεξίπτωτο. Ἀλλὰ τὴ στιγμὴ αὐτὴ σκέφθηκε τὸ συνάδελφό του, ποὺ δὲ θὰ ἠμποροῦσε εὐκόλα νὰ πέσῃ κι αὐτὸς μὲ τὸ ἀλεξίπτωτο. Σὰν ἀστραπὴ τοῦ ἦλθε μιὰ σκέψη. Ἐκαμε τὴν τελευταία προσπάθεια νὰ δώσῃ μιὰ πλάγια κατεύθυνση στὸ ἀεροπλάνο, ποὺ ἔπεφτε σὰν σφαῖρα, καὶ τὸ ἔφερε ἐπάνω ἀπὸ κάτι πανύψηλα δένδρα. Στὸ μεταξὺ εἶχε πάρει φωτιά. Τὰ δένδρα τὰ θέρισε κυριολεκτικά. Ἔτσι ὅμως ἔχασε τὴν ταχύτητα, κι ἔπεσε στὴ γῆ μὲ λιγώτερη ὀρμὴ. Οἱ φλόγες στὸ μεταξὺ ἔγιναν τεράστιες καὶ εἶχαν ἀγκαλιάσει τὸ χειριστή. Ὁ παρατηρητὴς ἐπήδησε ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο ἔξω. Εἶχε σωθῇ μὲ μιὰ μικρὴ ἀμυχή στὸ κεφάλι. Γιὰ τὸ σύντροφό του εἶχε ἀπελπισθῇ πιά, γιατί αὐτὸς ἐκαιόταν. Ἐστάθηκε

λοιπὸν κοντὰ στὸ ἀεροπλάνο καὶ προσπαθοῦσε νὰ τὸ φωτογραφήσῃ, γιὰ τελευταία ἀνάμνηση.

Κάποια στιγμή ἄκουσε τὴ φωνὴ τοῦ ἀρχηγοῦ του :

— Βοήθα με νὰ βγῶ ἀπ' ἐδῶ.

Σὰν τρελλὸς ὁ ἀγαπημένος φίλος ὥρμησε στὸ φλεγόμενο ἀεροπλάνο. Ἄρπαξε τὸ σύντροφο στὴν ἀγκαλιά του κι ἔτρεχε ὅσο μπορούσε γρήγορα. Ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ πάρουν φωτιά οἱ βόμβες τοῦ ἀεροπλάνου καὶ νὰ σκορπίσουν ὀλόγυρα τὸ θάνατο. Εὐτυχῶς δὲν ἔγινε αὐτὸ τὸ κακὸ. Ὅταν ἄρχισε νὰ πέφτῃ τὸ ἀεροπλάνο ὁ χειριστὴς ἔπρεπε γιὰ τὸ καλὸ του, νὰ πετάξῃ τὶς βόμβες στὴ γῆ. Δὲν τὸ ἔκαμε ὅμως γιατί φοβήθηκε μήπως οἱ βόμβες πέσουν στὶς δικές μας γραμμές.

Οἱ φαντάροι μας ἔτρεξαν στὸν τόπο ποῦ εἶδαν νὰ πέφτῃ τὸ ἀεροπλάνο καὶ μόλις ἀντίκρουσαν ζωντανοὺς τοὺς ἀεροπόρους, ἀναλύθηκαν σὲ δάκρυα χαρᾶς.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ναυτικὸ μας Κώστα μου, δὲν ὑστέρησε στὸν ἀγῶνα αὐτὸν τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιστάσεως. Πρὶν κατέβουν οἱ Γερμανοί, τὰ ὑποβρύχιά μας, ἔσπειραν τὸν τρόμο στὸ Ἰταλικὸ ναυτικὸ καὶ τὸ ἀνάγκασαν νὰ κρυφθῇ στὰ λιμάνια του. Ἰδίως τὸ ὑποβρύχιο «Παπανικολῆς» μὲ τὸν ἥρωικό Ἰατρίδη Κυβερνήτη καὶ τὸν ἀλησμόνητο Ἀσλάνογλου, βοηθό του, εἶχε ἀφάνταστες ἐπιτυχίες, ποὺ θύμισαν τὰ τόπαια τοῦ Κατσώνη, τοῦ Κανάρη, καὶ τοῦ Παπανικολῆ. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσή μας, ὅσα καράβια σώθηκαν ἀπ' τὶς Γερμανικὲς βόμβες, ἔφυγαν στὴν Αἴγυπτο κι ἐξακολούθησαν τοὺς θριάμβους τους σ' ὅλες τὶς θάλασσες καὶ τοὺς ὠκεανούς. Ὡς κι αὐτὸς ὁ «γέρο-Ἀβέρωφ» — ὁ δαφνοστεφανωμένος ἥρωας τῆς ναυμαχίας τῆς Ἑλλης—ἐφθασεν ὡς τὸν Ἰνδικὸ Ὠκεανό.

Ἄημ. Κορτογιάννης

ΣΤΗ ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Πότε θὰ Σ' ἀνεβάσουνε τσολιάδες δοξασμένοι
Καὶ φανταράκια ἡρωικὰ στὸν τίμιό Σου κοῦτο
Γιὰ νὰ μιλᾷς περήφανη, ξανὰ καμαρωμένη
Μὲ τὸ βοριᾶ, μὲ τὰ στοιχειὰ καὶ μὲ τὸν οὐρανό;

Πότε θαρθῇ ἡ ὥρα Σου ἐκείνη ἡ μεγάλη
Νὰ μᾶς θαμπώσης λεύτερη, Σημαία γαλανή,
Μὲ τὰ λευκὰ καὶ γαλανὰ Ἑλληνικὰ Σου κάλλη
Καὶ νὰ μᾶς λούσῃ ἡ ἄγια Σου κι αἰώνια ἡλιοβολή;

Θωρῶ ἀπὸ τώρα τὴ στιγμὴ μὲ τῆς ψυχῆς τὰ μάτια
Καὶ συγκλονίζει με βαθειὰ κι ἀνείπωτη χαρὰ
Γιατὶ σὲ βλέπω νὰ ὀρμαῖς, νὰ σχίζεις τὸ σκοτάδι
Καὶ φῶς νὰ χύνης μαγικὸ σὲ κάμπους καὶ βουνά.

Σήκωσε πάλι τ' ἀκριβὸ κι αἰώνιο σύμβολό Σου
Στὰ ματωμένα χέρια Σου καὶ ψάλε ὡς μιὰ φορὰ
Τὸ θρυλικὸ τὸ «Χαῖρε» Σου, τοῦ Σολωμοῦ τὸν ὕμνο
Στὴ λευτεριά, ποὺ τὴν γεννοῦν κόκκαλα τὰ ἱερά.

Ἀνοίγουν — δές! — οἱ οὐρανοί, ἡ γῆς ἀναγαλλιάζει
Σὲ τραγουδοῦνε τὰ πουλιά, τὸ κῦμα σὲ φιλεῖ.
Κι ὁ ἥλιος ἐκατέβηκε καὶ — νάτος! — σ' ἀγκαλιάζει
Καὶ στὸ λευκὸ Σου μέτωπο χρυσὸ δίνει φιλί.

Ὁρθώσου τώρα, σαλπικτὴ, μὲ τὸ κομμένο πόδι
Καὶ σάλπισε τ' ἀθάνατο, τὸ Ἑλληνικὸ Σου «ἐμπρὸς»
Καὶ κάμε προσκλητήριο στοὺς ἄξιους Σου συντρόφους
Ποὺ τοὺς κρατεῖ ζηλιάρικα ψηλὰ ὁ οὐρανός.

Μὰ νὰ ποὺ ἔφτασ' ἡ στιγμὴ, ἡ ἅγια καὶ μεγάλη
Νὰ σ' ἀνεβάσουνε ξανά, Σημαία μου, ψηλὰ
Χέρια γερά ἐνὸς Τσολιᾶ στὸ νέο Σου κοντάρι
Ποὺ στὸ χαρίζει μὲ χαρὰ ἡ γαλανὴ Ἀθηνα.

Κι ὅλοι νεκροὶ καὶ ζωντανοὶ σὲ βλέπουνε καὶ πάλι
Νὰ ὑψώνεσαι ὀλογάλανη στὸ θεῖο Σου κοντὸ
Καὶ νὰ μιᾶς περήφανη καὶ χιλιοδοξασμένη
μὲ τὸ βοριά, μὲ τὰ στοιχεῖα καὶ μὲ τὸν οὐρανό.

Γ. Ρομπάνης

ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΤΟΥ 1940-1941

ΑΠΕΡΙΟΡΙΣΤΟΣ είναι ο θαυμασμός, τὸν ὁποῖον αἰσθάνομαι γιὰ σένα, ἡρωικὴ Ἑλληνίδα τοῦ 1940—41.

Σὲ πρωτογνώρισα, πὼς ἦσουν σὺ, στῆς Πίνδου τ' ἄγρια βουνὰ τὰ κακοτρόχαλα. Ὅταν, μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη, πέτρα τὴν πέτρα σκαρφαλώνοντας, ἐκουβαλοῦσες στὴν κυρτωμένη ράχη σου πολεμοφόδια καὶ τροφές γιὰ τὰ παλληκάρια μας. Τότε ποὺ οὔτε ὁ κίνδυνος, οὔτε οἱ βροχές, οὔτε τὰ χιόνια ἢ τὸ μαῦρο σκοτάδι στάθηκαν ἱκανὰ νὰ σὲ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τοῦ ἱεροῦ σου καθήκοντος. Τότε ποὺ ἡ αὐταπάρνηση ἢ δική σου δημιουργήσε τὸ θαῦμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἔγινε θρῆλος καὶ παραμῦθι ἀληθινὸ στὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη.

Σὲ παρακολούθησα στὴν ὁργάνωσή σου τὴ θανμαστὴ
τῆς Ὑπηρεσίας Ἀλληλεγγύης τοῦ Μετώπου :

Ὅταν, ὡς ἐπισκέπτρια τακτικὴ τῶν νοσοκομείων τῶν
ἥρωικῶν τραυματιῶν μας, ἐγινόσουν ἄγγελος παρήγορος, γιὰ
νὰ χύσης βάλσαμο στὸ πονεμένο τους σῶμα, γιὰ νὰ χαρίσης
λίγη παρηγοριά, ἀνακούφιση ἢ ψυχαγωγία στὴ λυπημένη
τους ψυχή.

Ὅταν, ὅστερ' ἀπὸ τὴ σκληρὴ ἐργασία τῆς ἡμέρας, ἐγύρι-
ζες τὶς νύχτες στὰ σπίτια τῶν στρατιωτῶν μας, συγκεντρῶ-
νοντας πληροφορίες γιὰ τὴν κατάσταση τῶν οἰκογενειῶν τους,
γιὰ νὰ γράψης σ' ἐκείνους νὰ μὴν ἀνησυχοῦν γιὰ τοὺς ἐδῶ,
ποὺ τοὺς φροντίζεις καὶ τοὺς προστατεύεις ἐσύ. Ν' ἀνησυχοῦν
μόνον γιὰ τὴν Πατρίδα καὶ Αὐτὴ νὰ βλέπουν καὶ γι Αὐτὴ νὰ
νοιάζονται.

Ὅταν περισυνέλεγες, συσκεύαζες καὶ ἀπέστελλες στὰ μα-
χόμενα παιδιά μας χιλιάδες δέματα μὲ εἶδη μάλλινα, γλυζά,
τσιγάρα καὶ ὅ,τι ἄλλο χρήσιμο καὶ ἀναγκαῖο ἦταν σ' ἐκεῖνα.

Σὲ πρόσεξα, μὲ τί λαχτάρα προμηθεύσουν, ἀπὸ τοῦ
ψωμοῦ σου τὸ ὑστέρημα, τ' ἀπαραίτητο μαλλί· καὶ μὲ τί εὐ-
λαβικὴ στοργὴ τὸ ἔπλεκες, τὸ ἐτοίμαζες καὶ τὸ παρέδιδες
στὴν ἀρμόδια ὑπηρεσία, γιὰ νὰ τὸ στείλῃ, ἂν δὲν τὸ ἔστελνες
ἐσὺ ἡ ἴδια. Καὶ ἄκουα τῆς προσευχῆς σου τὰ λόγια καὶ ἐνιωθα
τῆς ψυχῆς σου τὸν Ἑθνικὸ παλμὸ σὰν συνώδευες τὴν ἀπο-
στολή του μ' ἐκεῖνες τὶς ὁλόθερμες εὐχές, ποὺ ἐσὺ μόνον ἤξε-
ρες νὰ παρακαλῇς τὸν Παντοδύναμο, γιὰ νὰ σ' ἀκούσῃ.

Ἐκαμάρωσα τὸν ἄφθαστο ἀνθρωπισμὸ σου καὶ τὴν
παραδειγματικὴ ἀφοσίωσή τῆς ψυχῆς σου, ὅταν σὲ συνάντησα
τῶν τραυματιῶν μας μίνα πονετικὴ, νοσοκόμο ψύχραιμη,

ἄξια κοπέλλα, πὺν εὗρισκες τὴ δύναμη νὰ κρύβῃς τὴν ἀδυναμία καὶ τὴ λύπη σου καὶ κάτω ἀπὸ μιὰ ἀδιαφορία φαινομενικὴ νὰ προσφέρῃς πολὺτιμες ὑπηρεσίες.

Ἐθαύμασα τὸ μεγαλεῖο τῆς γενναιοψυχίας καὶ τῆς αὐτοθυσίας σου, ὅταν, μόνη σου, προσφέρθηκες νὰ δώσῃς τὸ αἷμα σου τ' ἀμόλυντο, γιὰ νὰ σώσῃς ἀπὸ τοῦ χάρου τὰ δόντια κάποιον ἥρωα πὺν κινδύνευε, γιὰτὶ χωρὶς φειδῶ εἶχε προσφέρει τὸ δικό του τὸ αἷμα στὸν ἱερὸ βωμὸ τῆς Πατρίδας.

Ἐξήλεσα τῆς ψυχῆς σου τὸ σθένος, ὅταν, καρτερικὰ καὶ περήφανα, πῆρες στὰ χέρια σου τὴν ἀγκλίτσα τοῦ τσοπάνη καὶ τοῦ ζευγολάτη τ' ἀλέτρι, γιὰ νὰ πολεμήσῃς καὶ σὺ τὸ δικό σου, τὸν εἰρηνικό, τῆς καθημερινῆς βιοπάλης πόλεμο, νὰ θρέψῃς τὰ παιδιὰ σου, βλαστάρια ἀγαπημένα τοῦ ἥρωα, πὺν γιὰ πάντα κοιμήθηκε στῆς Ἀλβανίας τὰ παγωμένα χιόνια.

Κι ἔμεινα, ἔμεινα ἐκστατικὸς μπροστὰ στὴν τόλμη σου τὴν τόση, ὅταν, ζωσμένη τῶν δοξασμένων πατέρων σου τ' ἄρματα τ' ἀτίμητα, ὥρμησες μέσα στῆς μάχης τὸν καπνὸ, τὸν κίνδυνο ἀψηφώντας, μὲ τὴ σκληρὴ ἀπόφαση στὸ πρόσωπό σου ζωγραφισμένη: Βέβηλο ποδᾶρι ἐχθρικὸ νὰ μὴν πατήσῃ στοῦ τόπου σου τ' ἅγια χώματα, ὅσο περνᾷ ἀπὸ τὸ χέρι σου.

Ναί! γενναία κι ἀσύγκριτη Κρητικοπούλα! Ἡ ἀδελφή σου, σὰν καὶ σένα λεβέντισσα, τὸν ἄνοιξε τὸν πόλεμο στῆς Πίνδου τὶς πανύψηλες βουνοκορφές. Ἐσύ, σὰν κι ἐκεῖνη ἀτρόμητη, τὸν ἐκλείσῃς στῆς ἀνδρειωμένης Κρήτης μας τὶς αἰματοβαμμένες ράχες.

Στὴ μνήμη μου ξανάφερες θρούλους παλιοὺς καὶ δόξες χλιοτραγουδισμένες!

Σπαρτιάτισσες, Σουλιώτισσες, Μεσολογγίτισσες, Νη-

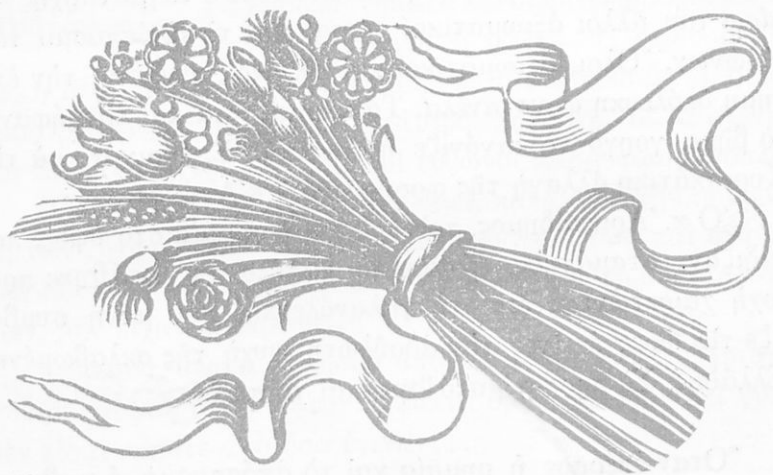
σιώτισσες για άλλη μια φορά ἐσὺ τις ξαναζωντάνεψες!

Κι ἀγάλλεται ἡ ψυχὴ τους καὶ χαίρει, γιατί τόσο πιστὴ φάνηκες στὴ βαρειά κληρονομιά, πὺν σοῦ ἀφῆκαν!

Ἐσὺ ἐδίδαξες τὰ παιδιὰ σου στὶς μηχανὲς τὶς φονικὲς τοῦ ἐχθροῦ νὰ μὴ λυγίζουν! Τοὺς ἔδωκες τὸ παράδειγμα, περήφανο κι ἀπτόητο τὸ ἀκριβὸ χορμὶ τους νὰ ὀρθώνουν καὶ μὲ τὸ τραγοῦδι στὸ στόμα νὰ πέφτουν, ὅταν ἀγωνίζονται γιὰ τῆς φυλῆς τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια, γιὰ τοῦ ἀνθρώπου τοὺς πόθους καὶ τὰ ἰδανικά, γιὰ τὴν Ἑλευθερία, γιὰ τὴν Πατρίδα!

Κλίνω εὐλαβικά τὸ γόνυ μου ἐπάνω στὸν ἔνδοξο τάφο σου, "Αγνοστη Ἑλληνίδα, κι ἀπὸ τὸ δικό σου μεγαλεῖο ἀντλῶ τὴ δύναμη, γιὰ νὰ φανῶ ἄξιός σου!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

1 9 4 0 - 1 9 4 1

ΣΤΟΝ ΑΓΝΩΣΤΟ

Ἡ σημαία. Ὁ κ. Ἀριστόδημος, καθηγητής, καὶ ὁ γυιὸς του, ὁ Λουκᾶς, 15-16 χρόνων ἀγόρι, βγαίνουντας ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ κήπο μιὰ ἡλιόλουστη Κυριακὴ τοῦ Μαΐου τοῦ 44, κατέβαιναν τὴ λεωφόρο Κηφισίας. Πατέρας καὶ γυιὸς συζητοῦσαν γιὰ τὰ βάσανα τῆς πατρίδος.

Ἐξαφνα ἔφθασε στ' αὐτιά τους στρατιωτικὴ μουσική: Τὰ-τάμ-τατάμ-τατάμ-τά-τάμ... «Μαύρη εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά...». Ἐνας οὐλαμὸς τοῦ λόχου τῆς φρουρᾶς «Τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου» κατέβαινε τὴν πλατεῖα λεωφόρο.

Ἐμπρὸς ἐπήγαινε ἡ σημαία μὲ τὸ σημαιοφόρο ἀξιωματικό. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἡ τιμητικὴ φρουρά της, ἀπὸ τέσσερες εὐζωνους.

Σὲ ὠρισμένη ἀπόσταση ἀκολουθοῦσε ὁ ταγματάρχης καὶ πίσω του ἄλλοι ἀξιωματικοί· παραπίσω τὸ ἀπόσπασμα τῶν εὐζώνων. Ὅλοι, ἀξιωματικοὶ καὶ εὐζωνοὶ, ντυμένοι τὴν ἐπίσημη ὁλόλευκη φουστανέλα. Τὰ κορμιὰ ἴσια καὶ ὑπερήφανα· τὸ βῆμα γοργὸ τὸ κανόνιζε ἡ μουσική. Ἐπήγαιναν γιὰ τὴν Κυριακάτικη ἀλλαγὴ τῆς φρουρᾶς τοῦ «Ἀγνώστου».

Ὁ κ. Ἀριστόδημος, πρὶν φθάσῃ ἡ σημαία στὸ ὕψος, ποὺ βάδιζαν, σταμάτησε, ἔβγαλε τὸ καπέλο του, στάθηκε προσοχὴ χαιρετώντας ἔτσι τὴ γαλανόλευκη, ποὺ μόνη συμβόλιζε τίς ὥρες ἐκεῖνες τὴν ἀδούλωτη ψυχὴ τῆς σκλαβωμένης Ἑλλάδος. Σὲ προσοχὴ στάθηκε καὶ τὸ παιδί. 73 20880

Ὅταν ἐπέρασε ἡ σημαία καὶ τὸ ἀπόσπασμα, ὁ καθηγητὴς δὲν ἀκολούθησε τὸ δρόμο του. Ἀνέβηκε στὴν πλατεῖα τῶν Ἀνακτόρων, καὶ γρήγορα πατέρας καὶ γυιὸς ἐπῆραν θέσιν ἔμπρὸς στὸ στηθαῖο, ποὺ βλέπει κάτω τὸ μνημεῖο τοῦ

«Ἀγνώστου». Σὲ λίγο ὁ οὐλαμὸς ἐμπῆκε στὴ λεωφόρο Ἀμαλίας καὶ παρατάχθηκε στὴν πλατεία τοῦ μνημείου.

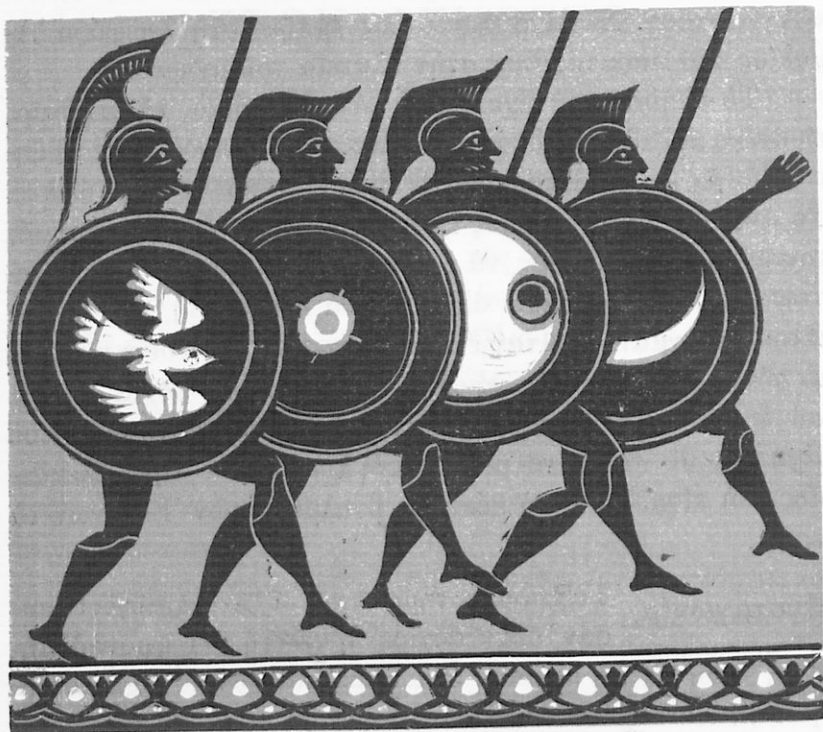
Τὸ πλῆθος, ποὺ εἶχε πιάσει τὰ πεζοδρόμια, τὰ στηθαῖα, τὴ στέγη καὶ τὰ παράθυρα τῶν ἀνακτόρων, ὑποδέχθηκε μὲ ζητωκραυγὲς καὶ χειροκροτήματα τὴ σημαία καὶ τοὺς εὐζώνους. Τὸ ἀνώνυμο αὐτὸ πλῆθος ἤξερε βέβαια, ὅτι ὁ ἐνθουσιασμός του μόνο ἦταν ἀρκετὸς νὰ ὀδηγήσῃ στὰ μαρτύρια τῆς Γκεσταπὸ καὶ τὴν ἐκτέλεση· ἀλλὰ ποῦ νὰ λογαριάσῃ τέτοια ὥρα τέτοια πράγματα. Ἦταν ἔτοιμο, ἀρκεῖ νὰ τοῦ ἔδινε κάποιος τὸ σύνθημα, νὰ χυθῇ, νὰ ξεσχίσῃ, καὶ μὲ τὰ νύχια ἀκόμη, καὶ ἔπειτα ἄς πεθάνῃ. Θὰ πότιζε καὶ αὐτὸ μὲ τὸ δικό του αἷμα καὶ θὰ στερέωνε μὲ τὴ δική του θυσία τὴν Ἐλευθερία, ποὺ εἶναι «ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά».

Μυσταγωγία. Τὰ χειροκροτήματα καὶ οἱ ζητωκραυγὲς ἔπαυσαν, ὅταν ἄρχισε ἡ τελετὴ. Ἡ φρουρὰ πῆρε τὴ θέση τῆς, ἡ μουσικὴ ἐπαιάνισε τὸν ἐθνικὸ ὕμνο, ὁ κόσμος βγάζοντας τὸ καπέλο στάθηκε προσοχή, οἱ ἀξιωματικοὶ ἔφεραν τὸ χέρι στὸ φέσι, οἱ εὐζῶνοι παρουσίασαν ὄπλα.

Ὅσοι Γερμανοὶ εὐρέθηκαν ἐκεῖ, κατάπιαν τὴν προσβολὴ τῶν ζητωκραυγῶν καὶ τῶν χειροκροτημάτων καὶ στάθηκαν προσοχὴ τιμώντας ἄθελα τὴν ἐλεύθερη αὐτὴ σημαία ἐκείνων, ποὺ εἶχαν σκλαβώσει.

Δάκρυα θερμὰ κύλησαν ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ κ. Ἀριστόδημου καὶ τοῦ ἀγοριοῦ του. Ἐπειτα ὅμως πατέρας καὶ γιὸς δὲν εἶδαν τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔγιναν...

Ἡ φαντασία γοργὴ τοὺς εἶχε μεταφέρει σὲ ἄλλους καιροὺς καὶ σὲ ἄλλους τόπους. Ἐνα ὄνειρο γλυκὸ πρόβαλε ἐμπρὸς τους.

Ἡ πλατεῖα τάχα ἦταν ἀδειανή. Καὶ ἄκουσαν—τοὺς ἐφάνηκε, ὅτι ἄκουσαν—τύμπανα καὶ σάλπιγγες καὶ βούκινα, πού ἔπαιζαν παιᾶνες καὶ θούρια ἄλλων καιρῶν. Στὸ ἀνάκρουσμά τους ἄρχισαν νὰ περνοῦν ὑπερήφανοι πλῆθος πολεμιστές, πού τοὺς ἔθρεψε ἄλλοτε ἡ εὐλογημένη αὐτὴ γῆ.

Πρῶτοι πρῶτοι πέρασαν πολλοὶ μὲ ἀσπίδες καὶ δόρατα καὶ περικεφαλαῖες τραγουδώντας: «Ἐμπρὸς τῆς Ἑλλάδος, παιδιὰ...». Τοὺς ἀναγνώρισαν. Ἦσαν οἱ Μαραθονομάχοι καὶ οἱ Σαλαμινομάχοι, πού ἦρθαν νὰ τιμήσουν τὸν ἄγνωστο συνάδελφό τους, πού ἀνάγλυφος κείτονταν στὴν πλάκα τοῦ μνημείου. γ

Καὶ σὰν ἐπέρασαν αὐτοί, ἄλλοι καὶ ἄλλοι ἀκολουθοῦσαν.

Μακεδόνες μὲ τὴ σάρισσα, ποὺ τοὺς ὠδηγοῦσε ἔφιππος ὁ ἀτρόμητος γιὸς τοῦ Φιλίππου. Καὶ αὐτοὶ τραγουδοῦσαν, «Ζῆ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμον κυριεύει ὁ βασιλιάς Ἀλέξανδρος...».

Βυζαντινοὶ θωρακοφόροι, βαρβαρομάχοι, στὸ ἓνα χέρι τὸ Σταυρὸ καὶ στὸ ἄλλο τὸ κοντάρι καὶ πίσω τους ὁ ξακουστός ὁ Διγενὴς μὲ τοὺς ἀκρίτες ψάλλοντας: «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια...».

Ἀκολουθοῦσε ἡ ἀνάλλαγη κλεφτουριά μὲ τὰ φλάμπου-
ρα ψηλά, τραγουδώντας: « Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη
ζωή...». Καὶ σὲ μικρὴ ἀπόσταση τὸ ἀθάνατο 21, οἱ ἐλευθε-
ρωτὲς τῆς στεριᾶς μὲ τὴν πάλα καὶ τὸ καριοφίλι, καὶ οἱ ἀγω-
νιστὲς τῆς θάλασσας μὲ τὸ δανλὸ στὸ χέρι.

Καὶ ἔπειτα, ντυμένοι στὸ χακί, οἱ δημιουργοὶ τῆς Με-
γάλης Ἑλλάδος τοῦ 12-22. Καὶ τελευταῖοι οἱ γνώριμοι νικη-
τὲς τῶν Ἰταλῶν καὶ οἱ καταφρονητὲς τῆς σιδερόφραχτης
Γερμανίας. Στὰ κεφάλια τους εἶχαν δάφνινα στεφάνια, ποὺ
τὰ ἔστειλαν οἱ θαυμαστές τους καὶ ποὺ ἔγραφαν μὲ χρυσὰ
γράμματα:

«Στοὺς ἥρωες τῆς Ἑλευθερίας οἱ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι
ὅλου τοῦ κόσμου...». 73 *αὐτοῖς*

Γιὰ πόση ὥρα ἔβλεπαν τὸ ὁμορφο ὄραμα; Μήπως καὶ
αὐτοὶ ἤξεραν!

Καὶ νά, προβαίνει τώρα μιὰ πανώρια γυναίκα, ποὺ ἀπὸ
τὰ σκαλιὰ τοῦ μνημείου παρακολουθοῦσε τὴν παρέλαση. Μὲ
βῆμα ἀργὸ καὶ ἐπιβλητικὸ φθάνει ἐμπρὸς στὸν «Ἄγνωστο»,
φιλεῖ τρυφερὰ τὸ μέτωπό του, ἀνάβει τὸ καντήλι του καὶ χά-
νεται ἀνάλαφρη πρὸς τὸν οὐρανὸ σὰν λευκὸ συννεφάκι, ποὺ
χάνομε σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὰ μάτια μας.

Ὅταν ἐξύπνησαν ἀπὸ τὸ ὄνειρο ἡ πλατεῖα αὐτὴ τὴ φο-
ρὰ ἦταν πραγματικὰ ἀδειανή. Μόνο οἱ δυὸ εὗζωνοι φρου-
ροὶ ἔστεκαν ἀγαλματένιοι στὴ σκοπιά τους· καὶ γύρω στὰ κη-
πάρια τῆς πλατείας ἐπαιγνίδιζαν οἱ σπουργίτες τραγουδών-
τας τὴν ἑλευθερία τους, ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ τοὺς ἀφαιρέ-
σουν καὶ αὐτῶν οἱ Γερμανοί.

— Εἶδες, παιδί μου;

— Ναί, πατέρα!

— Είδες καὶ τὴν πατρίδα ;

— Ἄχ, ναί, τὴν εἶδα ! Τί γλυκειά !

Ἄλλη λέξη δὲν ἀντάλλαξαν· ἐξακολούθησαν σιωπηλοὶ τὸ δρόμο τους. Τοὺς εἶχε συνεπάρει τὸ ὄνειρο.

Ὁ κ. Ἀριστόδημος συλλογιζόταν τὸ αὐριανό του μάθημα. Θὰ μιλοῦσε ἄλλη μιὰ φορὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ παιδιά της. Καὶ ὁ Λουκάς ἀνησυχοῦσε πότε θὰ νυχτώσῃ, γιὰ νὰ ξεγλυστρήσῃ στὴ γειτονιά νὰ μοιράσῃ τὶς κρυφές ἐφημερίδες, « τὸν παράνομο Τύπο » καὶ ἔπειτα νὰ γράψῃ στοὺς τοίχους μὲ κεφαλαῖα :

ΕΛΛΑΣ — ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

N. A. Κοντόπουλος

« Τὸ θάρρος καὶ ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς ποὺ δείχνετε στὶς δύσκολες αὐτὲς περιστάσεις ἀποτελοῦν γιὰ τὰ Ἠνωμένα Ἕθνη μιὰ πηγὴ ἐμπνεύσεως ».

Τσῶρτσιλ

Η ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μόνο οί Μαραθωνομάχοι
δὲν σ' ἐδόξασαν, πατρίδα·
δὲν σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οί τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

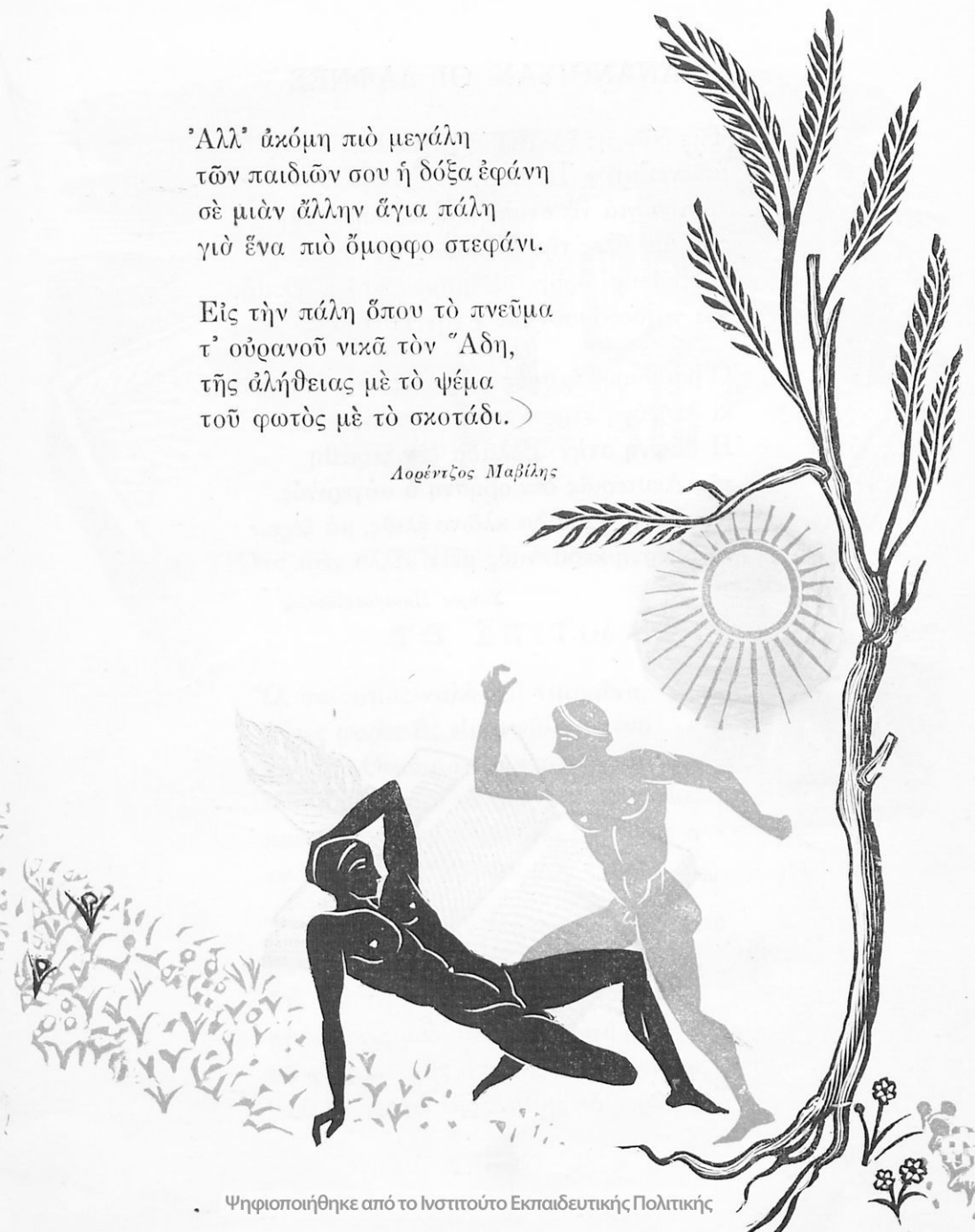
Ἐβαστάξαν τὰ παιδιά σου,
παλληκάρια διαλεγμένα,
πάντα σὰν τὸ δρῦ τοῦ δάσους,
σὰν τοὺς βράχους ἕνα κι ἕνα.

Ὅμοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἐχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα
κι ὅμοια στέρεοι στὴ γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

Ἄλλ' ἀκόμη πιδ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σὲ μιὰν ἄλλην ἄγια πάλη
γιὸ ἓνα πιδ ὁμορφο στεφάνι.

Εἰς τὴν πάλη ὅπου τὸ πνεῦμα
τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδη,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.)

Λορέντζος Μαβίλης

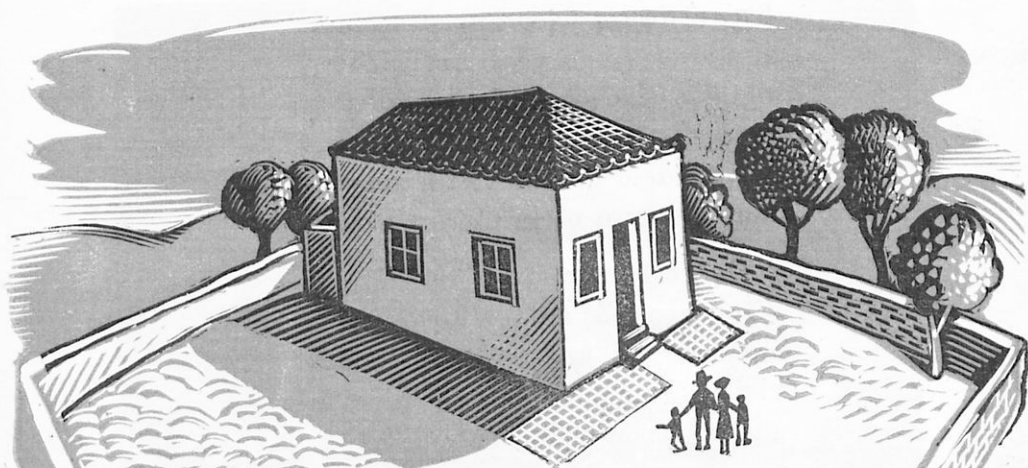
ΞΑΝΑΝΘΙΣΑΝ ΟΙ ΔΑΦΝΕΣ

Τῆς δάφνης ξανανθίσαν τὰ κλωνάρια
ἀπάνω στῆς Ἡπείρου τὶς πλαγιές,
τὰ νέα γιὰ νὰ στολίσουν παλληγκάρια,
ποὺ ἀπ' ὅλες τῆς Ἑλλάδος τὶς μεριές
τραβοῦν μ' ὀρμή, μὲ θάρρος καὶ μ' ἐλπίδα,
γιὰ νὰ δοξάσουν πάλι τὴν Πατρίδα.

Ὁ βάρβαρος ἐχθρὸς τώρα ἄς τὸ μάθῃ
κι ἄς φύγῃ ντροπιασμένος, ταπεινός.
Ἡ δάφνη στὴν Ἑλλάδα δὲν ξεράθῃ
τῆς Λευτεριᾶς δὲν σβήσῃ ὁ αὐγερινός.
Κρατεῖ ἡ Ἑλλάδα κλῶνο ἐλιᾶς, μὰ ξέρῃ
νὰ σπέρνῃ κεραυνοὺς μὲ τ' ἄλλο χέρι. >1

Σπύρος Παναγιωτόπουλος

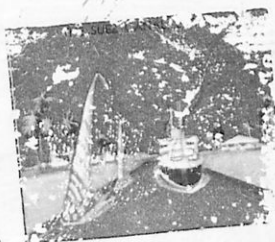
Γ'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ

ὦ, σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
 χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο
 καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
 τ' ἀδέρφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία
 καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ υἱεὶα
 τὰ τίμια τῶν γονειῶν μου γηρατεία.

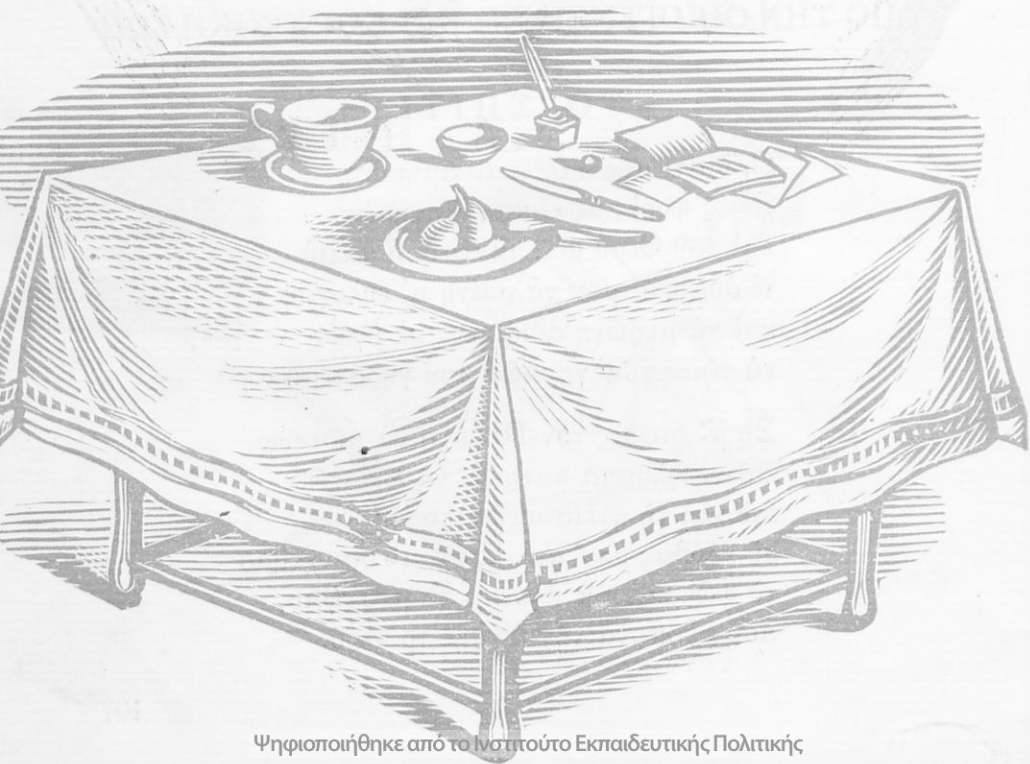
Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω
 καὶ τὴ γλυκεῖα πατρίδα νὰ λατρεύω,
 ἐσὺ καὶ τὴ φιλία νὰ λαχταρῶ·
 σὺ κρύβεις μεσ' στὸ λατρευτὸ σου χτίριο
 τὸ φῶς καὶ τῆς ἀγάπης τὸ μυστήριο,
 ποὺ μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης τὸ νερό.

Καὶ τ' ἄψυχα ἀκόμα μὲ γνωρίζουν
κι ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιὰ μοῦ ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα
πὺν κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

Χαῖρε, ὦ! χαῖρε, σπίτι τιμημένο,
χίλιες φορὲς ἅς εἶσαι εὐλογημένο
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέρφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονειῶν μου γηρατεία.

Γεώργιος Στρατήγης

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΥΤΥΧΙΑ

Τὸ παιδί. — Γιαγιά, ἀλήθεια ἀπόψε ἀνοίγει ὁ οὐρανός;
— Ναί, παιδάκι μου, γιατί ξημερώνουν τ' ἅγια Θεοφάνεια. Καὶ ὅποιος ἀγρυπνήσῃ καὶ προφθάσῃ σ' ἐκείνη τὴν ἀπόκρυφῃ ὥρᾳ...

— Τὸ ξέρω, γιαγιά μου, τὸ ξέρω. Μπορεῖ νὰ ζητήσῃ, ὅ,τι θέλει ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ τοῦ γίνεται.

— Ναί, μὰ φθάνει νὰ ζητήσῃ ἓνα πράγμα μονάχα...

Τὸ παιδάκι ἀποφάσισε ν' ἀγρυπνήσῃ. Κοντὰ στὴν γάμα-
ρά του, ἐπάνω ψηλά, ἦταν ἡ θύρα, ποὺ ἔβγαζε στὸ λιακωτό.
Χωρὶς νὰ τὸ ἰδῇ κανεὶς, ἐκουκουλώθηκε μὲ τὸ παπλωματάκι
του, πῆρε τὸ προσκεφάλι του καὶ πῆγε νὰ ξαπλωθῇ ἐκεῖ ἔξω.

Δὲν εἶχε φόβο κανένα. Στὴ χειμωνιάτικη νύχτα τὸ ζέσταινε τὸ πάπλωμα καὶ ἡ ἐλπίδα.

Ἦταν ἀργά... Σκοτάδι καὶ σιωπὴ ἀπλωνόταν κάτω σ' ὅλη τὴν κοιμισμένη πόλη. Ἐδῶ κι ἐκεῖ μονάχα τρεμόφεγγε κανένα φανάρι, σὰν μάτι νυσταγμένο καὶ τ' ἀγιασμένα νερὰ τῆς λίμνης ἐκεῖ πέρα λαμπύριζαν στὴ μυστικὴ ἀστροφεγγιά. Ἀπέραντος θόλος, σὰν μαῦρο βελούδο καρφωμένο μὲ διαμαντένια καρφιά, τὸ σκέπαζε ὁ οὐρανός. Καὶ τὸν κοίταζε μὲ ἀνήσυχτα μάτια τὸ παιδάκι καὶ περίμενε ἡσυχὰ ν' ἀνοίξη. Ὅ,τι ζητοῦσε τότε, θὰ γινόταν. Ἀλλὰ φθάνει νὰ ζητοῦσε ἓνα μονάχα—καὶ τὸ παιδάκι εἶχε τὸ σκοπὸ του...

Οἱ ὄρες περνοῦσαν ἔτσι καὶ οἱ πετεινοί, ζωντανὰ ρολόγια, τὶς ἔλεγαν μὲ τὴ βραχνή τους φωνὴ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο.

Ἦρθε τέλος πάντων καὶ ἡ ἀπόκρυφη ὥρα, ποὺ ἀνοίξε ὁ οὐρανός. Μέσα στὴν ἀστροσπαρμένη μαυρίλα πρόβαλε ἔξαφνα μιὰ λάμψη ζωηρή, ποὺ ἔσβησε ὅλα τ' ἀστέρια. Ἕνα φῶς γλυκὸ χύθηκε τότε στὴν Κτίση καὶ τὰ ἀγιασμένα νερὰ τῆς λίμνης ἐκεῖ πέρα ἔλαμψαν σὰν ἀναμμένα.

Στὸ θέαμα αὐτὸ τὸ παιδάκι τὰ σάστισε. Τοῦ φάνηκε σὰν νὰ εἶδε ἀγγέλους νὰ πετοῦν ἐκεῖ ψηλὰ μέσα στὸ φωτεινὸ ἄνοιγμα καὶ ἓνα ὀλόχρυσο ποταμὸ νὰ τρέξη στὸν οὐρανό, καθὼς λένε, τὸν Ἰορδάνη. Στὸν τρόμο του, στὴ θάμβωσή του, στὴ σαστιμάρα του, λησμόνησε τι εἶχε νὰ ζητήσῃ καὶ ἔβλεπε βουβό...

Μονάχα τὴν τελευταία στιγμή, ποὺ συνῆλθε λιγάκι, πρόφθασε νὰ εἰπῇ ἓνα λόγο. Καὶ σβηνόταν πιά ἡ θεία λάμψη, σὰν ἀκούσθηκε στὸν ἀέρα τῆς νύχτας ἡ ψιλὴ φωνούλα τοῦ παιδιοῦ:

— Πλοῦτο !

Ἐγύρισε τρέμοντας στὸ κρεβατάκι του. Ἐσκεπάσθηκε ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ προσπάθησε νὰ κοιμηθῇ. Ἀλλὰ τὸν ἄφησε τὸ μικρὸ γιὰ πολλὴ ὥρα ἄγρυπνο, τὸ ἐκπληκτικὸ θέαμα, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, ποὺ βασάνιζε ἀκόμη τὰ μάτια του, καὶ μιὰ ἀνήσυχη σκέψη ἀπὸ τὸ ἄλλο, ποὺ βασάνιζε τὸ μυαλό του... Τί λαμπρὸ καὶ ἀπίστευτο θαῦμα ! Νὰ τὸν ἄκουσε τάχα ὁ Θεός; πρόφθασε νὰ μιλήσῃ σὲ κατάλληλη στιγμή;

Ἄχ ! καὶ θ' ἀποκτοῦσε τὸν πλοῦτο, τὸ ἓνα πράγμα, ποὺ ζήτησε μὲ τὴν καρδιά του τὸ φτωχὸ παιδάκι;

Τὸ ὄνειρο.

Ὅταν ἀποκοιμήθηκε, κατὰ τὸ πρωὶ εἶδε ἓνα παράξενο ὄνειρο· τόσο ζωηρό, ποὺ ἀκόμη καὶ τώρα δὲν ξέρει, ἐὰν κοιμόταν πραγματικὰ ἢ ἂν ἀγρυπνοῦσε μὲ πυρετό.

Τοῦ φάνηκε, ὅτι μπῆκε ἔξαφνα στὴν κάμαρά του ἑνας ἄνθρωπος. Ἦταν νέος, παιδὶ μάλιστα ἀμούστακο. Τὸ πρόσωπό του ἔλαμπε ἀπὸ τὴν ὁμορφιά καὶ ἡ φορεσιά του ἀπὸ τὴν πολυτέλεια. Ἀπὸ ἐπάνω ἕως κάτω ἦταν πνιγμένος στὸ χρυσάφι, στὸ μετάξι, στὰ πετράδια. Ἐνα σύννεφο κάτασπρο ἱποστήριζε τὰ πόδια του. Στὰ χέρια του κρατοῦσε ἓνα χρυσὸ ραβδί. Εἶχε φτερούγια χιονάτα καὶ χαμόγελο γλυκό.

— Νά με ! Τί μὲ θέλεις ; εἶπε μὲ τρυφερὴ φωνή.

— Ἄγγελος... ἐψιθύρισε τὸ παιδάκι τρομαγμένο.

— Δὲν εἶμαι ἄγγελος, ἀποκρίθηκε ὁ νέος, εἶμαι ὁ Πλοῦτος, ποὺ ζήτησες ἀπόψε. Ἐκεῖνος, ποὺ ὀδηγεῖ τὰ βήματά μου, εἶδε τὴ φωτιά τῆς καρδιάς σου καὶ μὲ ἔστειλε. Μιὰ στιγμή πρωύτερα ἂν πρόφθαινες νὰ εἰπῇς τὸ ὄνομά μου, θὰ ἐρχόμουν νὰ σὲ φορτωθῶ ἀνερώτητα. Ἀλλὰ τώρα, ποὺ ἄργησες

νὰ μιλήσης καὶ ἔγινε ζήτημα, ἂν ἔπρεπε νὰ σοῦ γίνη ἡ χάρη ἢ ὄχι, ἀποφασίσθηκε νὰ ἔρθω μονάχα νὰ σὲ ξαναρωτήσω... καὶ ὅ,τι μοῦ εἴπῃς θὰ κάνω· ἐπιμένεις ἀκόμη στὸ λόγο σου; ἐμένα ζητᾷς καὶ ἐπιθυμεῖς πραγματικά, ἀφοῦ ξέρεις, ὅτι μονάχα ἓνα πρᾶγμα ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσης; ἂν εἶναι ἔτσι, πές μου το καὶ μένω μαζί σου γιὰ πάντα.

Τὸ παιδάκι πῆρε θάρρος, βγῆκε περισσότερο ἀπὸ τὸ σκέπασμά του καὶ εἶπε:

— Ἐσένα θέλω, Πλοῦτε μου, σὲ θέλω νὰ μείνῃς πάντα μαζί μου. Εἶδα, ὅτι ὅλη ἡ εὐτυχία βρίσκεται πάντα μὲ σένα καὶ ἀπὸ πολλὴν καιρὸ ἐσὺ εἶσαι τὸ ὄνειρό μου.

— Βλέπω, ὅτι μὲ ἀγαπᾷς πραγματικά καὶ ἠθέλα νὰ μείνω μαζί σου... Ἀλήθεια! Τί ὁμορφη

ζωή, πού θά περνούμε! Παντοῦ ὁ κόσμος θά σκύβῃ στὸ διά-
βα μας, σὰν θά βγαίνουμε συντροφευμένοι. Θά κατοικοῦμε σὲ

παλάτια ὀλομάρα, θά κοιμόμαστε σὲ ὀλόχρσο κρεβάτι,
θά σκεπαζώμαστε μὲ σεντόνια μεταξωτά. Τὸ γυαλιστερὸ
ἀτλάζι καὶ τὸ χνουδωτὸ βελούδο θά μᾶς τριγυρίζουν παν-
τοῦ, στὸ πάτωμα, στοὺς τοίχους, στὸ ταβάνι, στὰ καθίσματα,
παντοῦ, ὅπου θ' ἀκουμπᾷ τὸ κορμί ἢ θ' ἀναπαύεται τὸ βλέμ-
μα. Θά φοροῦμε λαμπρὰ φορέματα καὶ στολίδια. Θά ἔχουμε

δούλους και δούλες και γνώριμους πολλούς. Βαλσαμωμένος θα είναι ο άερας, που θ' αναπνέωμε από τ' άνθη και τὰ μυρωδικά. Τὸ τραπέζι μας θα λάμπη στὸ χρυσάφι και στὸ κρύσταλλο.

Θὰ βγαίνωμε στὸν περίπατο μὲ ἀμάξια καταστόλιστα, θα πηγαίνωμε στὰ θέατρα, στοὺς χορούς, στὰ ἵποδρόμια, πάντα στὴν καλύτερη θέση. Θὰ ταξιδεύωμε μὲ κάθε άνεση τὸ καλοκαίρι ἢ τὸ χειμῶνα. Καὶ θα ἔχωμε μέσα σὲ μία κάμαρα, ζεστή σὰν φωλιά, ἕνα ντουλάπι λουστραρισμένο, μὲ πολλὰ κλειδιά, γεμάτο χρυσὰ φλωριά τόσα, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ κάνωμε κάθε ἐπιθυμία, πὺ θὰ μᾶς ἐγεννιόταν...

— "Α, τί καλά! ἐφώναξε τὸ παιδάκι. Καὶ τὸ γέλιο δὲ θα λείπη ἀπὸ τὰ χεῖλη μας καὶ ἡ χαρὰ ἀπὸ τὴν καρδιά μας. Κάθισε, Πλοῦτε μου. Θέλω νὰ εἶμαι μαζί σου δοξασμένος και εὐτυχής.

Ο νέος ἔχασε μὲ μιᾶς τὸ γέλιο του, ἀκούμπησε ἐπάνω στὸ ραβδί του και εἶπε μὲ περίλυπη φωνή:

— Αὐτὸ εἶναι ἴσα ἴσα, πὺ θέλω νὰ σοῦ εἰπῶ... Ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ σοῦ ἐγγυηθῶ, ὅτι δὲ θα λείπη ἀπὸ τὰ χεῖλη σου τὸ γέλιο και ἀπὸ τὴν καρδιά σου ἡ χαρὰ... ἄ, ὅχι, ὅχι... +

← Μὰ γιατί;

— Γιατί;... Δὲ σὲ ἄφησε λοιπὸν ἡ ἀγάπη, πὺ μοῦ ἔχεις, νὰ τὸ σκεφθῆς ποτέ;... Καὶ τί ἠμπορῶ τάχα νὰ σοῦ κάνω ἐγὼ, ὅταν θα ἔρχεται ὁ πόνος καὶ ἡ θλίψη; Ποιὸς ξέρει ἂν δὲ θα μὲ θέλῃς, γιὰ νὰ πληρώνης πάντα γιατροὺς και γιατροικά; Ποιὸς σοῦ εἶπε, ὅτι μαζί μου δὲ θα δοκιμάσης ποτὲ ἀγωνία βασάνου σὲ δικαστήριον; Ποιὸς σοῦ εἶπε ἂν μ' ἐμένα θα εὔρης τὴν ἀληθινὴν ἀγάπη, τὴν ἀδελφικὴν φιλία, ἐκείνη πὺ θέλεις; Ποιὸς σοῦ ὑποσχέθηκε, ὅτι μαζί μου θ' ἀπολαύσης τίς χά-

ρες τῆς καλῆς καρδιᾶς, τοῦ φωτισμένου μυαλοῦ, τῆς καθαρῆς συνειδήσεως; Ποιὸς σὲ ἐβεβαίωσε, ὅτι στὸ σπίτι σου θὰ βασιλεύῃ ἡ τιμὴ, ἡ ἀγάπη, ἡ χαρά, ἡ ἁρμονία;... "Α! πόσο ἐστάθηκες, παιδάκι μου, ἀπατημένος! Ἐγύρεις ἀπὸ μένα ἐκεῖνο, ποὺ ἔπρεπε νὰ ζητήσης ἀπὸ τὴν Εὐτυχία.

— Ἀπὸ τὴν Εὐτυχία... ἐπιθύρισε τὸ παιδάκι μὲ ἀπελπισμένη φωνή.

— Μάλιστα, ἀπὸ τὴν Εὐτυχία. Καὶ πῶς; δὲν τὴν ξέρεις; εἶναι ἓνα κοριτσάκι μικρὸ αὐτὴ ἡ Εὐτυχία, ὁμορφο, γελαστό, μὲ κάτασπρη ἀπλὴ φορεσιὰ σὰν τὸ χιόνι. Φιλία σταθερὴ μαζί της δὲν ἔχομε, γιατί μὲ ἀφήνει τίς περισσότερες φορές καὶ πηγαίνει μὲ τὴ «φτώχεια», ὅπως καὶ ἐγὼ πηγαίνω καμιά φορὰ μὲ τὴ Δυστυχία. Τί τὰ θέλεις, παιδί μου! Αὐτὴ εἶναι δῶρο ἀληθινὸ καὶ ἀπόλαυση! Τὴν ἀκολουθεῖ σὰν σωματοφυλακὴ ἓνα πλῆθος παιδάκια μὲ γέλια καὶ φωνές, ποὺ γεμίζουν τὸν ἀέρα. Αὐτὴ μονάχη εἶναι ἱκανή, ὅταν σὲ πάρῃ καὶ σένα στὴν ἀκολουθία της νὰ σὲ κάμῃ νὰ μὴ λείπῃ ἀπὸ τὰ χεῖλη σου τὸ γέλιο καὶ ἀπὸ τὴν καρδιά σου ἡ χαρά, ἀδιάφορο ἂν θὰ κατοικῇτε στὴν καλύβα ἢ στὸ παλάτι, ἂν θὰ φορῇτε χρυσὰ ἢ κουρέλια.

— Πλοῦτε μου, καλέ μου φίλε, συγχώρησέ με, δὲν τὸ ἐσκέφθηκα. Ἐκανα λάθος. Τὴν Εὐτυχία ἔπρεπε νὰ ζητήσω, τὴν Εὐτυχία ἐζητοῦσα, τὴν Εὐτυχία ζητῶ. Ἐνα πράγμα μονάχα, βλέπεις, μοῦ εἶναι συγχωρεμένο νὰ ἔχω καὶ ἄλλο καλύτερο ἀπὸ τὴν Εὐτυχία δὲν ὑπάρχει... "Αχ! οὔτε σύ, καλέ μου Πλοῦτε! Τὸ βλέπω, τώρα τὸ ἐννοῶ.

— Θέλεις λοιπὸν τὴν Εὐτυχία. Καλά, ἐγὼ φεύγω. Καὶ φεύγω, ἄκουσε, ὅχι γιατί δὲ θέλεις, ἀλλὰ γιατί δὲν ἐπρόφθασες νὰ μὲ ζητήσης τὴν κατάλληλη ὥρα. Τί τυχερὸς ποὺ

ἐστάθηκες! Ἀλλιώτικα δὲ θὰ ἔφευγα ἀπὸ κοντὰ σου καὶ θὰ ἦταν περιττὴ κάθε σου μετάνοια... Χαῖρε, εἶπε ὁ Πλοῦτος καὶ ἔξαφανίσθηκε.

Τὸ παιδάκι δόξασε τὸ Θεό. Ἔτσι εἶχε καιρὸ πάλι τοῦ χρόνου, πὶδ φωτισμένο καὶ πὶδ ἥσυχο, νὰ ἀγρυπνήσῃ τὴν ἴδια νύχτα καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὴν Εὐτυχία, μονάχα τὴν Εὐτυχία. 4

Γρηγόριος Ξενόπουλος

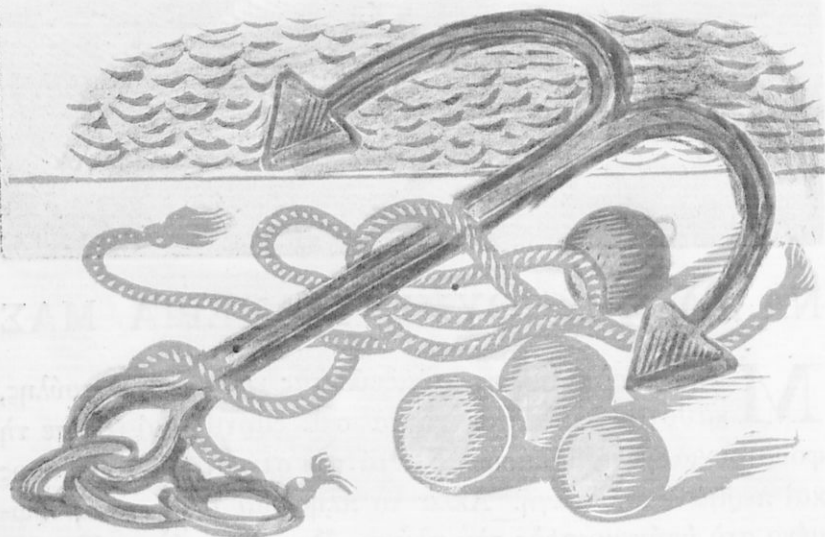
ΝΑ ΤΑ ΚΟΥΝΟΥΜΕ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ

ΜΕ φοβερό χειμῶνα ταξιδεύοντας κάποτε ὁ Μιαούλης, καθόταν ἀτάραχος κοντὰ στὰ ξάρτια καὶ ἔβλεπε τὴ φουρτουνιασμένη θάλασσα. Κοντὰ του στεκόταν ὁ λοστρόμος καὶ περίμενε προσταγή. Ἀλλὰ τὸ πλήρωμα ὅλο, συγκεντρωμένο στὸ ὑπήνεμο πρὸς τὴν πλώρη, ἔδειχνε μεγάλο φόβο.

Οἱ ναῦτες γονατιστοὶ καὶ μὲ δάκρυα παρακαλοῦσαν τὴν Παναγίαν νὰ τοὺς γλιτώσῃ. Μερικοὶ μάλιστα εἶχαν ἀνεβάσει τὸ εἰκόνισμά Της ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι καὶ δεμένο τὸ ἔρριξαν στὴν ἄγρια θάλασσα, μὴν καὶ θελήσῃ ἡ Χάρις Της νὰ τὴν ἡμερώσῃ.

Ἀγριεμένος τότε ὁ ναύαρχος προστάζει στὸ λοστρόμο :
— Πήγαινε νὰ τοὺς εἰπῇς νὰ βάλουν τὴν εἰκόνα στὴ θέση της, ν' ἀνάψουν τὸ καντήλι Της καὶ νὰ εἶναι ἑτοιμοὶ νὰ μα-
νουβράρουν, ὅπως θὰ τοὺς παραγγείλω, γιὰ νὰ γλιτώσουν !
"Ὁχι νὰ κάνουν ἔτσι μὲ τὸ εἰκόνισμα. Ἔτσι δὲν παρακαλοῦν
τὴν Παναγίαν, τὴ βλασφημοῦν, ὅταν ἔχουν χέρια καὶ ἄρμενα
καὶ κάθονται καὶ κλαῖνε. Ἡ Παναγία θέλει νὰ τὰ κουνοῦμε
τὰ χέρια μας, παιδί μου !

Γιάννης Βλαχογιάννης
(Διασκευή Ν. Α. Κομποπούλου)

ΕΡΓΑΣΙΑ

Σημερώνει αύγή δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλὶ
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὶν νὰ σβήσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά,
νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθεν οἱ φροντίδες
ἄς πετάξουνε καθὼς
ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
ὁποῦ ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μή, σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν ἀγκάθι στὴν καρδιά,
πέστε ἀζήλευτα: εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε, ἡ γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονο καρπὸ,
ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζει
μ' ἓναν ἰδρωτα συγχρό.

Πάντα, ναὶ τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποί,
νά 'ναι οἱ μόνοι, ποὺ τ' ἀνθρώπου
σῶμα τρέφουν καὶ ψυχή.

Γεράσιμος Μαροκοῦς

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΣΙΔΗΡΟΥΡΓΟΣ

ΕΚΕΙΝΟ τὸ βράδυ—ἓνα ὑγρὸ καὶ ψυχρὸ Ἀθηναϊκὸ βρά-
δυ—ὁ Πετρῆς ἐμπῆκε στὴν αἴθουσα τοῦ νυκτερινοῦ σχο-
λείου μελαγχολικὸς. Κι ὅταν ἔπειτα τὸν ἐρώτησε γὰρ ὁ κα-

θηγητής του, ἀπάντησε ἀφηρημένα. Ἐπέρασεν ἡ ὥρα. Καὶ
στὸ τέλος, ἐνῶ σχολοῦσαν οἱ μικροὶ ἐκεῖνοι βιοπαλαισταί, ὁ
ἐπιστάτης ἐπλησίασε τὸ νέο καὶ κάτι τοῦ εἶπε σιγά.

—Ἐμένα θέλει ὁ κύριος καθηγητής; ἐρώτησε μὲ ἀπορία ὁ
Πετροῦς.

- Ναί, παιδί μου, φαίνεται πώς κάτι θέλει νὰ σοῦ πῇ.
— Καλά· πηγαίνω στοῦ γραφεῖο.

Ὁ Πετροῦς, ἓνα γερὸ παλληκάρι δέκα ὀκτὼ χρόνων, δὲν εἶχε πολὺ καιρὸ στὴν Ἀθήνα. Τὴν ἀνοιξὴ εἶχε κατεβῇ ἀπὸ τὸ χωριό του—ἓνα ὀρεινὸ, Θεσσαλικὸ χωριό. Ὁ πατέρας του δὲν ζοῦσε πιά. Καὶ μιὰ κι ἔλειπεν ὁ ἥσκιος ἐκείνου, αὐτὸς ἀποφάσισε νὰ ἐκπατρισθῇ· θὰ πήγαινε στὴν Ἀθήνα νὰ εὔρη ἐργασία καὶ νὰ ζήσῃ. Ἡ μητέρα του δὲν ἔφερε ἀντίρρηση, κρυφὰ ὅμως ἔκλαιγε. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἀδελφή του, ποὺ ἦταν παντρεμένη. Ὁ θεῖος του ὅμως εἶχε διαφορετικὴ γνώμη. Ἀλλά, ἐπειδὴ ἔβλεπε πὼς τὸ παιδί ἐπέμενε πολὺ, σώπασε κι αὐτός.

Ἐφυγε λοιπὸν ὁ Πετροῦς μὲ τὶς εὐχὲς ὧλων καὶ σὲ δυὸ μέρες εὐρέθηκε στὴν Πρωτεύουσα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ πρῶτες του ἐντυπώσεις ἦταν πολὺ γοητευτικὲς. Στὰ μάτια του ὅλα ἄστραφταν. Ὅλα ἐφαίνονταν ὑπέροχα, μικρὰ—μεγάλα, ἀκόμη καὶ τὰ πλέον ἀσήμαντα. Ἡ ζωὴ ἐδῶ θὰ εἶναι μαγεία, ἐσκέφτηκε. Εὐρῆκε τότε κάποιον συγγενὴ του. Ἐκεῖνος τὸν ἐφιλοξένησε κι ἀνέλαβε νὰ τοῦ εὔρῃ ἐργασία. Πραγματικά, λίγες μέρες ἀργότερα, τὸν ἐσύστησε σ' ἓνα καλὸ σιδηρουργό. Καὶ τὸ ἄλλο πρωὶ τὸν ἐπῆγε στοῦ ἐργαστήρι του. Ὁ Πετροῦς, κατεβαίνοντας στοῦ ὑπόγειο ἐργαστήρι, ἐξεχώρισε μισογανωμένες μορφὲς καὶ χέρια ἰδρωμένα, ποὺ σήκωναν βαρεῖες σφῦρες καὶ κτυποῦσαν πυρακτωμένα σίδερα. Τὸ κατακόκκινο βουνήσιο παιδί ἐπῆρε βαθειὰ ἀναπνοή. Τοῦ φάνηκε πὼς κατέβηκε σὲ μπουντρούμι ὑγρὸ, σὲ σκοτεινὸ τάφο. Ἐκεῖ μέσα θὰ ἐργαζόταν λοιπόν; Ἄφησε τὸ φωτεινὸ ὀρίζοντα τοῦ χωριοῦ, τὴ μυρωμένη ἀνάσα τῶν ἐλατιῶν γιὰ νερθῇ σ' αὐτὴ τὴ μούγλα; Αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἔκανε στὸν ἑαυτό του.

Τὴ δεύτερη, πὶὸ ἄσχημη ἀπαγοήτευση, τὴ δοκίμασε τὴ Λαμπρή, ἓνα μῆνα μετὰ τὸ φτάσιμό του. Τὸ Μεγάλο Σάββατο, λίγο πρὶν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα, ἐπῆγε μὲ τὸ θεῖο του στὴν Ἀνάστασι. Ὅπως ὅλοι, κρατοῦσε κι αὐτὸς μιὰ λαμπάδα. Ἀπ' τὴν ψυχὴ του κάτι ἔλειπε. Θυμόταν πρῶτα πρῶτα τὴ μανούλα του. Ὁ στεναγμός της στὸ χωρισμό, ποὺ ἐνόμιζε πὼς ἀκόμη τὸν ἄκουε, τὸν ἔπνιγε. Θυμόταν ἔπειτα τὴν ἀδελφή του, τὰ ἀνηψάκια του, τοὺς θεῖους καὶ τοὺς χωριανούς. Θυμόταν ἀκόμη τὸ χωριό, ἀνοιξη δά, καὶ τέτοια ὥρα. Κατάπτε τὴν πίκρα του καὶ κοίταξε γύρω. Κόσμος πολὺς ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ. Καὶ πλοῦτος περισσεῖος. Χαρὰ ὅμως σπάνια φαινόταν στὶς ὄψεις τῶν καλοντυμένων ἀνθρώπων. Θεῖος κι ἀνηψιός, ἔμειναν κι αὐτοὶ ἔξω, στὸν περίβολο, ὅπως οἱ πῖο πολλοί. Οἱ ψαλμοδίες ἔφταναν ἐκεῖ σὰν ψιθυρός.

Ἐπρόσεξεν ὁ Πετρῆς τὴν ἐκκλησίᾳ: Ἦταν μιὰ παμπάλαια, μαυρισμένη, βυζαντινὴ ἐκκλησίᾳ. Τοὺς αἰῶνες τῆς σκλαβιάς τὴν τριγύριζαν γλοεροὶ κῆποι καὶ τὴν παράστεκαν πανύψηλα κυπαρίσσια. Καὶ τὶς μέρες τῆς λευτεριάς πιά βροῖσκειται στὴ μέση πελωρίων, ἀλλὰ κατσουφιασμένων μεγάρων. Τὸ περιβάλλον ἐστενοχώρησε κάπως τὸ ὀρεινὸ παιδί.

Ἐγινε μεγαλοπρεπῶς ἡ Ἀνάστασι. Εἶπαν «Χριστὸς Ἀνέστη!» Ὁ Πετρῆς κοίταξε ἀλλόκοτα. Ἐνῶσεν ὁ θεῖος τί συνέβαινε στὸ νέο καὶ γυρίζοντας τοῦ εἶπε:

— Πᾶμε τώρα, Πετρῆ.

Κι ὅταν ἀπομακρύνθηκαν λίγο, κρατώντας μὲ προσοχὴ τὶς ἀναμμένες λαμπάδες, ἐπρόσθεσε:

— Μὴ στενοχωριέσαι, παιδί μου· ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἔτσι θὰ γιορτάζουμε τὴ Λαμπρή. Θὰ συνηθίσῃς...

Ἀκολούθησεν ὁ Πετρῆς τὸ θεῖο του μηχανικά, ψιθυρίζοντας:

—Ἔτσι θὰ γιορτάζουμε;... Ἀνάσταση δίχως φιλιὰ κι εὐ-
χές; Δίχως μοσχοβολιὲς λουλουδιῶν καὶ ἀηδονολαλήματα;
Δίχως ἀδιάκοπα καμπανίσματα;

Αὐτὴ τὴ χρονιά ἡ ψυχὴ τοῦ παλληκαριοῦ δὲν «ἀναστή-
θηκε».

Λίγο λίγο, καθὼς ὁ Πετρῆς ἐγνώριζε καλύτερα τὸν
κόσμο τῆς μεγάλης πόλεως, ἐδοκίμασε κι ἄλλες ἀπαγορευθεῖσαι.
Ὁ κόσμος τώρα δὲν τοῦ φαινόταν, ὅπως στὴν ἀρχή, καλός.
Προπάντων δὲν εἶχε καρδιὰ ἀνοιχτή, ὅπως αὐτός. Δὲν ἦταν
καὶ κακὸς δά, ἀλλά, ἐπειδὴ ὅλοι, ἰδίως οἱ ἐργαζόμενοι, βаса-
νιζόνταν πολὺ, γινόνταν, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, ἀπόκοτοι.
Στὶς μεγαλουπόλεις ἡ ζωὴ πιέζει πολὺ τὸν ἄνθρωπο. Ἔ-
τσι κι ὁ ἀφεντικὸς τοῦ παιδιοῦ, ξαναμμένος μπρῶς στὸ ἀ-
μόνι, θέλοντας νὰ βγάλῃ κανονικὰ τὶς παραγγελίες, γιὰ τὰ
ἔξοδα τὸν ἐβάρυναν πολὺ, καταντοῦσε τραχὺς καὶ κάποτε
ἀνυπόφορος.

Τὰ ἄλλα παιδιὰ εἶχαν, πολὺ λίγο, συνηθίσει σ' αὐτὴ
τὴ ζωὴ, ὁ Πετρῆς ὅμως κατὰπινε ὁλοένα τὴ θλίψη του καὶ
ἐμαραινόταν. Νὰ ἐξομομογηθῇ τὸν πόνο του στὸν συγγενῇ
του, ντρεπόταν ἦταν μεγάλο παλληκάρι. Ἐπειτα κι ὁ θεῖος
τοῦ ἐργαζόμενος ἄνθρωπος ἦταν.

Μιὰ ἀνακούφιση εἶχε βρεῖ μόνο: τὴ νυχτερινὴ ἐπαγγελ-
ματικὴ σχολή. Δὲν ἔλειπε κανένα βράδυ, ἀκόμη κι ὅταν ἦταν
κατάκοπος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀνακούφιση τώρα χανόταν
καὶ ἡ μελαγχολία τὸν ἐκυρίευε. Ὁ καθηγητὴς του ὅμως κἀτι
ἀντελήφθηκε. Δὲν τὸ φαντάστηκε αὐτὸ ὁ Πετρῆς καί, μιὰ καὶ
τὸν ἐκάλεσε, ἐπῆγε.

Τὸν βρῆκε μπρὸς σ' ἓνα γραφεῖο γεμάτο βιβλία καὶ χαρ-

τιά. Τὸν χαιρέτησε διακριτικά. Ἐκεῖνος τοῦ χαμογέλασε καὶ τοῦ ἔκαμε νόημα νὰ καθίση σιμὰ του. Ὑπάκουσε. Καὶ τότε ὁ καλὸς ἄνθρωπος τοῦ ζήτησε μὲ γλυκό, πατρικὸ τρόπο νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ, ἂν θέλῃ, τὴν αἰτία τῆς λύπης του.

Στὴν ἀρχὴ ὁ νέος ἐδίστασε. Μὲ τὴν φιλικὴ ὁμως ἐνθάρρυνση τοῦ ἄλλου, ἄνοιξε τὸ στόμα του.

Τὸν ἄκουσε προσεκτικὰ ὁ κύριος καθηγητῆς καὶ ὅταν τελείωσε μίλησε αὐτός:

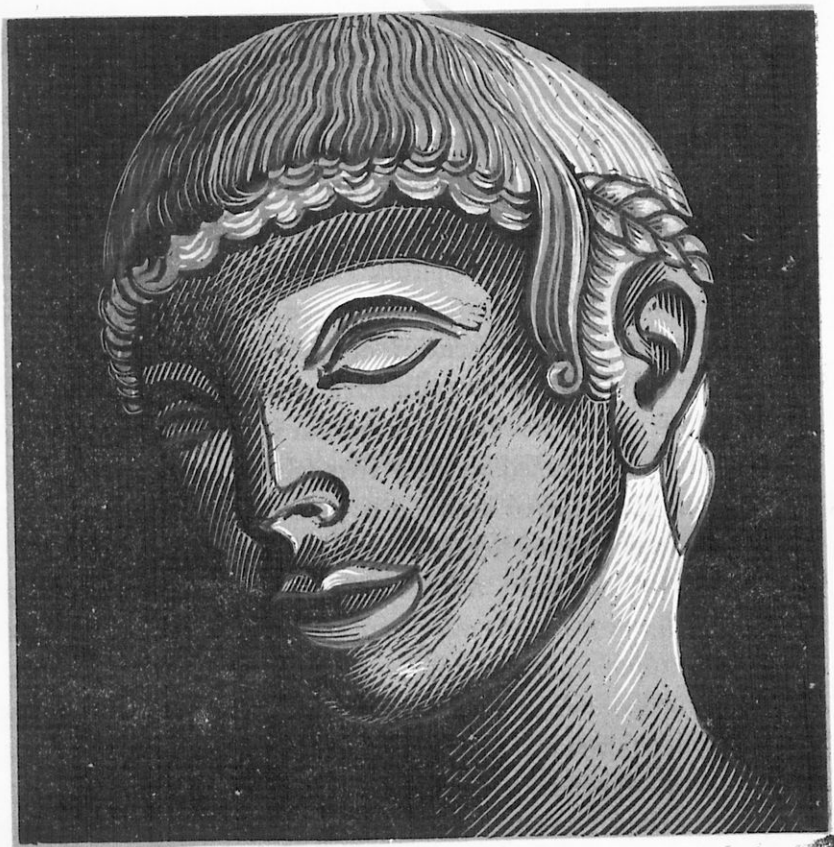
— Ἔτσι λοιπόν; Αὐτὰ σὲ ἀπελπίζουν; Δὲν ἔχεις καὶ ἄδικο· ὁ ξεπατρισμός εἶναι ἴσως τὸ μεγαλύτερο κακὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ μάλιστα τὸ νέο. Καὶ ὁμως στὴν περίπτωσή σου ἐγὼ βλέπω μιὰ καλὴ διέξοδο. Μὴν ἀπορῆς. Μπορεῖς σὲ λίγο καιρὸ νὰ ξαναγυρίσης στὸ ἀγαπημένο σου χωριό, νὰ ἐγκατασταθῇς πάλι ἐκεῖ καὶ νὰ ζήσης καλὰ. Ἀκόμη δὲ καὶ νὰ βοηθῇς τοὺς χωριανούς σου. Δὲ λέγω ἀπίθανα πράγματα, παιδί μου. Ἡ ἐργασία τοῦ σιδηρουργοῦ εἶναι ἐργασία δημιουργικὴ καὶ ὅπως λέγουν «ἐξαιρετικῆς κοινωνικῆς ὠφελείας». Μπαίνει στὴν ἴδια σχεδὸν σειρὰ μὲ τὴν ἀσχολία στὴ γῆ. Ὁ μεγάλος Ἀριστοτέλης κάνει μάλιστα λόγο γι αὐτὴ καὶ τὴν ἐπαινεῖ. Ἐνας σιδηρουργὸς καὶ μάλιστα μορφωμένος, ὅπως σὲ λίγο θὰ εἶσαι σύ, εἶναι, ὄχι ἀναγκαῖος, ἀλλὰ ἀπαραίτητος, σ' ἓνα χωριό, πὺ πολὺ ἀπὸ ἓνα κτίστη ἢ ἄλλον ἐπαγγελματία. Ἡ τέχνη σου, παιδί μου, θεραπεύει πολλὰς ἀνάγκες στὴ ζωὴ καὶ ἀποτελεῖ γιὰ κεῖνον ποὺ τὴν ἀσκεῖ σταθερὸ πόρο ζωῆς. Μὲ καταλαβαίνεις; Ἀμα τελειοποιηθῇς σ' αὐτὴ, γυρίζεις στὸ χωριό, σιμὰ στὴ μανούλα σου καὶ στοὺς δικούς σου, καὶ τὴ βάζεις σ' ἐνέργεια. Ἐπειτα ἐσὺ δὲ θὰ γυρίσης ἐκεῖ μὲ τέχνη μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ πείρα λεπτὴ γιὰ τὰ κοινωνικὰ καὶ λοιπὰ ζητήματα. Σὲ βλέπω νὰ παρακολουθῇς ὅλα τὰ μαθήματα μ' ἐπιτυχία καὶ νὰ διατυπώνῃς κάποτε ἐρωτήσεις ἀνθρώπου καλὰ

καταταπισμένον. Ἡ ἐργασία σου θὰ φέρει τοὺς γλυκεῖς καρπούς της. Τί λές; Τὰ παραδέχεται ὅσα ἀνέφερα; Ναί; Πολύ καλά. Εἶσαι φρόνιμο κι ἄξιο παιδί καὶ ὁ Θεὸς θὰ σὲ προστατεύσῃ. Συμπλήρωσε τὶς γνώσεις σου. Ὑπόμεινε τὸν προϋστέμενό σου. Συμπλήρωσε τὴ γενικὴ μόρφωσή σου καὶ ὅταν κρίνῃς ὅτι ἀπόκτησες ἀρκετὰ ἐφόδια, πῆγαινε στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ...

Ἐφυγεν ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἀπὸ τὴ Σχολὴ ὁ Πιερὴς ἐντελῶς ἀλλαγμένος. Ἀποροῦσε κι ὁ ἴδιος πῶς, μὲ μόνο τὸ λόγο, ἓνας ἄνθρωπος ἐλάφρωσε τόσο τὴν ψυχὴ του. Κι ὁ σεβασμὸς του ἀπὸ τότε γιὰ κεῖνον ἔγινε ἀπεριόριστος. Ἀπὸ τότε ρίχτηκε στὴν ἐργασία μὲ ψυχὴ καὶ μὲ καρδιά. Ἰδρωκοποῦσε χαρούμενα. Ἐπρόσεχε κι ἐσεβόταν τὰ λόγια τοῦ ἀφεντικοῦ του. Καὶ τὸ βράδυ πρῶτος καὶ πάντοτε ἀκούραστος στὴ Σχολή.

Μὲ τὴν ιδέα τώρα ὅτι θὰ ξαναγύριζε στὸ χωριὸ ἠθέληε νὰ μάθῃ, ὅσο τὸ δυνατό, πὺ πολλὰ πράγματα. Ἀνακατέθηκε στὸν ἀθλητισμό. Ἐμαθε τὰ κλασσικὰ ἀγωνίσματα. Ἐπῆγε στὰ ὥραϊα Μουσεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνίωσε συγκίνηση μπρὸς στὰ κειμήλια τοῦ «Ἀγῶνος» στὸ Ἐθνολογικὸ Μουσεῖο. Στὸ Ἀρχαιολογικὸ ἔμεινε μὲ ἀνοικτὸ στόμα, ἅμα ἀντίκρουσε τὰ ὑπέροχα ἀριστουργήματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος. Ἐγινε τακτικὸς ἐπισκέπτης, ὅσο μπορούσε, τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου.

Ἔτσι πέρασε ἓνας χρόνος ἀκόμη. Ἐτελείωσε. Μὲ τίς οἰκονομίες του ἀγόρασε μερικὰ ἐργαλεῖα. Τὸν ἐβοήθησε κι ὁ θεὸς του. Ἀγόρασε ἀκόμη λίγα βιβλία κι ἓνα δῶρο γιὰ τὴ μανούλα του. Καὶ κάποια μέρα ἀνεχώρησε. Ἐνῶ ἔφευγε, βλέποντας τὰς Ἀθῆνας μὲ τὴν Ἀκρόπολιν νὰ μένουν πίσω, ἔνιωθε γι' αὐτὲς ἀγάπη καὶ σεβασμό. Αὐτοῦ εἶχε μορφωθῇ κι ἐπέ-

στρεψε στὸν τόπο του νὰ ζήσῃ τίμια, ὠφελώντας συγχρόνως καὶ τοὺς ἄλλους.

Στὸ χωριὸ ἄνοιξε σωστὸ ἐργαστήρι κι ἐπῆγαν κι ἄλλοι μικροὶ νὰ «μάθουν τέχνη». Ἐγινε σπάνιος τεχνίτης καὶ τὸν ζητοῦσαν κι ἀπὸ ἄλλα χωριά. Ἐπῆγαινε σὲ πανηγύρια καὶ γάμους καὶ διασκέδαζε σεμνὰ καὶ πολιτισμένα. Οἱ παρατηρήσεις του στὶς διάφορες ὁμιλίες ἀπόκτησαν σημασία. Ἐγινε μὲ λίγα λόγια «στοιχεῖο προόδου».

Θ. Μακρόπουλος

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΓΑΛΟΨΥΧΙΑ

Η 3η Έλληνιζή Όρεινή Ταξιαρχία είχε πολεμήσει σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σκληρὲς μάχες τοῦ δεύτερου Παγκοσμίου πολέμου. Εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο στὴ νικημένη πιὰ Ἰταλία μαζί μὲ τὸν ἄλλο συμμαχικὸ στρατὸ τῆς θρυλικῆς 8ης Στρατιᾶς, γιὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς Γερμανοὺς. Οἱ ἐχθροὶ ὑποχωροῦσαν ἀλλὰ καὶ πολεμοῦσαν μὲ μεγάλο πείσμα. Ὅσο ἔβλεπαν πὼς χάνουν τὸν πόλεμο, τόσο μεγάλωνε ἡ μανία τους. Οἱ Ἕλληνες ἀντιμετώπισαν μπροστὰ στὸ Ρίμινι μιὰ ὁλόκληρη Μεραρχία ἀλεξιπτωτιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἦταν οἱ πιὸ διαλεχτοὶ στρατιῶτες τοῦ Χίτλερ κι ἔως τότε εἶχαν φημισθῇ γιὰ τὰ πολεμικὰ κατορθώματά τους.

Οἱ ἐχθροὶ κτυποῦσαν μέρα καὶ νύκτα μὲ ἀφθονοὺς ὧλμους, κανόνια καὶ βαριὰ πολυβόλα. Τὸ ἑλληνικὸ αἷμα ἔβαφε τώρα καὶ τὴ νικημένη Ἰταλία, πὺρ μὲ τὴ σειρά τῆς εἶχε καταντήσῃ ὑπόδουλη στὸν πρόην σύμμαχό της. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἑλληνικὸ πυροβολικὸ ἀνταπέδιδε στὸν ἐχθρὸ μὲ τὸ παραπάνω τὰ κτυπήματα προπαρασκευάζοντας τὴν ἐξόρμηση τοῦ πεζικοῦ. Κι ὅταν δόθηκε τὸ σύνθημα, ἀκρόατητοι οἱ φαντάροι μας μὲ τὰ ἐλαφρὰ αὐτόματα καὶ τὶς χειροβομβίδες στὰ χέρια καὶ μὲ τὴν πολεμικὴ τους κραυγὴ «ἀέρα! ἀέρα!» στὸ στόμα, ἐπήδησαν μέσα στὶς ἐχθρικὲς γραμμές. Μερικοὶ ἔπεσαν κτυπημένοι. Οἱ φοβεροὶ καὶ τρομεροὶ ὅμως ἀλεξιπτωτισταί, πὺρ ἔτρεμε στὸ ἄκουσμά τους ὅλη ἡ Εὐρώπη, δὲν μπόρεσαν νὰ κρατηθοῦν ἀντιμέτωποι στὴν ἑλληνικὴ ὁρμή. Κι ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς ἐγλίτωσαν ἔσπευσαν νὰ ὑποχωρήσουν. Ἔτσι στὸ Διοικητήριο τοῦ Ρίμινι ἀνυψώθηκε νικητρία ἡ γαλανόλευκη. Τὰ ρωμαϊκὰ καὶ μεσαιωνικὰ ἰταλικά μνημεῖα τὴν ἐπροσκυνοῦσαν.

Ἀξιοθρήνητη ἦταν ἡ κατάσταση τοῦ ἰταλικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ρίμινι. Λίγοι ἄνδρες ἡλικογέροντες εἶχαν ἀπομείνει ἀνάμεσα στὶς χιλιάδες τὰ γυναικόπαιδα. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου εἶχαν στερηθῇ πολλὰ τρόφιμα, τώρα τελευταῖα ὅμως εἶχε ἀρχίσει ἀληθινὴ πείνα. Ἡ πόλη τοὺς βρισκόταν στὴν περιοχὴ τοῦ μετώπου καὶ τὰ πάντα ἦταν στὴ διάθεση τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, χωρὶς νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ μεταφέρῃ τίποτε, ἀπὸ ἀλλοῦ.

Ἀλλὰ δὲν ἐβασάνιζε τοὺς Ἰταλοὺς μονάχα ἡ πείνα. Ἦταν κι ὁ φόβος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ προπαγάνδα τοῦ Μουσολίνι τοὺς εἶχε πείσει, πὼς οἱ Ἕλληνες ἦταν σκληροί. Δὲν ξεχνοῦσαν ἀκόμη, πὼς δυὸ ὁλόκληρα χρόνια ὁ ἐλληνικὸς λαὸς εἶχε πεινάσει, εἶχε φυλακισθῇ, εἶχε αἵματοκυλισθῇ ἀπὸ τοὺς δικούς τοὺς στρατιῶτες. Γι' αὐτὸ τὴν πρώτη μέρα, ὅταν ἐμπήκαν στὴν πόλη τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ τμήματα, ἐκλειδῶθηκαν στὰ σπίτια τοὺς.

Οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες ἄρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν στὴν πόλη. Ἐπεσκέλτοντο τὶς ὥραϊες καθολικὲς ἐκκλησίες, τὰ ρωμαϊκὰ ἐρεῖπια, τὰ μεσαιωνικὰ κτίρια, τὴν ὥραία παραλία μὲ τὰ περίφημα λουτρά κι ὅ,τι ἄλλο ἀξιοθέατο ἔχει τὸ Ρίμινι. Οἱ φοβισμένοι Ἰταλοὶ τοὺς παρακολουθοῦσαν ἀπὸ τὰ σπίτια τοὺς καὶ παραξενευόνταν, ποῦ δὲν τοὺς ἐβλεπαν νὰ πειράζουν τίποτε. Ἀρχισαν σιγὰ σιγὰ ν' ἀναθαρρεύουν.

— Δὲ φαίνονται, ὅπως μᾶς τοὺς ἔχουν παραστήσει, ἄρχισαν νὰ σκέπτονται.

Τὴ δευτέρῃ μέρᾳ ἓνα μικρὸ στρατιωτικὸ τμῆμα, ποῦ εἶχε ἐγκατασταθῇ στὸ κτίριο ἑνὸς σχολείου, ἔκαμε διανομὴ συσσιτίου. Ἡ μυρωδιὰ τοῦ καλομαγειρεμένου φαγητοῦ εἶχε πλημμυρίσει τὴ γύρω φτωχογειτονιά. Ἀληθινὸ μαρτύριο γιὰ τὰ πεινασμένα γυναικόπαιδα ! Μερικὰ παιδιὰ δὲν ἄνθεξαν

στον πειρασμό. Έβγῆκαν ἀπὸ τὰ σπίτια κι ἐπλησίασαν δειλὰ δειλὰ στὸν καταυλισμό.

Ὁ Γιάννης, ἕνας Χιώτης φαντάρης, εἶχε πάρει τὴ γεμάτη καραβάνα του καὶ τὸ ἄσπρο ψωμί του κι ἐπῆγαινε σὲ μιὰν ἄκρη τῆς αὐλῆς, γιὰ νὰ φάῃ. Δυὸ μέρες τώρα ἦταν ἀμίλητος. Εἶχε χάσει στὴ μάχη τὸν ἀδελφό του, μόνιμο ἀνθυπολοχαγό. Καὶ μόλις πρωτοαντίκρυσε τὰ παιδιά, κάτι σὰν θυμὸς ἐφρούσκωσε τὰ στήθη του.

— Έξ αἰτίας σας ἔχασα τὸν ἀδελφό μου, μουρμούρισε ἑτοιμος νὰ τ' ἀποπάρῃ...

Μὰ γιατί συγκρατήθηκε; Πῶς ἔσβυσε ὁ θυμὸς ἀπὸ τὴν ὄψη του κι ἐξωγραφίστηκε ἡ συμπόνια;

Τὰ παιδιά, τέσσερα ἀγόρια δέκα ἕως δεκατεσσάρων χρόνων, φοροῦσαν κάτι βρωμερὰ κουρέλια ἀντ' ἰγὰ ρούχα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξέβγαιναν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τους, ὅμοια μὲ καλάμια ἀπ' τὴν ἀδυναμία. Στὸ νοῦ τοῦ Γιάννη ξαφνικὰ ἐπρόβαλε ὁλοζώντανη ἡ φρικτὴ εἰκόνα τῶν πεινασμένων παιδιῶν τῆς Χίου τὸ χειμῶνα τοῦ 1941—1942, ποὺ πέθαιναν στοὺς δρόμους. Ξαναῆρθε μπροστά του κι ἡ εἰκόνα τῆς φιλάσθeneης μητέρας του, ποὺ πέθανε τότε, γιατί δὲν ἔβρισκαν τὸ λίγο ἀπαραίτητο γάλα. Τώρα ἔβλεπε στὴν ἴδια κατάσταση τὰ παιδιά τοῦ ἐχθροῦ. Γιατί δὲ χαίρεται λοιπόν;

— Ἀ! ὄχι! ὄχι! εἶπε μονολογώντας. Τί φταίνει τὰ ἄμοιρα τὰ παιδιά κι οἱ ἀδύνατες οἱ γυναῖκες; Καὶ ποῖδ' τὸ ὄφελος γιὰ τὴν πεθαμένη μητέρα μου καὶ τὸ σκοτωμένο ἀδελφό μου;

Ἀφήνοντας σὲ μιὰ γωνιά τῆς αὐλῆς τὴν καραβάνα, γοργὸς μῆκε στὸ θάλαμο καὶ σὲ λίγο ἐγύρισε μὲ τὸ γεμάτο σακιδίό του. Ἐκάλεσε τὰ παιδιά μὲ νοήματα καὶ τοὺς ἔδωσε ἀπὸ μία κονσέρβα, δύο γαλέτες κι ἓνα πακέτο μπισκότα. Ἐκεῖνα τὰ πῆραν καὶ δὲν ἐπίστευαν τὰ μάτια τους. Δὲν

ἐπίστευαν καὶ τὰ μάτια τῶν συναδέλφων τοῦ Γιάννη.

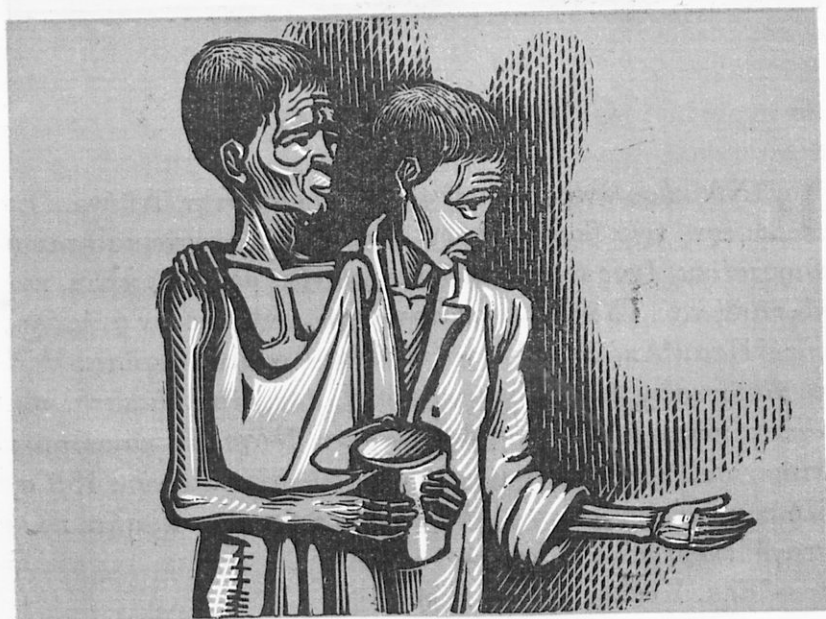
Ἕνας συμπολίτης του τὸν πλησίασε καὶ τοῦ εἶπε :

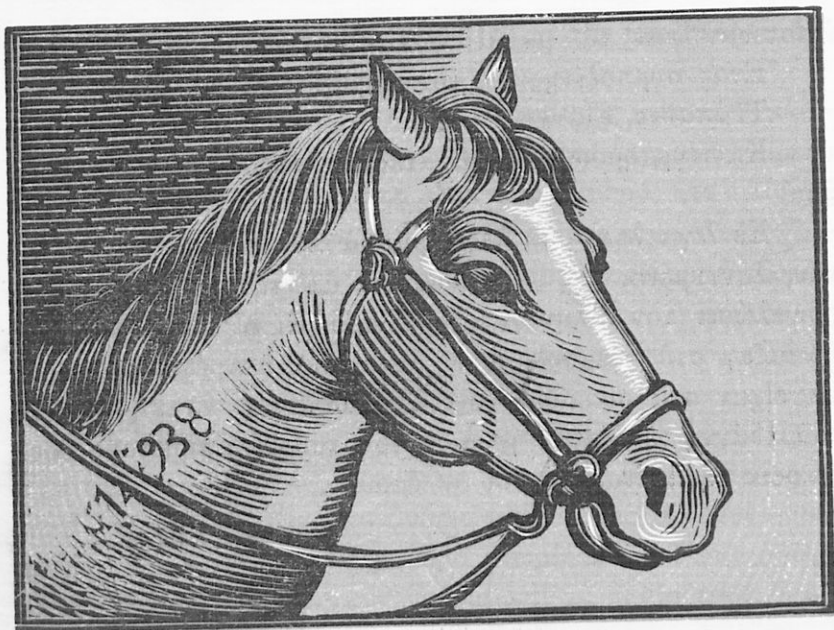
— Τί ἔπαθες, Γιάννη ;

— Κάνω μνημόσυνο στοὺς νεκροὺς μας, ἀποκριθῆκε ξερὰ
ξερά.

Σὲ λίγα λεπτά κι ἄλλα παιδιά καὶ γυναῖκες καὶ γέροι
κουρελοντυμένοι καὶ σκελετωμένοι ἀπ' τὴν πείνα εἶχαν πε-
ρικυκλώσει τὸν ἐλληνικὸ καταυλισμό. Κι οἱ φαντάροι τοὺς
ἄδειαζαν στὰ τρεμουλιάρικα χέρια τους ὅσες ἐφεδρικές τρο-
φές εἶχαν στὰ σακκιδιά τους. Ἀκολούθησαν τὸ παράδειγμα
τοῦ Γιάννη κι ἔκαναν μνημόσυνο στοὺς ἀγαπημένους τους
νεκροὺς τῆς πείνας καὶ τοῦ πολέμου.

Γεώργιος Καλαματιανός

Τ' ΑΛΟΓΟ

ΕΝΑ κάρο ανέβαινε απ' τὸν Πειραιᾶ στὴν Ἀθήνα. Ἔφερε τρία βαρέλια λάδι. Ἐπάνω στὸ φόρτωμα ἦταν ὁ καροτσέρης, ἕνας ἄνθρωπος μελαχρινός, μὲ ψαρὰ γένια, καὶ τὸ παιδί του. Τὸ κάρο ἐκυλιόταν ἀργά, νωθρὰ στὸν ἀνήφορο.

Ἦταν Ἀπρίλης· εἶχε νυκτώσει κι ἄναβαν τὰ φῶτα. Ἀπ' τὸ καμουτσίκι, ἕνα μαδημένο σχοινί, μπορούσε νὰ καταλάβῃ κανεὶς, πὼς ὁ καροτσέρης ἀγαποῦσε τ' ἄλογο. Τὸ καμουτσίκι ἔπεφτε στὰ καπούλια του πολὺ ἐλαφρά, σὰν παιγνίδι. Καὶ σ' ὅλο τὸν ἀνήφορο αὐτὸ τ' ἄλογο δὲν ἄκουσε βρισιά, μήτε πρόσταγῇ, παρὰ μόνο τὴ φωνή:

— Ἔλα, Κύρκο, Ἀϊντε, Κύρκο! 72

Ἔτσι, μ' αὐτὸ τὸ χᾶδι, ἀνέβαινε, σέρνοντας τὸ κάρο, τρία βαρέλια καὶ δυὸ ἀνθρώπους.

— Ποὺ λές, εἶπε ὁ γέρος στὸ παιδί του, ὁ Κύρκος ἔχει φιλότιμο. Νὰ τ' ἀκοῦς ἐσύ, ποὺ κάποτε τὸν κυτῶς. Δὲν τὰ δέρνουν τὰ ζῶα. Καὶ τέτοιο ἄλογο ποῦ τὸ βρίζεις, σὰν τοῦτο; Μᾶς τρέφει ὄλους, ποὺ λές. Δίνει ψωμί ἐμένα, ἐσένα τῆς μάνας σου, τῶν ἀδερφιῶν σου, τοῦ σπιτιοῦ. Ἐνα ζῶο νὰ τρέφῃ ὅκτῳ ἀνθρώπους!.. Θὰ πῆς: ἐγὼ δουλεύω. Ἀμ' αὐτὸ δουλεύει πρῶτα καὶ ὕστερα ἐγώ. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι δουλευτής, ποὺ δὲ βρίζεται. Εἶναι ἀπὸ τὴ Σερβία. Ἐχρεωθήκαμε νὰ τὸ πάρουμε, δὲν τὰ ξέρεις ἐσύ.

Ἐπέρασε κάμποση ὥρα μὲ σιωπὴ. Ἐπειτα ξανάρχισε:

— Ποὺ λές, πόσες ἀραμπαδιὲς ἔφερνε ὁ Κύρκος ἀπ' τὰ νταμάρια; Κανένα ἄλογο δὲν ἐκουβάλησε τόση πέτρα, τόσο λιθάρι. Πέντε χιλιάδες δραχμὲς τὴν ἡμέρα. Μᾶς ἔσωσε.

Τὸ κάρο πῆγαινε βαριά. Οἱ ρόδες βροντοῦσαν, καὶ ὁ γέρος ξανάρχισε:

— Ἄκου παιδί μου. Αὔριο τὸ ἄλογο καὶ τὸ κάρο καὶ τὴ δουλειὰ θὰ τὴν πάρης ἐσύ. Ἐγὼ δὲν μπορῶ. Ξέρεις ποῦ ἡ μέση μου πονεῖ. Μοῦπε ὁ γιατρὸς νὰ μὴ δουλεύω. Νὰ πάρης τὸν Κύρκο, νὰ τὸν ξαναπᾶς στὰ νταμάρια, νὰ βγάλωμε ψωμί. Νὰ γιαιτρευθῶ κι' ἐγώ. Κι ἡ μάνα σου νὰ μὴν ξενοπλένῃ καὶ ἡ ἄρρωστη ἡ ἀδερφή σου ἡ Βγενιὼ νὰ κάνῃ χρῶμα, ποὺ βήχει. Νά, τὸ λοιπόν. Πιάσε τὰ λουριά. Κατέβα κάτω καὶ πιάσε τὸν Κύρκο. Νὰ τὸν βγάλῃς ἐδῶ, τὸν ἀνέφορο! Ἐλα, σιγά! Χάϊ-δεὺ τον στὸ λαιμό. Ἄϊντε Κύρκο!

Τὸ παιδί πήδησε κάτω, ἔπιασε τ' ἄλογο καὶ ἐτραβοῦσε. Ὁ γέρος ἔβλεπε μὲ ἀνάπαυση τὴ λιγερὴ σκιὰ τοῦ παιδιοῦ, τὸ τολμηρὸ του χέρι, ποὺ κρατοῦσε τὰ λουριά. Αὐτὸ τὸ παιδί θὰ γίνῃ καλὸς καροτσέρης!

9 Ἐπέρασαν μπροστὰ ἀπὸ κάποιο εἰκόνημα τοῦ δρόμου. Ὁ γέρος ἔβγαλε τὴν ψάθα του κι ἐσταυροκοπήθηκε μέσα στὸ σκοτάδι. Ἦταν ἄρρωστος, σακατεμένος, ὅμως δὲν ἐσταυροκοπήθηκε γιὰ τὸν ἑαυτό του. Εἶπε: «Θεέ μου, κάμε νὰ μὴ βήχη τὸ κορίτσι, ἡ Βγενιώ. Κάμε τοῦτο τὸ παιδί νὰ πάρη στὰ χέρια του τὸ κάρο μὲ τὸν Κύρκο. Καὶ γιὰ μένα—ὅ,τι πῆς». Κι ἔπιασε μὲ τὰ δύο χέρια τὴ μέση του, πὺν τὸν πονοῦσε δυνατά. 2

Τὸ κάρο εἶχε προχωρήσει πολὺ μέσα στὴν πόλη, ὅταν ἄκουσε μιὰ φωνή:

—Ἄλτ!

Τὸ κάρο σταμάτησε. Τρεῖς στρατιῶτες τοῦ πυροβολικοῦ κι ἓνας δεκανέας, μὲ τὰ ὅπλα στὸν ὄμο, ἐπλησίασαν.

—Ἐλα, κατέβα κάτω, εἶπε ὁ δεκανέας.

—Σ' ἐμένα τὸ λές;

—Ἀῖντε, γειά σου, κατέβα νὰ μὴ χάνωμε καιρό.

—Καὶ γιατί;

—Κουβέντα θέλεις, πατριώτη; Τὸ κάρο θὰ τὸ πᾶμε στὸ στρατῶνα. Ἐπιστρατεία ἔχομε. Τώρα τὸ μαθαίνεις;

—Ἐπιστρατεία!..

—Ναί, γειά σου, πιάσε ἀπὸ κεῖ νὰ ξεφορτώσωμε.

—Ἔτσι, μὲς στὸ δρόμο; Γιὰ στάσου, βρε παιδί, τ' εἶναι τοῦτα; Ἐχω δουλειά, ἔχω μεροκάματο.

—Τὸ μεροκάματο κοιτᾶς, καϋμένη, ἢ ποὺ φεύγει ἀπὸψε τὸ Σύνταγμα; Χωρατεύεις; Κόπιασε κοντά, πατριώτη, νὰ πάρης τὸν ἀριθμὸ σου. Κι ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἂν γίνη πόλεμος, νᾶρθης νὰ πᾶρῃς τ' ἄλογό σου καὶ τὸ κάρο, ἢ νὰ πληρωθῇς ἀπ' τὸ Δημόσιο, ἂν σκοτωθῇ τὸ ζῶο.

Ὁ γέρος ἐγύρισε κι ἐκοίταξε τὰ βαρέλια ποῦταν πεσμένα στὸ δρόμο. Εἶπε στὸ παιδί του: «Κάτσε αὐτοῦ ὡς νάρθῃ» κι ἀκολούθησε τὸ κάρο. Δὲν ἔλεγε τίποτε. Ἕνας στρατιώ-

της, ἐκεῖ πὺν ἐπήγαιναν χωρὶς καμιά κουβέντα, ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— "Ἄμ' ὅ,τι ἔχομε καὶ δὲν ἔχομε, πατριώτη, θὰ τὸ δώσουμε γιὰ τὴν Πατρίδα.

Ὁ γέρος, μετὰ κάμποση ὥρα, τοῦ ἀπάντησε :

— Ποιὸς λέει ὅχι; Γιὰ τὴν Πατρίδα εἶν' ὅλα. Μὰ ὁ Θεὸς δίνει σὲ κάποιους, βλέπεις ἔξι παιδιά. Καὶ τοῦτ' ἡ δόλια καρδιά πὺν ἔχομε, σάμπως μπορεῖς, ὅποτε θέλεις, νὰ τὴν κάνης πέτρα γιὰ νὰ μὴν ἀκούη; Πάντα καρδιά εἶναι.

Ἐφθασαν στὸ στρατῶνα καὶ ἔμπασαν τὸ κάρο στὴν αὐλή. Τὸ Σύνταγμα ἐτοιμαζόταν. Θάφενγε τὰ μεσάνυχτα. Ὁ γέρος ἐστάθηκε καὶ ἄκουε τὸ θόρυβο τῆς αὐλῆς. Οἱ ἔφεδροι ἐχόρευαν, ἐπιδουσαν, ἐτάραζαν τὸν κόσμον μὲ τὶς φωνές. Πολλῖτες ἔμπαιναν μέσα ψάχνοντας γιὰ τοὺς δικούς τους, φωνάζοντας ὀνόματα στὸ σωρό. Κάποιοι κρατοῦσαν ἐκεῖ κάτω μιὰ σημαία. Ἐνας παπὰς ἀπὸ κάτω, φορώντας φουσεκλίκια σταυρωτὰ στὸ στήθος, μιλοῦσε στοὺς ἄλλους γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὸ Χριστό. Ἐνας ἔφεδρος στὸ φανάρι ἐδιάβαζε ἐφημερίδα. Κι ἄλλος ἔγραφε στὸ γόνατο μὲ τὸ μολύβι.

Πιὸ πέρα οἱ ἔφεδροι ἀποχαιρετοῦσαν τοὺς δικούς τους μὲ συγκίνηση. Χέρια ζαρωμένα ἔσφιγγαν τὰ ζωντανὰ κορμιά τῶν ἐφένδρων. Τὰ δάκρυα ἔτρεχαν καὶ τὰ μαντήλια ἔπιναν.

Ὁ γέρος ἦταν μόνος σ' αὐτὸ τὸ πανηγύρι. Κανένα δὲν ἤξερε καὶ κανένας δὲν τὸν ἤξερε. Ὅμως προχώρησε στὸ βάθος ἐκεῖ, πὺν ἦταν ἀραδιασμένα κάμποσα κάρα καὶ τὸ δικό του μαζί. Ὁ Κύρκος, σὰν τὸν εἶδε, σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ ἐφύσηξε μὲ τὰ πλατιά ρουθούνια του. Ὁ γέρος ἄπλωσε τὰ χέρια του καὶ τὸν ἔπιασε ἀπ' τὸ λαιμό.

Κι ἐκεῖ στὴ γωνιά παρήμερα, μιλοῦσε ἓνας ἄνθρωπος μ' ἓνα ἄλογο :

— Δὲ θὰ σὲ ξαναδῶ... "Ε, δουλευτή... "Ε, παλληκάρι...
Καὶ στὸ σπῖτι δὲν ξέρουν τίποτε... Μήτε ἡ κυρά σου, μήτε ἡ
Βγενιώ, κατάλαβες... Ποιὸς ξέρει ποῦ θὰ πεθάνης καὶ πῶς...
Κι ὅμως γιὰ τὴν Πατρίδα χαλάλι. "Αἶντε στὸ καλό...
Καὶ τὸν φιλοῦσε ἀδιάκοπα.

“Ένας στρατιώτης πλησίαζε ψάχνοντας στο σκοτάδι.

—“Αϊντε, καϋμένη γέρο! Τη δουλειά σου θάχουμε;” Αϊντε να πάρης τὸν ἀριθμό.

Ὁ γέρος μῆκε σ’ ἓνα γραφεῖο, πήρε κάποιο χαρτί καὶ τὔβαλε στὸν κόρφο. Ἔπειτα βρέθηκε στὸ δρόμο. Ἐπῆγαινε ἀργά, μὲ τὸ κεφάλι κάτω, πρὸς τὸ μέρος, πὺν ἄφησε τὰ βαρέλια μὲ τὸ παιδί. Πολλοὶ γύριζαν ἀπ’ τὸ στρατῶνα, μοναχοὶ καὶ μέσα σ’ αὐτοὺς ὁ καροτσέρης, ὁ πεζός, ὁ γέρος, ὁ πιὸ μοναχός...

Ζαχ. Παπαγιωάννου

ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΗ ΧΡΟΝΙΑ

Προετοιμασίες. Ὁ πατέρας μου, ἅγια τὰ χόματά του, εἶχε τὴν καλὴ συνήθεια καὶ τὴν ἀξιωσύνη νὰ κεντρώνῃ μόνος του τὰ δένδρα. Ὅταν πλησίαζε ὁ καιρὸς, πῆγαινε κάθε μέρα καὶ ξαναπήγαινε ἕως τὸ Μεγάλο Χωράφι μας, ποὺ ἦταν γεμάτο δένδρα, ἡμερὰ ἀπὸ τὴ μία μεριὰ καὶ ἄγρια ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Τὰ ἐρευνοῦσε μὲ προσοχὴ ἓνα ἓνα. Ἐψαχοῦλενε τοὺς κλώνους, ποὺ ἤθελε νὰ μπολιάσῃ, ἐξέταζε τὰ μάτια, ποὺ θὰ χρησιμοποιοῦσε, παρακολουθοῦσε τοὺς χυμούς, ποὺ ἔφερναν, ἐβολιδосκοποῦσε τὸν καιρό. Ὅλα τὰ ἐξέταζε.

Λίγα γράμματα ἤξερε καὶ αὐτὰ τὰ ἔμαθε μονάχος του. Ἀλλὰ διάβαζε κάθε βιβλίο, ποὺ ἔγραφε γιὰ τοὺς ἄγρους καὶ τὰ δένδρα· εἶχε καὶ τὴν πείρα του, ποὺ τὸν εἶχε διδάξει ἄλλα τόσα, καὶ περισσότερα ἴσως.

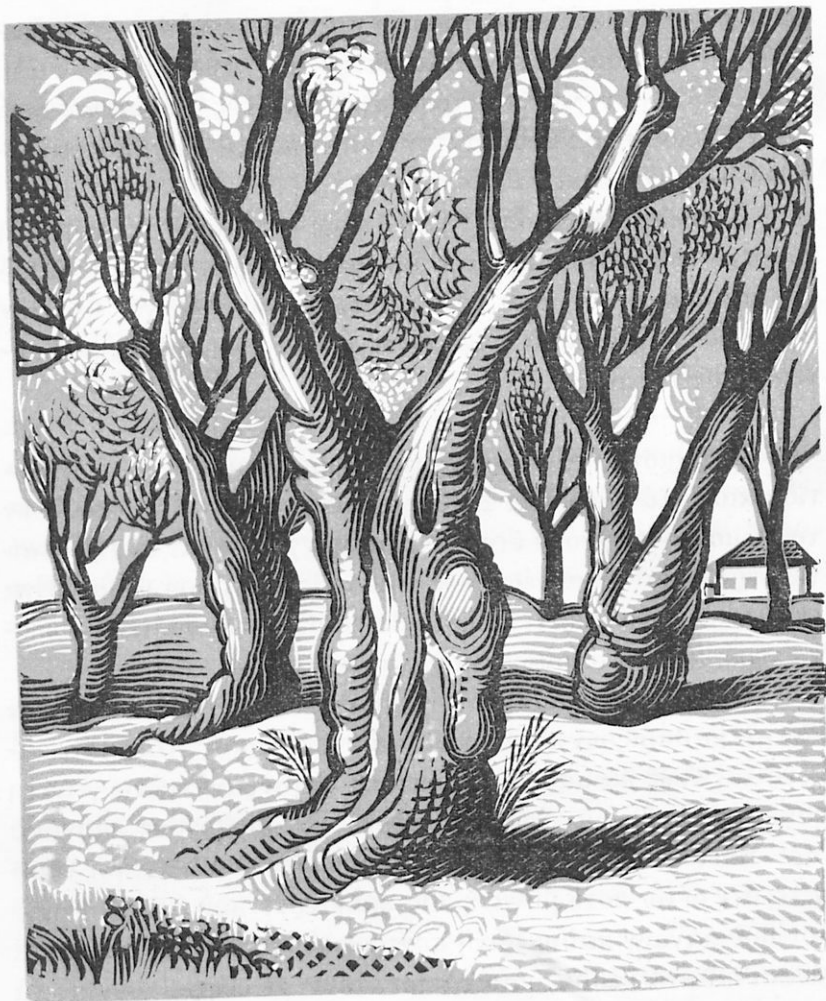
Μιὰ ἀλησμόνητη χρονιά μᾶς εἶπε τὸ βράδυ στὸ τραπέζι:

— Ποιὸς ἀπὸ σᾶς θὰ μοῦ διαβάσῃ κάτι, γιατί δὲν ἔχω τὰ γυαλιά μου πρόχειρα;

— Ἐγώ, εἶπε, ὁ ἀδελφός μου Ἀνδρέας.

Ἄνοιξε τὸ βιβλίο σὲ μιὰ σελίδα, ποὺ ἤθελε, καὶ τὸ ἔδωσε στὸν ἀδελφό μου. Ἐκεῖνος τὸ πῆρε καὶ ἄρχισε νὰ διαβάξῃ σιγὰ καὶ καθαρά:

Ἡ ἐλιά. (Εἶμαι ἡ ἱερὴ ἐλιά, μονάκριβη κόρη τῆς Ἀθηνᾶς. Μὲ ἐδώρησε στοὺς Ἀθηναίους, ὡς παντοτεινὸ δεῖγμα γιὰ τὴν ἀγάπη της πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ κλάδοι μου εἶναι τὸ σύμβολο τῆς εἰρήνης καὶ τὸ ἔπαθλο τῆς νίκης. Μὲ τὰ κλαδιά μου πρῶτοι ἐστεφανώθηκαν οἱ περίφημοι Ὀλυμπιονίκες. Ποτέ μου δὲν ὑπερηφανεύομαι γιὰ τὶς ἀρετές μου, ποὺ

ὑμνησαν οἱ ποιητές σας. Ἐωσότου πεθάνω ταπεινή, σᾶς χα-
ρίζω τὰ δῶρα μου. 9

Ὁ καρπός μου, νόστιμος καὶ θρεπτικός, εἶναι ἡ κυριώ-
τερη τροφή τοῦ ἀγρότου καὶ τοῦ ἐργάτου. Στις πόλεις ἡ πα-

ρουσία του ποικίλλει τὸ τραπέξι σας καὶ μεγαλώνει τὴν ὄρε-
ξη. Ἀπὸ τὸν ἴδιο ἔχετε τὸ καλύτερο καὶ γευστικώτερο λάδι.
Μὲ τὸ λάδι μὲν γίνονται τόσα μυστήρια τῆς θρησκείας σας,
καίει ἡ ἀκοίμητη κανδήλα τοῦ ναοῦ σας καὶ τὸ χιλιοτραγου-
δημένο «καντηλάκι» τοῦ σπιτιοῦ σας.

Τὸ φῶς μου θὰ δείχνῃ, ὅτι ἐδῶ, στὴ μικρὴ Ἑλλάδα, ζῇ
ἡ ἀρετὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας, φωτισμένη ἀπὸ αὐ-
τό· καὶ ἀκόμη, ὅτι ἀπὸ ἐδῶ ἐφώτισαν οἱ Ἕλληνες ὅλο τὸν
κόσμο μὲ τὸ φῶς, πὺν τοὺς ἔδωσε ἡ Θεὰ τῆς Σοφίας καὶ μη-
τέρα μου Ἀθηνᾶ.

Εὐχαριστῶ τὸ εὐλόγημένο κτῆμα, ὅπου ζῶ μὲ τὴ φρον-
τίδα καλῶν ἀνθρώπων. Κάθε χρόνο ὁργώνουν καὶ σκαλίζουν
τὰ χόματα· διώχνουν ἔτσι τὰ βλαβερὰ χόρτα καὶ ἐγὼ χορταί-
νω νεράκι καὶ ἀναπνέω πολύτιμο στίς ρίζες μου ἀέρα. Ἐνα
φρεατάκι γύρω ἀπὸ τίς ρίζες μοῦ χαρίζει περισσότερο βρόχι-
νο νερό, πὺν τὸ ἀποθηκεύω γιὰ τὸ καλοκαίρι.

Κόπρος καὶ λιπάσματα δὲ μοῦ λείπουν. Μὲ κλαδεύουν
καὶ μὲ καθαρίζουν κάθε χρόνο ἀπὸ τοὺς ξερούς, τοὺς καχεκτι-
κοὺς καὶ τοὺς λαίμαργους βλαστούς. Ἐτσι ξανανιώνω γεμάτη
χάρη καὶ ζωή, γιὰ νὰ δώσω γερούς καὶ ἄφθονους καρπούς.

Ἐπειδὴ ὁ γεωργός μου ἔχει καὶ ἄλλες δουλειές, μὴ νομί-
σετε, ὅτι μένω ποτὲ μοναχὴ. Οἱ καλύτεροι πὺν ὑπάρχουν φί-
λοι μοῦ κάνουν καθημερινὴ συντροφιά. Ἀφοβα ἔρχονται καὶ
κάθονται στὰ κλαδιά μου τὰ πουλάκια· μὲ εὐφραίνουν μὲ τὰ
τραγούδια τους—βλέπετε ἐμεῖς τὰ δένδρα δὲν ἔχομε πόδια σὰν
καὶ σᾶς, γιὰ νὰ τρέξωμε στὰ κέντρα ψυχαγωγίας, ν' ἀκούσω-
με μουσικὴ—καὶ φονεύουν τοὺς ἐχθρούς μου, τὸ δάκο, πὺν
ἄλλοι τὸν λένε βασιλόμυγα ἢ χρυσόμυγα, καὶ τὰ ἄλλα κατα-
στρεπτικὰ ἔντομα.

Καὶ ἐγὼ ἀνταπαδίδοντας τὴν εὐεργεσία, δίνω, σὲ ὅσα θέλουν στέγη, τὴν κουφάλα μου νὰ φτιάγουν τὴ φωλιά τους. Χωρὶς αὐτὰ καὶ τὰ ραντίσματα, ποὺ μοῦ κάνουν, θὰ ἤμουν πεθαμένη ἢ βαριά ἄρρωστη, καὶ σεῖς χωρὶς καρπὸ καὶ λάδι.

Ὅσοι ἀγαπᾶτε ἐμένα καὶ τοὺς καρπούς μου κεντρώσετε τὶς ξεναδεροφάδες μου, τὶς ἀγριελιές, ποὺ μένουν ἀκόμη ἄγριες. Καὶ ἐγὼ θὰ χαίρω νὰ τὶς βλέπω κοντά μου καὶ σεῖς θ' αὐξάνετε τὸν πλοῦτο σας.

Θλίβεται ὅμως ἡ ψυχὴ μου γιὰ τὶς ἡμέρες ἀδελφές μου, ποὺ ἔτυχε νὰ μὴν ἔχουν πονετικὸς νοικοκυραίους. Ἄν συναντηθοῦμε κάπου, τρομάζω νὰ τὶς ἀναγνωρίσω καὶ τὰ παρόπανά τους δὲν ἔχουν τέλος. Ζοῦν μιὰ ζωὴ δυστυχημένη, πεινασμένες, διψασμένες, ἀκούρευτες, ποὺ τὰ κλαδιά τους μοιάζουν σὰν τῆς τρελλῆς τὰ μαλλιά, χωρὶς φάρμακο, χωρὶς γιάτρο. Πότε πεθαίνουν καὶ πότε ἀνασταίνονται.

Τὸ ξέρετε δά, εἴμαστε ἐφτάψυχες καὶ αἰωνόβιες, ἀλλὰ προκοπὴ οὔτε αὐτὲς οὔτε οἱ ιδιοκτῆτες τους βλέπουν ποτέ. Πάντα ἄρρωστες μὲ λιγιστὸ καρπὸ, ἄρρωστο καὶ ἐκεῖνο. Καὶ —καλύτερα νὰ μὴν τὸ θυμοῦμαι — οἱ καλλιεργητές τους δὲ συλλογίσθησαν ποτὲ τὸ μεγάλο πόνο τους. Τὶς ραβδίζουν ἀλύπητα, γιὰ νὰ πάρουν λίγο καρπὸ, ἀδιαφορώντας γιὰ τὶς πληγές, ποὺ τοὺς προξενοῦν, καὶ τὴν καταστροφή, ποὺ φέρνουν, ποὺ εἶναι καὶ δική τους καταστροφή.

Μᾶς ἡμέρωσαν τάχα, γιὰ νὰ τοὺς δίνωμε τὸν καρπὸ μας, καὶ ἔπειτα μᾶς ἄφησαν νὰ ζοῦμε πρωτόγονα, δέροντάς μας μάλιστα κάθε χρόνο, γιὰ νὰ μᾶς θυμίζουν, ὅτι εἶναι ἄστοργοι καὶ τυραννικοὶ ἀφέντες!

Ἐσκέφθηκες ποτέ σου, καλέ μου ἄνθρωπε, τί κερδίζεις ἐσὺ πωλώντας τὰ προϊόντα μας καὶ τί τὸ κράτος ἐξάγοντάς τα

στο έξωτερικό; Ἐσκέφθηκες ἀκόμη τί χάνεις ἐσὺ καὶ τί τὸ ἔθνος, ἐὰν ἀπὸ οἰαδήποτε αἰτία χάνετε τὴν ἐσοδεία μας;

Τὸ μπόλιασμα. Ὅταν ἐτελείωσε τὴν ἀνάγνωση ὁ ἀδελφός μου, ὁ πατέρας μου εἶπε:

— Αὐριο, παιδιά, θὰ μπολιάσω τὰ δένδρα στὸ Μεγάλο Χωράφι· θέλετε νὰ ρηθῆτε καὶ σεῖς νὰ ἰδῆτε τὸ κέντρομα, ἀφοῦ δὲν ἔχετε σχολεῖο;

— Μάλιστα, πατέρα! ἀπαντήσαμε καὶ οἱ δύο μὲ μιὰ φωνή, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ ὅσα ἀκούσαμε καὶ ἐνθουσιασμένοι γιὰ τὴν πρόσκληση.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἤθελε καὶ ὁ πατέρας μας.

Ἡ ἰδέα νὰ παρακολουθήσωμε τὸ κέντρομα—τὸ μπόλιασμα πού τὸ λένε ἄλλοι—δὲ μᾶς ἄφησε νὰ καλοπάρωμε ὕπνο. Οὔτε φωνές οὔτε ξεσκεπάσματα τῆς ἀξέχαστης μάνας, γιὰ νὰ ξυπνήσωμε· πρωὶ, πρωὶ εἴμαστε στὸ πόδι.

Ὅταν ἀνέτειλε ὁ ἥλιος εὐρεθήκαμε στὸ δρόμο. Ἐμπρὸς ἐπήγαινε ὁ πατέρας ἀμίλητος κοιτάζοντας πότε κατὰ τὸ βουνό, πού ἀνέβαινε τὸ φωτεινὸ τῆς ἡμέρας ἄστρο, καὶ πότε τοὺς μισοανθισμένους θάμνους τῶν γύρω λόφων. Πίσω οἱ δύο μας μὲ σιγόγελα καὶ χαρές.

Σὲ ἓνα τέταρτο ἐφθάσαμε. Ὁ πατέρας ἀπέθεσε τὸ σάκκο μὲ τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς του· ἐστάθηκε. Γαλήνη ἐβασίλευε στὸ πρόσωπό του. Ἐκαμε τὸ σταυρό του, ἐνῶ τὰ χεῖλη του ἐψιθύριζαν τὴν προσευχή του...

Μὲ τὴν ἐρευνητικὴ ματιά του, ἄφωνος καὶ ἀπορροφημένος ἐξέτασε ἔπειτα ἓνα ἀγριλίδι, μία ἀγριελιά, πού χρόνια τὸ εἶχε φυτεμένο. Ἐρεύνησε τὸν κορμό, τοὺς κλώνους, τὰ κλαδιά. Ψάχνοντας ἔπειτα μὲ τὰ χέρια εὗρε τὸ μέρος, πού ἐγύρευε.

— Νά το! εἶπε θριαμβεντικά.

Τὸ ἐξέτασε μὲ τὸ βλέμμα καὶ τὰ χέρια ἄλλη μιὰ φορὰ
νὰ βεβαιωθῇ γιὰ τὰ μυστικά του. Ἐμεῖς μέναμε σιωπηλοὶ
καὶ ἐκστατικοί.

Ὅταν πιά ἐβεβαιώθηκε, ἐπῆρε τὸ μαχαιράκι μου καὶ ἔκοψε μὲ προσοχὴ τὸ μπόλι ἀπὸ μιὰ νέα γειτονικὴ ἐλιά, ἓνα ὀριζόντιο φλοιὸ μὲ ἓνα μάτι, ἴσο μὲ τὸ μεγάλο μας νύχι· τὸ ἔχαρξε στὶς ἄκρες, γιὰ νὰ κυκλοφορῇ εὐχολα ὁ χυμὸς του καὶ νὰ κολλήσῃ καλύτερα.

Ἦρθε ἔπειτα ἡ σειρὰ τῆς ἀργιελιάς· ἔβγαλε ἓνα ὁμοιοκομμάτι φλοιοῦ καὶ τὸ ἐπέταξε κάτω· στὴ θέσῃ του ἔβαλε τὸ μπόλι καὶ ἐτύλιξε μὲ πανὶ τὸ φλοιὸ τῆς ἐλιάς στὸν κλάδο τῆς ἀργιελιάς. Ἀργότερα—σὲ λίγες μέρες—θὰ ἔβγαζε τὸ πανὶ νὰ μείνῃ ἐλεύθερο τὸ μπόλι.

Ὅταν ἐτελείωσε ἐδῶ, συνέχισε τὸ ἔργο του σὲ ἄλλα δένδρα, ἀργιελιὰς καὶ ἀργιαχλαδιές. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐκέντρωσε 15 δένδρα.

Σὲ κάθε μπολιασμα ἦταν τόση ἡ προσοχή του καὶ τόση εὐλάβεια ἦταν χυμένη στὸ γαλήνιο πρόσωπό του, ποὺ μᾶς ἐφάνηκε, ὅτι ἦταν ἓνας ἱερεὺς κάποιας ἄγνωστης σὲ μᾶς θρησκείας.

Ὅταν ἐτελείωσε καὶ τὸ τελευταῖο δένδρο, ἥρεμος ἐστράφηκε πάλι κατὰ τὴν ἀνατολή, ἔκαμε τὸ σταυρό του καὶ μὲ φανερὴ συγκίνησι εἶπε :

— Σὲ εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ποὺ μὲ ἀξίωσες καὶ ἐφέτος νὰ ζήσω καὶ νὰ κεντρώσω ἄλλῃ μιὰ φορὰ !...

Πρὶν φύγωμε, πέρασε ἓνα ἓνα τὰ μπολιασμένα δένδρα. Ἐπλησίαζε τὸ πρόσωπό του στὸ μπόλι, ἀκουμποῦσε ἐπάνω τὸ αὐτί του, σὰν τὸ γιατρό, ποὺ ἀκούει τὸν ἄρρωστο· κάτι ἤθελε βέβαια ν' ἀκούσῃ. Τὸ πρόσωπό του τώρα ἦταν χαρούμενο. Ἀπὸ περιέργεια ἐκάναμε καὶ μεῖς τὸ ἴδιο, ἕως ποὺ βαρεθήκαμε, γιατί δὲν ἀκούαμε τίποτε.

Στὸ δρόμο ποὺ γυρίζαμε, ρώτησε τὸν ἀδελφό μου :

—“Ακουσες πῶς τρέχει ὁ χυμὸς τοῦ μπολιοῦ, Ἀνδρέα, τὴν ὥρα πού ἔβαλες τ’ αὐτί σου στὰ δένδρα;

—“Ὁχι, πατέρα!

—“Ἐσύ, Νίκο; ρώτησε καὶ μένα.

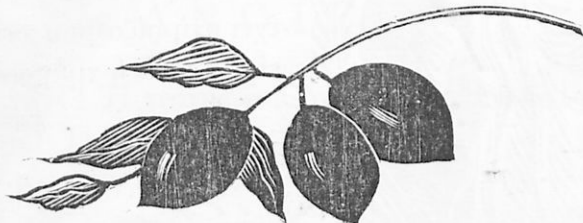
—“Ὁχι!

—“Εγὼ ὅμως ἄκουσα! Τὰ δένδρα δὲ λένε σὲ ὅποιον τύχη τὰ μυστικά τους, ὅπως δὲν τὰ λένε καὶ οἱ ἄνθρωποι. Τὰ λένε μόνο σὲ ὅσους ἀγαποῦν. Τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ ἡ ἐλιά, πού διαβάσαμε χθὲς βράδυ. Εἶπε τὸν πόνο της σὲ κάποιον, πού τὴν ἀγαπᾷ, κι αὐτὸς τὸν ἔγραψε στὸ βιβλίο, νὰ τὸν μάθουν καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι.

“Ὅταν λοιπὸν τὰ ἀγαπήσετε καὶ σεῖς, θὰ σᾶς μιλοῦν καὶ τότε θ’ ἀκοῦτε πῶς τρέχει ὁ χυμὸς τοῦ μπολιοῦ. “Ὅταν φθάνη δηλαδὴ σ’ αὐτὸ ὁ χυμὸς τοῦ ἀγριόδενδρου, χύνεται τότε σιγὰ σιγὰ μέσα του καὶ ἀνακατεύεται μαζί του καὶ κυκλοφορεῖ καὶ στὸ τέλος νικᾷ. “Ἔτσι γίνεται θαυματουργή μεταμόρφωση τοῦ ἄγριου σὲ ἡμερο δένδρο, γιὰ νὰ μᾶς δίνη ἔπειτα τοὺς ὠραίους καρπούς.

Χρόνια καὶ χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε· ἀλλὰ ποτὲ δὲ θὰ λησμονήσω τὰ λόγια τῆς ἐλιάς, τὸ εὐλογημένο μπόλιασμα καὶ τὴ γεμάτη ιερότητα γαλήνια μορφή τοῦ πατέρα μου.

N. A. Κοριόπουλος

Η ΕΛΙΑ

Εἶμαι τοῦ ἡλίου ἡ θυγατέρα
ἢ πὶο ἀπ' ὅλες χαϊδευτή.
Χρόνια ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα
σ' αὐτὸν τὸν κόσμο μὲ κρατεῖ.
Ὅσο νὰ πέσω νεκρωμένη
αὐτὸν τὸ μάτι μου ζητεῖ.
εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

Ὅπου κι ἂν λάχω κατοικία,
δὲν μ' ἀπολείπουν οἱ καρποί.
Ὡς τὰ βαθιά μου γηρατεῖα,
δὲν βρίσκω στὴ δουλειὰ ντροπή·
μ' ἔχει ὁ Θεὸς εὐλογημένη,
κι εἶμαι γεμάτη προκοπή·
εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

Ἐδῶ, στὸν ἴσχιό μ' ἀποκάτου
ἦρθε ὁ Χριστὸς ν' ἀναπανθῇ,
κι ἀκούσθηκ' ἡ γλυκεῖα λαλιά του
λίγο προτοῦ νὰ σταυρωθῇ.
Τὸ δάκρυ του, δροσιὰ ἁγιασμένη,
ἔχει στὴ ρίζα μου χυθῇ·
εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

Κωστής Παλαμᾶς

ΑΝΟΙΞΗ

ΑΝΟΙΞΗ! Ἡ νεότης τοῦ χρόνου! Τί δύναμη! Τί ζωη-
ροσύνη! Τί ὄργασμός!

Ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο ἀκόμη ἄρχιζε στὸ περιβόλι μας τὸ
φανερώμα τῆς ἀκράτητης ζωῆς. Οἱ ἀνυπόμονες ἀμυγδαλιές

καὶ οἱ ντροπαλὲς ροδακινιᾶς προλάβαιναν νὰ πετάξουν πρῶ-
τες πρῶτες τὰ μπουμπούκια τους, γιὰ νὰ γεμίσουν τοὺς γυ-
μνοὺς ἄφυλλους κλώνους τους, ὥστερα ἀπὸ λίγες μέρες μὲ τ'
ἄσπρα καὶ κόκκινα ἀνθάκια. Ἄσπρη καὶ κόκκινη καὶ πράσι-
νη, τριχρωμὴ ἢ σημαία τῆς ἀνοίξεως.

Τὴν ἀδελφοῦλα μου τὴν ἐτρέλλαιναν, περισσότερο ἀπ' ὅλα,
τ' ἀνθάκια τῆς ροδακινιᾶς, ρόδινα, δροσερά, λαμπρά, σὰν πτε-
ράκια ἀπὸ φανταστικὲς πεταλοῦδες, ποὺ ἐκάθισαν πληθὺς,
ἐπάνω στὸ ἄφυλλο δένδρο. Εἶχε δίκιο. Τί παρηγοριά, ποὺ τὴ
δίνει ἡ ἀνθήση αὐτὴ ἢ γλυκειὰ μέσα στὸν κατὰξερο ἀκόμη
κῆπο, μέσα στὰ κρύα τοῦ χειμῶνα! Ἦταν ὁ προάγγελος τῆς
ἀγαπητῆς ἀνοίξεως, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ μακριὰ...

Ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα ἡ χώρα μας ἐγύριζε πάλι τὸ πρό-
σωπὸ τῆς κατὰ τὸν ἥλιο καὶ οἱ ἀκτίνες τοῦ ἔπεφταν ἐπάνω
ὁλοένα πιὸ κάθετες, πιὸ θερμές. Καὶ ἔβγαιναν τὰ μπουμπού-
κια ἄφθονα καὶ ἐβλάσταιναν τὰ νέα τρυφερὰ φύλλα καὶ γύ-
ριζαν πίσω τὰ πουλιὰ καὶ ἐπλήθαιναν τὰ ζωύφια καὶ ἄρχισε
μία πολυθόρυβη καὶ πολυσύνθετη ζωὴ, καταπράσινη, κάτω
ἀπὸ τὸ γαλάζιο καὶ γελαστὸ οὐρανό, ποὺ φαινόταν καὶ αὐ-
τὸς νέος.

Καὶ ἔφθανε ἔτσι ὁ Μᾶης ὁ ὁμορφονιός, τὸ βασιλόπουλο,
καὶ τὸν δεχόταν τὸ περιβόλι μας σὰν στολισμένο ἀνάκτορο.
Ὅπου γύμνια, τὴν ἐσκέπαζε φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό,
ὅπου φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό, τὸ ἐστόλιζαν λογίων λο-
γιῶν ἄνθη.

Οἱ τριανταφυλλίες, σὲ μακρυνὲς σειρές, ἀνοίγαν τὰ ἀριστο-
κρατικὰ τους μπουμπούκια· ἀνθοῦσε ζωηρὸ τὸ ἀγιόκλημα, ἐ-
σῆκωναν λευκότατο κεφάλι οἱ κρίνοι καὶ τὰ χαμόδενδρα ἦταν
φορτωμένα ἀπὸ ἄνθη χωρὶς εὐωδιά, ἀλλὰ μὲ χάρη καὶ χρώμα-

τα. Καὶ στὸ μοσχοβολισμένον ἀέρα πετοῦσαν μὲ γλυκύτατα τραγούδια τὰ πουλιὰ καὶ ἐβομβοῦσαν ἀμέτρητα χουσοπράσινα ἔντομα...

Βλέπω ἀκόμη ἐμπρὸς μου τὸ χαρούμενο, τὸ ἀπερίγραπτο αὐτὸ πανηγύρι. Ἀκούραστοι καὶ ἀχόρταγοι τρέχαμε ἐπάνω κάτω μὲ τὴν ἀδελφούλα μου. Ἡ Φύση μᾶς μιλοῦσε μὲ χίλια στόματα, μὲ χίλιες φωνές. Μᾶς ἐπλημμυροῦσε ἡ εὐφροσύνη τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀγάπης. «Ζήσετε, σὰν νὰ μᾶς ἔλεγε, παιδιά μου! Ζήσετε ἀγαπημένα καὶ χαρούμενα. Ἡ ἀγάπη εἶμαι ἡ μόνη ἀληθινὴ εὐτυχία σ' αὐτὸν τὸν κόσμον!». >

Γρηγόριος Ξενόπουλος

Δ'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ
ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Ο ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ

ΕΙΝΑΙ τὸ Βέρμιο ὁ πράσινος θησαυρός· εἶναι τὸ Μακεδονικὸ βουνό, πὺν στεφανώνει τὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ἀπεραντου κάμπου, πὺν βρέχεται ἀπ' τὰ νερά τοῦ Ἀλιάκμονα, τοῦ Ἀξιῶ καὶ τῆς λίμνης τῶν Γεννιτσῶν· εἶναι τὸ βουνὸ μὲ τὰ πλούσια νερά του, πὺν χαρίζουν τὴ δροσιὰ καὶ τὴ ζωὴ σὲ πόλεις καὶ χωριά, σὲ λαγκαδιὰ καὶ κάμπους· εἶναι τὸ ὁλοπράσινο βουνό, τὸ ἀληθινὸ στολίδι τῆς Μακεδονικῆς γῆς· εἶναι τὸ

βουνό μὲ τὶς τρεῖς καμαρωμένες κόρες του, τὴν Ἑδεσσα, τὴ Νάουσα, τὴ Βέροια· τρεῖς πανώριες κόρες, τρεῖς σωστὲς νεράϊδες, κολυμποῦν ἀδιάκοπα στὰ ὁλόασπρα ἀπ' τοὺς ἀφροὺς νερά του.

Ἐπερπάτησα πολλές φορές τὸ Βέρμιο, ἐχόρτασα τὴ μουσικὴ τῶν ἀηδονιῶν στὶς πυκνόφυτες λαγκαδιές του· ἀνηφόρισα τὶς εὐκολοπερπάτητες πλαγιές του· ρούφηξα τὸ πιὸ καθαριο ὀξυγόνο στὶς ψηλὲς κορφές του κι' ἀπόλαψα ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ἐξαίσιο πανόραμα τῶν πράσινων κάμπων καὶ τῆς γαλανῆς θάλασσας τοῦ Θερμαϊκοῦ. Μιὰ Ὀκτωβριανὴ νύχτα τοῦ 1912 ἀπ' τὰ ψηλῶματα αὐτὰ εἶδα μὲ τοὺς συμπολεμιστές μου τὸ φάρο τοῦ Καραμπουρνοῦ, πὺν ἐστεκόταν ἄγρυπνος φύλακας τῆς σκλαβωμένης ἀκόμα Θεσσαλονίκης· καὶ διατηρῶ ἀκόμα στὸ εἰκονοστάσι μου τὰ πρῶτα Μακεδονικὰ λουλούδια, τὰ πρῶτα κυκλάμινα, πὺν μάζεψα στὸ βουνό αὐτό.

Ξαναπερπάτησα ἀργότερα τὸ Βέρμιο ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές του. Πουθενὰ ἓνας βράχος, πουθενὰ μιὰ γυμνὴ χαράδρα. Παντοῦ δένδρα, μικρὰ καὶ μεγάλα, παντοῦ δάση πυκνὰ ἀπὸ σχῖνα καὶ καμαρωτὲς φλαμουριὲς στολίζουν ὅλο τὸ βουνό· καὶ δίπλα σ' αὐτά, νερά, ἄφθονα νερά, ξεχειλίζουν ἀπὸ παντοῦ, καὶ πληθαίνουν τὴ βλάστηση κι' ὁμορφαίνουν τὸν τόπο. Σωστὸς πράσινος θησαυρός.

Ἑδεσσα

Θέλω νὰ ξαναἰδοῦμε τὸν παραδεισένιον αὐτὸ τόπο. Ἄς ἀρχίσουμε ἀπ' τὴν Ἑδεσσα.

Εἶναι κτισμένη στὶς βορειότερες ὑπώρειες τοῦ βουνοῦ. Στὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ, λεγόταν Βοδενά, ἀπ' τὸ Βόδα, τὸ μεγάλο ποτάμι, πὺν περνᾷ ἀνάμεσά της.

Δώδεκα χιλιόμετρα μακρὰ ἀπ' τὴν πόλιν, κοντὰ σ' ἓνα χαμηλὸ λόφο, ξεπηδοῦν μέσα στὸν κάμπο ὅλα μαζί νὰ νερὰ τοῦ Βόδα· ἀπαράλλαχτα σὰν τὰ νερὰ τῆς Στυμφαλίας. Σχίζουν ὀρμητικὰ τὸν κάμπο καὶ φθάνουν στὸ Βλάδοβο. Ἐκεῖ ρίχνονται στὸν κατήφορο καὶ σχηματίζουν τοὺς ὀνομαστοὺς καταρράχτες τοῦ Βλαδόβου. Εἶναι ἀπερίγραπτη ἡ γοητεία, πὺν νιώθει κανεὶς ἀντικρύζοντας τοὺς καταρράχτες αὐτοὺς. Τὰ νερὰ ξεχύνονται στὸ κενό, σχηματίζουν ἓνα ὁλόασπρο καὶ μεγαλόπρεπο τόξο, καὶ πέφτουν μὲ ὀρμὴ κάτω, σκορπίζοντας γύρω ἓνα δυνατὸ βουητό. Τ' ἀφρισμένα νερὰ κι ἡ ἄγρια αὐτὴ μουσικὴ προξενοῦν κατάπληξη στὸ θεατὴ.

Πὺν κάτω τὰ νερὰ τοῦ Βόδα συγκεντρώνονται πάλι στὴ στενὴ κοίτη τους καὶ διασχίζουν τὸν κάμπο καὶ τὴν πόλιν τῆς Ἑδεσσας. Ὅλη ἡ πόλιν εἶναι ἓνα παμμέγιστο περιβόλι μ' ὅλων τῶν λογίων τὰ καρποφόρα δένδρα κι ὅλων τῶν λογίων τὰ λουλούδια. Ὁ ξένος, γυρίζοντας ἀνάμεσα σὲ τόση βλάστηση, δὲν ξέρει ἂν πραγματικὰ βλέπῃ μὲ τὰ μάτια του τὸν παραμυθένιο αὐτὸ τόπο ἢ βλέπῃ κάποιο ἀλησμόνητο ὄνειρο.

Ὁ μικρὸς κάμπος τῆς πολιτείας εἶναι σὰν μικρὸ ὄροπέδιο, πὺν τελειώνει στὸν Παράδεισο· ὁ Παράδεισος εἶναι μιὰ ἀπέραντη κι ὁλοπράσινη πλατεία. Ἀπ' αὐτὸν ἀγναντεύει κανεὶς, ξαπλωμένο χαμηλότερα, ὅλο τὸ μεγάλο κάμπο μὲ τὴν πλούσια βλάστησή του. Ἀληθινὸς Παράδεισος!

Ὁλόγυρα στὸ ὄροπέδιο αὐτὸ ἀρχίζει ἓνας ἀπότομος κατήφορος. Τὰ νερὰ τοῦ Βόδα πέφτοντας κάτω, σχηματίζουν νέους καταρράχτες. Μὲ τὴ δύναμη τοῦ νεροῦ κινοῦνται ἔξι ἐργοστάσια: κλωστήρια, ὑφαντουργεῖα, ἐριουργεῖα, μεταξουργεῖα, κανναβουργεῖα. Τὸ καννάβι, τὸ φέρουν ἀπ' τὴ Σερβία, γιατί στὸν τόπο μας δὲν καλλιεργεῖται ἀκόμα πολὺ. Ἀπ' αὐτὸ κάνουν τὰ σχοινιά καὶ τὰ τσουβάλια. Χωρὶς καταρράχτες, τὰ

ἐργοστάσια, γιὰ νὰ κινηθοῦν, θὰ χρειάζονταν χιλιάδες ὀκάδες κάρβουνα. Κι ἔτσι μὲ τὸ λευκὸ κάρβουνο τοῦ Βόδα γίνεται μιὰ μεγάλη οἰκονομία καὶ τὰ πράγματα, πού παράγουν τὰ ἐργοστάσια αὐτά, στοιχίζουν πολὺ φθηνότερα.

Ἔχει κι ἄλλη ὠφέλεια ὁ τόπος ἀπ' τὰ ἐργοστάσια αὐτά, γιὰτὶ δίνουν ἐργασία σὲ χιλιάδες ἐργάτες.

Μὲ τὴ δύναμη τοῦ νεροῦ ἐργάζεται καὶ τὸ ἐργοστάσιο τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ· γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα εἶναι πολὺ φθηνὸ ἐδῶ.

Δυὸ χιλιόμετρα μακρὰ ἀπ' τὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Βλαδόβου σώζεται μιὰ καρδιά, πού στὸν κορμὸ της εἶναι καρφωμένη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: «Ἐδῶ δολοφονήθηκε καὶ κρεμάσθηκε ἀπ' τοὺς Βουλγάρους τὸν Ἰούλιο τοῦ 1907 ὁ καπετὰν Ἀγρας (Τέλλος Ἀγαπηνός)». Ἦταν ἓνας ἀπ' τοὺς γενναίους ἀξιωματικούς μας, πού, πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο τοῦ 1912, εἶχαν ὀργανώσει τὰ ἀνταρτικὰ σώματα τῆς Μακεδονίας, γιὰ νὰ τὴν προστατεύσουν ἀπ' τοὺς Βουλγάρους κομιτατζήδες, πού τρομοκρατοῦσαν τοὺς Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας. Τιμώντας τὴ μνήμη τοῦ γενναίου ἀξιωματικοῦ οἱ κάτοικοι τοῦ Βλαδόβου, ἔστησαν λαμπρὸ κενοτάφιο σὲ ξάγναντη θέση κι' ὠνόμασαν καὶ τὸ χωριό τους Ἀγ ρ α.

Βέροια

Στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ Βέρμιου, κοντὰ στὸν Ἀλιάκμονα, βρίσκομε τὴ Βέροια. Λίγο ψηλότερα ἀπ' τὴν πόλη βγαίνουν μαζωμένα τὰ νερὰ τοῦ Τριποτάμου. Μὲ τὰ νερὰ αὐτά μιὰ ξένη ἐταιρία ὑπολόγισε νὰ παραγάγῃ τόσο ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, ὥστε νὰ φωτίζει ὅλη τὴ Μακεδονία καὶ νὰ κινῇ ὅλα τὰ ἐργοστάσια καὶ τοὺς σιδηροδρόμους της. Ἐπειδὴ ὁμως μὲ τὴ συγ-

κέντρωση τῶν νερῶν σὲ ὀρισμένο μέρος, θὰ ἔμεναν ἀπότιστα κτήματα ἀρκετά, οἱ κάτοικοι τῆς Βέροιας ἐπολέμησαν τὸ σχέδιο αὐτὸ καὶ τὸ ἐματαίωσαν. Τώρα μὲ τὰ νερὰ τοῦ Τριποτάμου κινοῦνται τὰ λιγοστὰ κλωστήρια τῆς πόλεως, φωτίζονται ἡ Βέροια καὶ τὰ Γεννισὰ καὶ τὸ περίσσιο ρεῦμα τὸ στέλνουν στὴ Νάουσα.

Στὴν Ἑδεσσα ἀφθονοῦν τὰ φροῦτα. Ἑδῶ ἀφθονοῦν τὰ κηπουρικά. Τρέφουν ὅλη τὴ Μακεδονία καὶ ἐξάγονται καὶ στὴ Σερβία. Μὲ τὸ δίκιο λοιπὸν ὀνομάζουν τὴ Βέροια λαχανόκηπο τῆς Μακεδονίας.

Ἀπ' τὶς πολλὰς ἐκκλησίες της, ἡ Βέροια θὰ μπορούσε νὰ λέγεται Ἱεροσολὴμ τῆς Μακεδονίας. Ἔχει 70 ἐκκλησίες. Σώζεται δὲ στὴν αὐλὴ ἐνὸς σχολείου ἓνα πέτρινο βῆμα, φραγμένο μὲ σιδερένια κάγκελα. Εἶναι τὸ βῆμα, ποῦ ἐκήρυξε τὴ νέα θρησκεία ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Ἡ Βέροια, ὅπως κι ἡ Ἑδεσσα, ὅπως κι ἡ Νάουσα, εἶναι κτισμένη σ' ἓνα μικρὸ ὄροπέδιο. Τὸ ὄροπέδιο τῆς Βέροιας δὲν τελειώνει στὸν «Παράδεισο», ἀλλὰ στὴν Ἑλιά. Ἀπ' τὸν πανώριο ἀνθόκηπο τῆς Ἑλιάς χαίρονται οἱ κάτοικοι τὸν ὁμορφο κάμπο, ποῦ ἀπέραντος ἀπλώνεται μπροστά τους.

Νάουσα

Ἀνάμεσα στὶς δύο ἀδελφές της, εἶναι φωλιασμένη στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ βουνοῦ ἡ Νάουσα. Εἶναι χαμηλότερα τῆς Ἑδεσσας καὶ ψηλότερα τῆς Βέροιας κτισμένη, ἔχει ὅμως ἀνοικτότερον ὁρίζοντα πρὸς τὸν κάμπο καὶ μεγαλύτερη βιομηχανία.

Ἔχει κι' αὐτὴ τὸ ποτάμι της, ἀλλὰ ἡ πολιτεία εἶναι πυκνὰ κατοικημένη κι ἡ βλάστηση ἐδῶ εἶναι πολὺ μικρότερη ἀπ' τὴν Ἑδεσσα. Στολίζουν ὅμως τὴν πόλη πανώρια σχολικὰ κτίρια

πλούσια ἐπιπλωμένα. Ἐκτίσθησαν ἀπὸ δωρεὰς εὐγενικῶν παιδιῶν τῆς Νάουσας, πὺν φρόντιζαν πάντα γιὰ τὴν παιδεία τοῦ τόπου μας.

Πέντε περίπου χιλιόμετρα μακρὰ ἀπ' τὴν πόλη, στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ, βγαίνουν τὰ νερὰ τῆς Νάουσας. Ἀπὸ ἓνα βράχο ξεπετιέται ὁλόκληρο ποτάμι καὶ χύνεται κάτω ἀφρισμένο κι ὀρμητικό. Ἄμα βρεθῇ κανεὶς ἐκεῖ ξεμοναχιασμένος, μακρὰ ἀπ' τὸ θόρυβο τοῦ κόσμου, περνάει ὥρες ἀφάνταστης εὐτυχίας. Ὁ τόπος ὁλόγυρα εἶναι κατάφυτος ἀπὸ καστανιές, βαλανιδιές, φλαμουριές καὶ θάμνους πυκνοὺς. Ἀηδόνια καὶ κοτσύφια χαίρονται τὴν ἐλεύθερη ζωὴ τους, πετοῦν ἀπὸ δένδρο σὲ δένδρο καὶ σκορπίζουν τὴν εὐθυμὴ καὶ γλυκερὰ μουσικὴ τους. Ἡ βοὴ τῶν νερῶν—ἄλλη μουσικὴ αὐτὴ—γοητεύει τὸν ὁδοιπόρο. Καὶ τὸ θρόϊσμα τῶν πανύψηλων δένδρων συμπληρώνει τὴ θεία συναυλία τῆς ἀνθοστόλιστης λαγκαδιᾶς.

Χαίρεται ὁ διαβάτης τὶς φυσικὰς ὁμορφιὰς· μεταρσιωμένος ἀπ' τὸ μαγευτικὸ θέαμα, νιώθει τὴν ἀνάγκη μιᾶς σιωπηλῆς προσευχῆς καὶ ὑψώνει τὰ μάτια του ψηλά, γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ Δημιουργό, πὺν τοῦ χάρισε τόση εὐτυχία. Καὶ τότε, ἀνάμεσα στὶς ὀλοπράσινες πλαγιὰς τοῦ βουνοῦ, ξεχωρίζει ἓνα ὁλόλευκο μοναστηράκι, φωλιασμένο ἐκεῖ ψηλά, καὶ δύσκολο, στοὺς ξένους, σὰν τοῦ ἀετοῦ τὴ φωλιά στοὺς ἀπόκρημνους βράχους. Εἶναι τὸ μοναστηράκι τῆς Ὑπαπαντῆς, ὑψωμένο ἐκεῖ ψηλὰ μὲ τοὺς κόπους καὶ τὴν ἀφοσίωση εὐγενικῆς Ναουσαίας μοναχῆς.

Τὰ πλούσια νερὰ κατεβαίνουν στὴν πόλη σχηματίζοντας ἕξι μεγάλους καταρράχτες. Δίπλα σ' αὐτοὺς ὑψώνονται τὰ ξακουσμένα ἐργαστᾶσια τῆς Νάουσας, πὺν δίνουν ἐργασία καὶ ζωὴ στὸν τόπο. Σήμερα τὰ ὑφάσματα τῆς Νάουσας ξεπερνοῦν πολλὰ εὐρωπαϊκὰ στὴν ποιότητα. Κι εἶναι πολὺ φθηνό-

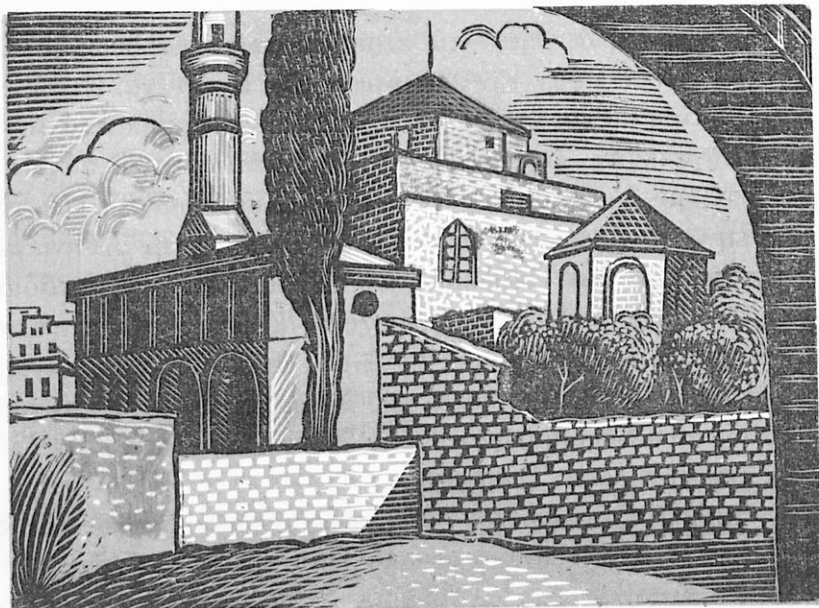
τερα, γιατί εργάζονται με τη δύναμη του νερού και δεν ξοδεύουν κάρβουνο. Το εμπόριο της Νάουσας ξαπλώθηκε σ' όλη την Ελλάδα και μπορούμε πια να ντυνώμαστε με υφάσματα ελληνικά, καλά και φθηνά.

Ένας απ' τους μεγάλους καταρράχτες της Νάουσας, ο αλησμόνητος καταρράχτης της Αράπιτσας, έχει μια θλιβερή, μα ένδοξη ιστορία: Στην επανάσταση του 1821 η Νάουσα κι η Χαλκιδική πήραν τὰ τουφέκια. Οί Τοῦρκοι ἐπολιορκήσαν στενά την πόλη. Οί επαναστάτες ήταν αδύνατο νὰ ξεφύγουν. Ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦσαν καὶ νὰ παραδοθῶν. Πήραν τὴν τολμηρὴ ἀπόφαση νὰ θυσιάσθων ὅλοι. Οἱ ἄνδρες, 1800 περίπου, μαζεύθηκαν στὴν ἄκρη τῆς πόλεως, ἐκεῖ πὺν εἶναι σήμερα ἡ μεγάλη πλατεῖα της, κι ἐκεῖ ἔπεσαν ὅλοι πολεμώντας γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τους. Κι οἱ γυναῖκες μὲ τὰ παιδιά τους ἐτράβηξαν γιὰ τὴν Ἀράπιτσα. Κι ἐκεῖ ἔροιχναν μὲ τὴ σειρά τὰ παιδιά τους στὸ βυθὸ τοῦ καταρράχτη καὶ τραγουδώντας ἔπεφταν κι αὐτὲς κάτω.

Ἀθάνατη Ἑλληνοπούλα! Ἀπ' τὴν ἀρχαία Σπαρτιάτισσα ὡς τὴ γυναῖκα τοῦ Ζαλόγγου καὶ τῆς Νάουσας δὲν ἔσβησε στὴν ψυχὴ σου ἡ φλόγα τῆς φιλοπατρίας. Μαζὶ μὲ τὸ μητρικὸ γάλα, δὲν ἔπαινες ποτὲ νὰ δίνης στὰ παιδιά σου καὶ τὴν ψυχικὴ σου φλόγα. Κανεῖς δὲ θὰ ξεχάσῃ τὶς θυσίες σου, ἀθάνατη Ἑλληνοπούλα!

Δημ. Κοντογιάννης

ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννενα σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
ἐσβήσανε τὰ φῶτα τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
Ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της
γιατ' εἶναι χρόνια δύστυχα καὶ τρέμει μὴν τὸ χάση.

Μὲ τοὺς στίχους αὐτοὺς τοῦ Βαλαωρίτη στὴ μνήμη μου
ξεκίνησα ἀπὸ τὴν Πρέβεζα γιὰ νὰ γνωρίσω τὴν ξακουσμέ-
νη πόλη.

Τὸ αὐτοκίνητο ξεπερνᾷ τὸν ἀπέραντο ἐλαιῶνα τῆς Πρέ-
βεζας, διαβαίνει ἀνάμεσα στὰ ἐρεῖπια τῆς Νικοπόλεως καὶ
χάνεται μέσα στὶς χαράδρες καὶ τὶς λαγκαδιές τῶν Ἡπειρω-
τικῶν βουνῶν.

Βουνὰ ψηλά, γυμνὰ τὰ περισσότερα, ἄγρια δυσκολοπά-
τητα. Αὐτὰ ἔθρεψαν τὴν κλεφτουριά τοῦ Εἰκοσιένα. Κι αὐτά,
μαζὶ μὲ τὴ φτώχεια τῆς γῆς, διώχνουν πάντα ἀπὸ κοντὰ τους
τοὺς ἐργατικούς Ἑπειρώτες καὶ τοὺς στέλνουν στὰ ξένα.
Κι ἐκεῖ, μὲ τὴν τίμια ἐργασία τους πλουτίζουν καὶ μὲ τὴ
μεγάλῃ ψυχῇ τους γεμίζουν τὸν τόπο τους καὶ τὴν Ἀθήνα μὲ
Πανεπιστήμια καὶ Ἀκαδημίες καὶ Πολυτεχνεῖα καὶ Στάδια
καὶ Ἀρσάχεια καὶ Ζωσιμάδες σχολὲς κι ἄλλα μεγαλόπρεπα
ιδρύματα. Καὶ τὰ ιδρύματα αὐτὰ μᾶς θυμίζουν κάθε στιγμή
τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀβέρωφ καὶ τοῦ Σίνα, τοῦ Ἀρσάκη καὶ τοῦ
Ριζάρη, τῶν Ζωσιμαδῶν καὶ τῶν Ζάπτηδων καὶ τόσων ἄλ-
λων μεγαλόκαρδων Ἑπειρωτῶν.

Ἀπὸ τὰ Ἑπειρωτικά βουνὰ κατεβαίνει ὁ Λοῦρος μὲ τὰ
γάργαρα νερά του, ποὺ σὲ μεγάλο διάστημα τὸν εἶχαμε σύν-
τροφο δίπλα στὸν ἀμαξωτὸ δρόμο. Στὴν ποταμιὰ του, κάτω
ἀπὸ θεόροτα πλατάνια, περάσαμε μιὰν ἀλησμόνητη ὥρα τοῦ
μεσημεριοῦ, σβήνοντας τὴ δίψα μας στὰ ὀλόδροσα νερά του.

Ξεκινοῦμε κι ἀρχίζομε πάλι τὸ κυνηγητὸ μὲ τὸ ποτάμι,
ἀνάμεσα στὶς ἀτέλειωτες λαγκαδιές. Κάποτε ἀφήνομε τὴν πο-
ταμιὰ κι ἀνηφορίζοντας βρισκόμαστε μπροστὰ στὸ χάνι τοῦ
Ἑμὶν-Ἀγᾶ. Περόφανα δείχνει τὴν ἐπιγραφή του :

Στρατηγεῖο τοῦ 1912 — 1913

Εἶναι τὸ ταπεινὸ χάνι, ποὺ ἐφιλοξένησε ὁλόκληρο χειμῶ-
να τὸ Στρατηγεῖο μας, ὅταν ἐπιχειροῦσε τὸ φονικὸ καὶ πολύ-
νεκρο λυτρωτικὸ ἀγῶνα. Μὲ συγκίνηση βαθεῖα ἀντικρύζομε
τὸ ξακουσμένον χάνι.

Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζουν οἱ λοφοσειρὲς τῆς Μανωλιάσας καὶ
τοῦ Μπιζανιοῦ καὶ τῆς Καστρίτσας, ποὺ τὰ παλληκάρια μας
τὶς ἐπότισαν μὲ τὸ αἷμα τους, γιὰ νὰ λυτρώσουν τὰ Γιάννενα

ἀπὸ τῆ σκλαβιά. Κι ἀπάνω ἀπὸ τὶς λοφοσειρὲς αὐτές, ποὺ μῆνες ὀλόκληρους, μὲ τὰ πυκνὰ κανόνια τους, ἐσκόρπιζαν τὸ θάνατο στὰ Ἑλληνόπουλα, ὑψώνεται ὀλόγυμνη κι ἀπότομη ἡ κορφή τῆς Ὀλύτσικας. Σκαρφαλώνοντας ὀλονυχτὶς στὰ χόνια καὶ τοὺς πάγους τῆς τὰ εὐζωνάκια μας, ἐπέρασαν τὴν ἀπάτητη ραχοῦλα κι ἐρρίχθηκαν ἀθώρητα στὸν κάμπο, ἀφήνοντας ὀπίσω τους καὶ κάστρα καὶ κανόνια Τούρκικα κι ἀμέτρητο τὸν ἐχθρικό στρατό. Κι ὁ μαῦρος καβαλλάρης τους, ὁ Βελισσαρίου, ἔστησε στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴν πόλη τὴ σημαία του κι ἐκάλεσε τοὺς ξαφνιασμένους Τούρκους νὰ παραδοθοῦν. Κι ἡ 21 τοῦ Φλεβάρη εὐρῆκε ἐλεύθερα τὰ Γιάννενα.

Εἶχε νυκτώσει πιά σὰν ἐτελείωσαν τὰ 103 χιλιόμετρα, ποὺ χωρίζουν τὴν Πρέβεζα ἀπὸ τὰ Γιάννενα, κι ἔμπαινε τὸ αὐτοκίνητο στὴ χλιοτραγουδημένη πολιτεία.

Ἀλλὰ τώρα οὔτε «νωρὶς ἐπέσανε τὰ Γιάννενα σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε» οὔτε «ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδί βαθιά στὴν ἀγκαλιά της». Ἀφοβα καὶ χαρούμενα κυκλοφοροῦσαν μικροὶ καὶ μεγάλοι στοὺς λαμπροφωτισμένους δρόμους καὶ στὸ κέντρο τῆς ὁμορφῆς πολιτείας ὑψώνεται ἡ σημαία τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλληνικῆς Μεραρχίας.

Μὰ πρὶν ἀκόμα γνωρίσω τὰ Γιάννενα, ἔνιωσα βαθιά στὴν ψυχὴ μου ἓνα χρέος ἱερό. Ἦθελα νὰ ἰδῶ καὶ νὰ προσκυνήσω τὴ μαρμάρινη προτομὴ τοῦ Μαβίλη, τοῦ σεμνοῦ ποιητῆ καὶ τοῦ σεμνότερου ἥρωα τοῦ Δρίσκου, ποὺ εὐτύχησα κάποτε νὰ τὸν γνωρίσω ἀπὸ κοντά.

Εὐγενικός φίλος μ' ὠδήγησε στὴν ἄκρη τῆς λίμνης, ποὺ στοργικὰ ἀγκαλιάζει καὶ δροσίζει τὰ Γιάννενα, τῆς λίμνης, ποὺ τὴν ἀγίασαν μὲ τὸ αἷμα τους τόσα Ἑλληνόπουλα καὶ τόσες Ἑλληνοπούλες παρθένες, θυσία στὴν ἀνήλεη ψυχὴ τοῦ Ἀλῆ. Ἐκεῖ στὴν ἀκρολιμνιά, λευκὴ σὰν τὴν ὀλόλευκὴ ψυχὴ

του, υψώνεται ἡ προτομή τῆς σεβάσμιας μορφῆς τοῦ Λορέντσου Μαβίλη. Κοιτάζει δλόϊσα κατὰ τὴν κορφή τοῦ Δρίσκου, ποὺ τὴν ἐπότισε μὲ τὸ αἷμα του, πολεμώντας γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς ἀλύτρωτης πόλης. Καὶ κάτω ἀπὸ τὸ πλούσιο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ποὺ ἀσήμωνε τὸ μάρμαρο καὶ τὴ λίμνη, ἐδιάβασα στὴν εὐγενικιά του φυσιογνωμία τὴ βαθειά του ἱκανοποίηση γιὰ τὴ μεγάλη νίκη.

✓Πόση συγκίνηση ἔνιωσα στὸ ἀντίκρουσμα τῆς λευκῆς προτομῆς! Ἐθυμήθηκα τὸν εὐγενικὸ γέροντα μὲ τὰ κάτασπρα μαλλιά καὶ τὴν κόκκινη στολὴ τοῦ Γαριβαλδινοῦ, σὰν ἐξεκίναγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι ἐσχόρπισα γύρω λίγα λουλούδια, φερμένα ἐπίτηδες ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἐφίλησα εὐλαβικὰ τὴ σεπτὴ προτομὴ καὶ ἐγύρισα στὸ ξενοδοχεῖο μὲ τὴν ψυχὴ μου γεμάτη ἀπὸ τὴ θυσία τοῦ Μαβίλη. Τίποτε ἄλλο δὲ χωροῦσε στὴν ψυχὴ μου ἐκείνη τὴ βραδυά! ✓

Ὁ ὕπνος μου ὕστερ' ἀπὸ τὴν κούραση μακρουτοῦ ταξιδιοῦ, ἦταν ἀνήσυχος. Κι ἡ λαχτάρα μου νὰ ξημερώσῃ, γιὰ νὰ γνωρίσω τὴν ποθητὴ πολιτεία, δὲν ἄφηνε τὸ ζωογόνο ὕπνο νὰ κλείσῃ ἀναπαυτικὰ τὰ μάτια μου. Καὶ τότε μοῦ συνέβη κάτι ἀπερίγραπτο: Μπροστὰ στὴν ταραγμένη φαντασία μου παρουσιάσθηκε, σὰν ὄνειρο, δλόσωμος καὶ μεγαλόπρεπος ὁ Μαβίλης. Ἡ ματιά του ἦτανε τόσο γλυκεῖα καὶ στοργικὴ, ὥστε καμιά ταραχὴ δὲν ἔνιωσα. Μοῦ φάνηκε πὼς συνεχίζαμε παλιὰ ὁμιλία, ἀρχινημένη ἐδῶ καὶ 17 χρόνια!...

—Ἐγὼ ἔνα παρῶπονο ἀπὸ σένα, φίλε μου, ἄρχισε νὰ λέῃ ὁ Ποιητής. Σ' ἔνα βιβλίον σου ἔγραψες ἔνα κεφάλαιο καὶ γιὰ μένα καὶ μ' ὀνομάζεις ἐκεῖ Ποιητὴ καὶ Ἡρωα. Γιατί χαρίζεις ἔτσι εὐκόλα τὰ μεγάλα ὀνόματα; Ἄν εἶμαι ποιητὴς ἐγώ, τί εἶναι τότε ὁ Σολωμὸς καὶ ὁ Βαλαωρίτης καὶ ὁ Παλαμᾶς; Κι ἂν ὀνομασθῶ ἐγὼ ἥρωας, πὼς θὰ ὀνομασθῇ ὁ Βε-

λισσαριού κι οί ἄλλοι γιγαντόμαχοι τῆς Μανωλιάσας καὶ τοῦ Μπιζανιοῦ;

— Γιατί προτιμήσατε νὰ πολεμήσετε στὴν Ἡπειρο κι ὄχι ἄλλου; ἐρώτησα τὸν Ποιητή.

— Ζώντας στὴν Κέρκυρα, μοῦ ἀπάντησε, εἶχα πὶο κοντά μου τὸ Σούλι καὶ τὴ Χειμάρρα καὶ τὰ Γιάννενα κι ἐνιωθα πὶο βαθιὰ τὴ σκλαβιά τους. Τὰ βάσανα αὐτοῦ τοῦ τόπου ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ συγκινοῦσαν βαθύτερα τὴν καρδιά μου· καὶ τὰ τραγούδια γιὰ τὸ Μπότσαρη καὶ τὸν Κατσαντώνη ἐνα-
νοῦριζαν ἀδιάκοπα τὴν ψυχὴ μου. Θὰ σ' ὀδηγήσω νὰ δοῦμε μαζί τὰ Γιάννενα, γιὰ νὰ ἐξηγήσης καὶ μόνος σου τὴν προ-
τίμησή μου

Κι ἐβγήκαμε μαζί στὴ φεγγαροφώτιστη πολιτεία, πού ἐκοιμόταν ἡσυχὴ κι ἀμέριμνη λυτρωμένη πιά ἀπὸ τὸν ἐφιάλτη τῆς σκλαβιάς.

— Σὰν Ρουμελιώτης, ἐσύ, μοῦ λέει ὁ Ποιητής, θὰ ξέρης τὸ τραγούδι, πὺ ἀρχίζει μ' αὐτὰ τὰ λόγια:

Ἐφές ἤμουν στὰ Γιάννενα, ψηλὰ στὴ Λιθαρίτσα.

Νά, αὐτὴ εἶναι ἡ Λιθαρίτσα.

Βρεθήκαμε σὲ μιὰ μικρὴ πλατεία, πὺ ἦταν ὁλόκληρος ἐξώστης γιὰ τὴν πόλη.

Ὑπέροχο ἦταν τὸ θέαμα, πὺ ἀπλώθηκε τότε μπροστά μας. Ὀλόγυρά μας, ἀριά καὶ δενδροστολίστα, ἡσύχαζαν τὰ Γιαννιώτικα σπίτια μὲ τὶς 22 χιλιάδες κατοίκους. Κάτω ἡ λί-
μνη ἀγκάλιαζε τὸ κατάφυτο, ξακουσμένο νησί. Ἀπέναντι ὑψωνόταν, ψηλὸ κι ὁλόγυμνο, τὸ Μιτσικέλι, προστατεύοντας στοργικά τὴν πόλη ἀπὸ τὸ Θεσσαλικὸ βοριά. Καὶ μπροστά μας, βαρὺ κι ἐπιβλητικὸ, ἀκουμποῦσε στὴ λίμνη τὸ Κάστρο, τὸ ξακουσμένο Κάστρο, πὺ πέρασε ὅλη τὴ ζωὴ του ὁ Ἀλῆς.

Μέσα στὴ σιγαλιά τῆς νύχτας καὶ στὸ ἀχνὸ φῶς τοῦ φεγ-

γαριου, μᾶς φάνηκε πὼς περιπλανιόταν, ἀνάμεσα στὰ συν-
τρίμμια τοῦ Κάστρου, ἡ ἀνήσυχη σκιά τοῦ Ἀλῆ. Ἐκαμάρωσε
ῶρα πολλή τὰ δυὸ τζαμιά, ποὺ ὑψώνονται δεξιὰ κι ἀριστερὰ
στὸ σιδηρόφρακτο τάφο, ποὺ δέχθηκε τὸ ἀκέφαλο πτώμα του.
Ἐσεργιάνισε χαϊρέκακα τὰ σκοτεινὰ μπουντρούμια, ποὺ χρό-
νια καὶ χρόνια εἶχε κλείσει τὰ καλύτερα παλληκάρια τῆς Ρού-
μελῆς. Ἐπλησίασε χαρούμενος στὴ σπηλιά, ποὺ κρεουργήθηκε
ὁ Δεσπότης τῶν Τρικάλων Διονύσιος, σὰν ἔκαμε τὴν ἀποτυ-
χημένη ἐπανάσταση τοῦ 1612. Ἐρρίξε ἀστραφτερὴ ματιὰ στὴ
λίμνη, ποὺ δέχθηκε τὸ σῶμα τῆς κυρα-Φροσύνης καὶ τόσων
ἄλλων Ἑλληνίδων παρθένων. Στὸ τέλος γύρισε μὲ ἀγωνία
ῶρα πολλή ἐδῶ κι ἐκεῖ, τοῦ κάκου ἀναζητώντας τὰ ἐξαφανι-
σμένα ἐρεῖπια τοῦ πυρπολημένου παλατιοῦ του, καὶ δὲ βοῶν
ἀπ' αὐτὰ οὔτε πέτρα ἀπάνω στὴν πέτρα. Καὶ τραβώντας μὲ
λύσσα τὴν πυκνὴ γενειάδα του, χάθηκε σὲ μιὰ σκοτεινὴ τρύ-
πα τοῦ Κάστρου.

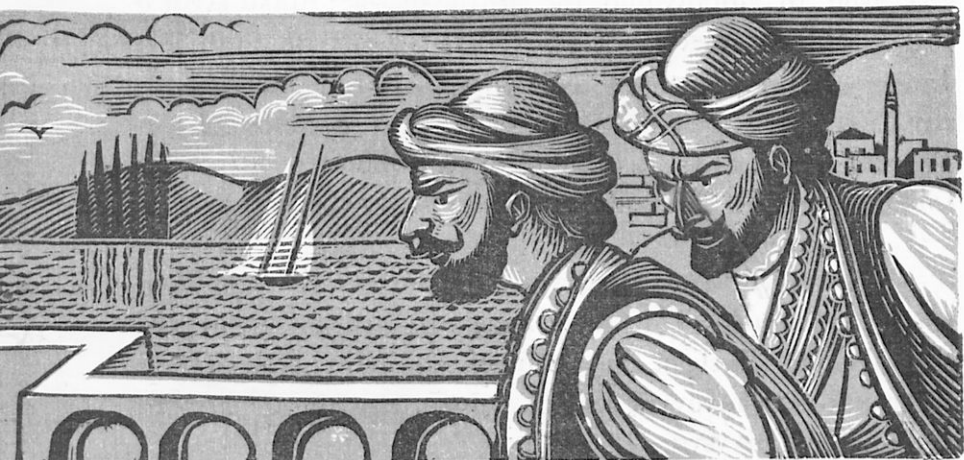
Ἐπεράσαμε ὕστερα μὲ μιὰ βάρκα τὴ λίμνη κι ἐβγήκαμε

στο νησί. Τρία παλιά μοναστήρια, κάτω από αιωνόβια πλατάνια, ξεχώριζαν από τ' άλλα σπιτάκια του νησιού. Σώζονται σ' όλα θαυμάσιες τοιχογραφίες. Στο παλιότερο μάλιστα, του Ἀγίου Νικολάου, κτισμένο στα 1190, είδαμε κάτι σπάνιο. Ἑπτὰ ἀρχαῖοι Ἑλληνες σοφοὶ (Θουκυδίδης, Σωκράτης, Ἀριστοτέλης κ. ἄ.) ἦταν ζωγραφισμένοι στὴ σειρά κι ἐλατρεύονταν σὰν Ἅγιοι.

— Μόνο ἐδῶ, θαρρῶ, εἶπε ὁ Ποιητής, ἐσκέφθηκαν νὰ λατρέψουν τοὺς ἀρχαίους σοφοὺς κι ἔκαναν πολὺ σωστά, γιατί κι ἐκεῖνοι βασάνισαν τὸ νοῦ τους, γιὰ νὰ βροῦν τί εἶναι ἀληθινὸ καὶ χρήσιμο στὸν κόσμο. Ὁ Σωκράτης μάλιστα πλήρωσε μὲ τὴ ζωὴ του τὸ κήρυγμά του. Ἦταν, σὰν νὰ ποῦμε, ἓνας ἄλλος πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ.

Δίπλα στὸ ἓνα μοναστήρι ἦταν ἓνα παλιὸ διώροφο σπιτάκι μέσα σ' αὐτὸ τιμωρήθηκε ὁ Ἀλῆς γιὰ ὅλες τὶς ἁμαρτίες του. Ὁ Σουλτάνος εἶχε στείλει πιστοὺς ἀξιωματικούς νὰ τοῦ φέρουν τὸ κεφάλι τοῦ ἀποστάτη. Ἐκεῖνοι τὸν γέλασαν

ναρθη στὸ νησί, γιὰτὶ στὴν πόλιν ἦταν ἀδύνατο νὰ τοῦ ἐπιθεθοῦν.

Ἐκεῖ ὅμως ὁ Ἄλῃς κατάλαβε τὴν ἀπάτη κι ἔτρεξε νὰ τρουπώσει στὸ σπιτάκι αὐτό. Οἱ ἀξιωματικοί, μὴ μπορώντας νὰ πλησιάσουν τὴ σφαλισμένη πόρτα, μπῆκαν στὸ ὑπόγειο κι ἀπὸ κεῖ μπόρεσαν νὰ πυροβολήσουν καὶ νὰ τὸν ξεκάνουν. Κι ἐπῆγαν στὸ Σουλτάνο τὸ κεφάλι, ποὺ ζήτησε. Σώζεται ἀκόμα τὸ σαθρὸ πάτωμα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ξεχωρίζει σ' αὐτὸ ἡ τρύπα ποὺ σχηματίσθηκε ἀπὸ τὴ φονικὴ σφαῖρα.

Τώρα ἀπόλυτη σιγὴ βασιλεύει ἐκεῖ γύρω καὶ μόνο ἓνας θεόρατος πλάτανος στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ ἀπομένει θεατὴς καὶ μάρτυρας τῆς φοβερῆς σκηνῆς.

Ἐπροχωρήσαμε στὴν κορυφὴ τοῦ νησιοῦ, δίπλα στὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλίου. Τὸ φεγγάρι μεσουρανοῦσε πιά, σκορπίζοντας παντοῦ τὸ ἀχνόξανθο φῶς του. Ὁ Ποιητὴς γύρισε ὀλόγυρα τὴ θεία ματιά του κι ἐγὼ τὴν ἀκολουθοῦσα.

— Μὲ ρώτησες γιὰτὶ προτίμησα νὰ πολεμήσω στὴν Ἡπειρο, μοῦ εἶπε. Ὅλα ὅσα εἶδες μ' ἐτραβοῦσαν ἐδῶ. Βλέπεις ἐκεῖ πέρα τὸ καμπαναριὸ τῆς Μητροπόλεως; Δίπλα εἶναι ὁ τάφος τοῦ Νεομάρτυρα Γεωργίου, ποὺ ἅγιασε στὰ 1838. Πῶ ἀπάνω εἶναι τὸ σπῖτι τοῦ Τσακάλωφ, διατηρημένο ὅπως ἦταν στὸν καιρὸ του. Ὅλα ἐδῶ γύρω εἶναι Ἑλληνικά. Κι οἱ Τοῦρκοι ἀκόμα κι οἱ Ἑβραῖοι μόνο ἑλληνικὰ μιλοῦσαν. Πῶς λοιπὸν μπορούσα νὰ νιώθω τὰ Γιάννενα σκλαβωμένα;

Κι ἐξακολούθησε:

— Τὰ κανόνια τοῦ Μπιζανιοῦ, ἐμπόδιζαν τὴν προέλαση τοῦ στρατοῦ μας. Τὸν εἶχαν καρφώσει στοὺς βράχους τῆς Μανωλιάσας. Ἐμεῖς οἱ Γαριβαλδῖνοί, περνώντας ἀπὸ τὴ Θεσσαλία καὶ κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸ Δοῖσκο, ἐλπίζαμε νὰ μποῦμε πρῶτοι στὰ Γιάννενα.

Καὶ μοῦ ἔδειξε μὲ καμάρι τὸ λόφο τοῦ Δορίσκου, ποῦ πο-
τίσθηκε μὲ τὸ αἷμα τόσων παλληκαριῶν.

— Ἀλλὰ τὰ κανόνια τῆς Καστρίτσας, ἐξακολούθησε ὁ
Ποιητής, δὲ μᾶς ἄφησαν νὰ πετύχουμε τὸ σκοπὸ μας. Κι ἔτσι
δὲν μπήκαμε πρῶτοι στὰ Γιάννενα.

Ἦταν ἡ μόνη στιγμή, ποῦ εἶδα πονεμένο τὸν Ποιητή.
Καὶ γιὰ νὰ μὴ φανῶ πὼς εἶδα τὴ συγκίνησή του, γύρισα τὴ
ματιά μου στ' ἀσημωμένα νερὰ τῆς λίμνης. Μὰ σὰν ξανα-
γύρισα νὰ ἰδῶ τὸ σύντροφό μου, δὲν ἦταν πιά κοντά μου
ὁ Ποιητής.

... Καὶ τὸ γλυκὸ μου ὄνειρο τελείωσε... ✓

Λημ. Κοντογιάννης

Γ Ρ Ε Β Ε Ν Α

ΟΤΑΝ, μικρὸ παιδὶ ἀκόμα, ἄκουγα στὰ κλέφτικα τραγούδια καὶ τ' ὄνομα τῶν Γρεβενῶν, τὰ φανταζόμουνα σκαρφωμένα στὰ κατσάβραχα τῆς Πίνδου, ἐκεῖ στ' ἀπάτητα λημέρια τοῦ Ζιάκα, κι ὅλης τῆς δοξασμένης κλεφτουριᾶς τοῦ 21.

Φοβοῦμαι ἀλήθεια, ὅτι πολλὰ Ἑλληνόπουλα δὲν ἔχουν ἀκούσει οὔτε τ' ὄνομα τῆς ἀρματολικῆς οἰκογενείας τῶν Ζιακέων καὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια, τ' ἀφιερωμένα σ' αὐτούς. Τέσσερα ἀδελφία βρέθηκαν στὸ μεγάλο χαλασμό τοῦ Μεσολογιοῦ. Γιὰ τὸν ἀρματολὸ Γιαννοῦλα Ζιάκα τραγουδάμε ἀκόμα στὴ Ρούμελη:

*Γράφ' ὁ Γιαννούλας μιὰ γραφή κι ἓνα καυμένο γραμμα
σὲ σᾶς, Γέροντ' ἀπ' τ' Ἀγραφα, σὲ σᾶς, Κοτσαμπασιῆδες,
ρωήγορα τὸ μουρσαλὲ ἀπ' τὴν Ὁξνὰ καὶ κάτω...*

Κι ὅταν στὸ Σπήλιο, κοντὰ στὰ Γρεβενά, σκοτώθηκε
στὰ 1854 ὁ τελευταῖος Ζιάκας, τὸ κλέφτικο τραγούδι, ἐδιαλά-
λησε παντοῦ τὸ μεγάλο χαμὸ κι ἐδιάταξε καὶ τὰ πουλιὰ ἀκό-
μα νὰ πενθήσουν:

*Ἐσεῖς, πουλιὰ τῶν Γρεβενῶν κι ἀηδόνα τοῦ Μετσόβου,
φέτο νὰ μὴ λαλήσετε παρὰ νὰ βουβαθῇτε.*

Γι' αὐτὸ ἀπὸ παιδί, ὅπως εἶπα παραπάνω, φανταζόμου-
να τὰ Γρεβενὰ πολὺ μακριὰ ἀπ' τὸν κάμπο.

Κι ἔτσι τὰ φανταζόμουνα καὶ τώρα ἀκόμα, ὅσο πὺν μ'
ἔβγαλε ἀπ' τὴν πλάνη μου ἓνα ταξίδι ἕως ἐκεῖ. Ἀπ' τὴν Κο-
ζάνη τὸ αὐτοκίνητο ὅλο κι ἐκατέβαινε χαμηλότερα κι ὕστε-
ρα ἀπὸ 65 χιλιόμετρα βρήκαμε τὰ Γρεβενά, τρυπωμένα σ'
ἓνα βαθύπεδο τοῦ γειτονικοῦ Ἀλιάκμονα. Κυκλωμένα ἀπὸ
πανύψηλες βουνοκορφές, ἔχουν μόνο μιὰ στενὴ ἔξοδο πρὸς τὸ
ποτάμι καὶ ζοῦν ἐκεῖ ἀπόμερα κι εὐχαριστημένα ἀπὸ τὶς ἀνα-
μνήσεις δοξασμένων παλιῶν καιρῶν.

Ἦταν σούρουπο ὅταν ἐφθάσαμε στὰ Γρεβενά. Στὴν
πλατεῖα τῆς μικρῆς πολιτείας ἐλεύκαζε ἡ μαρμαρένια προτο-
μὴ τοῦ μαρτυρικοῦ Δεσπότη, τοῦ ἀειμνήστου Αἰμιλιανοῦ. Μὲ
συγκίνηση βαθιὰ ἀντικρύσαμε τὴν ἀδεῖλιαστη μορφή του
καὶ μὲ πιὸ πολλὴ συγκίνηση ἀκούσαμε τὸ βράδν ἀπὸ εὐγενικὸ
φίλο ὅλη τὴν ἱστορία του.

Ὁ Αἰμιλιανὸς γεννήθηκε στὸ Ἰκόνιο τῆς Μ. Ἀσίας στὰ
1874 κι ἐσπούδασε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Ἄμα
πῆρε τὸ δίπλωμά του, ἔγινε διάκος κοντὰ στὸ Μητροπολίτη
τοῦ Μοναστηριοῦ κι ἐδίδασκε καὶ στὸ ἑλληνικὸ γυμνάσιο.

Σὲ λίγο καιρὸ ἔγινε Ἐπίσκοπος καὶ βοηθὸς τοῦ Μητρο-

πολίτη· βοηθὸς ὄχι μόνο στὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα· ἀλλὰ σύντροφος καὶ δεξιὸν χέρι στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες τοῦ Παύλου Μελά καὶ τῶν παλληκαριῶν τῶν Μακεδονικῶν βουνῶν.

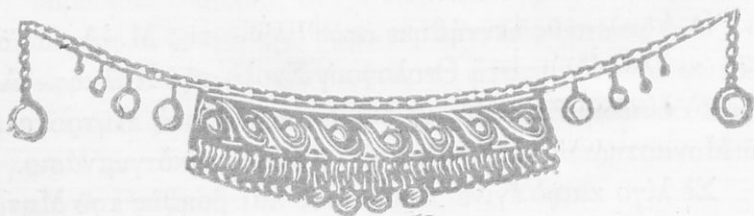
Στὰ 1908 ἔγινε Μητροπολίτης Γρεβενῶν. Ἐδῶ οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες ἦταν σκληρότεροι. Μέρα καὶ νύκτα ὁ Αἰμιλιανὸς γύριζε στὰ χωριά, δίνοντας θάρρος στοὺς βασανισμένους χριστιανούς. Ὅλοι τοῦ ἔλεγαν νὰ μὴ βγαίνει ἀπὸ τὰ Γρεβενά, γιατί κινδύνευε ἡ ζωὴ του· παντοῦ τὸν παραμόνευαν ἐχθροί.

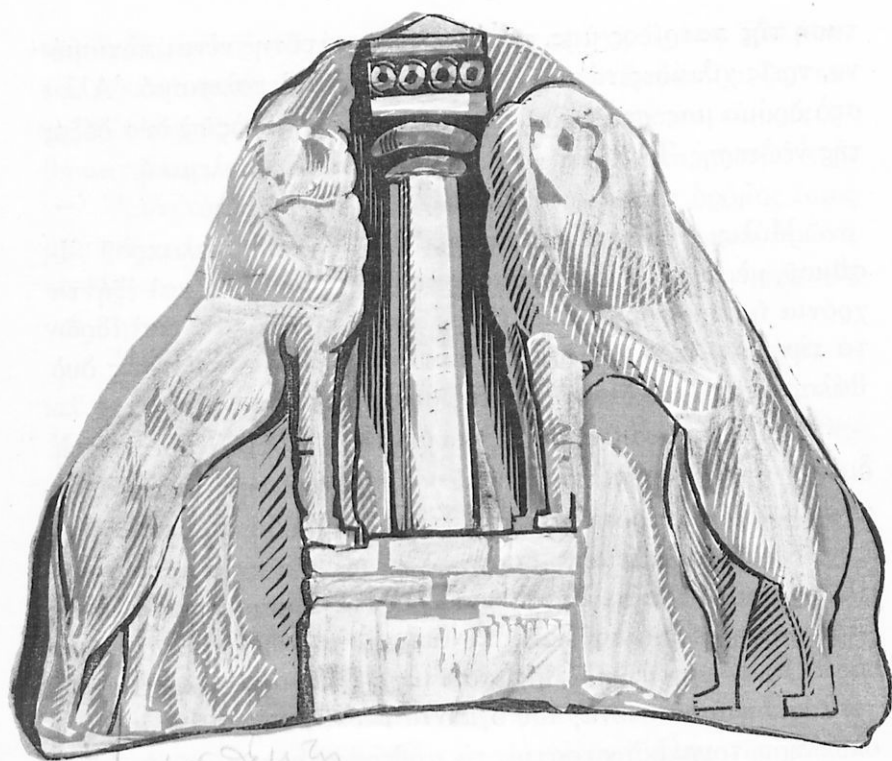
— Νὰ μὴ βγαίνω ἀπ' τὰ Γρεβενά; ἀπαντοῦσε μὲ περηφάνεια ὁ Αἰμιλιανός. Μήπως εἶμαι μόνο Μητροπολίτης στὰ Γρεβενά; Τὰ χωριά μου θὰ μείνουν χωρὶς τὸν πατέρα τους;

Κι ἐξακολουθοῦσε ἀτάραχος τὶς περιοδεῖες του. Οἱ χριστιανοὶ μάθαιναν τὰ σχέδια τῶν Τούρκων, ἀλλὰ δὲν τολμοῦσαν πιά νὰ λένε τίποτε στὸν Αἰμιλιανό. Καὶ τὴν πρώτη Ὀκτωβρίου τοῦ 1911, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ Σχίνοβο, δολοφονήθηκε μὲ τὸν ἀγριώτερο τρόπο μαζὶ μὲ τὸ διάκονο του καὶ τὸν ἀγωγιάτη του. Κι ὕστερα ἀπὸ πέντε μέρες βρῆκαν κρεουργημένα τὰ πτώματά τους.

Ὅλα τὰ χωριά τότε ξεκίνησαν γιὰ τὴν πολιτεία. Ἐπὶ γαῖαν νὰ προσκυνήσουν τὸ χιλιοβασανισμένο σῶμα τοῦ Δεσπότη. Καὶ στίς 11 Ὀκτωβρίου τὸν ἔθαψαν δίπλα στὴ Μητρόπολη.

Δημ. Κοντογιάννης

ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ ΧΩΡΑ

Οἱ δυὸ δόξες. Ἐνα πρωΐ, στὰ μέσα τοῦ Μαΐου, ξεκίνησε ὁ ἐκδρομικὸς μας ὄμιλος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μὲ τραῖνο γιὰ τὶς Μυκῆνες, τὴν ἀρχαία πολιτεία τῶν Ἀχαιῶν.

— Λίγη Ἑλλάδα θέλομε νὰ δοῦμε, εἶπε ὁ πρόεδρος μας στὸν ὑπάλληλο, βγάζοντας τὰ εἰσιτήρια τῶν ἐκδρομέων.

Ναί, λίγη Ἑλλάδα θέλαμε νὰ δοῦμε, καὶ νὰ θαυμάσωμε. Ἡ γελαστὴ ἀνοιξιὰτικη μέρα ἐτόνωνε τὶς δυνάμεις μας καὶ ἐμεγάλωνε τὴ χαρὰ μας.

Ἀνοίγαμε τὰ μάτια μας καὶ βλέπαμε τόση ὁμορφὴ ἔκ-

ταση τῆς πατρίδος μας, πὺν κάθε κομμάτι της εἶναι ποτισμένο, τρεῖς χιλιάδες τώρα χρόνια, μὲ δόξα καὶ πολιτισμό. Ἀλλὰ στὸ δρόμο μας σταθήκαμε μὲ εὐλάβεια ἔμπρὸς σὲ δύο δόξες τῆς νεώτερης Ἑλλάδος, μιὰ εἰρηνικὴ καὶ μιὰ πολεμικὴ.

Μόλις φθάσαμε στὴ στενὴ λωρίδα τοῦ φαλακροῦ Ἰσθμοῦ, μὲ περηφάνεια κτυπᾷ ἡ καρδιά μας. Ἐδῶ καὶ ἐξήντα χρόνια ἡ ἐλεύθερη Ἑλλάς ἐδιχοτόμησε μὲ ὑπομονὴ καὶ ἰδρωτα τὴν κατάξερη καὶ σκληρὴ αὐτὴ γῆ, γιὰ νὰ ἐνώση τὶς δύο θάλασσες καὶ νὰ διευκολύνῃ τὴ συγκοινωνία.

Μόλις προφθάνομε νὰ δοῦμε σὲ βάθος 50 μέτρων τὴ διώρυγα, πὺν ἤσυχᾳ ἀπλώνει τὰ γαλανὰ νερά της, καὶ νὰ θαυμάσωμε τὸ λαμπρὸ εἰρηνικὸ μεγαλουργημα.

Καὶ ὅταν πάλι φθάσαμε στὰ Λεοβενάκια, τὸ μισοάγριο, ἀλλὰ ὠραῖο τοπίο, ξανακτυπᾷ δυνατὰ ἡ καρδιά μας. Μιὰ δλόλαμπρη σελίδα τοῦ εἰκοσιένα προβάλλει ἔμπρὸς μας.

Ὁ καθηγητὴς, πὺν ἦταν στὴ συντροφιά μας, μᾶς εἶπε λίγα λόγια γιὰ τὰ στενά, πὺν ἔγιναν στὰ 1822 ὁ τάφος γιὰ μιὰ δλόκληρη τουρκικὴ στρατιά, τὴ φοβερὴ στρατιά τοῦ Δράμαλη. Καὶ ἐπάνω ἀπ' ὅλα, κυριαρχεῖ ἡ μορφὴ τοῦ Γέρου τοῦ Μωριά, πὺν πρωτοστάτησε στὴ μάχη.

Τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἀι-Σώστη, ψηλὰ ἀπὸ τὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ, ὑψώνει τὸ Σταυρό του καὶ εὐλογεῖ τοὺς «ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος πεσόντας». Καὶ οἱ καμπανοῦλες του, πὺν ἤχουν στὸν ὄρθρο καὶ τὸν ἑσπερινό, νομίζεις, ὅτι ψάλλουν, καὶ τώρα ἀκόμη, τὸν εὐχαριστήριο ὕμνο στοὺς γενναίους καὶ στὸ λυτρωτὴ τῆς Πελοποννήσου, στρατηλάτη Γέρο.

Μυκῆναι. Σὲ λίγο περνώντας τὰ στενά, ἀντικρύζομε τὴν ἀργολικὴ πεδιάδα. Ἀνοίγει τώρα ἄλλη σκηνὴ

τοῦ θεάτρου καὶ μᾶς παρουσιάζει τὴν πρώτη πρώτη Ἑλλάδα, τὴν προϊστορική, μὲ τις Μυκῆνες. Μᾶς τὴν ἐμφανίζει ζωντανή ὁ Ὅμηρος καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί, ποὺ ὕμνησαν τὰ κατορθώματά της, τοὺς θρόνους της καὶ τὸ μεγάλο πολιτισμό της.

Ἀπὸ τὸ σταθμὸ, ἓνας ἀσφαλτοστρωμένος δρόμος ἴσιος μᾶς φέρνει ἀνατολικά στὸ μικρὸ χωριὸ Μυκῆναι, ποὺ πρῶτα τὸ ἔλεγαν Χαρβάτι. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐξακολουθεῖ ἀνηφορικὸς γιὰ τὴν πολιτεία τῶν Ἀχαιῶν.

Στὰ πόδια δυὸ βουνῶν, τοῦ Ἄι-Λια καὶ τῆς Σάρας, ἐκεῖ ὅπου ἐνώνονται, ὑψώνεται σὲ ἓνα λόφο ἡ ἀκρόπολις τῶν Μυκηνηῶν. Ἐδῶ εἶχαν ἄλλοτε οἱ φημισμένοι Ἀτρεΐδαι, οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν, τὴν ἔδρα καὶ τὰ ἀνάκτορά τους.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν πολιτεία ξεκίνησε τὰ παλιὰ τὰ χρόνια καὶ ὁ πανίσχυρος Ἀτρεΐδης Ἀγαμέμνων, ὡς ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ὑπερήφανους καὶ ὕβριστὲς τῆς Ἑλλάδος Τρῶες. Καὶ ἀπὸ τίς Μυκῆνες, τὴν προϊστορική πολιτεία κατὰγεται ἡ πρώτη ἐθνική μας ἡρωίδα, ἡ κόρη τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἰφιγένεια· δέχθηκε νὰ θυσιάσῃ ἐπάνω στὸ βωμὸ τὰ νιάτα καὶ τὴ ζωὴ της γιὰ τὴ ζωὴ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Μὲ τὴ δική της θυσία ἐξιλέωσε τοὺς ὀργισμένους θεοὺς, γιὰ νὰ δώσουν οὐριό τὸν ἄνεμο στοὺς Ἑλληνες νὰ πλεύσουν στὴν Τροία. Λακρύζει κανεὶς ἀκούοντας τὰ λόγια της:

... Καὶ ἂν ἡ Ἄρτεμις τὸ σῶμα τοῦτο θέλῃ γιὰ τιμὴ,
πῶς μπορεῖ θνητὴ κορούλα μιὰ θεὰ νὰ τὴν μολοδίσῃ;
Τὸ ἔχει ἀνάγκη; Τὸ χαρίζω στὴν Ἑλλάδα τὸ κορμί!
Σφάζετέ με καὶ νικάτε!...

(Εὐριπίδου «Ἰφιγένεια ἡ ἐν Αὐλίδι». Μετάφρασις Σ. Μενάρδου)

Σήμερα δὲν ζοῦν πιά οἱ Μυκῆνες· εἶναι καὶ αὐτὴ μία νεκρὴ πολιτεία, ἀνάμεσα σὲ τόσες ἄλλες ἐλληνικές. Ὁ χρόνος καὶ

οἱ βαρβαρικὲς ἐπιδρομὲς τὴν μετέβαλαν σὲ ἐρεῖπια καὶ σωροὺς ἀπὸ χώματα. Καὶ ὅμως ὁ Ὅμηρος καὶ οἱ θρυλοὶ τῆς δὲν τὴν ἄφησαν νὰ πεθάνῃ· τῆς ἔδιναν ζωὴ καὶ δύναμι νὰ περιμένῃ τὸν τυχερό, γιὰ νὰ τὴν ἀναστήσῃ.

Καὶ βρέθηκαν οἱ τυχεροί· οἱ θαυμαστὲς τῆς φήμης τῆς καὶ οἱ σοφοὶ τῆς περασμένης γενεᾶς ἐρεύνῃσαν μὲ πόθο καὶ λαχτάρια τὰ ἐρεῖπια καὶ τὰ χώματα, γιὰ νὰ βροῦν τὰ μυστικά τῆς πεθαιμένης ἐποχῆς, πὺ πολλοὶ ἄρχισαν νὰ φωνάζουν, ὅτι ἦταν ἓνα τερπνὸ παραμῦθι. Ἔτσι ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς ἀλαλῆς γῆς φανερώθηκε ἓνας λαμπρὸς πολιτισμὸς, πὺ ἐδόξασε τὴν εὐλογημένη αὐτὴ χώρα τῶν μεγάλων καὶ ὠραίων.

Ἀνάμεσα στὰ ἐρεῖπια μόνο τὰ κυκλώπεια τεῖχη μένουν ὀρθά, γιὰ νὰ δείχνουν μὲ τὸν ὄγκο τους τὴ φοβερὴ τὴ δύναμι τῶν Ἀχαιῶν, καὶ ἡ περίφημη πύλη τους, ἡ πύλη τῶν λεόντων, πὺ σὰν ἀπὸ θαῦμα σώθηκε ἀπὸ τὴν καταστροφὴ. Τὰ δύο τῆς λεοντάρια στέκονται ὀρθωμένα ἐπάνω στὸ τριγωνικὸ ἀνάγλυφὸ τῆς, λὲς καὶ εἶναι ἕτοιμα, ἂν καὶ ἀκέφαλα, νὰ βουχηθοῦν καὶ νὰ σπαράξουν κάθε ἐχθρὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ἀπὸ τὴν ἐπίσημη αὐτὴ πύλη ἐμπαινόβγαιναν ἐπάνω στὰ ὀλόχρυσα ἄρματα τους οἱ Ἀτρεΐδαι βασιλεῖς μὲ τὰ χρυσὰ τὰ ὅπλα. Νά, κοιτάξετε! Οἱ τροχοὶ τῶν βαρειῶν ἀμαξιῶν εἶναι χαραγμένοι ἀκόμη στὸ πέτρινο κατώφλι τῆς.

Οἱ τρεῖς πόλεις Ἀλλὰ τί τοποθεσία ὑπέροχη! Ἀπὸ τίς Μυκῆνες, σὰν ἀπὸ ψηλὴ σκοπιά, βλέπεις νὰ ἀσπρίζῃ ἀπέναντι τὸ Ἄργος, πὺ ἡ ἱστορία καὶ ἡ δύναμι του ζοῦν ἀπὸ τὰ πανάρχαια τὰ χρόνια ἕως σήμερα.

Καὶ γύρω του, ἀνάμεσα ἀπὸ βουνὰ—ἀνατολικά καὶ δυτικά—ἀπλώνεται ὀλοπράσινη πεδιάδα, χεიმῶνα καλοκαίρι, ὀλόφωτη καὶ καρπερή. Εἶναι ἡ περίφημη ἀργολικὴ πεδιάδα,

ἡμερη, μὲ χῶμα ἀφράτο καὶ παχύ, παραδομένη στὴν καθημερινὴ παραγωγή, γιὰ νὰ θρέψῃ μὲ τὰ κηπουρικὰ καὶ τὰ δενδροκομικὰ τῆς τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλες ἀκόμη πόλεις.

Στὸ βάθος, στὰ νότια, κόβεται ἡ πεδιάδα καὶ λαμποκοπᾷ ἡ γαλανὴ θάλασσα. Ἀπὸ ἐδῶ ἀπέπλεαν τὰ πλοῖα τῶν Ἀχαιῶν, γιὰ νὰ τὴν ὀργώσουν ἕως τὴν Κρήτη καὶ τὴν Ἀσία. Ἔφερναν ἕως ἐκεῖ τὴν κυριαρχία τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἔπαιρναν, μὲ τὸ καλὸ ἢ τὴ βία, τὰ φημισμένα ἀγαθὰ τῶν μακρινῶν αὐτῶν χωρῶν, γιὰ νὰ τὰ φέρουν πίσω στὰ ἀνάκτορα τῶν δυνατῶν καὶ πλούσιων Μυκηνῶν.

Στὸ ἄκρο τοῦ τοπίου φράζοντας τὴν πεδιάδα στὰ ἀριστερά, προβαίνει ἀπὸ τὴ στεριά μιὰ γλῶσσα πέτρινη καὶ βουτᾶ μέσα στὴ θάλασσα. Στὴ χερσόνησο αὐτὴ ἐπάνω εἶναι κτισμένη ἡ πανάρχαια Ναυπλία, τὸ σημερινὸ Ναύπλιο.

Οἱ ἄγριοι βράχοι τῆς δίνουν ὁμορφιὰ καὶ ρώμη ἀνδρική ἀπὸ τὴ δική τους ρώμη. Καὶ τί νὰ τῆς πρωτοθυμηθῇ κανεῖς! Ὅτι ἐδίδαξε πρώτη τὸ κλάδεμα τῆς ἀμπέλου, ὅτι ἔδωσε Ἀργοναῦτες, ἢ ὅτι ὑπῆρξε ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς ἀναγεννημένης Ἑλλάδος, ὅπου ὁ Καποδίστριας ἔβαλε τὰ θεμέλια τοῦ νέου κράτους στερεὰ σὰν τὰ βράχια τῆς;

Πόσο εὐχαριστεῖται καὶ δὲν χορταίνει τὸ μάτι τὸ θέαμα τῆς ἀργολικῆς πεδιάδος! Ἀλλὰ καὶ πόσο ὁ νοῦς μένει θαμβωμένος μὲ τὴ μεγάλη ἱστορία τῶν τριῶν δοξασμένων πόλεων ποὺ λέγονται: Μυκῆναι, Ἀργος, Ναύπλιον!

Καλότυχῃ Ἑλλάς! Κάθε τόπος σου εἶναι μιὰ ὁμορφιὰ καὶ μιὰ δόξα! ✓

N. A. Κοιτόπουλος

ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ἡ τέχνη του. Ὅταν ἀνεβῇ κανεὶς στὴν Ἀκρόπολη, βλέπει πέρα ἀπὸ τὰ Προπύλαια ν' ἀπλώνονται ἔρημοι σταχτεροὶ βράχοι· ἀλλὰ δὲν ξέρομε, ἂν δὲν ξεχωρίζη ἔτσι ωραιότερα ἐπάνω τους ὁ Παρθενών.

✓ Οἱ ἀρχαῖοι ναοὶ παρουσιάζουν ὅλη τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὸ μεγαλεῖο τους στὴν ἐξωτερικὴ τους ὄψη, ἐνῶ οἱ Χριστιανικοὶ τὰ παρουσιάζουν στὸ ἐσωτερικό. Ὁ λόγος εἶναι φανερός· οἱ

ἀρχαῖοι ἐσυγκεντρώνοντο καὶ θυσίαζαν ἔξω ἀπὸ τὸ ναό, ἐνῶ οἱ χριστιανοὶ συγκεντρώνονται μέσα σ' αὐτόν, ὅπου τελεῖται ἡ θεία λειτουργία. Τὴν ὁμορφιὰ λοιπὸν καὶ τὸ μεγαλεῖο τὰ ἐμφανίζουν οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ οἱ καλλιτέχνες, ἐκεῖ ὅπου θὰ καταπλήξουν τοὺς πιστοὺς τῆς θρησκείας. ✓

Μόλις λοιπὸν ἀντικρύσης τὸν Παρθενῶνα, νιώθεις, ἓνα ἀσυνήθιστο μεγαλεῖο. Νομίζεις, ὅτι δὲν εἶναι ναός, ἀλλὰ ἓνα ἄγαλμα θεοῦ, πὺν κάθεται στὸ θρόνο του γαλήνιος.

Ὁ Παρθενὼν εἶναι ἓνα ἔργο σοφίας, ἐπιμελείας καὶ συμμετρίας. Καὶ τὸ ἐλάχιστο μέρος τοῦ ναοῦ εἶναι τέλειο καὶ συμμετρικὸ ὅχι μόνον μὲ τὸ διπλανό του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ σύνολο, ὥστε ὁ ναὸς νὰ εἶναι τὸ τελειότερο ἀριστούργημα τῆς τέχνης.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἔχει πολλοὺς ἀρχιτεκτονικοὺς ὑπολογισμούς, ὥστε ἡ ματιὰ νὰ γλυστροῦ ἐπάνω του ἀνεμπόδιστη, χωρὶς νὰ προσκρούη πουθενά. Καὶ ἐνῶ φαίνεται τετράγωνος καὶ ἴσιος ἐν τούτοις στὴν πραγματικότητα δὲν ἔχει οὔτε μιὰ εὐθεῖα γραμμή!

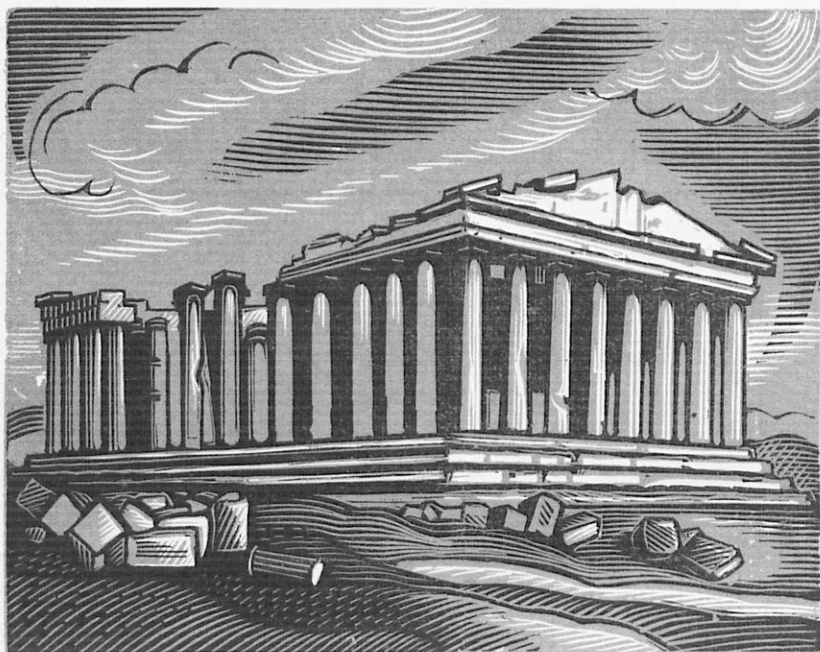
Τὰ σκαλοπάτια, οἱ κίονες καὶ τὰ πλευρά του φουσκώνουν στὴ μέση, ὥστε μὲ τὴν ἐλαφρὰ καμπύλη τους ἀφαιροῦν ὅλο τὸ βάρος τοῦ μαρμάρου καὶ κάνουν τὴν οἰκοδομὴ νὰ φαίνεται ἐλαφρὴ καὶ εὐλύγιστη.

Ἀκόμη οἱ κίονες, ἀναλόγως μὲ τὴ θέση ὅπου βρίσκονται καὶ τὸ φῶς πὺν δέχονται, ἄλλοι εἶναι παχύτεροι καὶ ἄλλοι λεπτότεροι γιὰ λόγους ὀπτικoύς· τὸ πολὺ τὸ φῶς ἐλαττώνει τὸ πάχος, ἐνῶ τὸ λίγο τὸ αὐξάνει· ἔτσι φαίνονται ὅλοι, ὅτι ἔχουν τὸ ἴδιο πάχος, ἐνῶ δὲν τὸ ἔχουν!

Οἱ εἴκοσι πάλι ραβδώσεις, πὺν ἔχει ὁ καθένας τους, ὅπως τὸ δένδρο τὸ φλοιό, σπάζουν τὸ φῶς καὶ τὸ ἀναγκάζουν νὰ

γίνεται άπαλό, για να δείχνη καθαρότερες τις γραμμές της οίκοδομης.

Ο Παρθενών δεν ζητά να καταπλήξη ούτε με τον όγκο ούτε με τα στολίδια του, αλλά μόνο με την όμορφιά του,

που την γεννά ή συμμετρία του. Γι' αυτό μας άρέσει και σήμερα και αύριο και πάντα.

Όποιαδήποτε άλλη οίκοδομη θα έχανε την όμορφιά της, αν μια έκρηξη ετίναζε τη μιση στον άέρα. Ο ναός όμως της Άθηνας δεν έζημίωσε καθόλου, όταν οι βόμβες του Έγγε-του Μοροζίνη στα 1687 ετίναξαν στον άέρα τη στέγη του και έσώριασαν συντρίμμια στη γη μεγάλο μέρος του.

Τοῦναντίον πῆρε τὸν οὐρανὸ καὶ τὸν ἔκαμε σκεπή του, χωρὶς νὰ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν ὡραιότητά του. Νομίζεις, ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων τὸν ἄφησε ἐπίτηδες ἀσκέπαστο, γιὰ νὰ τὸν στεφανώνῃ ὁ οὐρανός.

Ἀλλὰ ἂν οἱ ἀρχιτέκτονες Καλλικράτης καὶ Ἰκτῖνος τοῦ ἔδωσαν τὴ συμμετρίᾳ καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια μὲ τὴ σοφὴ τέχνη τους, ὁ μέγας Φειδίας συμπλήρωσε τὴ χάρη τοῦ ναοῦ μὲ τὰ θαυμάσια γλυπτικὰ κοσμήματα.

Στὴ ζωφόρο, ποὺ εἶναι μιὰ μαρμάρινη ταινία ὁλόγυρα στὸ ναό, λίγο ἐπάνω ἀπὸ τοὺς κίονες, εἰκόνισε σὲ ἀνάγλυφα τὴ μεγάλη πομπὴ τῶν Παναθηναίων, τὴν ἐπισημότερη ἐορτὴ τῆς πόλεως, ποὺ εἶχε θρησκευτικὸ καὶ πολιτικὸ χαρακτήρα. Καὶ εἶναι τόσο τέλεια τὰ πρόσωπα καὶ τόσο φυσικῆς οἱ κινήσεις τους, ὥστε ὁ σύγχρονος θεατὴς θὰ ἐνόμιζε, ὅτι βλέπει τοὺς ἱδρὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του νὰ εἰκονίζονται ἐκεῖ ἐπάνω.

Στὰ τριγωνικὰ αἰετώματα πάλι κατασκεύασε ἀγάλματα, ἀπὸ τὰ θαυμαστότερα τῆς τέχνης, ποὺ ἀποτελοῦσαν σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον ἦταν σχετικὸ μὲ τὴν ἱστορίᾳ τῆς πόλεως. Στὸ ἀνατολικὸ παρίσταναν τὴ γέννηση τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς καὶ στὸ δυτικὸ τὴν περίφημη ἔριδα Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς γιὰ τὴν κυριαρχίᾳ τῆς πόλεως.

Ἄν προσθέσωμε τώρα τὰ ἄλλα γλυπτικὰ κοσμήματα στὰ ὑπόλοιπα μέρη τοῦ ναοῦ, στὶς μετόπες, στὴ στέγῃ κλπ., καθὼς καὶ τὸ χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς Παλλάδος μέσα στὸ ναό, θὰ ἔχομε ἓνα σύνολο τέλειο καὶ θαυμαστὸ γλυπτικῆς τέχνης.

Ἡ ἀξία του.

Στὸν Παρθενῶνα παρατηροῦμε μιὰ εὐγένεια ἐργασίας, ποὺ δὲν ἀπαντᾶται ἀλλοῦ καὶ ἡ τε-

λευταία χειρωνακτική εργασία, ἀπὸ τῇ φανερῇ ἕως ἐκείνῃ πού
δὲ φαίνεται καὶ εἶναι χρυσή, εἶναι πλήρης καὶ τέλεια. Κα-
νένα μέρος δὲν ἔμεινε, χωρὶς νὰ μὴ τὸ ἔχουν ἐπεξεργασθῇ με-
τὸν ἴδιον πόθο καὶ τὴν ἴδια τελειότητα.

Κάθε ἐργάτης ἐνιωθε καὶ μετέδιδε στὸ μάρμαρο τὴν ἴδια
τὴν ψυχὴ τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ τοῦ γλύπτου! Καὶ αὐτὸ μᾶς
δείχνει πόσο πολιτισμένος ἦταν ὁ λαός, πὺν ἔδωσε τόσο εὐσυ-
νεΐδητους καὶ τέλειους, τοὺς ἄγνωστους ταπεινοὺς ἐργάτες.

Καὶ ἡ μεγαλύτερη ἀξία τοῦ εἶναι τοῦτο· δὲν εἶναι δηλα-
δὴ ἔργο μιᾶς μεγαλοφυΐας, ἀλλὰ δημιούργημα μιᾶς φυλῆς·
ἓνας μόνον ναὸς αὐτὸς ἐκφράζει τὴν ὑψηλόφρονα ψυχὴ καὶ τὸ
μεγάλον πολιτισμὸ ὅλης τῆς Ἑλλάδος!

Γι' αὐτὸ δὲν μπόρεσαν νὰ τὸν κατασκευάσουν πάλι
ὅλες οἱ ἀπομιμήσεις του, πὺν ἔγιναν στὴν Εὐρώπῃ καὶ στὴν
Ἀμερικὴ, ἀπέτυχαν· ὁμοιάζουν μὲ ἄψυχα κατασκευάσματα,
ἂν καὶ τὸν ἀντέγραψαν μὲ μεγάλη ἀκρίβεια. Γιατί; Γιατὶ δὲν
ἀντιπροσωπεύουν καὶ δὲν ἐκφράζουν καμιά ψυχὴ καὶ κανένα
πολιτισμὸ.

Ὁ διαυγὴς αἰθέρας τῆς Ἀττικῆς καὶ τὸ φῶς καὶ ἡ θά-
λασσα καὶ οἱ μακρυνὲς καμπύλες τῶν βουνῶν δημιουργοῦν
ἓνα μοναδικὸ φωτεινὸ πλαίσιο, μέσα στὸ ὁποῖο ὑψώνεται
ὁ ἱερὸς βράχος τῆς Ἀκροπόλεως.

Καὶ ἡ Ἀκρόπολις δέχεται τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ τὰ χρώ-
ματα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ τὴ λάμψη τῆς γαλανῆς
θάλασσας καὶ τὰ ἐνώνει σὰν μέσα σὲ χωνευτήριον καὶ τὰ κά-
νει ἓνα νέον φῶς. Ἐπειτα, ὅμοια μὲ μαγικὸ καθρέπτη, τὸ ἀν-
τανακλᾷ καὶ φωτίζει τὸ κόσμον ὁλόκληρον μὲ τὸ φῶς τὸ δικό
της, τὸ δικό της τὸν ἥλιον, πὺν λέγεται Παρθενών.

N. A. Κοττόπουλος

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Α΄ ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΣΗΜΕΡΟΝ κρεμάται ἐπὶ ξύλου, ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν
κρεμάσας...»

«Γὰ ἤκουσαν καὶ πάλιν με βαθεῖαν κατάνυξιν οἱ καλοὶ

Χριστιανοὶ εἰς τοὺς ναοὺς αὐτὴν τὴν νύκτα τὰ συγκινητικὰ λόγια. Εἶδον εἰς τὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας στηριγμένον τὸν Σταυρὸν καὶ ἤγγισαν μὲ εὐλάβειαν τὰ χεῖλη των ἐπάνω εἰς τὰ πόδια τοῦ Ἑσταυρωμένου.

Ὅλα τὰ ἤκουσαν καὶ τὰ εὐαγγέλια καὶ τὰ ζωντανὰ τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐβυθίσθησαν εἰς σκέψεις καὶ ἐπῆραν τοὺς δρόμους τῆς φαντασίας καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἔζησαν εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ τὸν συνέλαβον, οὔτε ἔφαγεν, οὔτε ἔπιεν, οὔτε ἐκοιμήθη. Ἐννοοῦν τὴν φοβερὰν ἀγωνίαν Του εἰς τὰς αὐλὰς τῶν ἀρχιερέων, φαντάζονται τὴν συγκίνησιν καὶ τὴν ταραχὴν Του εἰς τὸ πραιτώριον. Ἀκούουν τὰς ὕβρεις, τὰς κατάρας, τοὺς ἐμπαιγμούς· αἰσθάνονται τὸ μαστίγιωμα καὶ τοὺς πόνους ἀπὸ τὸν ἀκάνθινον στέφανον. Μανθάνουν τὴν καταδίκην. Βλέπουν νὰ τοῦ φορτώνουν τὸν Σταυρὸν, νὰ ἀναβαίνει τὸν ἀνηφορικὸν δρόμον τοῦ Γολγοθᾶ καὶ νὰ γονατίζει ἀπὸ τὸ βάρος Του.

Ἰδοὺ, μὲ τὰ ἴδια των τὰ μάτια βλέπουν νὰ στήνονται οἱ σταυροὶ καὶ νὰ περιχύνῃ ὁ ἰδρὼς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τοῦ Θεοῦ. Καὶ βλέπουν νὰ Τὸν καρφώνουν εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ νὰ μένῃ κρεμάμενος, σιωπηλὸς καὶ ἄφωνος ἀνάμεσα εἰς τοὺς δύο κακούργους. Ριγοῦν, ὥς νὰ αἰσθάνωνται τὸν πόνον καὶ τὰς πληγὰς Του.

Ἀκούουν τὰ πρῶτα λόγια τοῦ Χριστοῦ πλημμυρισμένα ἀπὸ ἀγάπην καὶ συγγνώμην καὶ πρὸς ἐκείνους ἀκόμη, οἱ ὅποιοι τὸν σταυρώνουν :

«Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι» ...

Καὶ μόλις τώρα ἐννοοῦν οἱ Χριστιανοὶ τὴν ὑψηλὴν καὶ θείαν διδασκαλίαν Του—τὴν ἀγάπην καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀκόμη.

Ἀκούουν ἔπειτα τὸν μετανοημένον ληστήν νὰ λέγῃ :
« Μνήσθητί μου, Κύριε... ».

Καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνουν συγκινημένοι καὶ ταπεινωμένοι :
« Μνήσθητί μου, Κύριε... ».

Παρακολουθοῦν τὸν σιγηλὸν θρῆνον τῆς Μανούλας Του, τὴν τρυφερὰν στοργὴν τοῦ Ἰωάννου, τὸν σπαραγμὸν τοῦ Χριστοῦ. Ἀκούουν καθαρὰ τὴν λέξιν Του « διψῶ » καὶ αἰσθάνονται οἱ καλοὶ Χριστιανοὶ τὸ μαρτύριον τῆς δίψης του. ὦ, νὰ ἠμποροῦσαν νὰ σβήσουν τὴν δίψαν τοῦ Ἑσταυρωμένου !

Αἱ σκηναὶ αὐταὶ περνοῦν ἀπὸ τὴν ψυχὴν των καὶ ὅλα τὰ βλέπουν μὲ συγκίνησιν καθαρὰ καὶ ζωντανά. Ἀλλὰ γνωρίζουν, ὅτι ὁ Σταυρὸς Ἐκείνου εἶναι ὁ φάρος, ποὺ φωτίζει τὸν κόσμον καὶ ἀπομακρύνει τὰ σκοτάδια του· καὶ ὁ θάνατός Του αἰωνία πηγὴ, ποὺ θεραπεύει τοὺς πληγωμένους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ χαρίζει τὴν ἀληθινὴν ζωὴν καὶ τὸν παράδεισον.

Δι' αὐτὸ μὲ κατάνυξιν ὅλοι ψιθυρίζουν :

« Προσκυνοῦμεν Σου τὰ πάθη, Χριστέ ! Δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἑνδοξὸν Σου ἀνάστασιν ! ».

*Παντελεήμων Φωστίνης
(Διασκευὴ Ν. Α. Κορτοπούλου)*

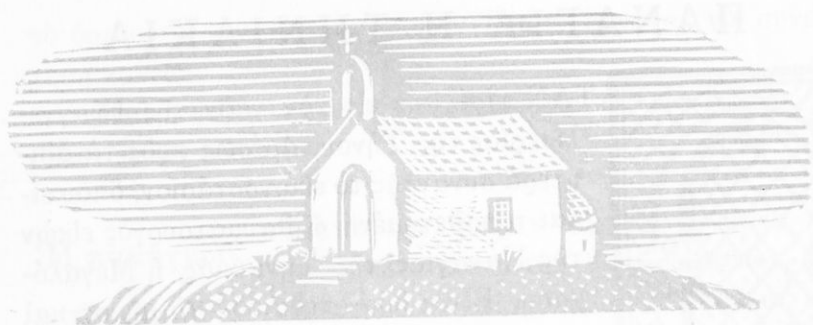

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἐπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη.
Καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀγέρι,
ποὺ λὲς καὶ λέει μὲς στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα:
γλυκειὰ ἡ ζωὴ κι ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς ἀνέστη! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ῥοι, μικροί, μεγάλοι, ἐτοιμασθῆτε
μέσα στὲς ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
ἀνοίξετε ἀγκαλιὲς εἰρηνοφόρες
ὀμπροστὰ στοὺς Ἀγίους καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε: Χριστὸς ἀνέστη, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Διονύσιος Σολωμός

Ο Α΄ - ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Στὸ χωριό μας ποὺ δὲν εἶναι κι ὁμορφότερο στὴν πλάση,
μας ἀφῆκαν οἱ γονεῖς μας μιὰ γερόντισσα ἐκκλησιά.
Δὲν τῆς ἔχομε φτιαγμένο μαρμαρένιο εἰκονοστάσι,
τὰ καντήλια τῆς δὲν εἶναι κρυσταλλένια καὶ χρυσά.
Φτωχικὰ ντυμένους ἔχει καὶ τοὺς γέρους τῆς παπάδες,
ταπεινοὶ κι οἱ δύο τῆς ψάλτες εἶναι πάντα ἐργατικοί.
Στὰ μανάλια τῆς μεγάλες δὲν ἀνάβουμε λαμπάδες·
στὸν ἀφέντη Ἀΐ-Δημήτρη τὸ μικρὸ κεράκι ἀρκεῖ.
Κι ὅμως στὸ μικρὸ τῆς χώρο, ποὺ ὅλους κι ὅλους δὲ μᾶς πιάνει,
τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλεῖο τὸ αἰσθανόμαστε τρανό!
Πουθενὰ πιὸ μυρωμένο δὲν καπνίζει τὸ λιβάνι,
πουθενὰ τὸ καντηλάκι δὲ σπιθάει πιὸ φωτεινό.
Τὴν καλή μας ἐκκλησοῦλα, ὅλοι μας ἐκεῖ στὴ μέση
χριστανοὶ στὴν καλυμπήθρα γίναμε κλαψαριστά.
Θὰ γελάσωμε μιὰ μέρα καὶ γαμπροὶ στὴν ἴδια θέση,
θὰ σωπάσωμε μιὰν ἄλλη μὲ τὰ μάτια μας κλειστά...

Γεώργιος Ἀθάνας

ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΤΗΝΙΑΚΙΑ

ΤΑΝ εισέλθης εἰς τὸν ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς Τήνου, ἀμέσως πρὸς τὰ ἀριστερὰ συναντᾷς τὸ εἰκονοστάσιον, ὅπου εἶναι τοποθετημένη ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Τηνιακιᾶς, ἡ Μεγαλόχαρη. Εἶναι δύο σπιθαμῶν τὸ μῆκος καὶ μιᾶς τὸ πλάτος.

Τὴν περιβάλλει ἓνα πλαίσιον καλλιτεχνικώτατον ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ εἶναι κατάφορτος ἀπὸ πολύτιμα ἀφιερώματα, ἐνῶ πολλὰ ἄλλα κρέμονται ἐπάνωθεν ἀπὸ τὴν ἀκοίμητον κανδήλαν τῆς.

Εἶναι ταξίματα ὅλων τῶν εἰδῶν: Ὀφθαλμοί, χεῖρες, πόδες, κεφαλαί, ἀνθρωπάκια, καρβάκια, λέμβοι, βόδια, πρόβατα· ὅλα ἀπὸ ἄργυρον ἢ χρυσὸν ἢ ἀσημόχρυσα ἐνθυμίζουσιν ἓνα πόνον θεραπευθέντα, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς εὐχαριστίας ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εὗρον τὴν βοήθειαν καὶ τὴν προστασίαν τῆς Μεγαλόχαρης.

Ὁ προσκυνητὴς αὐθορμήτως γονατίζει ἀμέσως ἐπὶ τῶν πλακῶν καὶ ἱκετεύει τὴν Δέσποιναν τῶν οἰκτιρμῶν καὶ ἀσπάζεται τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα Τῆς.

Καὶ ὅταν στρέψῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, μένεις κατάπληκτος ἀπὸ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν πλουσιωτάτην αὐτοῦ διακόσμησιν.

Πολύελαιοι, πολυκάνδηλα, κανδήλια, τέμπλον, εἰκόνες, ἀπαστράπτουν ἀπὸ ἄργυρον καὶ χρυσόν. Ἀναρίθμητα ἀφιερώματα κρεμάμενα ἀπὸ παντοῦ παρουσιάζουσιν ἓνα μεγαλεῖον,

τὸ ὁποῖον μόνον εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον δύναται νὰ συναντήσῃ κανεὶς.

Καὶ ἡ ψυχὴ ταπεινωμένη εὐρίσκεται, ὥς εἰς ὄνειρον, εἰς ἄλλον θεῖον κόσμον.

Ἡ πανήγυρις. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πανηγύρεως τοῦ ναοῦ, εἴτε κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου εἴτε κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου, τὸ θέαμα ἔξω τοῦ ναοῦ, εἰς τὴν αὐλήν, εἰς τὴν πόλιν, εἰς τὸν λιμένα, δὲν περιγράφεται. Παντοῦ πληθος πιστῶν ἀμέτρητον, παντοῦ κυματίζει ἡ γαλανόλευκος, παντοῦ θέαμα γραφικόν!

Κατάφορτα ἀπὸ προσκυνητὰς καταπλέουν τὰ ἀτιμόπλοια καὶ τὰ ἱστιοφόρα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Αἱ προκυμαῖαι γεμίζουν ἀπὸ τοὺς προσκυνητὰς, ἄρρενας καὶ θήλεις, πάσης ἡλικίας, οἱ ὁποῖοι ἐκκινοῦν διὰ τῆς μεγάλης λεωφόρου, διὰ νὰ ἀνέλθουν εἰς τὸν ναόν.

Ἐδῶ συναντῶνται οἱ ἄνθρωποι τῶν πόλεων καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑπαίθρου χωρὶς διακρίσεις πλούτου ἢ καταγωγῆς· τοὺς ἐνώνει καὶ τοὺς κάμνει ἴσους ἡ πίστις.

Χωρικοὶ καὶ χωρिकाὶ μὲ τὰς γραφικὰς ἑλληνικὰς ἐνδυμασίας ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀποτελοῦν μίαν ὡραίαν καὶ πολύχρωμον ἀνθοδέσμην. Κινοῦνται βραδέως. Πόσον χαίρει κανεὶς νὰ τοὺς βλέπῃ ἠνωμένους, ἀγαπημένους, θεοσεβεῖς!

Ἡ λεωφόρος, σημαιοστόλιστος δεξιὰ καὶ ἀριστερά, πλημμυρίζει ἀπὸ κόσμον. Οἱ προσκυνηταὶ ἀναβαίνουν σεμνοπρεπεῖς μὲ τὰ δῶρα των, μὲ τὰ ταξίματά των. Πόση εὐλάβεια καὶ πόση εὐχαρίστησις εἰς τὰ πρόσωπά των! Πόσους μῆνας καὶ ἔτη προητοιμάζον τὴν εὐσεβῆ αὐτὴν προσκύνησιν!

Οἱ κῆποι, ἡ πλακόστρωτος αὐλὴ τοῦ ναοῦ ἐπληρώθησαν

ἐντὸς ὀλίγου ἀπὸ κόσμον. Μόλις ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ εἰσχωρή-
σῃ καὶ ἀνέλθῃ ἐπάνω.

Τὸ μεγαλοπρεπέστατον ὅμως πράγματι τῆς μεγίστης αὐ-
τῆς ἑορτῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ Λιτανεία.

Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐκκινεῖ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν
καὶ καταλήγει εἰς τὴν παραλίαν. Τῆς ὅλης πομπῆς προπορεύ-
ονται λάβαρα, ἑξαπτέρυγα καὶ φανοί, καὶ ἀκολουθεῖ ὁ ἀρχι-
ερεὺς μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης τῆς
Παναγίας, τὴν ὁποίαν σηκώνουν ναῦται τοῦ πολεμικοῦ ναυ-
τικοῦ.

Συνοδεύουν τὴν τελετὴν αἱ ἀρχαί, τὸ χρυσοστόλιστον
ἐπιτελεῖον τῶν πολεμικῶν, τὰ ὁποῖα καταπλέουν εἰς Τῆνον
χάριν τῆς ἑορτῆς, καὶ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν προσκυνητῶν. Οἱ
κώδωνες τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ δίδουν τὸ σύνθημα μιᾶς
γενικῆς κωδωνοκρουσίας ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως
καὶ τῶν γειτονικῶν χωρίων.

Τὰ πολεμικά, σημαιοστόλιστα, χαιρετίζουν μὲ κανονιο-
βολισμούς, ἐνῶ τὰ ἄλλα πλοῖα ἀναταράσσουν γῆν καὶ θά-
λασσαν μὲ τὰς σειρῆνάς των πανηγυρίζοντα καὶ ἐκεῖνα τὴν
ἑορτήν.

Ὁ λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου ἀναπέμπει τὰς δεήσεις του
πρὸς τὴν Παναγίαν Θεοτόκον :

... Δέσποινα ἀγαθή, τὰς ἀγίας Σου χεῖρας, πρὸς τὸν
Υἱόν Σου ἄρον, τὸν φιλόψυχον πλάστην, οἰκτιρῆσαι τοὺς
δούλους Σου...

(Ὑμνος εἰς τὴν 15 Αὐγούστου)

Τὸ θυμίαμα ἀνεβαίνει πρὸς τὸν Οὐρανόν, καὶ οἱ ἄνθρω-
ποι κλίνουν τὰς καρδίας των καὶ ζητοῦν ἀπὸ τοὺς ἀχράν-
τους πόδας Της τὰ πλήθη τῶν οἰκτιρῶν Της.

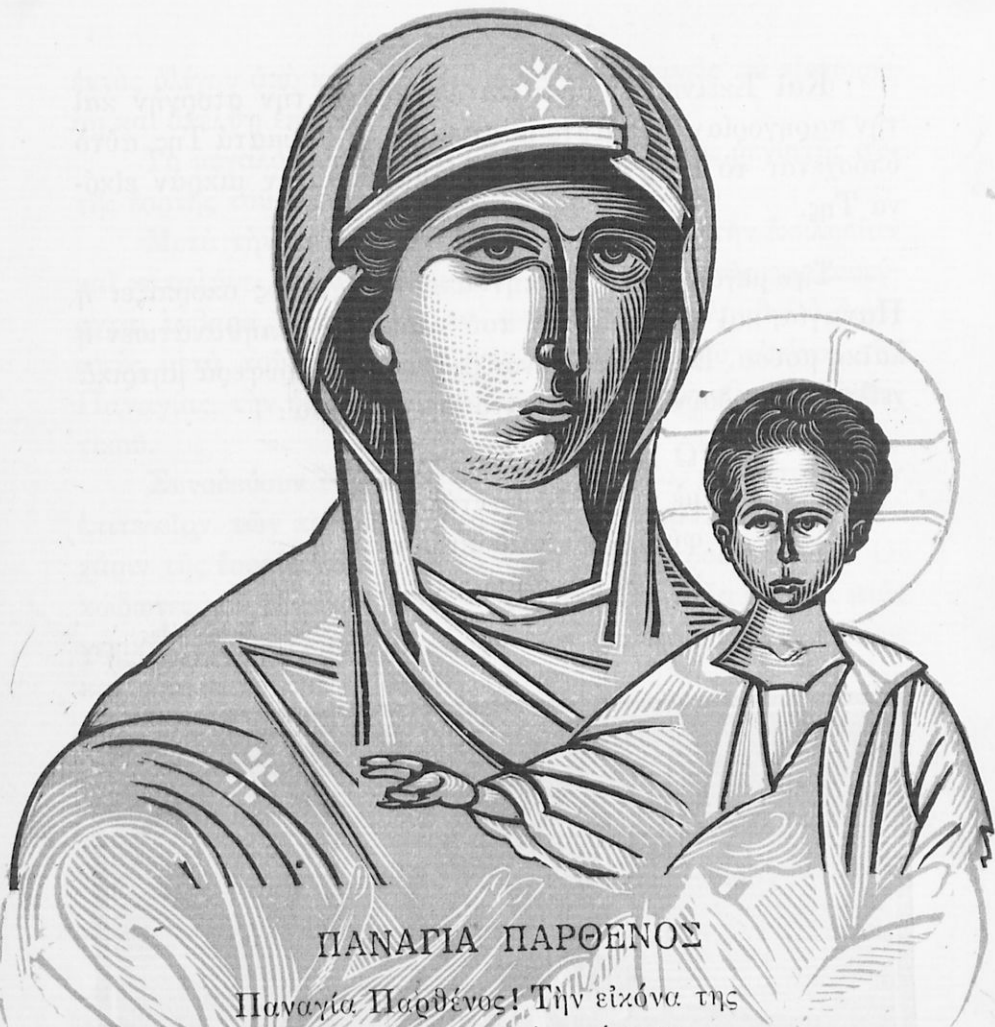
Καὶ Ἐκεῖνη δὲν ἀρνεῖται εἰς κανένα τὴν στοργὴν καὶ τὴν παρηγορίαν Της. Αὐτὸ μαρτυροῦν τὰ θαύματά Της, αὐτὸ ὑπόσχεται τὸ στοργικὸν Της βλέμμα ἀπὸ τὴν μικρὰν εἰκόνα Της.

Τὴν μεγάλην Χάριν, τὴν ὁποῖαν ἀφειδῶς σκορπίζει ἡ Παναγία, καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ ναοῦ Της, ἀπηθανάτισεν ἡ λαϊκὴ μουσα. Εἰς κάθε λίκνον βρέφους τὰ τρυφερὰ μητρικὰ χεῖλη τραγουδοῦν ὡς γλυκύτατον νανούρισμα :

ὦ Παναγιά μου Τηνιακιά,
μὲ τὰ πολλὰ καντήλια.
φύλαγε τὸ παιδάκι μου
νὰ σοῦ τὰ κάμω χίλια!...

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης
(Διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)

ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΑΡΘΕΝΟΣ

Παναγία Παρθένο! Τὴν εἰκόνα της
χορέμασε ψηλὰ στὴν κάμαρά σου·
στῆς ζωῆς τοὺς δρόμους ὁδηγήτριά σου
κι ὑπνοδότρα θεία στὰ βλέφαρά σου.

Νὰ σκεπάξῃ ἀνάλαφρα τὸν ὕπνο σου
τῶν λευκῶν χειρῶν της ἡ βοήθεια.

Νὰ σοῦ φέρνῃ τὰ γλυκύτερα ὄνειρα
καὶ τὴ μέρα νὰ στὰ δείχνῃ ἀλήθεια.

Γεώργιος Δροσίνης

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ο Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐγεννήθη εἰς Ἀντιόχειαν τὸ ἔτος 344 μ.Χ. Ὁ πατὴρ του ἐκαλεῖτο Σεκούνδος καὶ ἦτο στρατιωτικός. Ἡ μήτηρ του Ἀνθοῦσα, μέινασα χήρα εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν, ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον, διὰ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Ἰωάννου. Ἦτο εὐσεβεστάτη γυνὴ καὶ μετέδωκεν εἰς τὸν υἱὸν τῆς ὅλην τὴν εὐσέβειαν τῆς ψυχῆς τῆς.

Ὁ Ἰωάννης ἠτύχησε νὰ ἀποκτήσῃ καὶ καλοὺς διδασκάλους, ὅπως ἦτο ὁ περίφημος διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς Λιβάνιος. Οὗτος ἀνεκάλυψεν ἀμέσως τὴν φυσικὴν εὐγλωττίαν τοῦ Ἰωάννου καὶ προεῖπε τὸ ἔνδοξον στάδιόν του.

Ἡ θρησκεία ἐγοήτευσεν τὸν Ἰωάννην.

Διὰ τοῦτο ἐπιδίδεται εἰς θρησκευτικὰς μελέτας, μετὰ τοῦ φίλου του Βασιλείου καὶ ζῇ βίον μοναχοῦ, ἐτοιμαζόμενος νὰ γίνῃ κληρικός. Ὁ Μελέτιος, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, μαθὼν ταῦτα, τὸν ἐνθαρρύνει, τὸν βαπτίζει καὶ τὸν χειροτονεῖ ἀναγνώστην τῆς ἐκκλησίας. Ὁ Ἰωάννης ἐξηκολούθει τὰς θρησκευτικὰς μελέτας του καὶ ἔγινε πολὺ γνωστὸς εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν ἐκείνην. Ὅτε ἀπέθανεν ὁ Μελέτιος καὶ ἐχίρουν καὶ μερικαὶ ἐπισκοπαὶ εἰς Συρίαν, παρεκλήθησαν καὶ οἱ δύο φίλοι νὰ γίνουν ἐπίσκοποι. Ἀλλ' αὐτοὶ ἐκ μετριοφροσύνης εἶχον ἀποφασίσει ν' ἀποφύγουν πᾶν ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα. Καὶ ὁ μὲν Βασίλειος ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου καὶ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος, αὐτὸς ὅμως ἠρνήθη νὰ πράξῃ τοῦτο. Καὶ ἡ αἰτία αὕτη διετάραξεν ὀλίγον τὰς φιλικὰς σχέσεις των.

Ἀποθανούσης τῆς μητρὸς του, ὁ Ἰωάννης, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν Ἀντιοχείας, εὐρισκομένην εἰς ἓν μοναστήριον πλησίον τῆς πό-

λεως. Βραδύτερον ὅμως ἀσθενήσας ἐπανήλθεν εἰς Ἀντιόχειαν. Τότε ὁ ἐπίσκοπος Φλαβιανὸς διὰ τῆς βίας σχεδὸν τὸν χειροτονεῖ πρεσβύτερον καὶ ἀναθέτει εἰς αὐτὸν τὸ κήρυγμα εἰς τὴν μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν.

✠ Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο μέγιστος, τὰ δὲ συρρέοντα πλήθη ἀναρίθμητα. Ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοῦ ναοῦ τούτου ἔλαμψεν ἡ ρητορικὴ τέχνη τοῦ Ἰωάννου. Καὶ διὰ τὸ χάρισμα αὐτὸ ὠνομάσθη Χρυσόστομος. Ἐδόθη δὲ εἰς αὐτὸν καὶ κατάλληλος ἀφορμή, ὡς ἐξῆς: 3

Εἰς τὴν ἀγορὰν, πλησίον τῆς ἐκκλησίας, ὑπῆρχον οἱ ἀνδριάντες τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου καὶ ὅλης τῆς οἰκογενείας του. Ὁργισθεὶς ὁ λαὸς ἡμέραν τινά, διότι ἐπεβλήθησαν νέοι φόροι, κατέστρεψε τοὺς ἀνδριάντας αὐτοῦς. Ἡ πρῶξις ἦτο πολὺ κακὴ καὶ ἡδύνατο νὰ φέρῃ εἰς μεγάλους κινδύνους τὴν πόλιν, διότι ὅλοι ἐγνώριζον πόσον αὐστηρὸς καὶ ἐργίλος ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ. Διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν ὀργήν, φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τοὺς κατοίκους. Τότε ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῇ ὁ ἐπίσκοπος Φλαβιανὸς εἰς τὴν Ρώμην μὲ ἐπιτροπὴν ἐκ σεβασμίων πολιτῶν, ἵνα ἐξευμενίσουν τὸν Θεοδόσιον. Ἀντικαταστάτης τοῦ Φλαβιανοῦ ἔμεινεν ὁ Χρυσόστομος. Εἶπε τότε τοὺς περιφήμους «περὶ ἀνδριάντων» λόγους του, διὰ τῶν ὁποίων ἐκάκιζε μὲν τὴν ἀσέβειαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἔδιδε δὲ θάρρος πρὸς τὸν περίφοβον λαόν.

Τὸ 397 ἀποθνήσκει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νεκτᾶριος. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος ἀποφασίζει νὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν πρῶτον θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τὸν Ἰωάννην, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη εἶχε διαδοθῇ πανταχοῦ. Διὰ τοῦτο τὸν προσκαλεῖ εἰς Κωνσταντινούπολιν, χωρὶς νὰ δηλώσῃ εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν τῆς προσκλήσεώς του. Καὶ ἐκεῖ, παρὰ τὴν θέλησίν του, τὸν προχειρίζουν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινου-

πόλεως. Τὴν χειροτονίαν ἔκαμε καὶ ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, εὐρισκόμενος κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Θεόφιλος ἠθέλεε νὰ ἀνυψώσῃ εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἄλλον κληρικόν, Ἰσίδωρον καλούμενον. Ἀλλ' ὑπῆκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκτοτε ὁμοῦς ἐμίσει τὸν Χρυσόστομον.)

Καὶ εἰς τὸ νέον τοῦ ἀξιώμα ταχέως διεκρίθη ὁ Ἰωάννης. Ἐξῆς βίον λιτότατον, ἐνδεδυμένος ὡς μοναχὸς μὲ πενιχρότατον ἔνδυμα· ἡ τροφή του ἦτο ἀπλουστάτη, διότι ἦτο ἄκρος φίλος τῆς νηστείας· ἀπέφευγε πᾶσαν ἐπίδειξιν. Ἐξερχόμενος εἰς τὰς ὁδοὺς δὲν ἠθέλεε νὰ συνοδεύηται ὑπὸ ἀκολουθίας ὑπηρετῶν καὶ ἱερέων. Ἐδείκνυνεν εἰς πάντας τὸ παράδειγμα τῆς λιτότητος, τῆς ἀπλότητος, τῆς ταπεινοφροσύνης.

Ἐνῶ δὲ ἔξῃ τόσον λιτῶς καὶ οὐδὲν ἐδαπάνᾳ δι' ἑαυτόν, ἐσκόρπιζε τὰ πλουσιώτατα εἰσοδήματα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ ἐφρόντιζε δι' ὅλους ὡς πατὴρ. Τότε ιδρύθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν φιλανθρωπικὰ καταστήματα, πτωχοκομεῖα, γηροκομεῖα, ὁρφανοτροφεῖα καὶ νοσοκομεῖα.)

Ὁ Χρυσόστομος ἐφρόντιζε πολὺ διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν σεμνότητα τῶν κληρικῶν. Ἦλεγχεν αὐστηρότατα τοὺς παρεκτρεπομένους. Μαθὼν τότε, ὅτι δέκα τρεῖς ἐπίσκοποι περὶ τὴν Ἐφεσον ἐπώλουν ἀντὶ χρημάτων τὴν ἱερωσύνην, ἦλθεν εἰς Ἐφεσον, καθήρεσε καὶ τοὺς δέκα τρεῖς καὶ ἐχειροτόνησεν ἄλλους ἐπισκόπους.

Καθὼς δὲ τὸν κλῆρον, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸν λαὸν συνεβούλευε καὶ καθωδῆγει εἰς τὴν ἀρετὴν. Τὰς νοουθεσίας του δὲ αὐτὰς δὲν ἐδίσταζε νὰ ἀπευθύνῃ καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχαδίου ἐγίνοντο τότε πολλὰ ἄτοπα, ἐξ

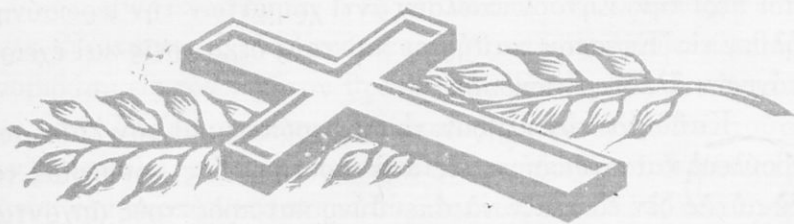
αἰτίας τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοξίας. Ὁ Χρυσόστομος ἐκάκιζε καὶ ταύτην ἀφόβως.

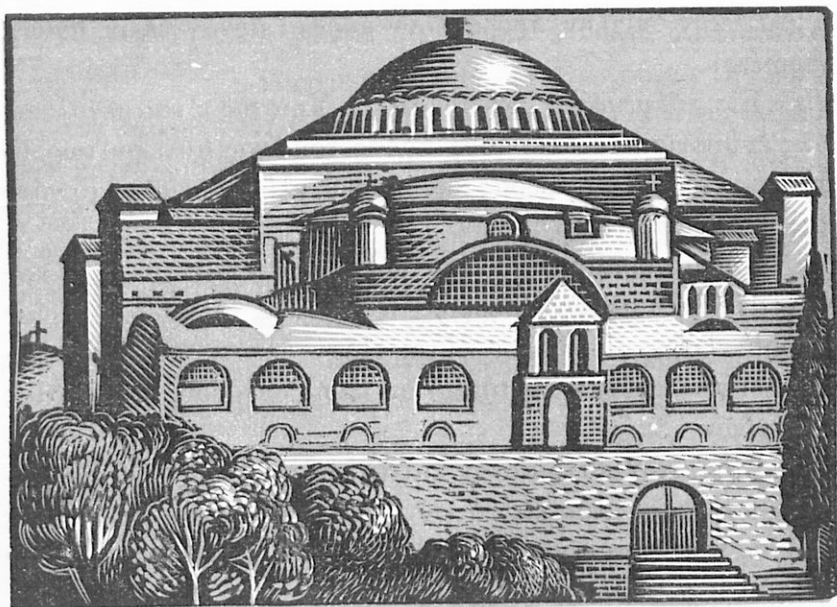
Ἡ τολμηρὰ ὅμως γλῶσσα τοῦ Ἰωάννου ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγέννησε πολλοὺς ἐχθροὺς. Περισσότερον πάντων ἐμίσει αὐτὸν ἡ Εὐδοξία. Μὲ τοὺς ἐχθροὺς τούτους ἠνώθη καὶ ὁ Μητροπολίτης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος. Καὶ ραδιουργήσαντες ποικιλοτρόπως τὸν Ἰωάννην, ἐπέτυχον νὰ καταδικασθῇ εἰς ἔξορίαν.

31 Ὁ λαὸς ὅμως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἐσέβετο καὶ ἐτίμα καὶ ἐλάτρευε τὸν Ἰωάννην, εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ἔξορίας του ἐστασίασεν. Ἀνήρπασεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν στρατιωτῶν τὸν ἀπαγόμενον ἱεράρχην καὶ τὸν ἐγκατέστησε καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου του.

Τὸ μῖσος ὅμως τῆς Εὐδοξίας κατὰ τοῦ Ἰωάννου δὲν ἐσβέσθη. Κατορθώνει αὕτη νὰ ἐξορισθῇ οὗτος κρυφίως εἰς Ἀρμενίαν, χωρὶς νὰ μάθῃ τίποτε ὁ λαός. Πολλὰς ταλαιπωρίας ὑπέστη κατὰ τὴν ἔξορίαν του αὐτὴν ὁ Ἰωάννης. Ἀλλ' ὥς νὰ μὴ ἔφθανον αὗται, ἐξορίζεται μετ' ὀλίγον ἀκόμη μακράν, εἰς τὸν Πόντον. Καὶ καθ' ὁδόν, ταλαιπωρούμενος καὶ βασανιζόμενος, παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ 407 μ.Χ.)

Δ. Κυριακὸς

Β' ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Ἡ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Τὰ μαρτύρια. Ματαίως ἀφῆρεσαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ μεγαλοφάνταστον κτίσμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰ μαρτύρια τῆς βυζαντινῆς του καταγωγῆς. Ματαίως τὸ ἐστόλισαν μετὴν ἰσλαμικὴν διακόσμησιν.

Κάτω ἀπὸ τὸ ἀσβεστόχρῳσμα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔκαμαν, μισοφαίνονται πάντοτε τὰ παλαιὰ ψηφιδωτά, πού ἐσκόρπιζον ἄλλοτε γλυκεῖαν λάμψιν. Κάτω ἀπὸ τὰ στηρίγματα τοῦ θόλου, εἰς τὰς καμπύλας τῶν τόξων καὶ τῶν ἀψίδων, ὥσάν μέσα

ἀπὸ λευκὴν ὁμίχλην, προβάλλουν μορφαὶ ἀρχαγγέλων, ἁγίων, χερουβεὶμ.

Εἰς τὸ μέγαλον ψηφιδωτὸν ὁ Χριστὸς εἶναι μεγαλειώδως ἐνθρονισμένος· εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἑνὸς αὐτοκράτορος, ἀπαστράπτων ἐκ πορφύρας καὶ χρυσοῦ, κλίνει εὐλαβῶς τὸ γόνα καὶ τὸ μέτωπον εἰς τὴν γῆν.

3⁴ Ἀπὸ τὸ ὄραμα αὐτό, πὺν μόλις γλυκοφαίνεται, ἀναγεννῶνται δέκα αἰῶνες ἱστορίας σβησμένης, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἱστορία δόξης. Οἱ θόλοι αὐτοὶ εἶδαν ἄλλοτε αὐτοκρατορικὰς στέψεις, στέψεις πατριαρχῶν, ἱερὰς συνόδους, δοξολογίας θριάμβων. 3

Εἶδαν τὸν πατριάρχην καὶ τὸν αὐτοκράτορα νὰ προχωροῦν τελετικῶς μέσα εἰς τὰ σύννεφα τοῦ λιβανωτοῦ καὶ τὰς φλόγας τῶν λαμπάδων, τὴν λάμπην ἀτελειώτων παρελάσεων εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς τῆς Χριστιανοσύνης.

Εἶδαν τὰς μεγαλοπρεπεῖς βυζαντινὰς λειτουργίας, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἱεροὶ ψαλμοί, τὰ πολυάριθμα φῶτα καὶ αἱ τελετικαὶ κινήσεις τοῦ κλήρου ἐξέπληττον τοὺς βαρβάρους, πὺν ἤρχοντο εἰς τὸ Βυζάντιον...

Εἰς τὴν βυζαντινὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Θεός, ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Λαὸς εἶχον τὰς κατοικίας των: τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, τὸ Παλάτιον, τὸν Ἰππόδρομον. Εἶναι τὰ τρία κέντρα τοῦ Βυζαντίου.

Ἀπὸ τὸ Παλάτιον δὲν σώζεται πλέον τίποτε· ἀπὸ τὸν Ἰππόδρομον ὀλίγιστα ἔχνη. Ἡ Ἁγία Σοφία μόνον, καλλιτέχνημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς αὐτοκρατορίας, σώζεται ὁλόκληρος.

Οἱ αἰῶνες τὴν ἐφύλαξαν, καὶ σήμερον ἀκόμη παραμένει ὁ ὠραιότερος τύπος τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας καὶ τέχνης.

Ἐκ τῆς ἀποστολῆς τοῦ 1453, ποὺ ἡ Ἀγία Σοφία ἐγίνε-
το ἡ παράδοσις. Τουρκικὸν τζαμί, δὲν ἔχει βέβαια τὴν πρῶ-
την τῆς λάμπης. Ἐχει ὅμως τὸ θέλημα τῆς ἱστορίας καὶ
τῶν παραδόσεων.

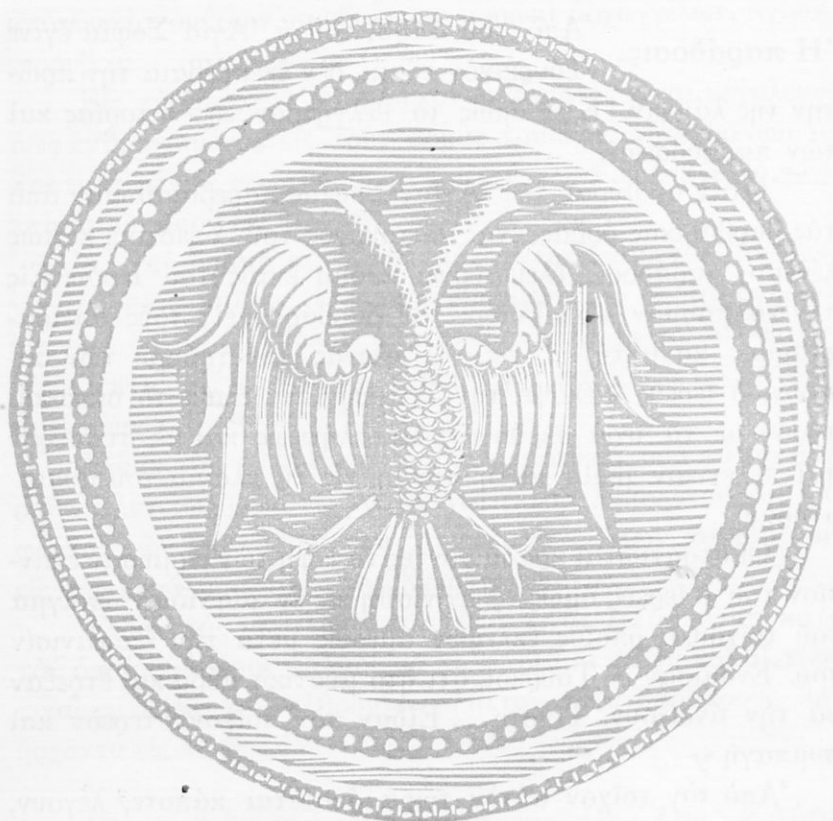
Ὅταν αἱ θύραι τῆς Ἀγίας Σοφίας παρεβιάσθησαν ἀπὸ
τὰς βαρβαρικὰς ὀρδὰς, ἕνας λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, καθὼς
λέγει ἡ παράδοσις, ἐλειτούργει ἀκόμη ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ. Εἰς
τὸν καλπασμὸν τῶν ἱππῶν τοῦ βαρβάρου, εἰς τοὺς ἀπειρα-
ρίθμους κατακτητὰς, εἰς τὰς φωνὰς τοῦ τρόμου τῶν πι-
στῶν, ὁ ἱερεὺς διέκοψε τὴν λειτουργίαν· ἔλαβε τὸ δισκοπό-
τηρον μὲ τὰ ἱερὰ σκεύη τῆς Μεταλήψεως καὶ μὲ σταθερὸν
καὶ τελετικὸν βῆμα κατηνύνηται εἰς τὰ πλάγια τοῦ θυσια-
στηρίου.

Οἱ στρατιῶται κραδαίνοντες τὰ ξίφη τῶν ὤρμησαν ἐναν-
τίον του· ὁ ἱερεὺς ὅμως ἐξηφανίσθη εἰς ἓν αἰφνίδιον ἄνοιγμα
τοῦ τοίχου, ὁ ὁποῖος ἐκλείσεν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξαφάνισίν
του. Ἐνόμισαν οἱ Τούρκοι, ὅτι ἦτο μυστικὴ θύρα καὶ ἔτρεξαν
νὰ τὴν ἀνοίξουν. Τίποτε... Εἶδαν τὸν τοῖχον στερεὸν καὶ
συμπαγῆ.

Ἀπὸ τὸν τοῖχον αὐτὸν τώρα ἀκούεται κάποτε, λέγουν,
ἀόριστος ψαλμοδία. Ὁ κρυμμένος λειτουργὸς ὑποψιθυρίζει
τοὺς ψαλμούς. Ὅταν ἡ Ἀγία Σοφία γίνῃ πάλιν χριστιανική,
θὰ βαδίσῃ πάλιν πρὸς τὸ ἱερὸν καὶ θὰ συνεχίσῃ τὴν λειτουρ-
γίαν, ἡ ὁποία διεκόπη τὴν 29ην Μαΐου τοῦ 1453.

(Ἀνέκδοτον)

Χάρης Ἡμερινὸς (Ζαχαρίας Παπαγιαννίου)

Ο ΔΙΚΕΦΑΛΟΣ

(Ἡ ἀκόλουθος παράδοσις τοῦ λαοῦ γιὰ τὸ δικέφαλο αἰετό, τὸ σύμβολο τῶν Βυζαντινῶν, δείχνει τὴν ἀκλόνητην πίστιν του γιὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους).

Στὴν πόρτα τῆς Ἁγίας Σοφίας, ποὺ σφάλισεν
ἐνὸς ἀγγέλου χέρι,

διπλοσφαγμένος ἔπεσε ὁ δικέφαλος
ἀπ' τ' ἄπιστο μαχαίρι.

Στὴν πόρτα τῆς Ἁγίας Σοφίᾳς, σπαράζοντας
μὲ ματωμένα στήθη,
τὶς δυὸ φτεροῦγες ἄπλωσε ὁ δικέφαλος
καὶ πάλι ὀρθὸς ἐστήθη.

Καὶ στοίχειωσε καὶ θέριεψε καὶ πλήθυνεν
ὁ νεκρानαστημένος
κι ἔγινε ὁ ἓνας μύριοι Ἀἰτοὶ Δικέφαλοι
στὸ δουλωμένο γένος.

Καὶ πέταξε στὰ πέρατα καὶ φώλιασεν,
ὅπου σκεπὴ τὸν κρύβει:
Σὲ Μοναστήρι, σ' Ἐκκλησιὰ καὶ στ' ἄρχοντα
καὶ σὲ φτωχοῦ καλύβι...

Τέσσαρα μαῦρ' ἀτέλειωτα ἑκατόχρονα
βουβὸς κι ἀποκρυμμένος,
κλωσσοῦσε τὴν Ἐκδίκηση ὁ δικέφαλος
στὸ δουλωμένο Γένος.

Εἶφνω μιὰ μέρα βρόντησ' ὁ ἀντίπαλος:
« Ὡς πότε παλληκάρια! »
Καὶ μύριοι Ἀἰτοὶ Δικέφαλοι φτερούγισαν
ἀπὸ σπαθίων θηκάρια!

(Πύρινη Ρομφαία)

Γεώργιος Δροσίνης

ΡΗΓΑΣ Ο ΦΕΡΑΙΟΣ

Ο ΡΗΓΑΣ ἔγεννήθη εἰς Βελεστίνον τῆς Θεσσαλίας, εἰς τὰς ἀρχαίας Φεράς, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Φεραῖος. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ζαγοράς. Περὶ τὸ 1780

ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου συνεπλήρωσε τὴν ἐκπαίδευσίν του εἰς τὰ ἐκεῖ λαμπρὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Ὁ Ρήγας ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς δούλης πατρίδος του. Εἰς τὸ Βουκουρέστιον εὐρισκόμενος ἐγνώρισθη μὲ πολλοὺς πατριώτας καὶ ξένους δυναμένους νὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὸ ἔργον του. Εἶχε συχνὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ ἀρματολῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ ἄλλων προϋχόντων τῆς Ἑλλάδος. Συνέγραψε χάρτην τῆς Ἑλλάδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν βιβλίον πολεμικόν, ὀνομαζόμενον «Ἐγκόλπιον στρατιωτικόν». ἔγραψε τὸν ὕμνον: «Ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν στὰ στενά, μονάχοι σὰν λιοντάρια, στίς ράχες, στὰ βουνά;».

Διὰ νὰ τυπώσῃ τὰ βιβλία του, μετέβη εἰς Βιέννην καὶ ἐνεθουσίασεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας μεγαλεμπόρους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ μετέβη καὶ ὁ Περραιβὸς διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν. Ἦσαν φίλοι ἀπὸ τὸ Βουκουρέστιον. Ὁ Ρήγας τὸν ἐδέχθη εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ τοῦ ἐξήγησε τοὺς σκοποὺς του ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Οὗτος δὲ ἀπεφάσισε νὰ συναγωνισθῇ μετ' αὐτοῦ.

Ὁ Ρήγας ἤνοιξεν ἀλληλογραφίαν καὶ μὲ τὸν Ναπολέοντα καὶ ἐξήτησε τὴν βοήθειάν του διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Βραδύτερον ἀπεφάσισε ν' ἀφήσῃ τὴν Βιέννην καὶ νὰ διαβῇ εἰς Βενετίαν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ναπολέοντος. Δέκα ἡμέρας πρὶν ἀναχωρήσῃ ἔστειλεν ὅλα τὰ πράγματά του πρὸς τὸν ἐν Τεργέστη φίλον του Ἀντώνιον Κορωνιόν, δώδεκα κιβώτια πλήρη ἐκ τῶν ποιημάτων του καὶ ἓνα φάκελλον γραμμάτων, διευθυνόμενον πρὸς τὸν Ναπολέοντα. Κατὰ δυστυχίαν ὁ Κορωνιὸς ἔλιπεν εἰς ταξίδιον καὶ τὰ γράμματα τοῦ Ρήγα ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῆς Αὐστριακῆς ἀστυνομίας.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθασεν εἰς Τεργέστην ὁ Ρήγας καὶ

ὁ Περραιβός. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον των ὁμῶς κατέφθασαν τὸ με-
σονύκτιον Αὐστριακοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ἤρχισαν νὰ τοὺς ἀνα-
κρίνουν. Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ ἀνάκρισις τοῦ Ρήγα καὶ ἐστρά-
φησαν πρὸς τὸν Περραιβόν, ὁ Ρήγας εἶπεν εἰς τοὺς ἀξιωμα-
τικούς :

Ὁ νέος αὐτὸς δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μαζί μου· εἶναι
ἀπλοῦς συνοδοιπόρος μου· μεταβαίνει εἰς Παρισίους διὰ νὰ
σπουδάσῃ ἰατρικὴν.

Πιστεύσαντες τοὺς λόγους τοῦ Ρήγα οἱ ἀξιωματικοί, τὸν
μὲν Περραιβὸν ἀφῆκαν ἐλεύθερον, τὸν δὲ Ρήγαν ἐφυλάκισαν.
Μετ' ὀλίγας ἡμέρας συνελήφθη καὶ ὁ Κορωνιὸς καὶ ἐστάλη-
σαν καὶ οἱ δύο εἰς Βιέννην, ὅπου εἶχον συλληφθῇ καὶ ἄλλοι
πέντε Ἕλληνες ἔμποροι. Πρὶν ἀναχωρήσουν ἐκ Τεργέστης ὁ
Ρήγας προσεπάθησε ν' αὐτοκτονήσῃ μὲ ἐν μικρὸν μαχαιρίδιον.
Ἀλλὰ τὰ τραύματά του δὲν εἶχον πολὺ βάθος καὶ δὲν ἀπέ-
θανεν. Οἱ φύλακες ἰδόντες τὸν Ρήγαν αἰμόφυρτον ἔτρεξαν
ἀφῆρεσαν τὸ μαχαιρίδιον καὶ ἀνέφεραν τὸ συμβὰν εἰς τὸν
διοικητήν, ὅστις ἀμέσως ἔστειλεν ἰατροὺς νὰ περιποιηθοῦν
τὰς πληγὰς του.

Εἰς τὸ τέλος ἐστάλη εἰς Βιέννην καὶ ἐφυλακίσθη μαζί μὲ
τοὺς ἄλλους. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, διὰ νὰ εὐχαριστή-
σῃ τοὺς Τούρκους, διέταξε νὰ σταλοῦν εἰς Κωνσταντινούπο-
λιν. Ἀλλὰ μόλις παρεδόθησαν εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου,
ἐφυλακίσθησαν καὶ ἔμειναν ἐκεῖ, διότι εἰς φίλος τοῦ Ρήγα, ὁ
ἡγεμὼν τοῦ Βιδινίου Πασβάνογλους, κατέλαβεν ὅλας τὰς δια-
βάσεις τῶν δρόμων διὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ. Ἐπραξε δὲ τοῦ-
το, διότι καὶ ὁ Ρήγας ἄλλοτε εἰς Βλαχίαν εἶχε σώσει τὴν
ζωὴν τοῦ Πασβάνογλου, ἐχθροῦ τοῦ Σουλτάνου.

Βλέπων ὁ πασᾶς τοῦ Βελιγραδίου, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ
Ρήγα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἦτο δύσκολος, ἀπεφάσισε νὰ

πνίξη καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς συντρόφους του εἰς τὸν Ἰστρον ποταμόν. Διέταξε νὰ τοὺς ἐξαγάγωσιν ἀπὸ τὴν φυλακὴν ἓνα ἓνα, λέγοντες ὅτι ἐδόθη διαταγὴ νὰ εἰσέλθουν εἰς πλοῖον καὶ νὰ πλεύσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι τοὺς ἐπνίξαν εἰς τὸν ποταμόν. Ἐμείνει λοιπὸν ἔσχατος ὁ δυστυχὴς Ρήγας, ὅστις ἀπὸ τὰ κινήματα τῶν στρατιωτῶν ἐνόησεν ὅτι οἱ σύντροφοί του δὲν εἰσῆλθον εἰς πλοῖον, ἀλλ' εἰς τὸν Ἄδην· ἐνῶ δὲ εἰς στρατιώτης ἐπλησίασε νὰ σύρῃ τὸν ἴδιον, ὁ Ρήγας τὸν ἐκτύπησε μὲ τὴν πυγμὴν εἰς τὸ στήθος τόσον δυνατὰ, ὥστε τὸν ἔρριψε κάτω ἡμιθανῆ. Ἀνήγγειλαν τὰ διατρέξαντα εἰς τὸ πασάν, ὅστις διέταξε νὰ τὸν φονεύσουν μὲ ὄπλον. Ὁ θεν εἰσελθόντες δύο Τοῦρκοι εἰς τὴν φυλακὴν, ἔσυραν τὰ πιστόλια τῶν ἀπὸ τὴν ζώνην τῶν καὶ τὰ διηύθυναν εἰς τὸ στήθος του. Προτοῦ πέσῃ ὁμως ὁ Ρήγας εἶπε τουρκιστὶ πρὸς τοὺς δολοφόνους του:

— "Ἐτσι ἀποθνήσκουν τὰ παλληκάρια. Ἀρχετὸν σπόρον ἐσκόρπισα· ἔρχεται ἡ ὥρα νὰ συνάξῃ τὸ ἔθνος μου τὸν γλυκὺν καρπόν.

Ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι εὐγνωμονοῦσα ὑψωσε τὸν μαρμαρένιον ἀνδριάντα τοῦ Ρήγα πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Χ. Πετραιβός

Ο ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1821

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ οὐ μόνον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἕθνος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἐπρωτοστάτησεν.

Ἀπείροι εἶναι οἱ κληρικοί, οἱ ὅποιοι ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Ἀγῶνος. Μόλις διεδίδετο ἡ φήμη περὶ μελετωμένης ἐξεγέρσεως, ἡ μανία τῶν Τούρκων ἐξέσπα κατὰ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Πρῶτον θῦμα τῆς Τουρκικῆς θηριωδίας ἔπεσε κατὰ τὴν 10ην Ἀπριλίου 1821, ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ὁ σεπτὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄. Μετ' αὐτοῦ συνεμαρτύρησαν καὶ οἱ Μητροπολίται Ἐφέσου Διονύσιος, Νικομηδείας Ἀ-

θανάσιος καὶ Ἀγχιάλου Εὐγένιος. Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐμαρτύρησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ Ἐπίσκοποι Ἀδριανουπόλεως, Θεσσαλονίκης, Δέρκων, ὁ ὑπερεκατοντούτης Ἀρχιερεὺς Μυριουπόλεως καὶ ὁ Ἀρχιδιάκονος τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρος.

Ἐν Ἀδριανουπόλει ἀπηγγονίσθη ὁ πρόην Πατριάρχης Κύριλλος μετὰ πολλῶν ἱερέων. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐθανατώθη ὁ Ἐπίσκοπος Κίτρονς Μελέτιος. Ἐν Κορίθῃ ὁ Μητροπολίτης Γεράσιμος μετὰ τεσσάρων Ἐπισκόπων. Ἐν Λευκωσίᾳ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανὸς μετὰ 3 Μητροπολιτῶν καὶ 36 ἄλλων κληρικῶν καὶ μοναχῶν.

Ἐμαρτύρησαν πρὸς τοῦτοις οἱ ἀρχιερεῖς Σωζουπόλεως, Σερρών, Ἀρτης, Λαρίσης, Ἰωαννίνων, Γρεβενῶν καὶ ἄλλοι. Ἐν τῇ μονῇ τῆς Χίου διήλθον ἐν στόματι ρομφαίας 200 κληρικοί.

Καὶ βραδύτερον ἐν Κορώνῃ οἱ Τοῦρκοι, διὰ νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἄφιξιν τοῦ Καπετὰν πασᾶ, ἐβασάνισαν καὶ ἀπηγχόνισαν τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς πόλεως. Ἐν Μεθώνῃ ὁ Ἐπίσκοπος Γρηγόριος, φυλακισθεὶς, ἀπέθανεν ἐκ τῶν κακονχιῶν.

✂ Εἶναι ἀμέτρητα τὰ μαρτύρια τῶν κληρικῶν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Ἡ ἱστορία ἀναβιβάζει τοὺς μάρτυρας αὐτοὺς εἰς ἐξακισχιλίους. Ἀλλὰ πόσων ἄρᾳ γε τὴν θυσίαν δὲν ἐμάθομεν ποτε καὶ πόσων τὸ φορικτὸν μαρτύριον δὲν ἐκάλυψε τὸ χῶμα τοῦ τάφου; Διὰ τοὺς ἀγνώστους αὐτοὺς μάρτυρας τί ἄλλο ἀρμόζει περισσότερον ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Κάλβου; ✂

Ἄς μὴ βρέξῃ ποτὲ
τὸ σύννεφον, καὶ ὁ ἄνεμος
σκληρὸς ὥς μὴ σκορπίσῃ
τὸ χῶμα τὸ μακάριον
ποῦ σᾶς σκεπάζει.

Ἡ Ἐκκλησία ὁμως δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ μόνον θύματα κατὰ τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. Ἐχει νὰ παρουσιάσῃ καὶ πληθὸς κληρικῶν, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ στρατιωτικὰ σώματα ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν.

Οὕτως ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Ἐπίσκοπος Κερτέζης Προκόπιος ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἡλείαν. Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, ἀνταλλάξας τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος μὲ τὸ ξίφος τοῦ πολεμιστοῦ, ἔλαβε μαρτυρικώτατον θάνατον ἐν Θερμοπύλαις, ὡς ἄλλος Λεωνίδας. Ὁ Ἐπίσκοπος Σαλῶνων Ἡσαΐας κατεκρεουργήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἀλαμάνας. Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ ἐπικληθεὶς Παπαφλέσσας, ἀπτόχτος εἰς τοὺς κινδύνους, ἔπεσεν ἡρωικῶς εἰς τὸ Μανιάκι τῆς Μεσσηνίας.

Ὁ Νεόφυτος Καρύστου, ὁ Νεόφυτος Ταλαντίου, ὁ Ἐπίσκοπος Σάμου ἐπολέμησαν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Ὁ μακάριος Ἐπίσκοπος Ρωγῶν Ἰωσήφ προσέφερεν ἑαυτὸν ὀλοκάτωμα κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου. Ὁ Βρεσθένης Θεοδώρητος, ἐπὶ κεφαλῆς 808 περίπου πολεμιστῶν, ἐπολέμησεν ἡρωικῶς εἰς τὸ Βαλτέτσι.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους οἱ κληρικοὶ προσέφερον μεγάλας ὑπηρεσίας. Ὁ Ταλαντίου Νεόφυτος ἐγένετο Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ μετέσχε τῶν Ἐθνικῶν Συνελεύσεων. Ὁ Προύσης Ἰωσήφ ἦτο ὁ πρῶτος Ὑπουργὸς τῶν Θρησκευτικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης.

Τοιοιουτρόπως καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ ἐν δουλείᾳ ὁ Κλῆρος ἐστάθη προστάτης καὶ πρόμαχος τοῦ ἔθνους.

Δημ. Μπαλάνος

ΗΡΩΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Ἀγνώστοι. Τὴν 23ην Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1803 ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ μοναδικὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον γεγονός.

Ἄγριος καὶ παγερὸς βορρᾶς μὲ ἀφθονον χιόνα ἐμάστιζε τὰ ἡπειρωτικὰ βουνά· ψυχὴ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ τῆς θύρας. Καὶ ὅμως ὀλίγοι ἄνδρες οὐλοῦνται μὲ τὰς οἰκογενείας των

ἐμάχοντο ἀπληπισμένοι εἰς τὸ Ζάλογγον τῆς Ἡπείρου ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των. Φεύγοντες ἀπὸ τὴν ἡρωικὴν πατρίδα των, κατόπιν συνθήκης, δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἀσφαλισθῶσιν εἰς ἔδαφος φιλικὸν καὶ δολίως καταδιώκονται. Κλεισμένοι λοιπὸν εἰς τὴν ὁμώνυμον μονὴν τοῦ ἀποτόμου ἡπειρωτικοῦ ὄρους Ζαλόγγου προσπαθοῦν νὰ ἀντιστοῦν. Ὀλίγοι μόνον ἐσώθησαν κατόπιν ἡρωικῆς ἐξόδου.

Ἐξήκοντα γυναῖκες ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀποχωρισθῇ τῶν ἄλλων καὶ εἶχον ἀποκλεισθῇ εἰς ἓνα ἀπότομον βράχον, ὁ ὁποῖος σήμερον καλεῖται «Στεφάνι». Τὰ ὀνόματά των δὲν τὰ γνωρίζομεν, ἀλλ' εἶναι ὅλαι ἀπὸ ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐπολέμησαν καὶ μὲ λίθους ἀκόμη εἰς τὸ Σούλι τοὺς Τούρκους. Δὲν ἐδειλίασαν λοιπόν· μὲ ξύλα καὶ μὲ λίθους προσεπάθουν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν ὁρμὴν τῶν ἀγρίων Τουρκαλβανῶν. Οἱ ἄνδρες των ἦσαν μακρὰν καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ τὰς βοηθήσουν.

Οἱ ἄπιστοι μὲ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας ὁρμοῦν· σχεδὸν ἔχουν ἀνέλθει ἐπὶ τοῦ βράχου.

Αἱ ἄγνωστοι ἡρώιδες τῆς ἐλευθερίας δὲν ἔχουν πλέον οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας· ἡ σκλαβιὰ καὶ ἡ ἀτίμωσις θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν παράδοσίν των. Ἀλλ' ὅχι! Εἰς τὰ στόματα ὄλων ἀναβαίνει φωνὴ ἀπελπισίας: «Καλύτερα νὰ πεθάνωμε καὶ ὅχι νὰ σκλαβωθοῦμε».

Ἐχουν ἤδη σχεδιάσει τὸ παράτολμον σχέδιόν των. Καὶ αἱ ἐξήκοντα Σουλιώτισσαι, ἄλλαι παρθέναι νεαραί, ἄλλαι τρυφεραὶ μητέρες, μὲ τὰ τέκνα εἰς τὴν ἀγκάλην, ἄλλαι γυναῖκες ὠριμοὶ καὶ ἄλλαι γερόντισσαι σεβασταί, συμπλέκουν τὰς χεῖρας των εἰς πρωτάκουστον ἡρωικὸν χορόν. Αἱ Σουλιώτισσαι

γνωρίζουν νὰ ἀποθνήσκουν χαρούμεναι καὶ ὄχι λυπημέναι.

Ἡ πρώτη ἔχει φθάσει ἤδη εἰς τὴν ἄκραν τοῦ βράχου· φιλεῖ τὴν δευτέραν καὶ μὲ τὸ τέκνον εἰς τὴν ἀγκάλην ρίπτεται εἰς τὴν ἄβυσσον, ἐνῶ τὸ τραγούδι ἀντηγεῖ εἰς τοὺς γύρω βράχους.

Μὲ τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης ἐκρημνίσθησαν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ χοροῦ ὅλαι κάτω εἰς τὸ βάραθρον. Ὁ κρότος τοῦ πίπτοντος σώματος τῆς τελευταίας ἐσφράγισε τὸν χορὸν τοῦ θανάτου τῶν ἡρωίδων. Ἡ ἱστορία δὲν μᾶς παρέδωσε τὰ ὀνόματά των. Κοῖμα νὰ μὴ τὰ ἔχωμεν. >2

Ἡ Δέσπω. Ἀλλ' ἂν ἡ ἱστορία δὲν μᾶς διέσωσε τὰ ὀνόματα τῶν ἡρωίδων τοῦ Ζαλόγγου, ἡ δημοτικὴ ὁμως Μοῦσα μᾶς ἀπηθανάτισε μίαν ἄλλην Σουλιώτισσαν, τὴν Δέσπω :

Ἀχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.

— Μῆνα σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ;

— Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται κι οὐδὲ σὲ χαροκόπι·

ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

Ἀρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργο.

— Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα· δὲν εἶναι ἐδῶ τὸ Σούλι· ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

— Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα, ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκανε, δὲν κάνει.

Δαυλὶ στοῦ χέρι ν' ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κρᾶζει :

— Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μου, ἀγκαλιαστῆτε, Καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε—κι ὅλες φωτιά γινῆκαν.

N. A. Κοτιόπουλος

Η ΠΡΩΤΗ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

ΕΙΣ τὸ ταπεινὸν χωρίον Πιάδα, παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἐπί-
δαυρον, ἔγινεν ἡ πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλή-
νων. Αἱ ἐργασίαι τῆς ἡρχισαν τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1821. Ἀπὸ
ὅλην τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα εἶχον ἔλθει ἀντιπρόσω-
ποι, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο «παραστάται».

Ἡ συνάθροισις αὕτῃ τόσων ἐκλεκτῶν πατριωτῶν ἀπὸ
ὅλην τὴν Ἑλλάδα, πρώτην φορὰν μετὰ τόσους αἰῶνας δου-
λείας, ἐπροκάλει βαθὺ αἶσθημα συγκινήσεως. Δάκρυα χαρᾶς
ἔρρεον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν πάντων, ἀντηλλάσσοντο δὲ χαρμό-
συνοι ἀσπασμοὶ ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως.

Δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ τόπος τῆς συγκεντρώσεως.
Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰς τὸ μικρὸν χωρίον δὲν ὑπῆρχεν οἴκημα κατάλ-
ληλον νὰ περιλάβῃ τόσα ἄτομα, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν,
ὅτι ἡ συνεδρίασις ἐγίνετο ἐντὸς ναοῦ τινος ἢ ἐν ὑπαίθρῳ,
κατὰ τὸ ἀρχαῖον σύστημα.

Ὁ ὄρκος τῶν πληρεξουσίων ἦτο ὁ ἑξῆς:

«Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς Τρισυποστάτου Θεότητος
καὶ εἰς τὸ σεβαστὸν ὄνομα τῆς Πατρίδος νὰ συσχεπτώμεθα
ἐν εὐκρινεῖᾳ καθαρᾷ καὶ ἀδελφικῇ ἀγάπῃ, ἀδιαφοροῦντες
περὶ τῶν προσωπικῶν συμφερόντων μας καὶ φροντίζοντες
μόνον περὶ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἑλλάδος συμφέροντος».

Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἐξελέγη ὁ Ἀλέξανδρος Μαν-
ροκορδάτος. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ Συνέλευσις ἐψήφισε τὸ πρῶ-
τον Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀκόλουθος εἰσαγωγή του
εἶναι ὑπέρροχος:

«Ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγίας καὶ Ἀδαιορέτου Τριάδος.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, τὸ ὑπὸ τὴν φρικτῶδῃ Ὀθωμανι-
κῇ δυναστείᾳ, μὴ δυνάμενον νὰ φέρῃ τὸν βαρύτετον καὶ

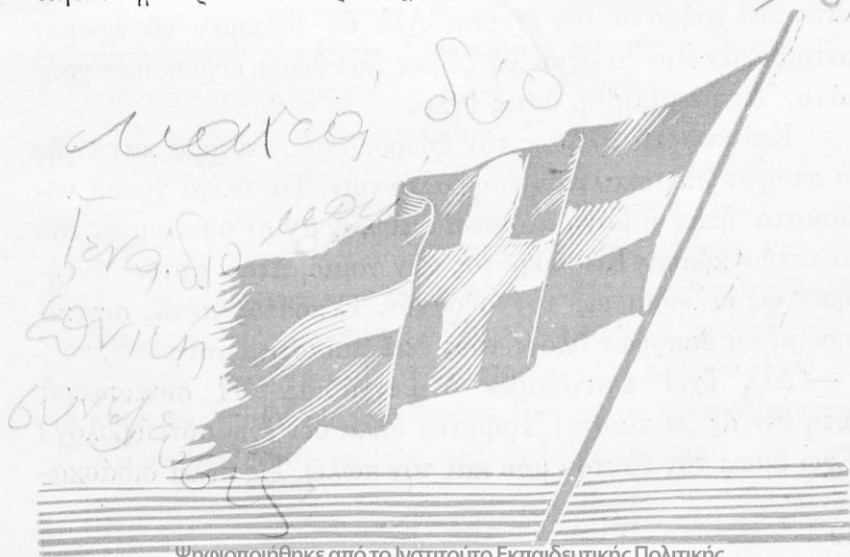
ἀπαρδειγμάτιστον ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ ἀποσεΐσαν αὐ-
τὸν μὲ μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων
Παραστατῶν του, εἰς Ἑθνικὴν συνηγμένων Συνέλευσιν, ἐνώ-
πιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν καὶ
ἀνεξαρτησίαν.

Ἐν Ἐπιδαύρῳ τῇ 1 Ἰανουαρίου 1822 καὶ Α' τῆς Ἀνε-
ξαρτησίας».

Εἰς τὸ Σύνταγμα ὀρίζεται τὸ κυανοῦν καὶ λευκὸν ὡς τὰ
ἐπίσημα χρώματα τῆς Σημαίας μας. Ὅταν ἐτελείωσαν αἱ ἐρ-
γασίαι τῆς Συνελεύσεως, αὕτη τὸ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ἑλλη-
νικὸν λαὸν μὲ τὰς ἐξῆς συμβουλάς:

«Τῆς μὲν Ἑθνικῆς Συνελεύσεως ἐπερατώθη τὸ ἔργον καὶ
διαλύεται σήμερον· ἔργον δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι νὰ
φανῇ εὐπειθὴς καὶ ὑπάκοος εἰς τοὺς Νόμους καὶ τοὺς ἐκτελε-
λεστάς τῶν Νόμων Ἑλλήνας!

Εἶπατε πρὸ ὀλίγου, ὅτι δὲν θέλετε δουλείας... Ἀλλὰ
μόνη ἡ μεταξὺ σας ὁμόνοια καὶ ἀκριβὴς ὑποταγὴ εἰς τὴν Διοί-
κησιν ἡμπορεῖ νὰ στερεώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν σας...»

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΚΑΤΑ τὸ 1826 ὁ Γεννάδιος, εὐρισκόμενος εἰς Ναύπλιον, εἶδε συγκεντρωμένους, πειναλέους καὶ δυστυχεῖς, τοὺς ἥρωας τοῦ Μεσολογγίου· ἐζήτουν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς θυσίας των, ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφοῦν καὶ πυρίτιδα διὰ νὰ πολεμήσουν. Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις ἐστερεῖτο τῶν πάντων.

Περίλυπος καὶ περίτρομος συνέρρεεν ὁ λαὸς εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα καὶ οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ.

Τότε ὁ Γεννάδιος ἀνεπήδησεν εἰς τὴν ρίζαν μεγάλης πλατάνου, εὐρισκομένης εἰς τὸ κέντρον τῆς πλατείας, ἔρριψε φλογερὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ πλήθους καὶ ἀνέκραξε μεγαλοφώνως:

— Ἡ Πατρίς καταστρέφεται, ὁ πόλεμος χάνεται, ἡ ἐλευθερία ἀποθνήσκει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια ταχεῖα. Πρέπει οἱ ἄνδρες αὐτοί, οἱ ὅποιοι μᾶς περιστοιχίζουν, νὰ σπεύσουν ἐκεῖ, ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται χρήματα καὶ χρήματα δὲν ἔχομεν. Ἄλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἐλεύθεροι, εὐρίσκομεν χρήματα. Ἄς μὲ μιμηθῇ, ὅστις θέλει.

Καὶ ἐνῶ τὸ πλῆθος τὸν χειροκροτοῖ, ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ πτωχὸν διδασκαλικὸν του βαλάντιον. Τὰ ὀλίγα χρυσᾶ νομίσματα ἦσαν ἡ μόνη περιουσία του, ἦσαν αἱ οἰκονομίαι του πολυετῶν κόπων. Καὶ ὁ κρότος τῶν νομισμάτων αὐτῶν ἀντήχησεν ὡς μελωδία εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ κρότος αὐτὸς συνεκίνησε μέχρι δακρύων ὅλους τοὺς ἐκεῖ παρισταμένους.

— Ἄλλ' ὄχι! ἐπανάλαβεν ὁ Γεννάδιος. Ἡ συνεισφορὰ αὕτη δὲν ἀξίζει τίποτε! Χρήματα ἄλλα δὲν ἔχωμεν οὐτε ὀβολόν! Ἔχω ὁμῶς τὸν ἑαυτόν μου καὶ τὸν πωλῶ. Τίς θέλει διδάσκα-

λον διὰ τὰ τέκνα του ἐπὶ τέσσαρα ἔτη; Ἄς καταβάλῃ τοὺς μισθοὺς μου.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἠῤῥησαν τὴν συγκίνησιν τοῦ λαοῦ· ὅλοι ἔκλαιον. Ὅλοι προσέφερον, ἄλλος χρήματα, ἄλλος κόσμημα, ἄλλος ὄπλον. Εἰς ὀλίγον διάστημα συνελέγησαν ἀρκετὰ χρήματα διὰ τὰς σπουδαιοτάτας ἀνάγκας. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συνέλθουν καὶ αὖριον εἰς τὰς ἐκκλησίας, διὰ νὰ προσφέρουν καὶ αἱ κυρίαί ὅ,τι ἠδύναντο. 79

Ἀπὸ βαθυτάτης πρωΐας ὁ Γεννάδιος ἐπερίμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· ἡ λειτουργία ὅμως ἐτελείωσε καὶ αἱ κυρίαί δὲν ἐφάνησαν, πλὴν ἐλαχίστων. Πλήρης ὀργῆς ὁ Γεννάδιος ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τοὺς παρισταμένους μαθητὰς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ εἶπε μὲ φωνὴν συνταράξασαν τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας:

— Δυστυχισμένα παιδιά, σᾶς ἐγκατέλειψαν αἱ μητέρες σας! Ζεύρουν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς σφάζει καὶ αἰχμαλωτίζει· ὅτι αὖριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς αἰχμαλώτους· ἀλλ' ἀδιαφοροῦν, λυπούμεναι ὀλίγον χρυσόν. Ἄλλος προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τὸν Θεόν. Γονατίσατε νὰ τὸν παρακαλέσητε διὰ τὴν σωτηρίαν σας.

Τὰ παιδιά ἐγονάτισαν ὅλα.

Ἀποκαλύψας τότε τὴν κεφαλὴν του ὁ Γεννάδιος καὶ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν οὐρανόν, εἶπε:

— Ὑψιστε Θεέ! Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθώων καὶ ὀρφανῶν μὴ ἐγκαταλείψῃς τὰ παιδιά ταῦτα. Σῶσον αὐτὰ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς αἰχμαλωσίας. Αἱ μητέρες των τὰ ἐγκατέλειψαν. Ἐπίβλεπον ἐπ' αὐτὰ καὶ ἐπίβλεπον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Χάρισον εἰς αὐτὰ τὸν ἥλιον τῆς ἐλευθερίας. Βοήθησον τὰ παιδιά ταῦτα νὰ γίνουν ἐλεύθεροι πολῖται καὶ καλοὶ χριστιανοί. Ἄν ὅμως

εἶναι πεπρωμένον νὰ βλάψουν τὴν πατρίδα των, παράδωσε καὶ αὐτὰ καὶ ἐμὲ εἰς τὴν μάχαιραν τοῦ ἐχθροῦ, πρὶν ἰδωῖν ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος τὴν ταπείνωσιν!

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐρρίφθη ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀφήσας τὸν λαὸν κατὰπληκτον καὶ χύνοντα ἄφθονα δάκρυα. Αἱ συνεισφοραὶ ἐπανελήφθησαν ἀμέσως ἀφθονώτεραι. Αἱ κυρίαὶ ἔστελλον μετὰ πάσης προθυμίας ὄχι μόνον χρήματα, ἀλλὰ καὶ κοσμήματα καὶ αὐτοὺς τοὺς νυμφικοὺς δακτυλίους των.

Μὲ τοὺς ἐράνους αὐτοὺς ἐξωπλίσθη στρατὸς ὑπὸ τὸν ἔνδοξον Καραϊσκάκην, ὅστις ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὴν Ἐπαναστασίαν. Ἦτο ὅμως μεγάλη ἀνάγκη ἱππικοῦ. Καὶ ἱππικὸν δὲν ὑπῆρχεν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Γεννάδιος ἐπενέβη.

Διὰ κηρύκων ἐκάλεσε τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου ὑπὸ τὴν ἱστορικὴν πλάτανον. Ἀνυπόμονος νὰ ἀκούσῃ τὸν ἀγαπητὸν ῥήτορα, συνεκεντρώθη ὅλος ὁ λαὸς ἐκεῖ. Ὁ Γεννάδιος, ἀφοῦ παρέστησε τὴν ἀνάγκην τοῦ ἱππικοῦ, ἐπρόσθεσεν:

Ἐἰς ἄλλα ποῦ θέλομεν εὑρεῖ τοὺς ἵππους; Ἐδῶ βλέπω πολλοὺς προὔχοντας καὶ ὀπλαρχηγοὺς τρέφοντας ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς ἵππους χάριν διασκεδάσεως. Ὅστις ἔχει ἵππον μόνον δι' ἐπίδειξιν καὶ δὲν τὸν προσφέρει εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος εἶναι ἀνάξιος νὰ λέγεται προὔχων ἢ ὀπλαρχηγός. Διὰ τῶν ἵππων αὐτῶν δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἱππικὸν τοὺς λαμβάνομεν;

— Τοὺς λαμβάνομεν, ἀπεκρίθη ὁ λαός.

— Καὶ ἂν δὲν μᾶς τοὺς δώσουν, τοὺς λαμβάνομεν διὰ τῆς βίας;

— Τοὺς λαμβάνομεν διὰ τῆς βίας, ἀπεκρίθη ὁ λαός.

— Ἐμπρός λοιπόν! διέταξεν ὁ Γεννάδιος.

Ἀλλὰ πρὶν προφθάσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλὴν τοῦ, τρια-
κόσιοι πεντήκοντα ἵπποι εἶχον ὀδηγηθῇ εἰς τὴν πλατεῖαν.

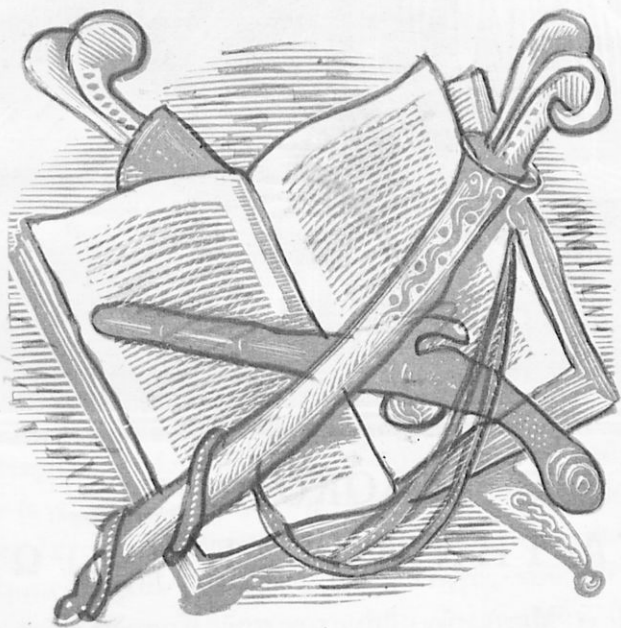
Τότε ἐκάλεσεν ὁ Γεννάδιος τὸν Χατζῆ-Μιχάλην καὶ τοῦ
εἶπεν :

— Σὺ εἶσαι ἄξιος νὰ διευθύνῃς τὸ ἱππικόν. Λάβε τοὺς
ἵππους τούτους, ὀργάνωσον τὸ ἱππικὸν καὶ ἀναχώρησον τά-
χιστα.

Ὁ ἐχθρὸς ἐνίκηθη καὶ ἡ Πατρις ἐσώθη.

(Διασκευὴ Δ. Κοιτογιάννη)

Κ. Σάθας

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

Γεωργός. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου ἐξελέγη
βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ὁ Ὅθων, ὁ ὁποῖος ἔφθα-

σεν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἐγκατεστάθη. Σιγὰ σιγὰ μὲ τὴν βοήθειαν ὅλων ἐπεκράτησεν εἰς τὸ μικρὸν βασιλεῖον ἢ τάξις καὶ ὁ λαὸς ἐπεδόθη εἰς τὰς εἰρηνικὰς του ἐργασίας.

Ὁ Κολοκοτρώνης εἶδε τώρα νὰ ἐκπληρώνεται καὶ ἡ τελευταία του ἐπιθυμία διὰ τὴν πατρίδα: Νὰ ἐπικρατῇ τάξις καὶ νὰ παιδαρχοῦν οἱ πολῖται εἰς τοὺς νόμους. Ἀπεσῆρθη λοιπόν, εὐχαριστημένος πλέον, εἰς ἓν μικρὸν κτῆμα, πού εἶχε πλησίον τῆς πρωτευούσης, καὶ ἐκεῖ παρέμενεν ἐργαζόμενος ὡς ὁ τελευταῖος γεωργός.

«...Ὅσον ἡμπόρεσα — λέγει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του — ἔκαμα τὸ χρέος μου εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐγὼ καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά μου. Εἶδα τὴν πατρίδα μου ἐλευθέραν, εἶδα ἐκεῖνο πού ἐποθοῦσα καὶ ἐγὼ καὶ ὁ πατέρας μου καὶ ὁ πάππος μου καὶ ὅλη ἡ γενεά μου καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες... Εἶδα τάξιν... Δὲν ἔκανε ὁ καθένας ὅ,τι ἤθελε...

» Ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω εἰς ἓνα περιβόλι, ὅπου εἶχα ἔξω ἀπὸ τὸ Ναύπλιον ἐπὶ γὰ, ἐκάθισα καὶ ἐπερνοῦσα τὸν καιρὸν μου καλλιεργῶν εὐχαριστούμην νὰ βλέπω νὰ προοδεύουν τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ μικρὰ δένδρα, ὅπου ἐφύτευα μὲ τὰ χέρια μου...»

Μέσα ἀπὸ τὰ ἀπλᾶ αὐτὰ λόγια δύο πράγματα φαίνονται καθαρά: Τὸ χρέος καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, πού τὰ θεωρεῖ ὡς πρώτην καὶ κυρίαν ὑποχρέωσιν τοῦ πολίτου καὶ δεύτερον ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν γεωργίαν καὶ ἡ χαρά, πού δοκιμάζει ὁ γεωργός, ὅταν βλέπῃ νὰ καρποφοροῦν οἱ κόποι του.

Δὲν ἐγνώριζε βεβαίως ἀρχαίαν ἱστορίαν, ἀφοῦ δὲν ἤξευρε γράμματα. Καὶ ὅμως ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Μωριά δὲν ἔκαμνε παρὰ ὅ,τι ὁ πρόγονός του ὁ Φιλοποίμην, ὁ παλαιὸς στρατηγός — ἀρχιστράτηγος σημερινός — τῆς Ἀχαϊκῆς συμπο-

λιτείας. Ἀντήλλασεν εὐχαρίστως τὴν πάλαν καὶ τὸ καριοφίλι μὲ τὴν ἀξίνην, ὅπως ἐκεῖνος τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα μὲ τὴν σκαπάνην. Διότι καὶ τὰ δύο μεγάλα τέκνα τῆς Πελοποννήσου ἐπίστευον, ὅτι τὰ ἐντιμότερα χρήματα τὰ κερδίζει κανεὶς μόνον μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς.

Δι' αὐτό, ἀφοῦ ἐξετέλεσε τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον, χωρὶς νὰ τὸ θεωρῇ ὡς προσβολὴν διὰ τὸ μέγαλον ἀξίωμα του, ἤρχισε τώρα εἰς τὰ γηρατεῖά του, πού ἦτο ἡσυχος καὶ ἐλεύθερος, νὰ καλλιεργῇ τὸ κτῆμά του, διὰ νὰ ζῇ, ἀντὶ νὰ ζητῇ ἀποζημιώσεις καὶ ἀμοιβὰς ἀπὸ τὴν πατρίδα.)

Ἡ διαθήκη του. Ὅταν αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν ἡ ὀριστικὴ πρωτεύουσα τοῦ νεαροῦ βασιλείου, ὁ Κολοκοτρώνης, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι ἐκλεκτοὶ τοῦ Ἑθνους, ἐγκατεστάθη ἐδῶ. Φυσικὸν εἶναι νὰ φαντασθῇ κανεὶς, ὅτι, κουρασμένος πλέον ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰ βάσανα τοῦ πολέμου, θὰ ἐζήτησε νὰ ἀναπαυθῇ καὶ νὰ ἡσυχάσῃ.

Κάθε ἄλλο ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι ἀεικίνητος καὶ ἀκούραστος, χωρὶς νὰ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν παλαιὰν ζωτικότητά του. Πότε ἐπεσάτει κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Πανεπιστημίου, πού ἦτο ἴσως ἡ μεγαλυτέρα χαρὰ τῆς ζωῆς του, καὶ πότε ἔτρεχεν εἰς ὅλην τὴν πόλιν νὰ τὴν περιεργασθῇ. Ἦτο ἐξαιρετικὰ εὐχαριστημένος νὰ βλέπῃ καὶ νὰ χαίρεται τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα· τὰ ἡσθάνετο ὡς ζωντανὰ πλάσματα νὰ τοῦ ὁμιλοῦν διὰ τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὰ 1838, τὸν Νοέμβριον, εἶχον ἐκδράμει εἰς τὴν βραχὴ Πνύκα οἱ μαθηταὶ τοῦ μοναδικοῦ Γυμνασίου τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἔτυχε νὰ κάμῃ καὶ ὁ Γέρος τοῦ Μωριά τὸν συνηθισμένον του περίπατον εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον, πού ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὡς ἐκκλησία τοῦ

δήμου. Οἱ μαθηταὶ—οἱ περισσότεροι ἦσαν ἄνδρες μὲ μουστά-
κια — τὸν ἐκύκλωσαν μὲ σεβασμόν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ νὰ χα-
ροῦν ἀπὸ πλησίον τὸν ἀνίκητον στρατηγὸν καὶ φημισμένον
σοφὸν γέροντα.

Ὁ Κολοκοτρώνης ἠὺχαριστήθη πολὺ μὲ τοὺς μαθητάς,
οἱ ὅποιοι τοῦ ἐδείκνυνον τόσῃν ἀγάπῃν, καὶ ἠθέλησε νὰ ἀντα-
ποδώσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς φιλοτίμους νέους τὴν στοργὴν μὲ
κάτι ὠφέλιμον. Ἀνέβη λοιπὸν εἰς ἓνα βράχον καὶ τοὺς ὠμί-
λησεν :

— Ἐγώ, παιδιά μου, εἶπε, κατὰ κακὴν μου τύχην ἔμεινα
ἀγράμματος καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἤμπορῶ νὰ τὰ εἰπῶ ὥραϊα, ὅπως
οἱ σοφοὶ καθηγηταὶ σας. Αὐτὸ μονάχα ἤμπορῶ νὰ σᾶς εἰπῶ:
Αἱ γνώσεις σας νὰ μὴ γίνουν ποτὲ ὄργανον διὰ τὰ ἀτομικά
σας συμφέροντα· νὰ ἀποβλέπετε πάντοτε εἰς τὸ συμφέρον
ὅλων, μέσα εἰς τὸ ὅποιον ὑπάρχει καὶ τὸ ἀτομικὸν τοῦ κα-
θενός...

Ἐμεῖς ἠλευθερώσαμεν τὴν πατρίδα ἀπὸ τὸν τύραννον,
καὶ σεῖς τώρα μὲ τὴν σειρὰν σας νὰ τὴν κάμετε πολιτισμένην
μὲ τὰ ἔργα σας καὶ μεγάλην μὲ τὰ φῶτά σας. Διὰ νὰ γίνῃ
ὅμως αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχετε πάντοτε ὁμόνοιαν, ν' ἀγαπᾶτε τὴν
θρησκείαν μας καὶ νὰ λατρεύετε τὴν ἐλευθερίαν!

Οἱ μαθηταὶ ἤκουσαν μὲ προσοχὴν τὸν σοφὸν Νέστορα
τοῦ ἀγῶνος καὶ δακρυσμένοι τοῦ ἐφίλησαν ἀποχωροῦντες τὴν
χεῖρα. Εἶχον χαράξῃ εἰς τὰς καρδίας των τὰ ὀλίγα αὐτὰ λό-
για, ποὺ ἦσαν ἡ διαθήκη τοῦ Γέρου τοῦ Μωρῆ πρὸς τὸ
Ἕθνος καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς νέους.

Ν. Α. Κοτόπουλος

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΣΤΙΓΜΑΙ ΤΟΥ ΜΙΑΟΥΛΗ

¹**Τ**ΟΝ Μιαούλη βαρέως ἀσθενούντα ἐπεσκέφθη ὁ Βασιλεὺς Ὁθων. Ὁ ψυχorroαγῶν θαλασσομάχος ἀνακαθίσας ἐπὶ τῆς κλίνης εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα:

— Δὲν μοῦ μένουν πλέον εἰμὴ μόνον ὀλίγαι στιγμαὶ ζωῆς. Βλέπω τὸν θάνατον ἔμπροσθέν μου, ἀλλὰ τὸν βλέπω μὲ πλήρη ἀταραξίαν ψυχῆς καὶ ἀποχαιρετῶ τὸν κόσμον εὐχαριστημένος. Ὅσα ἐπεθύμησα εἰς τὴν ζωὴν μου τὰ ἀπήλυσσα. Εἶδον τὴν πατρίδα ἐλευθερωμένην ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὴν βαρβαρότητα. Εἶδον τὸν Ἑλληνικὸν Θρόνον ἀνεγειρόμενον ἐν μέσῳ τῶν ῥεπιπίων τῆς πατρίδος. Εἶδον τέλος τὴν Μεγαλειότητά Σου ἀναβαίνουσαν εἰς τὸν θρόνον, τὸν ὁποῖον ἡ Θεία Πρόνοια τῆς εἶχε προωρισμένον. Ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος ἡσφαλίσθη διὰ πάντα· δὲν μοῦ μένει τίποτε πλέον νὰ ἐπιθυμήσω εἰς τὴν ζωὴν.)

Αἱ τιμαὶ, μὲ τὰς ὁποίας ἡ Μεγαλειότης Σου μὲ ἀντήμειψε διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ αἱ τιμαὶ τὰς ὁποίας ἀπήλυσσα ἐν Βαυαρίᾳ παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας καὶ σεβαστοῦ πατρὸς Σου, ἐπεσφράγισαν τὴν εὐτυχίαν τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ζωῆς μου.

Σοῦ συνιστῶ, Μεγαλειότατε, τοὺς συναγωνιστάς μου· δὲν ἐπολέμησαν μόνον μὲ τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πείναν καὶ μὲ τὴν δίψαν καὶ παντὸς εἶδους στερήσεις, ἕως οὗ νὰ ἴδουν τὴν ἡμέραν τῆς ἐλευθερίας.

Σοῦ συνιστῶ ὁμοίως, Μεγαλειότατε, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μου. Τοὺς ἀφίνω κληρονομίαν τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸν θρόνον Σου καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα.)

Οἱ Ἕλληνες, Μεγαλειότατε, ἦσαν προωρισμένοι καὶ εἰς

τοὺς παλαιοὺς καὶ εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους νὰ κατορθώ-
σωσι μὲ μικρὰ μέσα μεγάλα ἀποτελέσματα· ἦσαν ὅπως πάντο-
τε χωρισμένοι, ἄλλοτε ἀπὸ τὰ μικρὰ σύνορα τῶν χωριστῶν
βασιλείων καὶ ἄλλοτε ἀπὸ ἐμφυλίου διαφοράς καὶ φιλονικίας.
Σήμερον ὅμως εἶναι ἠνωμένοι ὅλοι ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν Σου.)

Δέξου, ὦ Βασιλεῦ, καὶ τελευταίαν φορὰν τὰς θερμὰς εὐ-
χάς, τὰς ὁποίας ἀναπέμπω πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν κραταίω-
σιν τοῦ θρόνου Σου καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ Σου.)

Εἰς ταῦτα πολὺ συγκεκινημένος ἀπήντησεν ὁ Βασιλεὺς :
— Δὲν δύναμαι νὰ σοῦ ἐκφράσω πόσον ἐπιθυμῶ νὰ δια-
τηρηθῇ ἐπὶ πολὺν ἀκόμη καιρὸν ἡ ζωὴ σου διὰ τὴν εὐτυχίαν
τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ νὰ σὲ βλέπω πλησίον μου καὶ νὰ ἀκούω
τὰς φρονίμους συμβουλὰς σου.

Θὰ ἐκτελέσω μὲ πολλὴν προθυμίαν τὰς ἐπιθυμίας σου.
Ἡ ζωὴ σου ἐστάθη σωτήριος διὰ τὴν Πατρίδα καὶ ἔνδοξος
διὰ σὲ καὶ τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου ἑνὸς τοιούτου πολεμιστοῦ εἶναι
πολὺ θλιβερὰ καὶ διὰ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ διὰ τὸν Βασι-
λέα του. Καὶ ὁ πατὴρ μου θὰ αἰσθανθῇ τὴν ἰδίαν μὲ ἐμὲ λύπην.

Μὲ εὐχαρίστησιν ἐκφράζω τὴν βαθυτάτην μου εὐγνωμο-
σύνην διὰ τὰς ἐξόχους ὑπηρεσίας σου πρὸς τὴν ἀγαπητὴν μας
Πατρίδα.)

ΕΥΑΓΓΕΛΗΣ ΖΑΠΠΑΣ

Στρατιώτης. < Εἰς ἓν μικρὸν χωρίον τῆς Ἡπείρου, τὸ Λάμπορον, ἐγεννήθη τὸ 1800 ἀπὸ γονεῖς πτωχοὺς ἓνα ἀγόρι, τὸ ὁποῖον ἐβάπτισαν Βαγγέλην. Τὸ παιδί ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμεγάλωνε καὶ ἦτο ἔξυπνον, ζωηρόν, φιλότιμον. Γράμματα ὁ Βαγγέλης Ζάππας δὲν ἔμαθε πολλά, διότι τὸ μικρὸν χωρίον του δὲν εἶχε σχολεῖον. Ὅσα ἔμαθε, τὰ ἔμαθε μόνος του ἢ ἐρωτῶν τὸν ἱερέα, ὁ ὁποῖος τὰ ἥξευρε καὶ αὐτὸς ὀλίγα.>

Ἀλλὰ περισσότερον καὶ ἀπὸ τὰ γράμματα ἠγάπα ὁ Βαγγέλης τὰ ὄπλα· ἀπὸ μικρὸς ἦτο λαμπρὸς σκοπευτής. Δὲν θὰ εἶχεν ὑπερβῇ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅταν τὸν ἐστρατολόγησεν ὁ Ἀλῆ-πασᾶς καὶ τὸν ἔστειλε φρουρὸν εἰς ἓν φρούριον, πλησίον τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ ἔμεινεν ὁ Βαγγέλης ἀκριβῶς ἑπτὰ ἔτη· ἔγινεν εἴκοσι ἐτῶν καὶ ἦτο ὁ πρῶτος εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν εὐφυΐαν.

Τὸ 1820 ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Ὁ Σουλτάνος ἀρχιστράτηγον ἔστειλε τὸν Πασόμπην. Τότε ὁ Πασόμπης ἐκάλεσεν ἐξ ὀνόματος τοῦ Σουλτάνου τοὺς ἀνδρεῖους Σουλιώτας· ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ ἐστέναζον οἱ ἄμοιροι εἰς τὴν ξενιτειὰν καὶ μὲ λαχτάραν ἐκοίταζαν ἀπὸ τὴν Λευκάδα τὰ βουνὰ τῆς ἀγαπημένης πατρίδος των. Ὑπεσχέθη νὰ τοῖς ἀποδώσῃ ἐλευθέραν τὴν ἡρωικὴν των πατρίδα, ἂν τὸν βοηθήσουν. Οἱ Σουλιῶται ἔτρεξαν προθύμως, ἠνώθησαν μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου, ἐπολέμησαν, ὅπως πάντοτε, ἡρωικὰ καὶ ἐκυρίευσαν ἀρκετὰς πόλεις.

Ἀλλ' ὁ Πασόμπης δὲν παρέδιδε τὸ ποθητὸν Σούλι εἰς τοὺς Σουλιώτας· καὶ οἱ Σουλιῶται δυσηρεστημένοι ἐστρατοπέδευαν χωριστὰ ἀπὸ τὸ σουλτανικὸν στράτευμα. Τότε ὁ Ἀ-

λῆς ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν καὶ νὰ ἐλκύσῃ τοὺς Σουλιώτας μὲ τὸ μέρος του.

Ἐχάλεσε λοιπὸν τὸν ἀρχηγὸν των νὰ συνεννοηθοῦν· καὶ μίαν νύκτα ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ἐπέρασε μὲ ἓν μονόξυλον εἰς τὴν μικρὰν νῆσον τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου τότε εἶχε τὴν κατοικίαν του ὁ Ἀλῆς. Ἡ συμφωνία ἐγένετο εὐκόλως, διότι οἱ Σουλιῶται ἄλλο τι δὲν ἐζήτουν ἢ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του. Τὴν 6^{ην} δὲ Δεκεμβρίου 1820, ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μία συμπτύροκροτῆσις τριακοσίων σουλιωτικῶν ὀπλων ἐδόνησε τὸν ἀέρα καὶ τὴν βροντὴν των ἐπανέλαβον τὰ πέριξ βουνά. Ταυτοχρόνως μία δυνατὴ φωνὴ ἐβροντοφώνησε πρὸς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον :

— Ἔ, σεῖς! Ἀπὸ τώρα καὶ ἐδῶ ἔχομεν πόλεμον! Σᾶς τὸ λέγω ἐγὼ, ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, διὰ νὰ μὴ μὲ νομίζετε ἄπιστον. /

Τὴν συμπτύροκροτῆσιν ἐκείνην καὶ τὴν φωνὴν ἤκουσεν ὁ Βαγγέλης· ἔμαθεν, ὅτι οἱ Σουλιῶται πολεμοῦν διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Ἀλῆ, ἀλλὰ προπάντων διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ φρούριον· τρέχει πρὸς τὸν Μπότσαρη, ὁ ὁποῖος τὸν δέχεται εἰς τὸ ὀνομαστὸν σουλιώτικον σῶμα του.

Ὁ Βαγγέλης ἦτο τότε ὠραῖος καὶ ὑψηλὸς νέος, μὲ μύστακα λεπτὰ καὶ ζωηροὺς ὀφθαλμούς, μὲ σῶμα εὐκίνητον, ἀληθινὸς λεβέντης. Τόσῃν ἀνδρείαν ἔδειξεν ἀμέσως, ὥστε ὁ Μπότσαρης τὸν ἔκαμε πρωτοπαλλήκαρόν του. Εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους, εἰς ὅλα τὰ τολμηρὰ κατορθώματα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ὁ Βαγγέλης ἦτο «τὸ δεξιὸν του χεῖρ». Τέλος μαζί του τὸν ἐπῆρεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον. 2)

◀ Ὃταν ὁ καπετὰν Ζέρβας ἡτοιμάσθῃ νὰ ἐκστρατεύσῃ μὲ

διακόσια παλληκάρια εἰς τὴν Ἑπειρον, ὁ Βαγγέλης ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν του τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς καὶ ἐπῆγε.

Οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν εἰς τὴν Σπλάντζαν. Τὸ Σούλι τώρα τὸ κατεῖχον οἱ Σουλιῶται, ἀλλὰ πολυάριθμος ἐχθρικός στρατός τὸ ἐπολιορκεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τοὺς πολιορκουμένους, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐκ συμφώνου κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς βράχους τοῦ Σουλίου καὶ οὗτοι ἀπὸ τὴν κοιλάδα.

Ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ διασχίσῃ τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον ἐκινδύνευε νὰ εὕρῃ σκληρὸν καὶ μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ Σουλιῶται.

— Παιδιά, λέγει ὁ καπετὰν Ζέρβας, ποίος πηγαίνει στὸ Σούλι;

Βαρεῖα σιωπὴ ἐπεκράτησε μερικὰς στιγμάς· οὔτε ἀναπνοὴ δὲν ἤκούετο. Ἐξαφνα ἐτινάχθη ἐπάνω ἓνα παλληκάρι.

— Ἐγὼ πηγαίνω. Εἶπε μὲ ἀπόφασιν.

Ἦτο ὁ Βαγγέλης.

— Ἄν πάῃ ὁ Βαγγέλης, πηγαίνω καὶ ἐγὼ μαζί του, λέγει ἄλλος ἀνδρεῖος.

Ὁ Βαγγέλης δὲν ἦτο μόνον ἀτρόμητος, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἔξυπνος. Ἐγνώριζεν, ὅτι οἱ πολιορκηταὶ εἶχον ραμαζάνι καὶ ὅτι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, πεινασμένοι καὶ ἐξηντλημένοι, ἐροῖπτοντο ὅλοι εἰς τὴν τροφὴν μετὰ τὴν νηστείαν τῆς ἡμέρας.

Ἐκεῖνην τὴν ὥραν ἐξέλεξεν ὁ Βαγγέλης διὰ τὸ τολμηρὸν σχέδιόν του. Ἐπροχώρησε μὲ τὸν σύντροφόν του, χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσουν, πλησίον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου· ἔπειτα ἐσκεπάσθη ὀλόκληρος μὲ χόρτα καὶ φύλλα δένδρων, ἔπεσε κάτω καὶ συρόμενος μὲ τὴν κοιλίαν διέσχισε τὸ ἐχθρικὸν στρα-

τόπεδον καὶ κατόπιν του ὁ σύντροφός του. Οἱ ἐχθροὶ ἀνύποπτοι κατ' ἀρχὰς δὲν ἐνόησαν τίποτε. Ἄλλ' ὅταν εἶδον νὰ προχωροῦν τὰ ζωντανὰ ἐκεῖνα δένδρα, τὰ πράσινα φαντάσματα, ἐτινάχθησαν ἐπάνω φωνάζοντες:

— Σουλιῶται! Σουλιῶται! Καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν. Τανζιμ

Ἄλλ' οἱ δύο ἀνδρεῖοι εἶχον ἤδη ἀπομακρυνθῇ. Ἀνωρθώθησαν, ἐπέταξαν νὰ χόρτα καὶ τὰ φύλλα καὶ ταχεῖς ὡς ἀστραπὴ εἰσώρμησαν εἰς τὸ δάσος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέβηκαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Κιάφας.

Φαντάζεσθε μὲ ποῖον ἐνθουσιασμόν τοὺς ὑπεδέχθησαν οἱ πολιορκούμενοι.

3 Ἡ φήμη τοῦ Βαγγέλη ἔφθασε παντοῦ. Καὶ ἡ ἐξουσία, πρὸς ἐκδίκησιν, συνέλαβε τὴν γραῖαν μητέρα του.

— Πές, πὼς δὲν τὸν ἔχεις παιδί πιά τὸν Βαγγέλη, ξέγραφέ τον, διὰ νὰ σωθῆς, τὴν συνεβούλευον μερικοὶ συγγενεῖς τῆς.

Ἄλλ' ἐκεῖνη, ἀληθινὴ μήτηρ ἥρωος, ἀπεκρίνετο:

— Ὁ Βαγγέλης εἶναι παιδί μου, τὸ καλύτερο παιδί μου, τὸ παιδί τῆς καρδιάς μου· δὲν τὴν φοβοῦμαι τὴν ἐξορία, μηδὲ τὴν φυλακή· δὲν τ' ἀπαρνοῦμαι τὸ παιδί μου.

Καὶ τὴν ἐφυλάκισαν εἰς τὸ φρούριον, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς τὴν μικρὰν νῆσον τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

Ὅταν ἔμαθε τὴν θλιβερὰν εἰδησιν ὁ Βαγγέλης, ἐλυπήθη κατὰκαρδὰ· ἐστέναξε καὶ εἶπεν:

— Ἡ μάνα μου στὴ φυλακὴ γιὰ μένα. Ὅλον τὸ αἷμα μου τὸ χύνω, νὰ μὴ πάθῃ μία τρίχα τῆς. Ἀλλὰ τί ὠφελεῖ αὐτὴ ἡ θυσία; ἡ μάνα μου γνωρίζει, πὼς τὴν ζωὴ μου τὴ χρεωστῶ στὴν πατρίδα· καὶ στὰ βασανιστήρια νὰ τὴνβάλουν καὶ ζωντανὴ νὰ τὴν ψήσουν, δὲν θὰ παραπονεθῇ.

Καὶ ὁ Βαγγέλης ἐξηκολούθησε νὰ ρίπτεται εἰς τοὺς κιν-

δύνους, ἕως οὗτου ἡ Ἑλλάς ἐγενεν ἐλευθέρα. Ἡ πατρίς ἐτίμησε τὸ ἥρωικόν τέκνον της, τὸν ἀνύψωσεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταξιάρχου, τοῦ ἐχάρισεν ἐθνικὰς γαίας.)

Ἀγρότης. Τώρα, ποὺ ἐπέρασεν ἡ λαχτάρα τῶν κινδύνων, ἐπερίσσευε μέσα του δύναμις, ποὺ δὲν εὗρισκεν εἰς τί νὰ τὴν μεταχειρισθῇ· ἤθελε νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς κάτι πολὺ μέγαλον. Ὁ Βαγγέλης ἤθελεν ἐνέργειαν, ζωὴν, κίνησιν.

Τὸ 1832 ἀφῆκε καὶ βαθμὸν καὶ ἐθνικὰς γαίας καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ χωρίον του, διὰ ν' ἀποχαιρετήσῃ τοὺς ἰδικούς του. Ἡσθάνθη τὴν καρδίαν του νὰ αἱματώνη, βλέπων τὸ χωρίον του σκλαβωμένον. Ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας εἶχαν ἀφήσει ἐλευθέραν ἀπὸ τὰς φυλακὰς τὴν γραῖαν μητέρα του. Ὁ Βαγγέλης ἐφίλησε μὲ δάκρυα τὴν χεῖρά της, ἐπῆρε τὴν εὐχὴν της, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν ξενιτειάν, εἰς τὴν Βλαχίαν. Ἐφθασεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον.

Χρήματα δὲν εἶχεν, ἀλλ' εἶχε μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις. Ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐνοικίασε τὰ κτήματα τῶν ἐκεῖ ἐλληνικῶν μοναστηρίων.

«Ἐδῶ εἰς τὴν Βλαχίαν, ἐσκέπτετο ὁ Βαγγέλης, ἡ γῆ ἔχει πρωτάκουστον εὐφορίαν, δίδει ἄφθονον καρπὸν καὶ ὅταν ἀκόμη τὴν καλλιεργοῦν ἔλκεινά· διατί νὰ μὴ δώσῃ πολὺ περισσότερον εἰς ἐμέ, ὅταν τὴν καλλιεργήσω μὲ σύστημα καὶ μὲ μέθοδον;»

Καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς φλογερᾶς ψυχῆς του.

Οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν πλησίων κτημάτων καὶ οἱ μεγαλοκτηματῖαι ἐνέπαιζον τὸν Βαγγέλην διὰ τοὺς νεωτερισμούς του καὶ τὴν «περιττὴν του δραστηριότητα». Ἀλλ' ὅταν ἦλθεν ἡ

ώρα τοῦ θερισμοῦ, ὅλοι τὸν ἐξήλευον· κανὲν κτῆμα δὲν εἶχε δώσει τόσον ἄφθονον καρπόν.

Τότε ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ ἐξαδέλφος του Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ πολὺ νέος, — ἦτο δεκατέσσαρα ἔτη μικρότερος τοῦ Βαγγέλη — μὲ τὴν εὐφυΐαν του καὶ τὴν δραστηριότητά του ἔγινε πολύτιμος βοηθὸς τοῦ ἐξαδέλφου του.

Αἱ ἐργασίαι προώδευον θαυμάσια. Ὁ Βαγγέλης ἐνοικίασε καὶ ἄλλα κτήματα. Τὸ ὄνομά του ἤρχισε νὰ φημίζεται. Τοὺς ἐντοπίους, ποὺ εἰργάζοντο τὰ κτήματά του, δὲν μετεχειρίζετο σκληρῶς ὡς σκλάβους, ὅπως ἄλλοι, ἀλλὰ μὲ φιλανθρωπίαν. Ἦτο πολὺ τίμιος εἰς τὰς δοσοληψίας του καὶ δίκαιος. Ἐπειδὴ μὲ τὴν ἰδικήν του καλλιέργειαν ἡ γῆ ἔδιδε περισσότερον καρπόν, οἱ ἐντόπιοι μεγαλοκτηματῖαι ἤρχοντο καὶ παρακάλουν τὸν Βαγγέλην νὰ ἐνοικιάσῃ τὰ κτήματά των· διότι ἐγνώριζον, ὅτι μὲ τὸν καιρὸν ἡ ἀξία των θὰ γίνῃ δέκα, εἴκοσι φορὰς μεγαλυτέρα.

Τὸ χορὴμα ἐγέμιζε τὸ χρηματοφυλάκιον τοῦ Βαγγέλη. Καὶ ὁ μεγαλουργὸς Ἡπειρώτης ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐνοικιάζῃ μόνον ξένα κτήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀγοράζῃ ἰδικά του.

Τὸ Βροσθένι ἦτο ἐκτεταμένον καὶ ὀνομαστὸν κτῆμα διὰ τὰς πολὺς εὐφόρους γαίας του· ἀλλ' ὁ ἰδιοκτήτης αὐτοῦ, ἀντὶ νὰ πλουτίσῃ, κατεστράφη καὶ ἀπέθανε· διότι ὁ ποταμός, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἐκεῖ πλησίον, μὲ τὰς συχνὰς πλημμύρας κατέστρεφε τὰ σπαρτὰ καὶ κατεπόντιζε τοὺς ὕδρομύλους.

Ὁ Βαγγέλης ἠγόρασε τὸ Βροσθένι ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀτυχοῦς ἰδιοκτήτου καὶ μὲ τὴν εὐφυΐαν του καὶ τὴν ὑπομονήν του τὸ μετέβαλε μετ' ὀλίγον εἰς ἐξόχως προσδοφόρον. Ἐστρεψεν εἰς ἄλλο μέρος τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ, ἥνοι-

ξε νέαν διέξοδον εἰς τὰ νερά, κατεσκεύασε μὲ κορμούς δένδρων,—διότι αἱ πέτραι εἶναι σπάνιαι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο—προχώματα.

Τοιοιτοτρόπως τὸ ἀτίθασον νερόν, τὸ ὁποῖον συχνὰ ἐγίνετο ἄγριον ὡς θηρίον, τὸ ἡμέρωσε καὶ ἀπὸ φοβερόν ἐχθρόν τὸ μετέβαλεν εἰς πολύτιμον φίλον. Εἰρηνικὸν τώρα καὶ εὐεργετικὸν ἐπότιζε τοὺς ἀπεράντους ἀγροὺς καὶ ἔστρεφε τοὺς τροχοὺς τῶν μύλων καὶ ἐσκόρπιζε τὴν εὐτυχίαν καὶ τὸν πλοῦτον. Οἱ ὑδρόμυλοι οὗτοι ἔσωσαν μίαν φορὰν τὴν Βλαχίαν ἀπὸ τὴν πείναν· οἱ ἄλλοι εἶχον καταστραφῇ ἀπὸ μεγάλας πλημμύρας καὶ οἱ μύλοι τοῦ Ἡπειρώτου Βαγγέλη ἤλθεον νύκτα καὶ ἡμέραν δωρεὰν δι' ὅλην τὴν Βλαχίαν!

Πατριώτης. Ὁ Βαγγέλης ἠγόρασε καὶ ἄλλα μεγάλα κτήματα καὶ ἔγινεν ἑκατομμυριοῦχος.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸν πλοῦτον καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν, δὲν ἐλησμόνησε τὴν πατρίδα του. Ἡ ἀγάπη του ἦτο καὶ τώρα τόσον μεγάλη, ὅσον εἰς τὴν νεότητά του. Τότε τῆς εἶχεν ἀφιερῶσαι τὴν ζωὴν του, τώρα ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ τῆς ἀφιερῶσῃ τὴν περιουσίαν του.

Ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν ἀκόμη συνέλθει ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἐρήμωσιν τῆς μακρᾶς σκλαβιάς καὶ τοῦ καταστρεπτικοῦ πολέμου. Ὁ Βαγγέλης, ὅστις ἐγνώριζεν ἐξ ἰδίας πείρας τὰ ἀγαθὰ τῆς γεωργίας, ἀπεφάσισε νὰ τὴν βοηθήσῃ. Ἐδωσεν ἀρκετὸν ποσὸν καὶ διωργανώθη τὸ 1859 ἡ πρώτη ἐκθεσις—τὰ «Ὀλύμπια»—εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος χίλιοι περίπου ἐκθέται ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος· διὰ πρώτην φορὰν ἐξετέθησαν ἐκεῖ διάφορα προϊόντα γεωργίας, κτηνοτροφίας καὶ βιομηχανίας.

Ὁ Βαγγέλης ἐνεθαρρύνθη ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἀπε-

φάσισε νὰ ἰδρῦσῃ καὶ ὠραῖον μεγαλοπρεπὲς κτίριον διὰ τὰ «Ὀλύμπια», ὥρισε δὲ νὰ γίνεταί κατὰ τετραετίαν ἐκθεσίς ὄλων τῶν προϋόντων τῆς ἑλληνικῆς δραστηριότητος καὶ νὰ βραβεύωνται τὰ καλύτερα.

Τὸ 1865 ἀπέθανεν ὁ Βαγγέλης. Ὅταν ἠνοιχθῇ ἡ ιδιόχειρος διαθήκη του, τότε ὁ κόσμος εἶδε μὲ θαυμασμόν ποίαν ἀγάπην εἶχεν ὁ Ζάππας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ὅλην τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἔθνος. Ἐκαμὲ καὶ ἄλλας δωρεάς· δὲν ἐλησμόνησεν ὅμως καὶ τὸ πτωχὸν χωρίον του.

Ἄλλ' ἀπὸ ὅλας τὰς διατάξεις τῆς διαθήκης του μία πρὸ πάντων φανερώνει τὴν μεγαλουργὸν ψυχὴν του :

«Ὅταν φανῇ Ἕλλην, λέγει ἡ διαθήκη, ὁ ὁποῖος νὰ ἐφεύρῃ μίαν μεγάλην ἐφεύρεσιν ἢ νὰ πράξῃ μέγαλον κατόρθωμα διὰ τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα, νὰ στεφανώνεται μὲ χρυσοῦν στέφανον καὶ νὰ λαμβάνῃ καὶ μέγα βραβεῖον πρὸς χαρὰν του καὶ ἀφοσίωσιν τῶν ὁμοίων του ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου»

Συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην του, τὰ ὁστὰ τοῦ Ζάππα μετεκομίσθησαν ἐκ Βλαχίας καὶ ἐτάφησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου τοῦ χωρίου του, ἢ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ εἰς ἓνα τοῖχον τοῦ Ζαπείου.

Κάθε ἐπισκέπτης τοῦ ὠραίου μεγάρου, ἀφοῦ διέλθῃ τὰ μαρμάρινα προπύλαια καὶ προχωρήσῃ εἰς τὴν ὠραίαν στρογγύλην στοὰν μὲ τοὺς ὑψηλοὺς κίονας, εἰς ἓνα τοῖχον δεξιὰ, εἰς ὕψος δύο περίπου μέτρων, ἐπὶ ἐρυθρᾷ πλακόσ, τὴν ὁποίαν περιβάλλει μαρμάρινον πλαίσιον, κάτωθεν χρυσοῦ στεφάνου ἀναγινώσκει :

ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΕΙΤΑΙ Η ΚΕΦΑΛΗ
ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΗ ΖΑΠΠΑ

(Διασκευὴ Ν. Α. Κομπούλου)

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης

Η ΧΑΡΤΟΣΑΚΚΟΥΛΑ

“Αγιον χῶμα Εἶναι μεγάλη ἐβδομάς τοῦ 1941 καὶ οἱ Γερμανοὶ σπεύδουν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν.

Εἰς τὸν Ναύσταθμον τῆς Σαλαμῖνος ἐπικρατεῖ ἡσυχία καὶ μόνον ὁ ρόγχος τῶν κυμάτων ἀκούεται. Τὰ πολεμικά μας τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ ἔχουν ἀναχθῇ μακρὰν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, διὰ νὰ ἀποφύγουν νὰ δώσουν συγκεντρωμένον στόχον εἰς τὰς καθέτους ἐφορμήσεις τῶν γερμανικῶν «Στούκας», τὰ ὁποῖα βομβαρδίζουν, χωρὶς διακοπὴν, κάθε πλοῖον καὶ κάθε συγκέντρωσιν. Ὁ σκοπὸς τῶν εἶναι ὄχι μόνον νὰ βυθίσουν τὰ πλοῖα, ἀλλὰ καὶ νὰ παραλύσουν κάθε ἐνέργειαν καὶ νὰ ἀνακόψουν τὸν ἀπόπλουν τοῦ στόλου διὰ τὴν Κρήτην ἢ τὴν Αἴγυπτον.

Καὶ ὅμως δὲν τὸ κατορθώνουν· διότι τὰ πλοῖα, μόλις ἐτοιμασθῶν, ἀποπλέουν τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο μὲ ὅλον τὸ πλήρωμά των, διὰ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα τῆς πατρίδος. Εἶναι βεβαίως πληγωμένη ἡ Ἑλλὰς θανασίμως ἀπὸ τὰς δύο αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ δὲν ἀπέθανε. Ζοῦν, διὰ νὰ ἐπουλώσουν τὰς πληγὰς τῆς καὶ νὰ τῆς ἀποδώσουν τὴν ἐλευθερίαν τῆς, οἱ Ἕλληνες, αἱ Ἑλληνίδες, τὰ Ἑλληνόπουλα.

Ἀλλὰ ἂν τὰ ἄλλα πολεμικά ἔχουν ἀναχθῇ εἰς τὰ ἀνοικτὰ νερά, ἐν τούτοις παραμένει ἀκόμη εἰς τὸν Ναύσταθμον ὁ Ἀβέρωφ, ὁ θρυλικὸς «γέρος», ἀτάραχος. Αἱ ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων δὲν τὸν τρομάζουν καὶ εἶναι ἑτοιμος νὰ μετρηθῇ μαζί των ὡς γηραιός, ἀλλὰ ἐξηγριωμένος λέων, κατὰ πλήθους τίγρεων, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐπιτίθενται. Θὰ παλαίση καὶ θὰ νικήσῃ ἢ θ' ἀφήσῃ τὸν τελευταῖον βρυχηθμὸν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Καὶ τώρα εὐρίσκεται ὑπὸ ἀτμὸν ἀνα-

μένων τὸν κυβερνήτην του, ὁ ὁποῖος ἀνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ λάβῃ διαταγὰς.

Ἕνας ἀνθυποπλοίαρχος τοῦ πληρώματος τοῦ Ἀβέρωφ, πού εἶχε καθυστερήσει εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀποχαιρετήσῃ τὴν οἰκογένειάν του, πλησιάζει βιαστικός, εἰς μίαν στιγμὴν, τὸ θεωρητὸν μὲ μίαν μικρὰν λέμβον προερχόμενος ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν.

— Γειά σου, Γιώργη, καὶ καλὴ ἀντάμωση· εἶπεν εἰς τὸν λεμβοῦχον· καὶ ἐπήδησε γρήγορος γρήγορος εἰς τὴν κλίμακα τοῦ πλοίου κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα μίαν χαρτοσακκούλαν.

— Γειά σου, καπετάνιο, καὶ γρήγορα νὰ μᾶς φέρετε τὴν Ἑλευθερίαν! εἶπε καὶ αὐτὸς καὶ ἀπεμακρύνθη.

Ὅταν ἀνέβῃ ὁ ἀνθυποπλοίαρχος, ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας τὸν ἠρώτησε:

— Τί καλὰ μᾶς φέρνεις στὴ σακκούλα;

— Χῶμα!

— Χῶμα; Καὶ τί τὸ θέλεις;

— Ναί, χῶμα! Τὸ ἐπῆρα ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν, πρὶν πηδήσω εἰς τὴν βάρκαν. Θέλω νὰ μοῦ θυμίσῃ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς δικούς μου, τὸ παιδί μου! Ἐκατάλαβες; ἀπήντησεν ὁ νεαρὸς ἀνθυποπλοίαρχος, ἐνῶ δάκρυα ἔβρεχον τὸ πρόσωπόν του.

— Ἄ, τώρα ἐνόησα! εἶπε συγκινημένος καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας.

Πράγματι ἡ μικρὰ χαρτοσακκούλα περιεῖχεν ὀλίγον χῶμα ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν Ἀττικὴν γῆν, πρὶν τὴν μολύνουν μὲ τὰ πόδια των οἱ κατακτηταί. Ἦτο τιμημένον χῶμα ἀπὸ τὸ Αἰγάλεων, πού ἤκουσεν ἄλλοτε τὸν παιᾶνα τῶν Σαλαμινομάχων.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ὁ κυβερνήτης τοῦ Ἀβέρωφ καὶ ἐπληροφορήθη διὰ τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος.

— Ὡραία! Θὰ εἶναι τὸ φυλακτό μας, εἶπε, ποῦ θὰ μᾶς προστατεύῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου. Εἶναι ἡ ἀγία ψυχὴ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διέταξε νὰ τὸ φυλάξουν πλησίον εἰς τὸ εἰκόνισμα τοῦ πλοίου.

Εἰς τὰ ξένα.

Ὁ σφριγηλὸς νικητὴς τῆς Ἑλλης, καὶ τώρα συνταξιούχος «γέρος», γίνεται νέος. Ὁ πόλεμος, νομίζει κανεὶς, τοῦ ἔδωσε νεανικὴν ὁρμήν. Φεύγει φανερὰ ἀψηφῶν τὰ Στούκας καὶ εἶναι ἕτοιμος μὲ τὰς ὁμοβροντίας τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβόλων του νὰ πείσῃ τοὺς Γερμανοὺς πιλότους, ὅτι αὐτὸς δὲν ἀστείεύεται. Ἡ ἑλὶξ τοῦ πλοίου ἀναποδογυρίζει τὰ γαλανὰ νερὰ καὶ ὁ Ἀβέρωφ ἀφήνει ὀπίσω του τὴν δοξασμένην νῆσον. Τὰ μάτια ὅλων εἶναι βουρκωμένα.

— Σοῦ ἀφήνομε γειά, πατρίδα, μάνα μας! Μὴν πικραίνεσαι· θὰ ξαναρθοῦμε γρήγορα ἐλευθερωταί.

— Στὸ καλὸ, στὸ καλὸ! Μὲ τὴν εὐχή μου!

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, κυβερνήτης, ἀξιωματικοὶ καὶ πλήρωμα ἐνόμισαν, ὅτι τὸ χῶμα τοῦτο ἦτο πολὺ βαρὺ καὶ ὁ Ἀβέρωφ δὲν ἠδύνατο νὰ βαστάσῃ τὸ φορτίον του. Τὸ παρέδωσαν λοιπὸν πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν ἐλληνικὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἐτοποθετήθη μὲ εὐλάβειαν ὥς ἱερὸν κειμήλιον ἐπάνω εἰς τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν μέσα εἰς μίαν χρυσοῦν λήκυθον.

Οἱ χρόνοι ἐπερνοῦσαν σκληροί. Εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὴν ὑπαιθρον, εἰς τὰ βουνά, εἰς τὴν ξενιτειάν, ὅλοι οἱ Ἕλληνες, καθεὶς μὲ τὴν δύναμίν του καὶ μὲ τὸν τρόπον του, εἰργάζοντο, ἐσαμπούταραν ἢ ἐπολέμουν μὲ θάρος καὶ μὲ ἐπιμονὴν μὲ ἕνα

μόνον σκοπόν: Νὰ γίνουν αἱ σφῦραι, πού θὰ ἔσπαζαν τὰ βάρβαρα δεσμά, μὲ τὰ ὁποῖα εἶχον ἀλυσοδέσει τὴν Ἑλλάδα οἱ τύραννοι.

Καὶ ὁ Ἀβέρωφ ἔκαμε τὸ καθήκον του· παρὰ τὰ γηρατειά του ἠϋλάκωνε τοὺς ὠκεανούς καὶ τὰς θαλάσσας, ὑπερήφανος καὶ νέος, καταφρονῶν τὸν ἐχθρόν. Εἰργάζετο καὶ αὐτὸς νυχθημερόν, διὰ ~~να~~ γίνουιν αἱ ποθηταὶ σφῦραι.

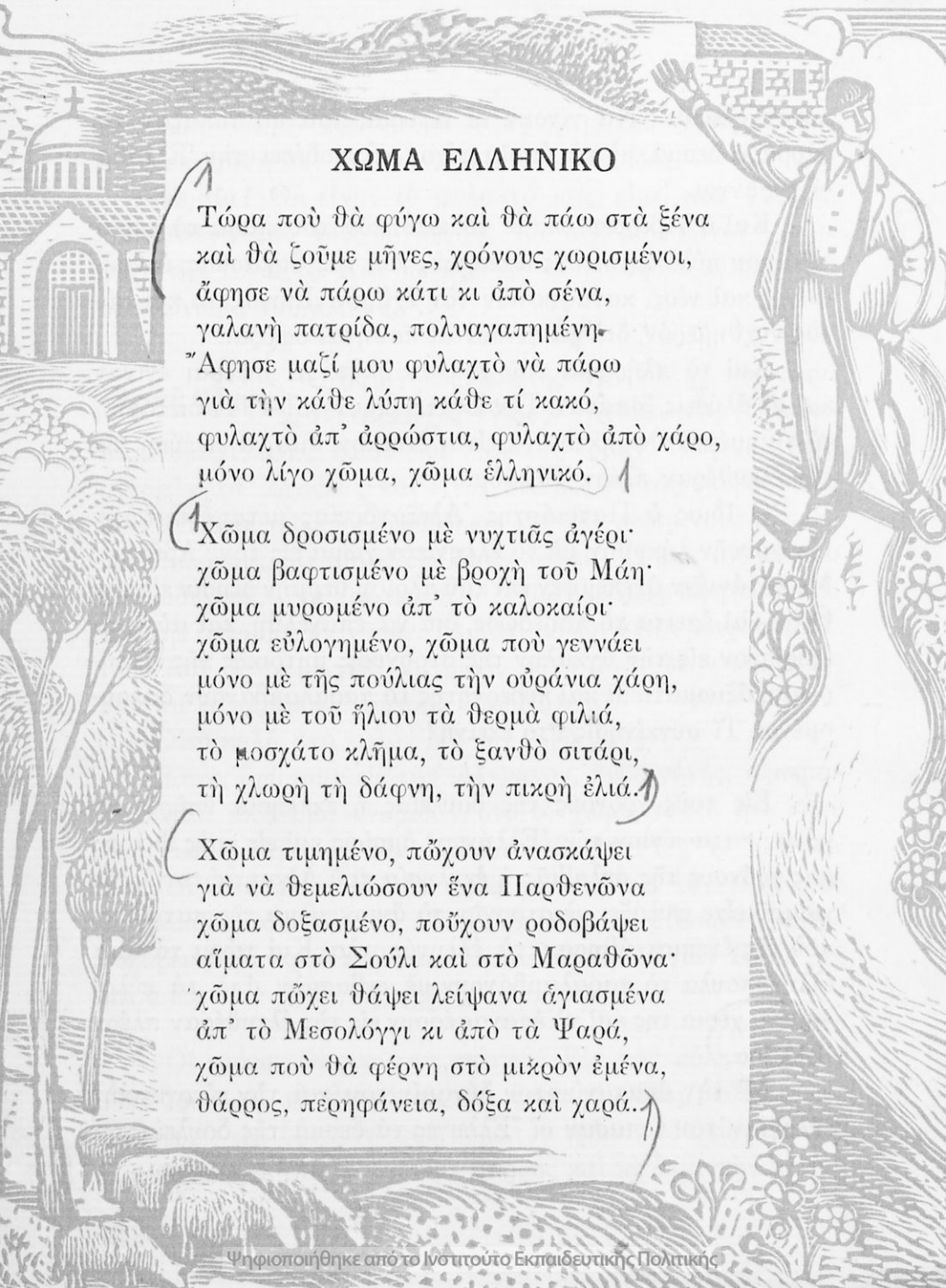
Καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἦλθε. Αἱ σφῦραι ἔγιναν καὶ αἱ ἀλύσεις ἔσπασαν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1944 διετάχθη τὸ τιμημένον θωρηκτὸν νὰ εἶναι ἑτοιμον, διὰ νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν ἐλευθέραν πλέον Ἑλλάδα.

Ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας μεταφέρει τώρα τὴν χρυσὴν λήκυθον μὲ τὸ ἑλληνικὸν χῶμα εἰς τὸν Ἀβέρωφ. Μὲ κατάνυξιν ἀνέπεμψεν ἐπὶ τοῦ πλοίου θερμὴν δέξιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔπειτα τὸ παρέδωσε, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ καὶ αὐτὸ τὸ ἐξόριστον εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς στοργικῆς μητρικῆς γῆς. Πλήρωμα, ἀξιωματικοὶ καὶ κυβερνήτης τὸ παραλαμβάνουν δακρυσμένοι. Τί συγκίνησις ἦτο ἐκείνη!

Εἰς τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἡ ἐκκλησία ὑπῆρξε τὸ μόνον καταφύγιον τῶν Ἑλλήνων· ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς ἰδιούς μας χρόνους τῆς σκλαβιάς ἡ ἐκκλησία τοῦ Αἰγυπτιώτου ἑλληνισμοῦ εἶχε φυλάξῃ μὲ στοργὴν τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος, πού τῆς ἐνεπιστεύθησαν τὰ ἑλληνόπουλα. Καὶ τώρα τὰ ἴδια ἑλληνόπουλα τὸ παραλαμβάνουν μὲ σεβασμὸν ἀπὸ τὰ εὐλογημένα χέρια τῆς καὶ τὸ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ἐλευθέραν πλέον Ἑλλάδα.

Μὲ τὴν ἀκατανίκητον δυνάμιν του καὶ τὴν εὐεργετικὴν εὐλογίαν του ἔσπασαν οἱ Ἕλληνες τὰ δεσμά τῆς δουλείας.

Ν. Α. Κοριόπουλος

ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα πού θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρίδα, πολυαγαπημένη·
Ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω
γὰ τὴν κάθε λύπη κάθε τί κακό,
φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό. 1

1 Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιάς ἀγέρι·
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη·
χῶμα μυρωμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι·
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα πού γεννάει
μόνο μὲ τῆς πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἡλίου τὰ θερμὰ φιλιὰ,
τὸ μισχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ γλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴ ἐλιά. 1

Χῶμα τιμημένο, πῶχουν ἀνασκάψει
γὰ νὰ θεμελιώσουν ἓνα Παρθενῶνα
χῶμα δοξασμένο, ποῦχουν ροδοβάψει
αἵματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθῶνα·
χῶμα πῶχει θάψει λείψανα ἁγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι ἀπὸ τὰ Ψαρά,
χῶμα πού θὰ φέρνῃ στὸ μικρὸν ἔμένα,
θάρρος, περηφάνεια, δόξα καὶ χαρά. 1

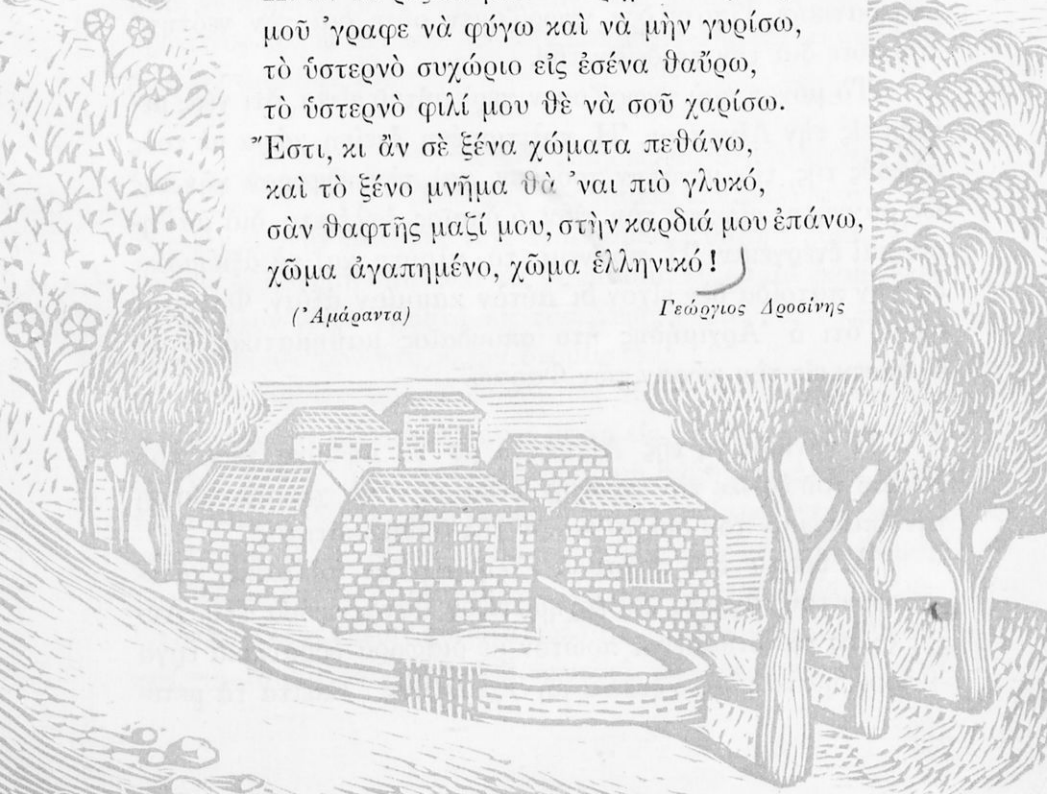
αντίγραφος

Θέ νά σέ κρεμάσω φυλαχτό στὰ στηθία
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτό σέ βάλῃ,
ἀπό σέ θά παίρῃ δύναμη, βοήθεια,
μὴν τὴν ξεπλανέσουν ἄλλα ξένα κάλλη.
Ἡ δική σου χάρη θά μὲ δυναμώῃ
κι ὅπου κι ἂν γυρίζω, κι ὅπου κι ἂν σταθῶ,
σὺ θὲ νά μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνη:
πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θὲ νά ῥθῶ. ➤

Κι ἂν τὸ ριζικό μου — ἔρημο καὶ μαῦρο —
μοῦ ᾔγραφε νά φύγω καὶ νά μὴν γυρίσω,
τὸ ὕστερὸν συχώριο εἰς ἐσένα θαῦρω,
τὸ ὕστερὸν φίλὶ μου θὲ νά σοῦ χαρίσω.
Ἔστι, κι ἂν σέ ξένα χῶματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνημα θὰ ᾔναι πιὸ γλυκό,
σὰν θαφτῇς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἑλληνικό!)

(Ἀμάραντα)

Γεώργιος Δροσίνης

ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

Τὰ **πρῶτα ἔργα του.** Ἴσως νὰ ἔχετε ἀκούσει, παιδιά, διὰ τὸν Ἀρχιμήδη, τὸν μεγάλον σοφὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἶπεν ὁ κ. Φωτεινὸς εἰς τὰ τέκνα του. Σήμερον θὰ σᾶς εἶπω καὶ ἐγὼ ὀλίγα λόγια δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος εἶναι φημισμένος εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ὁ Ἀρχιμήδης ἐγεννήθη εἰς τὰ 287 π.Χ. εἰς τὰς Συρακούσας, ἑλληνικὴν ἀποικίαν τῆς Σικελίας, ἀπὸ οἰκογένειαν ἀριστοκρατικὴν. Τίποτε δὲν γνωρίζομεν οὔτε διὰ τὴν νεότητά του οὔτε διὰ τὴν παιδείαν του.

Τὸ μόνον ποὺ γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ εἶναι, ὅτι νέος μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ πολιτισμένη ἐκείνη χώρα μὲ τοὺς σοφοὺς της, τὴν μεγάλην πρόοδον καὶ τὴν εὐφορον γῆν της ὡς μαγνήτης εἴλκυσε τὸν νέον, ὁ ὁποῖος ἐφλέγετο διὰ μάθησιν καὶ ἐνέργειαν. Ἡ εὐγένεια, τὰ πλούτη καὶ τὰ ἀξιώματα εἰς τὴν πατρίδα δὲν εἶχον δι' αὐτόν καμμίαν ἀξίαν. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ Ἀρχιμήδης ἦτο σπουδαῖος μαθηματικός, ὅταν ἐφθασεν εἰς τὴν χώραν τῶν Φαραώ.

Ἡ γόνιμος γῆ τῆς Αἰγύπτου μὲ τὰ ἄφθονα νερὰ τοῦ Νείλου τοῦ ἔδωκε τὴν πρώτην εὐκαιρίαν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐπιστήμην του διὰ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ ἐπλημμύριζον πολλάκις, κατέστρεφον τοὺς ἀγρούς καὶ ἐσχημάτιζον θανατηφόρα ἔλη. Αὐτὸς ὅμως τὰ ἐτιθάρσενε πρῶτον μὲ διάφορα ὑδραυλικά ἔργα —προχώματα κλπ.—διὰ νὰ μὴ ἐκχειλίζουσιν. Ἐπειτα τὰ μετέ-

βαλεν ἀπὸ φοβερὸν ἐχθρὸν εἰς πολύτιμον φίλον καὶ συνεργά-
την μὲ ἐν εὐφυσέστατον μηχανήμα, τὸ ὁποῖον μέχρ' ἡμέτερον
φέρει τὸ ὄνομά του: «ἔλιξ Ἀρχιμήδους».

Μὲ τὴν ἀντλίαν αὐτὴν, ποὺ εἶναι εἰς σωλὴν περιστραμ-
μένος, ὅπως τὰ ἐλατήρια, ἐκανόνιζε μὲ ἀνάλογον κλίσιν καὶ
ἀνεβίβαζεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν μόνον ὅσα ὕδατα ἐχρειάζοντο,
διὰ νὰ ποτίσῃ τὰ χωράφια καὶ νὰ κινήσῃ τὰ ἐργαστήρια.

Τοιοιτοτρόπως ἡ ἀπέραντος χώρα ἥλλαξεν ὅψιν μὲ τὰ
δημιουργικὰ ἔργα τοῦ Ἑλληνος σοφοῦ. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε
ἦσαν χέρσοι ἀγροί, κατεστραμμένοι ἀπὸ τὰς πλημμύρας, ἐξε-
φύτρωσαν γόνιμοι κῆποι· καὶ ἐκεῖ ὅπου ἦτο ἐν ἔλῳ, ποὺ
ἐσκόρπιζε τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸν θάνατον, ἐβούρizen ὡς κυ-
ψέλη ἐν παραγωγικὸν ἐργαστήριον. Διὰ πρώτην φορὰν ὁ ἀν-
θρώπινος κόπος εὗρισκε μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἐπιστήμης τὴν
δικαίαν ἀμοιβὴν του.

Ἡ ἀνακαλύψις τοῦ Ἀρχιμήδους, ἀφοῦ παρέμεινεν ἀρ-
κετὰ χρόνια εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπέ-
στρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του. Πρὶν ὅμως φθάσῃ ὁ ἴδιος, εἶχε
προτρέξει ἡ φήμη του· ὅλα τὰ θαυμάσια, τὰ ὁποῖα ἔκαμε ἐκεῖ
κάτω, εἶχον γίνει γνωστὰ εἰς τὰς Συρακούσας καὶ τὸ ξενιτε-
μένον τέκνον τῶν ἦτο πλέον ὀνομαστόν.

Ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Ἱέρων, ὁ ὁποῖος ἦτο συγ-
γενὴς του, τὸν προσεκάλεσε νὰ μείνῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα, διὰ νὰ
ἔχῃ τὰς ἀνέσεις καὶ τὰς τιμὰς, ποὺ τοῦ ἤρμοζον. Αὐτὸς ὅμως
τὰ κατεφρόνησεν ὅλα καὶ δὲν ἐδέχθη. Ἐπροτίμησε νὰ ζῇ μόνος
καὶ ἡσυχος. Ἡ μόνη τιμὴ καὶ ἡ χαρὰ δι' αὐτὸν ἦτο ἡ ἐπιστήμη.

Ὡρμιος τώρα πλέον ἀφιερῶθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν με-
λέτην καὶ ἔλυσεν πλεῖστα, ἅλυστα ἕως τότε προβλήματα τῆς ἐπιστή-
μης, — μαθηματικά, μηχανικά, φυσικά, ἀστρονομικά. Δι' αὐτὸ

ὁρθῶς θεωρεῖται ἀπὸ ὅλους ὡς ὁ μεγαλύτερος μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς τῆς ἀρχαιότητος, καὶ δὲν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τοὺς νεωτέρους σοφοὺς τοῦ κόσμου.

Παραλείπω τὰ πολλὰ καὶ θαυμαστά, ποὺ ἀνεκάλυψεν ἡ ἐπενόησεν καὶ θὰ σᾶς ἀναφέρω ἓν μόνον, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁλόκληρον ἐπιστημονικὸν κλάδον εἰς τὴν φυσικὴν: Τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀρχιμήδους εἰς τὴν ὕδροστατικὴν· ἀπ' αὐτὴν, ὅπως θὰ γνωρίζετε, διδασκόμεθα ὅτι: Πᾶν σῶμα ἐμβαπτιζόμενον εἰς ὑγρὸν χάνει τόσον βάρος, ὅσον εἶναι τὸ βάρος τοῦ υἱροῦ, τὸ ὁποῖον ἐκτοπίζεται.

Ὁ τύραννος Ίέρων παρέδωκεν εἰς αὐτὸν ἓνα στέφανον νὰ τὸν ἐξετάσῃ, ἂν ἦτο ἀπὸ καθαρὸν χρυσόν· εἶχε τὴν ὑποψίαν, ὅτι ὁ χρυσοχόος, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε κατασκευάσει, ἐνόθευσε αὐτὸν μὲ ἀργυρον κρατήσας μέρεος τοῦ χρυσοῦ. Τὸν παρεκάλεσεν ὅμως ν' ἀνακαλύψῃ τὸν δόλον, χωρὶς νὰ καταστρέψῃ καὶ τὸν ὥραϊον στέφανον.

Ἡ λύσις τοῦ δυσκόλου προβλήματος ἐβασάνιζε νυχθημερὸν τὸν σοφὸν ἐπιστήμονα, ἀλλὰ δὲν κατώρθωνε νὰ τὴν εὔρῃ. Μίαν ὅμως ἡμέραν, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὸ λουτρόν, τὴν ἀνεκάλυψε. Ὅπως ἦτο παρατηρητικὸς, ἀντελήφθη, ὅτι τὸ σῶμά του ἐγίνετο ἐλαφρότερον ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Τὸ αἶνιγμα ἐλύθη. Συνέλεξε καὶ ἐζύγισε τὸ χυμένον ὕδωρ καὶ ἐβεβαιώθη διὰ τὴν ἀρχὴν του.

Ὁ ἐνθουσιασμός του ἀπὸ τὴν εὐτυχὴ ἀνακάλυψιν ὑπῆρξε πολὺ μεγάλος. Λέγεται, ὅτι τόση ἦτο ἡ χαρὰ του, ὥστε ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ λουτρόν, ὅπως ἦτο, καὶ ἐντελῶς ἀφηρημένος ἐπέρασεν ὅλους τοὺς δρόμους τῆς πόλεως κραυγάζων: Εὖρηκα! Εὖρηκα!

Μὲ τὴν βοήθειαν τώρα τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἀνεκάλυψε τὴν νοθείαν τοῦ στεφάνου καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς. Ἡ ἐπιστῆμη ἦλθε βοηθὸς εἰς τὴν εὐρεσιν τῆς ἀληθείας πρὸς τιμωρίαν τῆς ἀπάτης!

Κάτι παρόμοιον γίνεται σήμερον με τοὺς νοθευτὰς τῶν τροφίμων, τοὺς ὁποίους ἀνακαλύπτει τὸ ἐργαστήριον τοῦ χημικοῦ.

Ὁ μέγας νοῦς τοῦ Ἀρχιμήδους δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐπιστήμης. Ἐξήτησε νὰ ἐλαφρώσῃ με τὰς μηχανὰς τοὺς κόπους τοῦ ἀνθρώπου καὶ συγχρόνως νὰ πολλαπλασιάσῃ τὴν ἀπόδοσίν του.

Κατεσκεύασε λοιπὸν πλῆθος ὄργανα καὶ με τὴν βοήθειαν μοχλῶν, τροχῶν, τροχαλιῶν καὶ σχοινίων κατώρθωσε με μικρὰν μόνον ἐνέργειαν νὰ νικᾷ πολὺ μεγάλας ἀντιστάσεις. Δηλαδή με τὰ ἔξυπνα αὐτὰ μηχανήματα, τὰ ὁποῖα σήμερον λέγονται «ἀπλαῖ μηχαναί», ἐπέτυχε νὰ γίνεται ἐργασία, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐχρειάζοντο ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες χέρια.

Υπῆρξε πράγματι ἓνας μέγας εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, χωρὶς θόρυβον, χωρὶς διαφημίσεις, χωρὶς κέρδη!

Δημιουργὸς ἔργων. Ὁ Ἀρχιμήδης δὲν ἦτο μόνον ἐπιτήδειος εἰς μηχανικὰς ἀνακαλύψεις, ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Φωτεινὸς μετὰ μικρὰν διακοπὴν, ἦτο ἀκόμη καὶ ἔξοχος δημιουργὸς μηχανικῶν ἔργων. Συνεδύαζε τὴν θεωρίαν τῆς ἐπιστήμης με τὴν ὠφέλιμον πρᾶξιν.

Πρῶτον μηχανικὸν τοῦ ἔργου ἀναφέρεται ἡ «Συρακουσία». Ἦτο ἐν πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐναυπήγησε χάριν τοῦ Ἱέρωνος. Μὲ αὐτὸ ὁ τύραννος ἤθελε νὰ βεβαιωθῇ διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐπιστήμης τοῦ σοφοῦ συγγενοῦς του.

Τὸ μέγεθος καὶ ἡ πολυτέλεια τοῦ πλοίου ἦσαν διὰ τὴν ἐποχὴν μυθικά. Εἶχε 30 κύρια δωμάτια· ἰδιαίτερον διαμέρισμα ὑποδοχῆς με 4 αἰθούσας, στολισμένας με ψηφιδωτὰ καὶ μάρμαρα πολύχρωμα. Εἶχεν ἐπίσης ναὸν ἀπὸ πολύτιμα μάρμαρα, βιβλιοθήκην, ἀναγνωστήριον, ὥρολόγιον καὶ κῆπον!

Θαυμάζομεν σήμερον, καὶ δικαίως βέβαια, τὰ μεγάλα καὶ πολυτελέστατα ὑπερωκεάνεια καὶ μένομεν κατάπληκτοι ἀπὸ τὴν σοφὴν μηχανικὴν δεξιότητα τῶν ναυπηγῶν των. Καὶ ὅμως τὰ σημερινὰ πλοῖα τὰ ναυπηγοῦν μὲ τὰ ὑλικά καὶ μηχανικά μέσα πλουσίων βιομηχανικῶν χωρῶν, ποὺ παρέχουν κάθε εὐκολίαν εἰς τοὺς σχεδιαστὰς καὶ ἐκτελεστὰς μηχανικούς.

Ἀλλὰ τί νὰ εἴπωμεν διὰ τὸν δαϊμόνιον Ἀρχιμήδην;

Ἐσχεδίασεν, ἐξετέλεσε καὶ καθείλκυσε ὁ ἴδιος, μὲ τὰ ἴδια τοῦ χέρια, μὲ τὴν βοήθειαν μόνον τῶν ἀπλῶν μηχανῶν του, τὸ μεγαλοῦργημα αὐτὸ τῆς ἀρχαίας μηχανικῆς· καὶ δὲν εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του παρὰ τὰ περιορισμένα μέσα μιᾶς μόνον πόλεως!

Μὲ τόσῃν ἀκρίβειαν τεχνικὴν τὰ εἶχεν ὅλα ὑπολογίσει, ὥστε ἡ «Συρακουσία» ἀπέπλευσε ἀμέσως διὰ τὴν Αἴγυπτον, χωρὶς καμμίαν, μὰ καμμίαν ἐπισκευήν! Ποῖος ἤμποροῦσε πλεόν ἢ ποῖος δύναται, καὶ σήμερον ἀκόμη, νὰ ἀμφιβάλλῃ διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ σοφοῦ Ἑλλήνου καὶ τὰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς τῆς; Καὶ ποία χώρα, ἂν ἦτο τέκνον τῆς, δὲν θὰ ἦτο ὑπερήφανος δι' αὐτό;

**Ὑπερασπιστὴς
τῆς πατρίδος.**

Ἀλλὰ τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ νοῦ του τὴν ἔδειξε ὁ Ἀρχιμήδης, ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπολιόρκησαν τὴν γενέτειράν του. Σπανάως ἡ διάγνῳς ἑνὸς ἀνθρώπου προσέφερε τόσον σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα, ἡ ὁποία ἐκινδύνευε, ὅσας ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ σοφοῦ μηχανικοῦ.

Ὁ Ἀρχιμήδης, λέγουν οἱ ἱστορικοί, ἔβαλεν ἀμέσως εἰς κίνησιν τὰς μηχανάς του. Μὲ ἄλλας ἀπεδεχάτιζε τὸν στρατὸν τῶν Ῥωμαίων, ρίπτων κατ' αὐτοῦ χάλαζαν βελῶν καὶ λίθων. Ἴσως αἱ μηχαναὶ του αὐταί, λέγουν σήμερον πολλοὶ εἰδικοί,

νά ἦσαν πυροβόλα, πού ἔβαλλον μέ τήν βοήθειαν τοῦ ἀτμοῦ. Καί μέ ἄλλας, πού ἐκίνουν γερανοῦς, ἀρπάγας καί καταπέλ-
τας, ἐβύθιζεν ἢ συνέτριβεν εἰς τοὺς βράχους τὰ πλοῖα τοῦ
ἐχθροῦ.

Τόσον τρομερὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα, ὥστε οἱ Ρω-
μαῖοι, μόλις ἔβλεπον εἰς τὰ τείχη καί τὸ παραμιζρὸν σχοινίον
ἢ μηχανήμα, ἐσκόρπιζον ἐδῶ καί ἐκεῖ, ὥσάν τὰ κυνηγημένα
πουλιά, κραυγάζοντες :

— Ρωμαῖοι, σωθῆτε! Αὐτὸς ὁ Ἀρχιμήδης μᾶς ἐτοιμάζει
πάλιν νέαν μηχανήν!

Ἄλλοι πάλιν ἱστορικοὶ γράφουν, ὅτι κατώρθωσε νὰ πυρ-
πολήσῃ τὰ Ρωμαϊκὰ πλοῖα, ὅσα ἦσαν ἀγκυροβολημένα εἰς
ἀπόστασιν μικροτέραν βολῆς τόξου ἀπὸ τὰ τείχη. Τὰ ἔκαυσε
μέ κάτοπτρα συγκεντρώνων εἰς αὐτὰ ἐναντίον τοῦ ἐχθρικοῦ
στόλου τὴν θερμότητα τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου.

— Καί πῶς εἶναι δυνατόν αὐτὸ πατέρα; ἠρώτησεν ὁ
δευτερότοκος Λεωνίδα.

Ἡ ἰσως αὐτό, παιδί μου, μᾶς φαίνεται ὑπερβολικόν, διότι
ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ τὸ βεβαιώσῃ· ἀλλὰ δὲν δύναται
καί ἀπολύτως νὰ τὸ ἀρνηθῇ. Ἄν ὅμως ἀναλογισθῶμεν τί
ἀνακαλύψεις καί ἐπινοήσεις ἔκαμεν ὁ ἐξαίρετος Συρακούσιος,
δὲν θὰ ἦτο παράλογον νὰ πιστεύσωμεν ὅλα τὰ παράδοξα, τὰ
ὁποῖα ἀναφέρει δι' αὐτὸν ἡ ἱστορία. 2

Τρεῖς ὁλόκληρα χρόνια ἀντεστάθησαν αἱ Συρακούσαι εἰς
τὴν σκληρὰν πολιορκίαν, χάρις εἰς τὰς μηχανὰς τοῦ τέκνου
των· ἀλλὰ οἱ Ρωμαῖοι κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν μέ αἰφνι-
διασμόν τὴν πόλιν, πρὶν προλάβουν αἱ μηχαναὶ τοῦ Ἀρχιμή-
δους νὰ τοὺς ἐμποδίσουν.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας Μάρκελλος, πού εἶχε δοκι-

μάσει τὰς συνεπείας τῆς σοφίας του, εἶχε δώσει ρητὴν διαταγὴν νὰ μὴ φονεύσῃ κανεὶς τὸν ἔξοχον μηχανικόν· κάποιος ὅμως στρατιώτης ἀπὸ ἄγνοια ἢ βαρβαρότητα τὸν ἐφόνευσεν.

Ὁ Ρωμαῖος ἱστορικός, ποὺ ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ πολέμου, ἀναφέρει, ὅτι ὁ σοφὸς μαθηματικὸς ἐκάθητο εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως καὶ ἐμελέτα μερικὰ σχήματα, τὰ ὁποῖα εἶχε χαράξῃ εἰς τὴν ἄμμον· τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὥρμησεν ἐπάνω του μὲ ὑψωμένον τὸ ξίφος ὁ στρατιώτης.

Ὁ Ἀρχιμήδης ἦτο τόσον προσηλωμένος εἰς τὰ σχέδιά του, ὥστε τοῦ ἐφώναξεν ἀδιαφορῶν διὰ τὴν ζωὴν του:

— Μὴ μου τοὺς κύκλους τάραττε.

Ἄλλοι πάλιν ἱστορικοὶ λέγουν, ὅτι εἶπεν:

— Παρὰ κεφαλὰν καὶ μὴ παρὰ γραμμάν· δηλαδὴ κτύπα με εἰς τὸ κεφάλι, ἀλλὰ μὴ μοῦ καταστρέφῃς τὰ σχέδια.

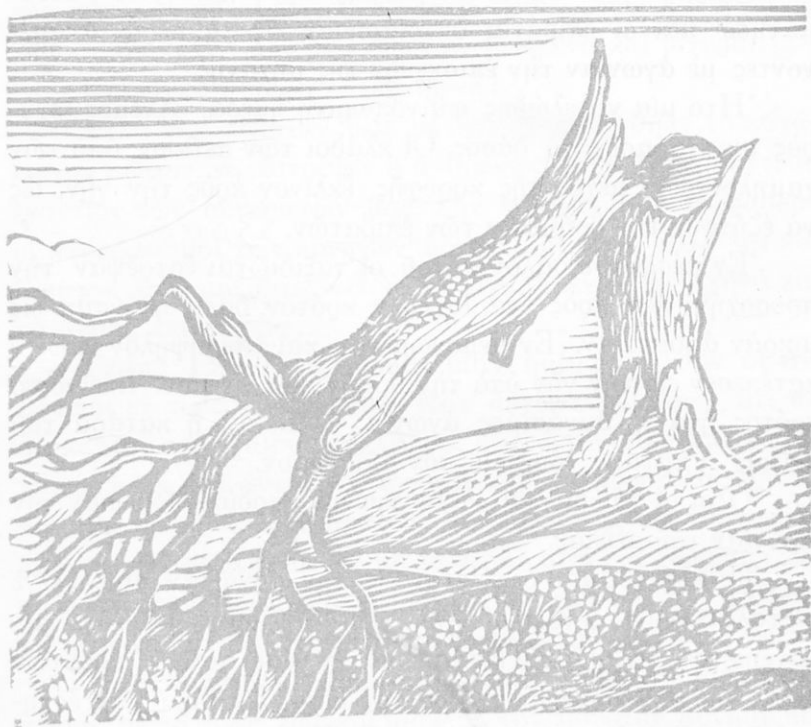
Ποῖος γνωρίζει, ἂν μὲ τὰ σχήματα ἐκεῖνα δὲν θὰ ἀνεκάλυπτεν ὁ φημισμένος ἐπιστήμων κάτι καλὸν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀφοῦ τὰ ἐθεώρει πολυτιμότερα καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν του ἀκόμη!

Ὁ βάρβαρος ὅμως στρατιώτης ἐξηγγριώθη περισσότερον ἀπὸ τὰ ψυχραῖα λόγια τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ τὸν ἐφόνευσεν.

Ἀπέθανε τοιοῦτοτρόπως τὸ 212 π. Χ. ὁ διάσημος σοφὸς τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰργάζετο διὰ τὸ καλὸν τῶν ἀνθρώπων· εἶναι ὁ πρῶτος «μάρτυς» εἰς τὴν ἱστορίαν, ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησε χάριν τῆς ἐπιστήμης· καὶ αὐτὸς ὁ μάρτυς εἶναι Ἕλλην.

Ἀπέθανεν αὐτός, ἀλλὰ ζοῦν μέχρι σήμερον ἡ φήμη του καὶ αἱ σοφαὶ του ἀνακαλύψεις, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦν νὰ εὐεργετοῦν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ τιμοῦν τὴν πατρίδα του, Ἑλλάδα.

N. A. Κοντόπουλος

Α΄ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟΝ

ΤΟ τραῖνον Πατρῶν—Ἀθηνῶν διήλθε τὴν γέφυραν τοῦ Ἴσθμοῦ, ἀνῆλθεν ἀσθμαῖνον πρὸς τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους καὶ ἔτρεχε διὰ μέσου τῶν πυκνῶν πεύκων τοῦ δάσους τῆς

Κινέττας. Αἰφνιδίως, ἔνεκα βλάβης τῆς μηχανῆς του, ἔστα-
μάτησε· καὶ οἱ ἐπιβάται δισπάρησαν εἰς τὰ πέριξ, ἀναμέ-
νοντες μὲ ἀγωνίαν τὴν ἐπισκευὴν τῆς μηχανῆς.

Ἦτο μία νεφελώδης φθινοπωρινὴ ἡμέρα. Ἄνεμος ἰσχυ-
ρὸς συνετάρασσε τὸ δάσος. Οἱ κλάδοι τῶν πεύκων, ἀπὸ τῶν
χαμηλοτέρων μέχρι τῆς κορυφῆς, ἔκλινον πρὸς τὴν γῆν, ὥς
νὰ ἐξήτουν τὴν βοήθειαν τῶν ἐπιβατῶν. >3 πορ ος

Ἐν μέσῳ τοῦ σάλου αὐτοῦ οἱ ταξιδιωταὶ ἔστρεψαν τὴν
προσοχὴν των πρὸς ἓνα ἰσχυρὸν κρότον, ὅστις ἠκούσθη εἰς
μικρὰν ἀπόστασιν. Ἐν μεμονωμένον καὶ ὑπερήφηνον πεῦκον
κατέπεσεν εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τὴν ὁρμὴν τοῦ ἀνέμου. Ἐκεῖνος ὁ
κρότος ἦτο ἡ θανάσιμος ἀγωνία, ἀλλὰ καὶ ἡ κατάρα τοῦ
πεύκου· ἡ κατάρα του πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

Ὅλοι οἱ ταξιδιωταὶ μὲ πονεμένην καρδίαν ἤκουσαν τὴν
ἀγωνίαν τοῦ πεύκου.

—Ὁ θάνατός μου ὀφείλεται εἰς τὴν μοναξιάν μου, ἔλεγε
τὸ ταλαίπωρον δένδρον. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἤμην πάντοτε με-
μονωμένος. Ἐξῆσα καὶ ἐμεγάλωσα ἐν μέσῳ πολλῶν ἀδελφῶν
μου. Ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης ἐση-
ματίζομεν τὸ ὀνομαστὸν δάσος τῆς Κινέττας, τόσον πυκνόν,
ὥστε μόνον λαοὶ καὶ ἄλλα ἄγρια ζῶα ἠδύναντο νὰ διασχί-
σουν τοὺς ἀδιαβάτους θάμνους, οἵτινες ἀνεπτύσσοντο μεταξὺ
τῶν πεύκων.

Ἐκάστην ἀνοιξιν ἐδεχόμεθα τὴν ἐπίσκεψιν χιλιάδων ὀ-
δικῶν πτηνῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς διεσκέδαζον μὲ τὴν μουσικὴν
των. Ἡ αὔρα τῆς θαλάσσης μᾶς ἐδρόσιζε καὶ τὸ βουνὸν μᾶς
ἔστελνε τὴν νύκτα τὴν ζωογόνον πνοήν του.

Χιλιάδες ζώων κατέφευγον τὸ θέρος ὑπὸ τὴν πυκνὴν
σκιάν μας καὶ τὸν χειμῶνα εἰς τὴν θερμὴν ἀγκάλην τῶν θά-
μνων μας. >3

Παχύτατον στρώμα ἀπὸ τὰ ξηρὰ φύλλα μας ἐσκέπαζε τὴν γῆν καὶ συνεκράτει τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν· καὶ ἡ μανία τῶν δυνατῶν ἀνέμων μᾶς εὕρισκεν ἠνωμένα καὶ ἰσχυρά.

Καὶ εἴμεθα τόσον εὐτυχημένα!...

Ἄλλὰ τὴν εὐτυχίαν μας αὐτὴν, ἐξηκολούθησε τὸ κατὰ-κοιτον πεῦκον, κατέστρεψεν ὁ ἄνθρωπος. Κατ' ἀρχὰς ἐπετέθη ἐναντίον τῶν συντροφῶν μας. Τὴν ἡσυχίαν μας ἐτάρασσον οἱ πυροβολισμοὶ τῶν κυνηγῶν· ἤρχοντο μὲ κενὰ σακκίδια καὶ ἔφευγον ἀποκομίζοντες νεκρὰ τὰ ἀγαπημένα μας πτηνὰ καὶ τὰ ἄκακα τετράποδα...

— Γκάπ! Γκούπ! ἀκούομεν μίαν ἡμέραν· ἦλθον οἱ ἄνθρωποι μὲ τοὺς πελέκεις τῶν. Κατ' ἀρχὰς ἐνομίσαμεν, ὅτι θὰ ἀπέκοπτον τοὺς χαμηλοὺς κλάδους μας, ὥστε καὶ ἡμεῖς νὰ δυναμώσωμεν καὶ αὐτοὶ νὰ προμηθευθοῦν καυσόξυλα. Μὲ λύπην μας ὅμως εἶδομεν πολλοὺς ἀδελφούς μας νὰ κόπτωνται ἀπὸ τὴν ρίζαν. Καὶ ὥς νὰ μὴ ἔφθανεν αὐτό, οἱ χωρικοὶ ἐξερρίζωναν ὅλους τοὺς θάμνους, οἱ ὁποῖοι συνεκράτουν τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν καὶ ἐφιλοξένουν τὰ ζῶα τοῦ δάσους.

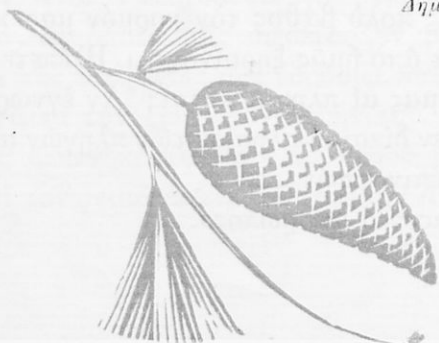
Ἄλλη συμφορὰ μᾶς εὕρισκει ὅταν πλησιάζῃ τὸ φθινόπωρον· οἱ γείτονες χωρικοὶ μαζὶ μὲ τὸν μοῦστον συνηθίζουν νὰ ρίπτουν εἰς τὰ βαρέλια καὶ ὀλίγην ρητίνη. Ἀνοίγουν λοιπὸν τὸν κορμόν μας μὲ κοπτερὰ ἐργαλεῖα καὶ ἀπὸ τὴν πληγὴν αὐτὴν ἐξέρχεται κατὰ σταγόνας ἡ ρητίνη μας. Καὶ ὅχι μόνον δὲν μᾶς συμπονοῦν διὰ τὸ κακὸν αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πλεονεξίαν τρυποῦν εἰς πολὺ βάθος τὸν κορμόν μας· καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν πολλὰ ἀπὸ ἡμᾶς ξηραίνονται. Βλέπετε πῶς χάσκουν εἰς τὸν κορμόν μας αἱ πληγαὶ αὐταί; Ἄν ἐγνωρίζομεν γράμματα, θὰ εἶχομεν δίκαιον πλησίον τῶν πληγῶν αὐτῶν, νὰ γραμμάσωμεν μίαν ἐπιγραφὴν:

«Ἐδῶ ἐπέρασεν ὁ ἄνθρωπος».

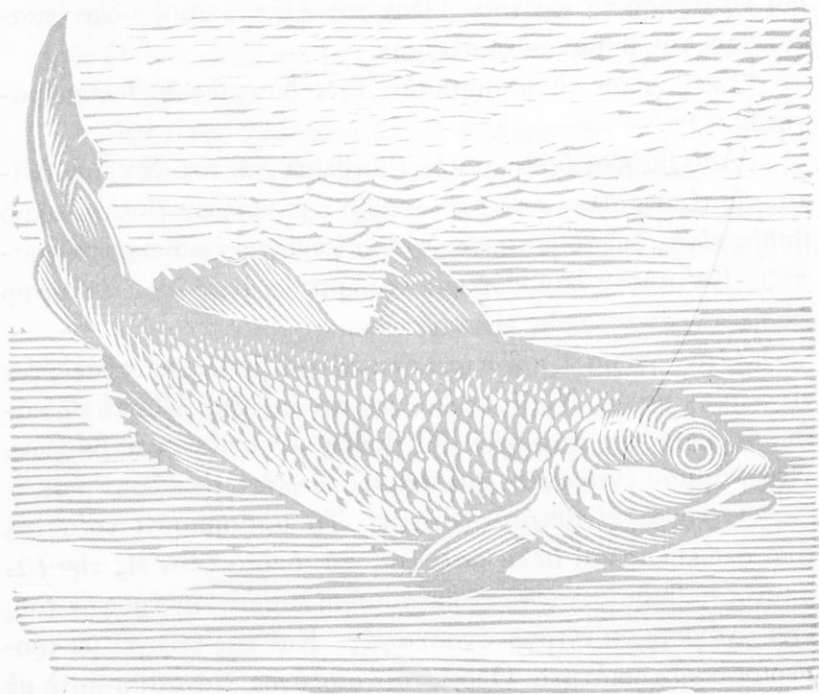
Τὰ βάσανά μας ὅμως εἶναι ἀτελείωτα, συνεχίζει μὲ βαθὺν παράπονον τὸ πεῦκον. Διὰ νὰ κατασκευάσουν οἱ ἄνθρωποι τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἐχρειάσθη νὰ κόψουν πολλὰ πεῦκα· ἐπονέσαμεν πολὺ διὰ τοὺς ἀδελφούς μας· εὗρομεν ὅμως δικαιολογημένην τὴν θυσίαν, χάριν ἐνὸς ἔργου ἐκπολιτιστικοῦ. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐδῶ ἔδειξαν τὴν ἀδιαφορίαν των διὰ τὸ δάσος. Ἀπὸ τὴν ἀτμομηχανὴν ἔπесαν μίαν ἡμέραν ἀναμμένα κάρβουνα καὶ χιλιάδες ἀδελφῶν μας ἀπετεφρώθησαν. Τότε ἀπεμονώθη καὶ ἐγὼ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μου.

Ἀλλ' ἡ πυρκαϊὰ αὕτῃ δὲν ἦτο μοναδική· πολλοὶ χωρικοὶ καίουν τὰ δάση ἢ διὰ νὰ σχηματίσουν ἀγρούς εἰς τὸ ἀπεψιλωμένον ἔδαφος ἢ διὰ νὰ βλαστήσῃ ἀφθονον χόρτον εἰς αὐτό, χρήσιμον διὰ τὰ ποιμνία των. Ὅπως βλέπετε ὅμως καὶ μόνον σας κατὰ τὸ ταξιδιὸν σας, οἱ ἀγροὶ αὐτοὶ ἔμειναν καὶ πάλιν γέροισι· τὰ νερὰ τῶν βροχῶν δὲν συγκρατοῦνται πλέον ἀπὸ τὸ δάσος· παρὰσύρουν λοιπὸν καὶ τὸ γῶμα τῶν ἀγρῶν αὐτῶν καὶ τὸ φέρουν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὅξυς σφυριγμὸς τῆς ἀτμομηχανῆς ἐκάλεσε τοὺς ταξιδιώτας νὰ ἐπανεέλθουν εἰς τὰς θέσεις των. Καὶ ὅταν ἡ ἀμαξοστοιχία ἐξεκίνησεν, ὅλοι οἱ ἐπιβάται ἐβλεπον πρὸς τὴν θάλασσαν· ἡσθάνοντο μεγάλην ἐντροπὴν νὰ ἀντικρύσουν τὸ δάσος. Μὲ μεγάλην ἐντροπὴν ἀνεγνώριζον ὡς δικαιοτάτον τοῦ δάσους τὸ παράπονον.

Αημ. Κοριογιάννης

ΤΟ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΙ

ΤΟ μπαρμπούνι ή, αν προτιμάτε, ή τρίγλη των ζωολόγων ανήκει εις την ομάδα των χρουσερούθρων ιχθύων και είναι διάσημον και ωραϊον. Ο θαυμάσιος χρωματισμός του, ή ευωδία του, αλλά πρὸ πάντων τὸ εὐγευστότατον κρέας του είναι μοναδικά.

Οί αλιεῖς ἐν τούτοις τὸ περιφρονοῦν, διότι ζῇ μέσα εἰς τὸν βοῦρχον. Καὶ πράγματι. Μόνον μίαν μικρὰν περίοδον κατὰ τὸ θέρος πλησιάζει τὰς ἀβαθεῖς καὶ ἀμιώδεις ἀκτάς,

διὰ νὰ ἀφήσῃ τὰ φά του. Ὅλον τὸν ἄλλον καιρὸν δὲν ἐγκαταλείπει τὸν βυθὸν οὔτε στιγμὴν.

Ἐκεῖ κάτω τὸ μπαρμποῦνι ἔχει διαρκῶς ἀφθονον φαγητόν.

Ἀπὸ βαθέος ὀρθρου μέχρι βαθείας νυκτὸς δὲν ἀσχολεῖται εἰς τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ γεμίξῃ τὴν κοιλίαν του. Ὅλος ὁ βυθὸς εἶναι διὰ τὸ μπαρμποῦνι ἓνα τεράστιον στρωμένον τραπέζι. Ἐπ' αὐτοῦ λαμβάνει τὰ πλούσια γεύματά του ἐν μέσφ ἐκρήξεων, ἀνατροπῶν καὶ καπνῶν.

Ὅταν γευματίζει ἓνα μπαρμποῦνι, ὁ βυθὸς μεταβάλλεται εἰς πεδῖον μάχης. Νομίζεις ὅτι γίνεται ἐκρηγξις ὀβίδων εἰς κάθε σημεῖον τῆς περιοχῆς. Ὁ βυθὸς ἀνασκάπτεται βαθέως. Νέφη ἄμμου ἐγείρονται καὶ ἀναστατώνεται τὸ πᾶν.

Ὁ λόγος εἶναι ἀπλούστατος. Τὸ μπαρμποῦνι τρέφεται ἀπὸ σκόληκας καὶ ἄλλα μαλάκια, τὰ ὁποῖα ζοῦν εἰς τὴν λάσπην τοῦ βυθοῦ. Διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ λοιπὸν τὴν τροφήν του, ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνεργῇ ἀνασκαφάς. Καὶ τὰς ἐνεργεῖ μὲ τρομερὰν δραστηριότητα. Οὐδεὶς ἀρχαιολόγος εἰργάσθη ποτὲ μὲ τὸν ζῆλον, τὸν ὁποῖον ἀναπτύσσει τὸ μπαρμποῦνι εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ βυθοῦ.

Ὡς ὄργανον τῶν ἀνασκαφῶν, ὡς ἀρχαιολογικὴν σκαπάνην, ἔχει τὸ ρύγχος του, ἀλλὰ πρὸ πάντων τοὺς μύστακας του. Εἶναι μύστακες, οἱ ὁποῖοι κυριολεκτικῶς χαλοῦν κόσμον. Εἶναι ἄλλωστε οἱ μόνοι μύστακες οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὸν βυθόν. Εἶναι λευκοί, κατάλευκοι, ὅπως οἱ μύστακες σεβασμίων γερόντων.

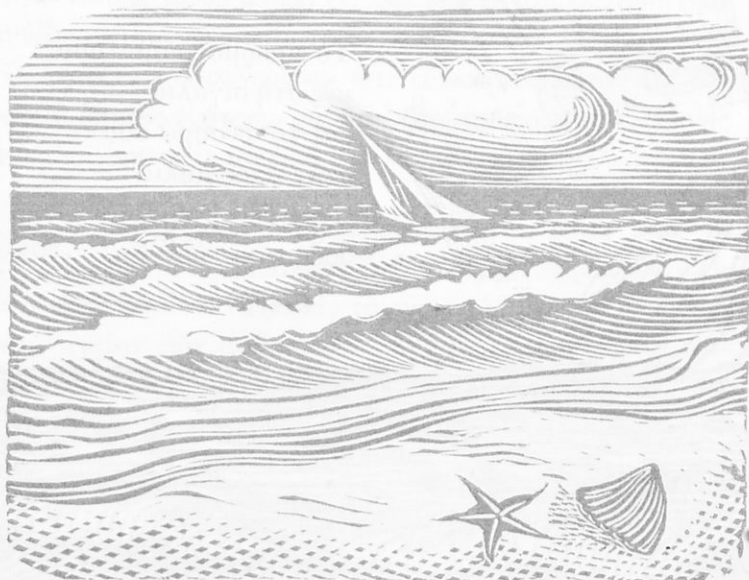
Θὰ ἐρωτήσετε ἴσως: Δὲν ὑπάρχουν λοιπὸν μπαρμποῦνια νεαρᾶς ἡλικίας; Πῶς! ὑπάρχουν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἔχουν λευκὸν μύστακα. Εἶναι ἀπαίτησις τῆς φύσεως, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ μπαρμποῦνι συμμορφώνεται εὐπειθῶς. Οὐδέποτε ἐσχέφθη νὰ

καταφύγη εἰς τὴν βαφὴν, καίτοι τὴν ἔχει τόσον πρόχειρον εἰς τοὺς βυθούς. Μία σηπία εἶναι ἀρκετὴ νὰ τοῦ προμηθεύσῃ ὅσην βαφὴν θέλει.

Δὲν εἶναι γνωστόν, ἂν τὸ μπαρμποῦνι στρίβῃ τοὺς μύστακας του. Ὅλοι ὁμως γνωρίζουν, ὅτι εἶναι ὑπερήφανον δι' αὐτούς. Τοὺς περιφέρει εἰς τὸν βυθὸν κατὰ τρόπον ἐπιδεικτικώτατον. Τοὺς κινεῖ διαρκῶς ἐπάνω-κάτω καὶ φροντίζει πάντοτε νὰ τοὺς ἔχῃ καθαρούς.

Διότι τὸ μπαρμποῦνι παρουσιάζει τὸ ἑξῆς περίεργον φαινόμενον. Ἐνῶ ζῇ εἰς τὸν βυθὸν καὶ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μετὰς ἀκαθαρσίας του, κατορθώνει μολαταῦτα νὰ εἶναι πάντοτε καθαρώτατον. Ἀσφαλῶς δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀξιομίμητον παράδειγμα διὰ τὸν ἄνθρωπον. 31)

Θέμος Ποταμιᾶνος

ΤΟ ΜΕΛΤΕΜΙ

*Ηρθες νὰ δροσίσης
τὴ φρυγμένη γῆ
καὶ ζωὴ νὰ χύσης
στὴ νεκρὴ σιγή,
π' ὅλα τὰ βαραίνει
ὅλα τὰ μαραίνει.

Πνέεις, λούζεις, ραίνεις
τὰ χρυσὰ νησιά
κι ὅλα τ' ἀνασταίνεις
μέσα στὴ δροσιά.
Σὺ τὴ φλόγα παίρνεις,
τὴ χαρὰ σὺ φέρνεις,

Μελτεμάκι, τρέχε
πέλαγα, νησιά,
τὰ φτερά σου βρέχε
μέσα στὴ δροσιά,
χύνε φύκιον ἀλμύρα
καὶ βουνίσια μύρα.

Τὸ μουρμούρισμά σου
μὲς στὴ σιγαλιά
καὶ τὸ φύσημά σου
στὴν ἀκρογιαλιά
εἶναι ὅλο ὑγεία
δρόσος κι εὐλογία.

**Λοιπομένης Προβελέγγιος*

ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΚΑΤΟΙΚΙΔΙΩΝ

Ἐκλογὴ Προεδρείου.

Ὀλίγα βήματα ἔξω ἀπὸ τὸ χω-
ρίον Μεγαχώρα, εἰς τὸν ἀγρὸν
τοῦ κ. Χορτίδου, ἔγινε μίαν πρωίαν τοῦ Ἰουνίου μία μεγάλη
συγκέντρωσις ἀπὸ τὰ κατοικίδια τῆς περιοχῆς.

Οἱ κάτοικοι τῆς Μεγαχώρας, ἐπειδὴ ἐκοιμῶντο ἀκόμη,
δὲν ἀντελήφθησαν τὴν εἰρηνικὴν συνάθροισιν τοῦ λαοῦ τῶν
ζώων. Τοιοῦτοτρόπως ἀνενόχλητα καὶ ἡσυχά ἔκαμαν τὸ συ-
νεδριὸν τῶν χωρὶς τὴν παρουσίαν ἀνθρώπων.

Πρόεδρος ἐξελέγη ὁμοφώνως ὁ κ. Ἴππος, ὡς τὸ ὠραιό-
τερον καὶ μὲ τὰ περισσότερα προτερήματα ζῶον, καὶ γραμ-
ματεὺς ἡ κ. Ὕρνις, ὡς ἡ περισσότερον γραμματισμένη, ὅπως
τὸ φανερόνουν καὶ τὰ ὀρνιθοσκαλίσματά της.

Ὁ κ. Ἴππος, ἀφοῦ ἀνέβη εἰς τὴν ἔδραν του, ἠὲ χαρίστησε
τοὺς συνέδρους διὰ τὴν τιμητικὴν ἐκλογὴν του. Ἐπειτα ἐκή-
ρυξε τὴν ἑναρξιν τοῦ συνεδρίου καὶ ἔδωσε τὸν λόγον εἰς τὸν
κ. Ὕρνιν, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ πρῶτος. Ἡ κ. Ὕρνις
ἔγραφε σκυμμένη τὰ πρακτικά.

Ὁ Ὕρνις. Λυποῦμαι πολὺ, κ. συνάδελφοι, διότι ἐγώ, τὸ
ὑπομονητικώτερον ἀπὸ τὰ ζῶα, εὐρίσκομαι εἰς
τὴν δυσάρεστον θέσιν, τώρα εἰς τὰ γηρατεῖά μου, νὰ διαμαρ-
τυρηθῶ ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων. Ὁ καλὸς Θεὸς θὰ μὲ συγ-
χωρήσῃ, ἐλπίζω, διὰ τὴν δικαίαν ἀγανάκτησίν μου.

Τὸ ποτήριον τῆς πικρίας ἐξεχείλισεν· ἡ ζωὴ δι' ἡμᾶς
εἶναι ἀνυπόφορος πλέον. Δὲν θὰ μεταχειρισθῶ οὔτε ὕβρεις
οὔτε ἀπεραντολογίαν. Τοιαῦται συνήθειαι εἶναι ξέναι πρὸς τὰ
ζῶα. (Χειροκροτήματα). Θὰ ἐκθέσω τὰ πράγματα ἀπλῶς καὶ
συντόμως.

πτωχή στέγη ακόμη είναι ὅλοι ὅλοι αἱ ἀπαιτήσεις μας. Τοιού-
τοτρόπως θὰ εἴμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν ν' ἀνταποκρι-
θῶμεν εἰς τὸ βαρὺ ἔργον μας.

Ἀλλὰ πῶς μᾶς ἀνταμείβουν; Κατὰ πρῶτον μᾶς ξυλο-
φορτώνουν ἀγρίως, ὥσάν νὰ μὴ πονῶμεν καὶ ἡμεῖς τὰ δυστυ-
χῇ ζῶα. Ἡ τροφή μας εἶναι τόσο ὀλίγη, ὥστε κοιμώμεθα
πολλάκις μὲ στόμαχον σχεδὸν κενόν. Ποτὲ δὲν τοὺς ἐδιαφέ-
ρει, ἂν τὸ νερόν, ποὺ πίνομεν, εἶναι ἀκάθαρτον ἢ ἂν ὁ οὐρα-
νὸς χρησιμεύῃ, θέρος καὶ χειμῶνα, ὡς στέγη μας.

Τί νὰ εἴπω διὰ τὰ πράγματά μας, τὰ ὁποῖα κατασκευά-
ζει ὁ πρῶτος ἀνίδεος σαγματοποιός; Τὸ σκέπτομαι καὶ ἀνα-
τριχιάζω! Πόσον μᾶς πληγώνουν! Κάθε βῆμά μας ποτίζεται
μὲ δάκρυα!

Εἰς τὰ παράπονά μας θὰ μᾶς ἀπαντήσουν οἱ ἄνθρωποι,
ὅτι αὐτοὶ ἔχουν περισσοτέραν ἀπὸ τὰ ζῶα νοημοσύνην καὶ
γνωρίζουν τί κάμνουν. Ναί, τὸ γνωρίζω. Ἀλλὰ εἰπέτε μου,
κ. κ. ἄνθρωποι, σᾶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὴν νοημοσύνην, διὰ νὰ
κακομεταχειρίζεσθε τὰ πλάσματά του; Δὲν φοβεῖσθε, ὅτι θὰ
δώσετε κάποτε λόγον εἰς τὸν Δημιουργὸν διὰ τὴν διαγωγὴν
σας; Εἴσθε ἀνεύθυνοι καὶ ἀσύδοτοι, διότι εἴσθε εὐφρέστεροι;

Ποῖος ἐργάτης κάμνει τόσην παραγωγικὴν ἐργασίαν,
ὅπως εἶναι ἡ ἰδική μας, χωρὶς καμμίαν ἄλλην ἀμοιβὴν ἐκτὸς
ἀπὸ τὴν λιτὴν τροφήν, ποὺ ζητοῦμεν ἡμεῖς; Καὶ ὅμως οὔτε
ἀπρηγῆσαμεν ποτὲ οὔτε πρόκειται ν' ἀπεργήσωμεν.

Πιστεύω, ὅτι ὅταν μάθουν οἱ κ. κ. ἄνθρωποι τὰ δίκαια
παράπονά μας, θὰ τὰ θεραπεύσουν· οὔτε ἀνόητοι οὔτε κακοὶ
εἶναι. Ἡ στοργὴ καὶ ἡ περιποίησις πρὸς τὰ ζῶα θὰ ὠφελήσῃ
περισσότερον αὐτοὺς καὶ ὀλιγώτερον ἡμᾶς. Ἄς φανοῦν ἀκόμη
ὀλίγον γενναῖοδωροὶ ὅταν γηράσωμεν ἢ ὅταν ἀρρωστήσω-
μεν, ἅς μᾶς χορηγήσουν μίαν μικρὰν σύνταξιν νὰ περάσωμεν

ἤσυχα τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς μας. Μᾶς εἶναι τόσον προσφίλης ἡ πτωχὴ καλύβη καὶ ἡ παρουσία τοῦ ἀνθρώπου! Πλησίον των ὁ θάνατος θὰ μᾶς εἶναι γλυκύς! (*Παρατεταμένα χειροκροτήματα*).

71
Ο κ. Βοῦς ἔχει τὸν λόγον, εἶπεν ὁ κ. Πρόεδρος.
Ο Βοῦς. Τὸ ἤρεμον ζῶον ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα ἀργὰ ἀργὰ καὶ μὲ μεγαλοπρέπειαν· ἀλλὰ τί μεγαλοπρέπειαν! Μόνον ὁ Ζεὺς ἐνεφανίζετο ἐνώπιον τῶν ἄλλων θεῶν εἰς τὸν Ὀλυμπον μὲ τόσῃν ἡγεμονικότητι. Μὲ ὀφθαλμοὺς γεμάτους καλωσύνην καὶ ὑπομονήν, χωρὶς ρητορείαν ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ:

Κυρίαί καὶ Κύριοι! Ἠκούσαμεν τὰ δίκαια παράπονα τοῦ συναδέλφου, τὰ ὁποῖα ὀλίγον ἢ πολὺ εἶναι καὶ παράπονα ὅλων μας. Εἶναι λοιπὸν περιττὸν νὰ μακρολογῶμεν καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν γνωστὰ πράγματα. Ὁ καλὸς ἐργάτης δὲν εἶναι ποτὲ φλύαρος.

Αὐτὸν νομίζω, ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ εἵμεθα ἐγωισταὶ δι' ὅσα προσφέρομεν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν πολιτισμόν, μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὰ χαρίσματα, ποὺ μᾶς ἔδωσεν ὁ Θεός. Ἡ ζωὴ ἔχει πράγματι ἀξίαν, ἂν θυσιάζωμεν ὅ,τι ἔχομεν καλὸν καὶ πολύτιμον διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων, χωρὶς θόρυβον, χωρὶς διαμαρτυρίας. Ὅσον περισσότερα ἔχει κανεὶς χαρίσματα, τόσον περισσότερον πρέπει νὰ προσφέρῃ. (*Αἰσθηταὶ καὶ χειροκροτήματα*).

Δι' αὐτὸ προτείνω νὰ ἐξουσιοδοτήσωμεν τὸν κ. Πρόεδρον καὶ τὴν κ. Γραμματέα νὰ συντάξουν ἐν σεμνὸν ὑπόμνημα καὶ νὰ τὸ στείλουν εἰς τὸν σύλλογον «Οἱ Φίλοι τῶν Ζώων». Αὐτοί, ὡς φίλοι μας, θὰ φροντίσουν νὰ κηρύξουν εἰς ὅλον τὸ ἔθνος τὰ δίκαιά μας, διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ.

Κάμνω όμως ιδιαίτεράν σύστασιν εἰς τὴν κ. Γραμματέα νὰ καθарογραφήσῃ καλὰ τὸ κείμενον, διότι τὰ ὀρνιθοσκαλίσματα τῆς εἶναι πολὺ δυσανάγνωστα, ὅπως εἶναι δυστυχῶς καὶ πολλῶν μαθητῶν. Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ βάλωμεν τοὺς φίλους μας εἰς τόσους κόπους καὶ συγχρόνως νὰ τοὺς ἀναγκάζωμεν νὰ ἀναγνῶσιν τὰ ἱερογλυφικὰ τῆς κ. "Ορνίθος.

Ἡ Νήσσα (Πάπια). Κύριοι συνάδελφοι! Εἶμαι σύμφωνος νὰ στείλωμεν ὑπόμνημα, ὅπως ἐπρότεινεν ὁ κ. Βουῆς. Ἀλλά, δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ τὸ στείλωμεν εἰς τοὺς «Φίλους τῶν Ζώων». Πά, πά, πά!

Ἀμφιβάλλω ἂν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι εἰλικρινεῖς φίλοι μας. Σπεύδουν βεβαίως νὰ σώσουν τοὺς σκύλους ἀπὸ «τὴν κλούβαν τοῦ μπόγια», κάνουν διαλέξεις ὑπὲρ τῶν ζώων, φωνασκοῦν εἰς τὰς ἐφημερίδας· ποτὲ ὅμως δὲν κάθηνται εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ φαγητοῦ, ἂν δὲν πληρωθοῦν δι' ὅ,τι ὑπὲρ ἡμῶν ἔκαμαν. Διὰ νὰ μὴ ἔχουν φόβον δυσπεψσίας, καταβροχθίζουν μόνον ἀμνὸν τοῦ γάλακτος, ὀρνίθια, χηνόπουλα, παπάκια καὶ λοιπὰ ἀνήλικα. Ἄν ἔχωμεν τέτοιους φίλους, δὲν χρειαζόμεθα ἔχθρους.

Ἀμνός, Μόσχος, Ὀρνίθιον κλπ. (ἀπὸ τὴν θέσιν των) : Μάλιστα! Εἶναι ἀλήθεια!

Πάπια: Εὐχαριστῶ τοὺς μάρτυρας, οἱ ὅποιοι αὐτοβούλως ἐπιβεβαιώνουν τὴν γνώμην μου. Καὶ ἐπειδὴ μοῦ ἀρέσουν τὰ ἔργα καὶ ὄχι τὰ λόγια, πρέπει νὰ στείλωμεν τὸ ὑπόμνημα εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι πραγματικὰ μᾶς ἀγαποῦν...

Ἐπειτα ἀπὸ μικρὰν σιωπὴν ἡ Πάπια ἐξηκολούθησεν:

Προτείνω λοιπόν, κκ.σύνεδροι, νὰ τὸ δώσωμεν εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς Μεγαλῶρας καὶ τοὺς μαθητάς του, οἱ ὅποιοι ἔχουν πονετικὴν καρδίαν. Οἷονδήποτε ζῶον περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ

τὸ θωπεύουν, τὸ περιποιοῦνται, τοῦ δίδουν ψωμάκι ἀπὸ τὴν σάκκαν των.

Πρὸ μηνὸς καὶ πλεόν ἡῶραν οἱ μαθηταὶ ἓνα γατάκι πεταμένον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου· τὸ ἐπῆραν καὶ τὸ ἐπῆγαν εἰς τὸν διδάσκαλόν των. Πῶς τὸ ἐδέχθη ὁ πτωχός! Ἔδωσεν ἀμέσως εἰς ἓνα μαθητὴν ἓν χαρτονόμισμα — καὶ νομίζω, ὅτι ἦτο τὸ μοναδικόν του — νὰ ὑπάγῃ ν' ἀγοράσῃ γάλα.

Ὁ μικρὸς ἔφερε τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔδωσε μία εὐσπλαγχνικὴ γειτόνισσα, ἔφερεν ὀπίσω καὶ τὸ χαρτονόμισμα. Ἔβαλαν τὸ γατάκι εἰς ἓν μικρὸν χάρτινον κιβώτιον τῆς Οὐνρα καὶ ἤρχισαν νὰ τὸ φροντίζουν. Τὸ ἀνέθρεψαν «μὴ στάξῃ καὶ μὴ βρέξῃ» μὲ χίλια καλὰ.

Τώρα τὸ παραρριμμένον προσφυγόπουλον εἶναι τὸ χαϊδεμένον τοῦ σχολείου. Ἀλλὰ καὶ αὐτό, ὅταν μεγαλώσῃ, δὲν θὰ λησμονήσῃ τὴν εὐεργεσίαν. Θὰ καταδιώκῃ τοὺς ποντικούς καὶ θὰ εἶναι ὁ πιστὸς φύλαξ τῶν τροφίμων τοῦ σχολείου, ποὺ στέλλει ἡ Οὐνρα καὶ τὸ Κράτος διὰ τοὺς μαθητάς.

Νὰ λοιπὸν ἄνθρωποι διὰ νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὸ ὑπόμνημά μας! Ὁ δάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ θὰ μᾶς συμπονέσουν διὰ τὰ βάσανά μας καὶ θὰ ὑποστηρίξουν τὰ δίκαια παράπονά μας. Θὰ τὰ γράψουν καὶ εἰς τὰ βιβλία ἀκόμη!

Φωναὶ ἀπὸ παντοῦ: Μάλιστα! Μάλιστα! Ἐγκρίνεται!

(Ἀντίγραφον ἀπὸ τὰ πρακτικά).

Ν. Α. Κοντόπουλος

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Τὸ βόδι βαριά στὸ χωράφι
τὰ πόδια ἀργοκίνητο σέρνει,
ἀνοίγει φυσώντας τὰ μαῦρα ρουθούνια
κι δλόγυρα στέλνει βραχνὸ μουγκρητό.

Ἀνάφτει τὸ χόρτο, τὸ χῶμα,
ἡ θάλασσα δλόστρωτη ἀστράφτει,
στὴ γῆ ξαπλωμένο θωρεῖς τὸ μοσχάρι
νὰ εὐρίσκη στὸν ἥλιο δροσιὰ καὶ ζωή.

Στοὺς λόφους, στὶς ράχες, στοὺς κάμπους,
ἀστράφτουν χιλιάδες δρεπάνια
κι' δλόπυκνα ἀσκέρια στ' ἀπόμεστα στάχνα
ἀδάμαστα κάλλη γειομένα κινοῦν.

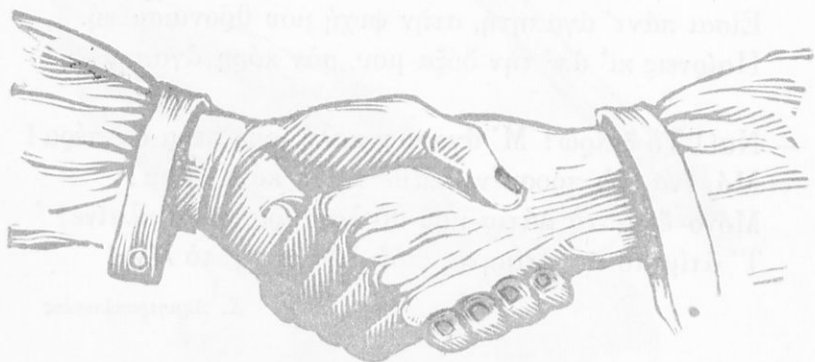
Τριγύρω στὰ μέτωπα λάμπουν
οἱ ἀμέτρητοι κόποι τ' ἀνθρώπου
κι ἐμπρός σου ξανοίγει τ' ὀλόχαρο βλέμμα
χρυσάφι γεμάτη τὴν κάθε ἀγκαλιά.

Σταυρόπουλος

(Ποιήματα)

Στέφανος Μαρτζώκης

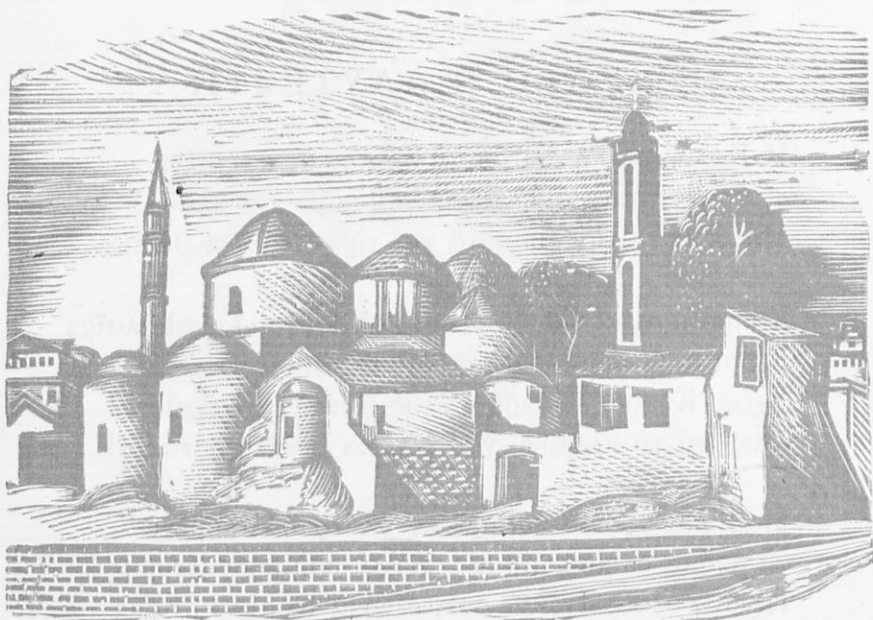
Η ΚΥΠΡΟ Η ΑΛΥΤΡΩΤΗ

Ἡ Κύπρο μου ἡ ἀλύτρωτη σύγκορμα σφιγμένη
σ' ἄλλης Μάνας ἀγκαλιὰ λιγοθυμάει καὶ κλαίει!
Μὰ κι αὐτὴ τὴν συμπονᾶ καὶ τὴ ρωτάει τί θέλει:

- Κύπρο μου, τί ὅλο δέρνεσαι καὶ βαργομαῖς καὶ κλαῖς;
Εἶσαι μαζί μου ἐλεύθερη καὶ πρέπει νὰ τὸ λές!
Ἔχεις, Κύπρο, λευτεριά! ἔχεις Βουλὴ! ἔχεις χάρες!
ἔχεις καὶ τὰ προεπούμενα! ἔχεις κι ἐμᾶς προστάτες!
- Μαζί σου χρόνια πολεμῶ κι' ἀλύτρωτ' ἀπομένω
᾽τι ἀκόμα δὲ μοῦ χάρισες ἐκεῖνο, πὺν προσμένω.
Πρώτη στοὺς ἀγῶνες σου, αἰῶνια τὸ αἷμα στάζω
Τὴ Λευτεριά δὲ μοῦδωκες! Γιὰ τοῦτ' ὅλο στενάζω!

- Στην ἀγκαλιά μου, Κύπρο, εἶσαι πάντ' ἀσφαλισμένη!
Εἶσαι πάντ' ἀγαπητή, στήν ψυχὴ μου θρονιασμένη.
Παίρνεις κι' ἀπ' τὴν δόξα μου, σὰν κόρη ἀγαπημένη!
- Ναί! Τὸ ξαίρω! Μ' ἀγαπᾷς, καλὴ μου, πέρα ὡς πέρα!
Μά, ἓνα γὼ προσμένω κάθε νύχτα κάθε μέρα!
Μόνο ἓνα τὰ μάτια μου θὰ λαχταροῦν, θὰ κλαῖνε!
Τ' ἀτίμητο στ' ἀτίμητα, πού Ἔνωσῃ τὸ λένε!

Χ. Δημητρακόπουλος

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
ποὺ μὲ βία μετρᾷ τὴν γῆ.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔλα πάλι νὰ σοῦ πῇ.

Ἀργεῖε νάρθη ἐκείνη ἡ μέρα
κι ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τ᾿σκιαζε ἡ φοβέρα,
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα,
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά
ἓνα ἐχτύπασε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες: Πότε; Ἄ! Πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸ ἔρμιές;
Κι ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές!

11 /

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς τὰ κλάματα θολὸ
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταξε αἷμα
πλήθος αἷμα ἐλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα,
ξέρω, ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχή.
Δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεῖα τὲς κουρταλῇ.

"Ἄλλος, σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια
ἀλλ' ἀνάσασε καμιά.
"Ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
καὶ σὲ γέλασε φοριχτά.

"Ἄλλοι ὠϊμέ! στὴ συμφορὰ σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
Σῦρε ναῦρης τὰ παιδιὰ σου.
σῦρε! ἔλεγαν οἱ σκληροὶ . . .

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὁρμή,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη, ἢ τὴ θανά.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη.
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Διονύσιος Σολωμός

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

I. Ἐκ τῆς συλλογῆς Ν. Α. Κοντοπούλου

	Σελίς
1. Ἡ καμπάνα (ποίημα), Ἀλέκου Φωτιάδη	7
2. Χριστούγεννα στὸ μέτωπο, Χαρ. Βασιλογιώργη	8
3. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	16
4. Τὸ Πάσχα τῶν σκλάβων	20
5. Εὐσέβεια, Γιάννη Βλαχογιάννη (διασκευή)	27
6. Τὸ Τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	29
7. Τὸ Τσοπανάκι, Γιάννη Βλαχογιάννη (διασκευή)	46
8. Τὸ Ἔθνος μας θὰ πληρώσῃ	42
9. Ἡ Δόξα τῶν Ψαρῶν (ποίημα), Διονυσίου Σολωμοῦ	58
10. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη	53
11. Στὸν Ἀγνωστο	98
12. Ξανανθίσαν οἱ δάφνες (ποίημα), Σ. Παναγιωτοπούλου	106
13. Τὸ σπίτι (ποίημα), Γ. Στρατήγη	107
14. Ὁ πλούτος καὶ ἡ εὐτυχία, Γρ. Ξενοπούλου	109
15. Νὰ τὰ κουνούμε τὰ χέρια μας, Γιάννη Βλαχογιάννη (διασκευή)	117
16. Ἔργασία (ποίημα), Γερ. Μαρκορά	118
17. Ἀλησμόνητη χρονιά	138
18. Ἡ Ἑλιά (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	146
19. Ἀνοιξη, Γρ. Ξενοπούλου	147
20. Εὐλογημένη χώρα	169
21. Παρθενῶν	174
22. Μεγάλῃ Παρασκευῇ, Παντελεήμονος Φωστίνη (διασκευή)	181
23. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	184
24. Ὁ Ἀϊ-Δημήτριος (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	185
25. Παναγία ἡ Τηνιακιὰ, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου (διασκευή)	186
26. Παναγία Παρθένος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	190
27. Ἡ Ἁγία Σοφία, Χάρη Ἡμερινοῦ (Ζαχ. Παπαντωνίου)	195
28. Ὁ Δικέφαλος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	198
29. Ἡρωίδες τῆς ἐλευθερίας	207
30. Ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν	216

	Σελίς
31. Εθαγγέλης Ζάππας, Ἄρ. Κουρετίδου (διασκευή)	222
32. Ἡ χαρτοσακκούλα	230
33. Χῶμα Ἑλληνικὸ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	234
34. Ἀρχιμήδης	236
35. Τὸ μελτέμι (ποίημα), Ἄρ. Προβελεγγίου	250
36. Ἀπὸ ἓν συνέδριον τῶν κατοικιδίων	251
37. Καλοκαίρι (ποίημα), Στ. Μαρτζώκη	257
38. Ἡ Κύπρος ἡ ἀλύτρωτη (ποίημα), Χ. Δημητρακοπούλου	259
39. Ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	261

II. Ἐκ τῆς συλλογῆς Δημ. Κοντογιάννη

1. Στὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ, Π. Παναγοπούλου	17
2. Τὸ κυπαρίσσι τοῦ Μυστρᾶ (διασκευή)	31
3. Τὸ Σουλιωτόπουλο, Γιάννη Βλαχογιάννη	33
4. Τὸ μεγάλο κήρυγμα, Γιάννη Βλαχογιάννη	35
5. Ὁ Πατριάρχης δὲ φεύγει	38
6. Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' (ποίημα), Ἄρ. Βαλαω- ρίτου	40
7. Σιτάρι — Κριθάρι, Γιάννη Βλαχογιάννη (διασκευή)	41
8. Τὸ δαυλὶ τοῦ Καψάλη (ποίημα). Κώστα Κρυστάλλη	57
9. Ὕμνος στὸν ἥλιο τῆς Ἑλλάδας (ποίημα), Λ. Μαβίλη	64
10. Ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος	65
11. Στὸ Μητροπολίτη Χρυσόστομο (ποίημα), Γ. Σουρῆ	74
12. Ἡ Ἐθνικὴ περιπέτεια καὶ ἡ ἐθνικὴ δόξα τοῦ 1940—44	75
13. Στὴ σημαῖα τῆς Ἀκροπόλεως (ποίημα), Γ. Ρουμάνη	92
14. Τ' ἄλογο, Ζαχαρία Παπαντωνίου	132
15. Ὁ πράσινος θησαυρὸς	150
16. Στὰ Γιάννενα	157
17. Γρεβενά	166
18. Ἰωάννης Χρυσόστομος, Δ. Κυριακοῦ	191
19. Ρήγας ὁ Φεραῖος, Χ. Περαιβοῦ	200
20. Ὁ κλῆρος κατὰ τὸ 1821, Δ. Μπαλάνου	204
21. Ἡ πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις	210
22. Γεώργιος Γεννάδιος, Κ. Σάθα (διασκευή)	212
23. Τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ Μιαοῦλη	220
24. Τοῦ δάσους τὸ παρᾶπονον	243

III. Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Καλαματιανοῦ - Θ. Γιαννοπούλου

Σελίς

1. Στὴν Ἑλληνίδα τοῦ 1940—1941, Θ. Γιαννοπούλου	94
2. Ἡ Δόξα τῆς Ἑλλάδας (ποίημα), Λ. Μαβίλη	104
3. Ἡ ἐλληνικὴ μεγαλοψυχία, Γ. Καλαματιανοῦ	128
4. Τὸ μπαρμποῦνι, Θέμου Ποταμιάνου	247

IV. Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Μακροπούλου

1. Στὸ «ἐθνικὸν ἄδυτον»,	58
2. Ὁ μικρὸς σιδηρουργὸς	120

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Α'. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Ἡ Καμπάνα (ποίημα), Ἀλέκου Φωτιάδη	7
2. Χριστούγεννα στὸ μέτωπο, Χαρ. Βασιλογιώργη	8
3. Χριστούγεννα (ποίημα), Κωστή Παλαμᾶ	16
4. Στὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ, Π. Παναγοπούλου	17
5. Πάσχα τῶν σιλάβων, Ν. Α. Κοντοπούλου	20
6. Εὐσέβεια, Γιάννη Βλαχογιάννη (διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου) . .	27
7. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	29

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

1. Τὸ Κυπαρίσσι τοῦ Μυστρᾶ (παράδοση), Διασκευὴ Δ. Κ.	31
2. Τὸ Σουλιοτόπουλο, Γιάννη Βλαχογιάννη	33
3. Τὸ μεγάλο κήρυγμα, Γιάννη Βλαχογιάννη	35
4. Ὁ Πατριάρχης δὲ φεύγει	38
5. Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' (ποίημα), Ἀρ. Βαλαωρίτου	40
6. Σιτάρι-Κριθάρι, Γιάννη Βλαχογιάννη (διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)	41
7. Τὸ Τσοπανάκι, Γιάννη Βλαχογιάννη (διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)	46
8. Τὸ Ἔθνος μας θὰ πληρώσει, Ν. Α. Κοντοπούλου	48
9. Ἡ Δόξα τῶν Ψαρῶν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	52
10. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραπεζαντώνη	53
11. Τὸ δαυλὶ τοῦ Καψάλη (ποίημα), Κώστα Κρυστάλλη	57
12. Στὸ «ἐθνικὸν ἄδυτον», Θ. Μακροπούλου	58
13. Ὑμνος στὸν ἥλιο τῆς Ἑλλάδας (ποίημα), Λ. Μαβίλη	64
14. Ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος, Δ. Κοντογιάννη	65
15. Στὸ Μητροπολίτη Χρυσόστομο (ποίημα), Γ. Σουρῆ	74
16. Ἡ Ἐθνικὴ περιπέτεια καὶ ἡ ἐθνικὴ δόξα τοῦ 1940 — 1944, Δημ. Κοντογιάννη	75
17. Στὴ σημαία τῆς Ἀζροπόλεως (ποίημα), Γ. Ρουμάνη	92

18. Στήν ἑλληνίδα τοῦ 1940 — 1941, Θ. Γιαννοπούλου	94
19. Στόν ἀγνωστο, Ν. Α. Κοντοπούλου	98
20. Ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος (ποίημα), Λ. Μαβίλη	104
21. Ξαναθίσαν οἱ δάφνες (ποίημα), Σπ. Παναγιωτοπούλου	106

Γ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Τὸ σπίτι (ποίημα), Γ. Στρατήγη	107
2. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐτυχία, Γρ. Ξενοπούλου	109
3. Νὰ τὰ κούνοῦμε τὰ χέρια μας, Γιάννη Βλαχογιάννη (διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)	117
4. Ἐργασία (ποίημα), Γερ. Μαρκοῦ	118
5. Ὁ μικρὸς σιδηρογρό, Θ. Μακροπούλου	120
6. Ἡ Ἑλληνικὴ μεγαλοψυχία, Γ. Καλαματιανοῦ	128
7. Τ' ἄλλο, Ζ. Παπαντωνίου	132
8. Ἀλησμόνητη χρονιά, Ν. Κοντοπούλου	138
9. Ἡ ἐλιά (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	146
10. Ἀνοιξη, Γρ. Ξενοπούλου	147

Δ. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ, ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

1. Ὁ πράσινος θησαυρὸς, Δ. Κοντογιάννη	150
2. Στὰ Γιάννενα, Δ. Κοντογιάννη	157
3. Γρεβενά, Δ. Κοντογιάννη	166
4. Εὐλογημένη χώρα, Ν. Α. Κοντοπούλου	169
5. Παρθενών, Ν. Α. Κοντοπούλου	174

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Μεγάλῃ Παρασκευῇ, Παντελεήμονος Φωστήν (διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)	181
2. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	184
3. Ὁ Ἅϊ - Δημήτρης (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	185
4. Παναγία ἡ Τηνιαιά, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου (διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)	186

5. Παναγία Παρθένος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	190
6. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Δ. Κυριακοῦ	191

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

1. Ἡ Ἀγία Σοφία, Χάρη Ἡμερινοῦ (Ζαχ. Παπαντωνίου)	195
2. Ὁ Δικέφαλος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	198
3. Ρήγας ὁ Φεραῖος, Χ. Περραιβοῦ	200
4. Ὁ Κλῆρος κατὰ τὸ 1821, Δ. Μπαλάνου	204
5. Ἡρωίδες τῆς Ἐλευθερίας, Ν. Α. Κοντοπούλου	207
6. Ἡ Πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις	210
7. Γεώργιος Γεννάδιος, Κ. Σάθα (Διασκευὴ Δ. Κοντογιάννη)	212
8. Ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, Ν. Α. Κοντοπούλου	216
9. Τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ Μισοῦλη	220
10. Εὐαγγέλης Ζάππας, Ἀρ. Κουρτίδου (Διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)	222
11. Ἡ χαρτοσακκούλα, Ν. Α. Κοντοπούλου	230
12. Χῶμα ἑλληνικὸν (ποίημα), Γ. Δροσίνη	234

Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Ἀρχιμήδης, Ν. Α. Κοντοπούλου	236
---	-----

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Τοῦ δάσους, τὸ παράπονον, Δημ. Κοντογιάννη	243
2. Τὸ Μπαρμπουνί, Θ. Ποταμιάνου	247
3. Το Μελέτι (ποίημα), Ἀρ. Προβελεγγίου	250
4. Ἀπὸ ἐν συνόδῳ τῶν κατοικιδίων, Ν. Α. Κοντοπούλου	251
5. Καλοκαίρι (ποίημα), Στ. Μαρτζώκη	257
1. Ἡ Κύπρος ἡ ἀλύτρωτη (ποίημα), Χ. Δημητράκοπούλου	259
2. Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	261

Aggias

ΕΚΔΟΣΙΣ Α' - ΣΕΙΡΑ Β' 1949 (ΙΧ) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 80.000
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ - ΕΥΛΟΓΡΑΦΙΑΙ Α. ΤΑΣΣΟΥ
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΑΔΕΛΦΩΝ Γ. ΡΟΔΗ

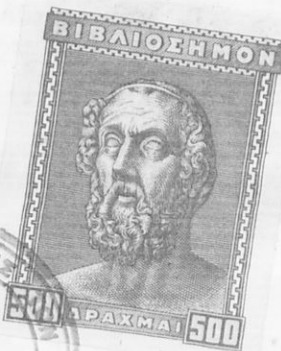

Σοφ
Λογία Αγγυρία

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς τιμῆς λιανικῆς πωλήσεως ἐκάστου ἀντιτύπου.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946 Α 108).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Αργυρίου Λογία

αί τιμ
Μην Μασούρια

με ἀνέμε
για τὴν ὑπ

ρ

3
2
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Χώρα αγαπημένο

Χώρα Έλληνα

